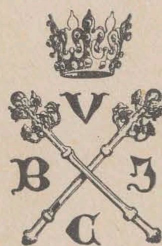
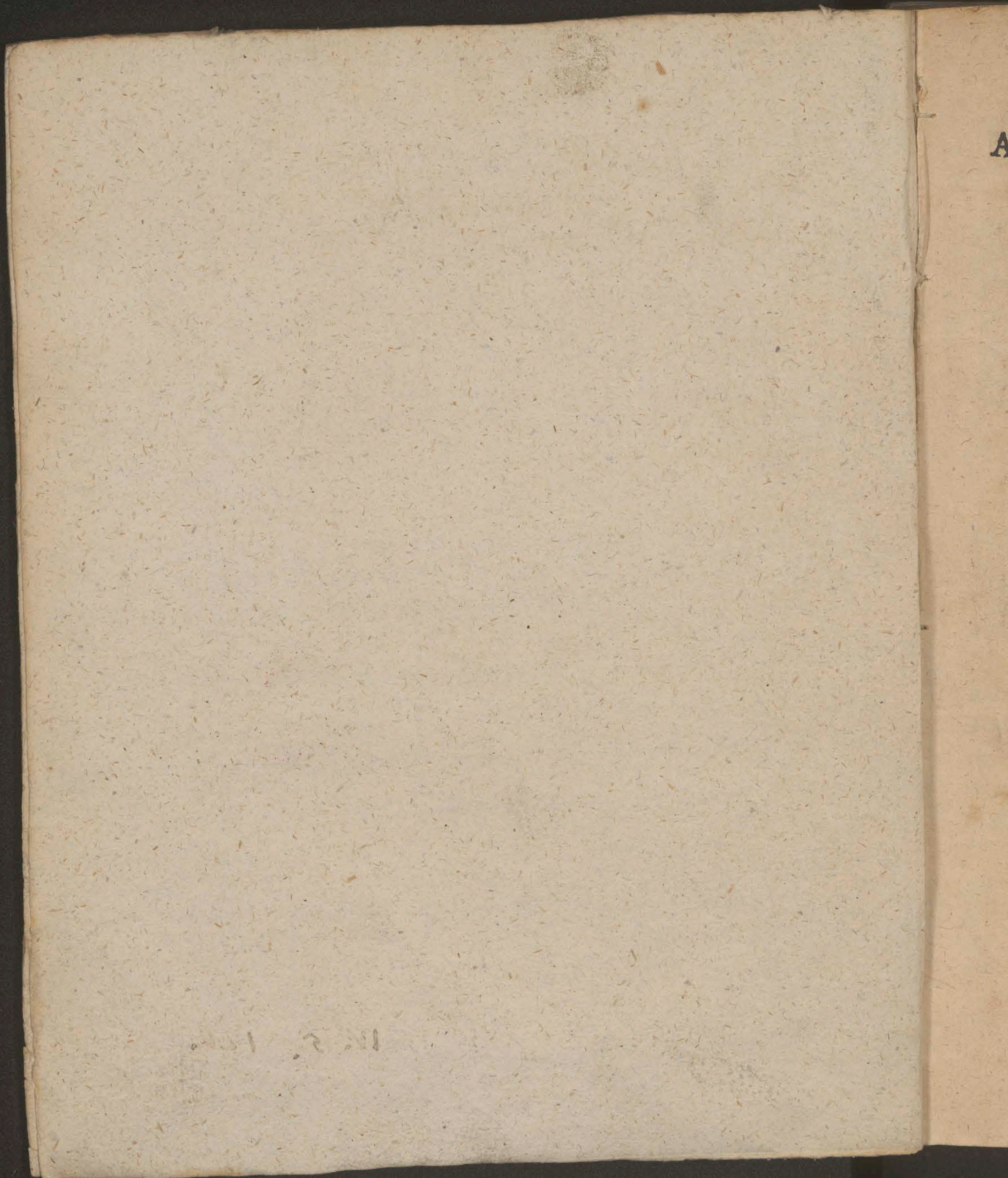

RESPONSIO

AD VANAM REFVTATIONEM DISSOLUTIONIS NODI GORDII A MARTINO SMIGLECIO NEXI.

Facta
Per IOANNEM VOLKELIUM.

RACOVIAE,
Anno 1618.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

EDitus fuit, ante aliquot annos, libellus a Martino Smiglecio, Theologiæ, ut ipse sese nominat, Doctore, quem Nodum Gordium, seu quæstionem de ministrorum vocatione inscripserat, eo consilio animoq́ue, ut ministros Evangelicos, legitimos verosq́ue ministros minimè esse demonstraret: quia nimirum nec missi sint, nec ritè ordinati, nec peccata remittendi eucharistiam sacramentumq́ue corporis ac sanguinis Christi conficiendi potestatem habeant; nec ecclesiæ Catholicæ inserviant, nec verum Dei verbum administrent, nec Deo sacrificium offerant, nec fructum Evangelio dignum ferant, nec deniq́ue ulla signa miraculaq́ue Deo cooperante faciant. Ad quæ omnia nos vicissim scripto publicato, ita respondisse nobis videmur, ut nullum Smiglecio, sui tuendi locum reliquerimus. Id quod ex ipsius refutatione, quam nostro libello opposuit, valde perspicuū est: quippe, in qua partim, plurimas nostras responsiones, per summam astutiam, reticet atq́ue dissimulat: Partim quæ antea dixerat, quantumvis a nobis convulsa atq́ue prostrata, per summam impudentiam, nostris non repulsis, subinde repetit atque inculcat: Partim ut sibi aditum ad nos caluminandos, aperiat, tùm nostra dicta, tùm etiam sanctam scripturam, adulterare non dubitat: Partim deniq́ue ne prorsus tacere videatur, conviciis respondendi officium, eaq́ue proferendo, explere nititur; quæ & frivola & absurda & planè ridicula sunt, ad resq́ue de quibus agitur, nihil pertinent, ut facilè appareat, eum ita se gerendo, planè ostendere, utrumque ipsius scriptum, non Gordium Nodum, sed, ut dixeramus, scopas dissolutas esse: & sic ad eundem Nodum, si diis placet, dissolvendum (quippe

iam per se dissipatum) non solùm Alexandri gladium minimè requiri: Sed ne digitis quidem dentibusq́ opus esse. Quod ut planè ita se habere, benignissime lector, comperias, etiam atque etiam a te peto, ut tùm priorem tùm hanc posteriorem responsionem nostram studiosè legas, omniaq́ de quibus inter nos disputatur, justissimis ponderibus examines. Hoc enim si feceris, planè persuasum habeo, te facilè intellecturum, non quidem nostram nodi Smigleciani dissolutionem: Sed ipsius refutationem vanissimam esse. Quod reliquum est, Deum oro, ut quemadmodum huic labori meo clementer adfuit, ita eum ad gloriæ suæ amplificationem convertat, proq́ sua in genus humanum incredibili charitate efficiat, ut tandem cœlestis ipsius veritas, ex Antichristianis tenebris, quibus hactenus occultata demersaq́ jacuit, emergat, in omniumq́ oculos incurrat, ex eoq́ fiat, ut homines nullis erroribus impediti salutarem Christi disciplinam planè & agnoscant & amplectantur, & denique ex ipsius præscriptione vitam moresq́ componentes, fidei suæ finem, sempiternam nimirum felicitatem assequantur. Amen.

RESPONSIO AD VANAM REFUTATIONEM Dissolutionis Nodi Gordii a Martino Smiglecio nexi.

Caput I. Quod inscripsit: *Ministros vocari a Deo & ad sua munera consecrari sacræ literæ docent.*

Cum primùm Smiglecii libellum, quo sese nodi ab ipso nexi dissolutionem refutâsse credidit, in manus sumerem, ex ipso statim exordio intelligere mihi videbar, quid de tota scriptione sentiendum esset, nimirum id ipsum, quod ex Hieremiæ 9. cap: tanquam in nos dictum adduxerat: *Docuerunt*, inquit vates, *linguam suam loqui mendacium, ut iniquè agerent, laborârunt.* Nec me fefellit opinio, cùm postea totum librum evolvens, duo hæc flagitia a Propheta acerbissimè notata, mendacium nimirum & iniquitatem passim committi cognoverim. Quod quidem ita se habere quilibet tum priorem, tum hanc responsionem nostram studiosè legens facilè intelliget. Primò enim videbit & quasi oculis cernet, Smiglecium & passim sibi ipsi contradicere, & divinas literas, multis in locis depravare, non solùm falsissimos sensus: sed verba etiam aliena illis affingendo. Deinde animadvertet, eum per summam iniquitatem, convitiis calumniisque nos onerare intollerandis, ut facilè doctorem Iesuiticum agnoscere possis. Hoc quippe genus hominum in sophismatis callidè excogitatis, in falsissimis criminationibus, in maledictis calumniisque summam victoriæ laudem sitam esse autumat.

Quod quidem quo magis appareat, omnia quoad ejus fieri poterit Smiglecii dicta, ordine ab ipso servato, ponderabimus, si modò chaos istud seu rerum argumentorumque confusio, & odiosa ταυτολογία, quâ perpetuò utitur, ordinis nomine appellanda est. Primò igitur in ipso scripti sui initio turpissima sese contradictione implicat, & ideo ex suomet ore falsitatis convincitur. Sub finem enim sui nodi dixit, sibi jam eum edenti in manus incidisse anonymi libellum, in quo demonstrare nitatur: Ministris Evangelicis ministerii controversiam, jure moveri non posse. Quem libellum Smiglecius jam tum refutare conatus est, & nos ut eum frustra laborâsse ostenderemus, in responsione

proximè superiore anno, à nobis edita, omnium primo anonymi atque adeo nostram sententiam defendimus. Ex quo intelligitur, nos ipso Smiglecio teste, multò ante in ea sententia fuisse, quàm nodum suum connecteret. Qua fronte igitur hîc asserit, nos tunc demum nodi istius, seu de vocatione ministrorum quæstionis dissolvendæ, eam, quam hoc loco nobis affingit, rationem invenisse, cùm eam Evangelicis proposuisset? Item quomodo veritati non repugnat, quod postmodum dicit, nos argumentorum vi & efficacitate in eos æstus & angustias compactos esse, ut omni lucis ratione erepta, absurda quæque concedere, verissima autem negare non turpe nobis esse dicamus?

De iis autem argumentis Smiglecium loqui, quæ ipsius nodo contineantur, ex sequentibus illius verbis perspicitur: *Ita certè*, inquit, *cùm Ariani non alia ratione nodum expedire potuerint*, &c. Certè qui ad eum modum gloriari hominibusque imponere cogitat, eum benè memorem esse oportet. Argumentis porro Smiglecianis, nequaquam tantam vim, efficacitatemque infuisse, ut nos in angustiam compulerint, ex eo apparet, quòd Dei beneficio ita a nobis prostrata sunt, ut Smiglecius nihil solidi ad responsiones nostras infringendas afferre potuerit. Id quod quilibet vir intelligens, etiam nobis tacentibus, facilè agnoscet, modo Smiglecii refutationem, cum iis quæ a nobis dicta fuêre seclusa omni præjudicata opinione comparet: Multò autem magis, planè ita esse intelliget, si quæ nunc ad singula suis locis respondebimus, justis ponderibus examinaverit. Comperiet enim sine dubio, nequaquam opus fuisse, ut Smiglecii verbis utar, dentes digitosque fatigare, cùm scopæ dissolutæ tanto labore non indigeant. Dicit præterea Smiglecius, nos ita nodum ipsius solvere, ut omnem vocationis ac missionis necessitatem e medio tollamus, quod similiter, pace ipsius dixerim, a vero alienissimum est. Aut enim propriam, aut impropriam missionem Smiglecius intelligit. Ac propriam quidem eam esse constat, qua homines certi a suo Domino, nimirum Deo aut Christo, ad rem novam anteaque inauditam orbi terrarum annunciandam divinitùs singularique modo emittuntur. Impropria verò est, cùm homines pii ad docendumque appositi ab Ecclesia constituuntur, ut veritatem salutarem a Christo Apostolisque traditam, subinde apud populum Christianum proponant, repetant, ad eidemque obtemperandum omnes cohortentur. Si de propria missione loquitur Smiglecius, fatemur cum Paulo, eam in Ecclesiæ primordio adeò necessariam fuisse, ut absque ea Apostoli, quorum propria erat, prædicare non potuissent.

Quin imò & hac tempestate, si quis sese rem novam eamque divinam ac salutarem generi humano patefacere asserat, eum omnino necesse habere statuimus, missionem suam, quæ ipsi divinitùs contigerit, ostendere.

Si verò de impropria sermonem habet Smiglecius, intelligendum est, nos nequaquam omnem ipsius necessitatem tollere: Sed tantùm absolutam. Eam verò quæ necessitas ex consequente, vel secundùm quid appellatur, nos minimè negare, tum ex toto scripto nostro, tum maximè ex iis quæ pag:33. diximus apparet, præsertim ex illis verbis: *Interim tamen non negamus, & olim id factum esse, & etiam nunc fieri debere: non quòd omnino sit necessarium: sed quia ecclesiis in certis locis degentibus certos ministros habere, qui illos quotidie ad pietatis studium exuscitent, in officioque retineant apprimè conducat.* Quo in loco animadvertendum est, ex his verbis nostris, *non omninò necessarium* patere nos non nisi de absoluta necessitate sermonem habere. idem planè & pag: 61. luculentissimè a nobis dicitur. Videat igitur Smiglecius, quàm verè dixerit, nos omnem missionis ac vocationis necessitatem tollere.

Pergit autem Smiglecius asseritque, id, quod de ministrorum missione dicimus, *tùm ipsi rationi, tùm divinis testimoniis repugnare: Rationi, quòd e tot hæreticorum myriadibus, qui omne studium ad id unum contulisse videantur, ne quicquam quod in religione absurdè dici posset, tacitum ipsi relinquerent: nihilominus tamen nullus tàm effrons, tàm mentis omnino inops inventus sit, qui in illis Ægyptiacis errorum tenebris non viderit, atq; adeo manibus ipsis non palpaverit, crassissimum errorem esse, vocationis & missionis necessitatem expungere & abrogare.* Quæ quidem Smiglecii raciotinatio primò turpissimam cõtinet principii petitionem. Probandum enim erat, omnes illos, quos Smiglecius hæreticos nominat, hoc, quod nos dicimus, crassissimo errore implicatum esse, & vidisse, & manibus palpâsse. Quod quidem quomodo facturus sit non video, cum illi ne putare quidem, nedum oculorum manuumque sensibus percipere potuerint, nos ea in re errare.

Si enim, ut vult Smiglecius, hæc nostra sententia ad solvendum demum nodum gordium inventa a nobis est, sequitur, eam ante nodum gordium non extitisse. Quod si ita est, quomodo quæso hæretici illi, eam erroneam esse videre manibusq; palpare potuerunt, quandoquidem non entium nullæ sunt qualitates? ut facilè appareat, non nos sed ipsum Smiglecium, ista tàm inepta proferendo, rectæ rationis judicio repugnare, iterumque in turpissimam contradictionis implicatio-

nem

nem incidere. Si enim hæretici, qui ante nos fuerunt, ſententiam noſtram, graviſſimum errorem eſſe viderunt, manibusque palpârunt, neceſſe eſt eam tunc extitiſſe, & ſic non ad Smiglecii nodum gordium diſſolvendum a Racovienſibus demum in ventam fuiſſe. Quòd ſi ſuorũ verborum hanc mentem ſententiamq; eſſe aſſerat, ut dicere voluerit, ex tot hæreticis nullum inventum fuiſſe, qui tàm turpiter erraverit, ut abſolutam miſſionis neceſſitatem abrogaret, ut noſtri homines faciunt, diſcat in poſterum mentis ſuæ cogitata melius exprimere, & interim ſciat, conſecutionem iſtam vitioſiſſimam eſſe: Nullus omnium hæreticorum tam craſſum errorem commiſit unquam, ut abſolutam miſſionis neceſſitatem negaret. Ergo qui hodie id faciunt, pugnant cum ratione. Nulla eſt hîc connexio, nullum rationis vinculũ. Nam prætorquam quòd probandum erat, eos qui ita ſentiunt, errare, longè alia cauſa ſubeſſe potuit, cur qui ante nos ab antichriſto defecerunt, iſtam veritatem non cognoverint, nempè quia Deus homines ex Antechriſtianis tenebris educens, pro ſumma ſua ſapientia, non omnia ſimul & ſemel illis patefaciat: Sed temporis progreſſu jam hoc jam illud veritatis ſuæ myſterium aperiat, ne ſubitò tantæ lucis ſplendore excæcati, ad rerum divinarum cognitionem prorſus inepti reddantur. Ex quo intelligitur, tantum abeſſe, ut cum ratione pugnet, id nos ſentire, quod ante nos multi, quos Smiglecius hæreticos dicit, minimè ſenſerunt, ut potius ſummæ Dei ſapientiæ tribuendum ſit, qui hac ratione hominum captui inſervire voluerit. Porro cum Smiglecius noſtram aſſertionem non ſolùm rationi: ſed divinis etiam teſtimoniis adverſari dicat, videamus ſanè, quo pacto id tentet probare. Ait igitur: *Proferam aliquot ex innumeris, ſcripturæ loca, in quibus manifeſtè docetur, miniſtros a Deo ad munera in Eccleſia obeunda vocari, conſtitui, conſecrari: & contraria ratione, qui tales non fuerint, eos non Dei præcones, ſed falſos Prophetas: non paſtores ſed lupos rapaces, fures & latrones: non miniſtros, ſed Antichriſti prodromos eſſe, ipſiusque ſancti ſpiritus ore perhiberi.* Hæc Smiglecius: qui multa hîc promittit: Sed nihil præſtat. Quamvis enim facilè conceſſerimus locos ab ipſo citatos teſtificari, miniſtros paſtoresque, tunc cùm Paulus in vivis eſſet, eccleſiis conſtitutis præpoſitos fuiſſe: tamen illos omnes qui tales non fuerint, non Dei Præcones, ſed falſos prophetas, non paſtores ſed lupos rapaces eſſe, nunquam probabit. Quin imò contrarium in ſcripturis haberi, & in ſuperiore noſtra reſponſione docuimus, & infra Dei ope implorata, luculentiſſimè de-

mon-

monſtrabimus. Interim tamen iſta aliquot ſcripturæ teſtimonia, quæ hoc loco ad cauſam ſuam ſtabiliendam protulit Smiglecius, nequaquam diſſimulabimus.

Quinque autem locos affert ad abſolutam miſſionis neceſſitatem demonſtrandam: Priores duos in nodo ſuo non adduxerat: reliquos verò tres etiam antea citatos, hîc denuo urgere non dubitat. Primò igitur inquit: *Celebris in primis locus eſt Actorum 20. v. 28. cùm Aſianæ eccleſiæ miniſtros hortatur Paulus in hunc modum: Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Ex hoc teſtimonio Smigleciustriplicem conſecutionem extruit. Prima eſt: *Spiritus ſanctus illos viros poſuit miniſtros. Ergo non ſine vocatione miniſtri fuerunt.* Altera eſt: *Epiſcopis Aſianis obtigit vocatio. Ergo non ſine neceſſitate.* Tertia: *Idem Deus eſt dives in omnes. Ergo qua Dei providentia Eccleſiæ Aſianæ tum proviſum fuit, ut miniſtros, a ſpiritu S. conſtitutos haberet, eâdem nunc omnibus Eccleſiis proſpicitur.* Reſpondemus autem nullam iſtarum rationum ad rem facere: cùm nec hoc loco quæratur, an primævæ Eccleſiæ miniſtri abſque vocatione neceſſitateque aliqua muneri iſti præfecti fuerint: nec quia Deus dives in omnes eſt, idcirco conſequens ſit, abſolutè omninoque & hodie miniſtrorum miſſionem neceſſariam eſſe. Quæritur enim, an hac ætate planè neceſſarium ſit, ut qui divini verbi prædicationem ſuſcipit, is ad eam rem mittatur atque vocetur. Quod cum Smiglecius affirmet, comprobareque inſtituerit, non id teſtimoniorum genus adhibendum erat, quo olim miniſtros conſtitutos fuiſſe: Sed cujus vi etiam hodie, idem omnino fieri debere convinceretur. Quid, quod ne tunc quidem id neceſſarium omnino fuit, cùm nequaquam cautum ſit, ne ullus præter ordinariè miſſos, atque vocatos, docendi munus exequatur, ut ſatis & in nodi diſſolutione demonſtravimus, & infra ſuo loco planiſſimum faciemus. Quod porro Smiglecius dicit. *Vim quandam illis verbis* regere Eccleſiam *ineſſe*, ſimiliter nihil ad propoſitum facit: Cùm quemadmodum paſtores, doctoresque olim Eccleſiis a divino ſpiritu præpoſitos, ita iisdem Eccleſiæ regimen demandatum fuiſſe, ultro concedamus. Verùm quid hoc momenti habet ad illos, qui hodie certis Eccleſiis præfecti non ſunt, verbi divini prædicatione prohibendos? Cùm & olim ſtantibus illis Eccleſiis paſtorumque miniſterio ornatis, complures ſine ulla vocatione aut miſſione, partes iſtas ſuſceperint, idque non ſolùm impune, ſed Deo etiam approbante, ut infra docebimus. Quid quod & ipſi Apoſtoli fideles

cohortantur, & charitatis Christianæ officium a nobis generatim flagitat, ut alii alios doceamus, admoneamus, inque officio retineamus, idque ut locorum circumstantiæ indicant, nulla missionis vocationisvé habita ratione. Ex quo apparet, nequaquam eam vim in verbo *regendi* inesse quam Smiglecius putat. Primò enim regere hoc loco non significat dominari, sed pastorum more gregem curare, a lupisque, quorum mox facit mentionem Apostolus, defendere. id quod multo clariùs ex illis Petri Apostoli verbis patet, quibus seniores ita gregem Domini pascere jubet, ut eidem ne dominentur.

Colos: 3. 16. Heb: 3. 13. & 10. 2. Actor: 20. 29. 1. Petr: 5. 2. 3.

Quæ quidem gregis dominici procuratio, tametsi illis maximè convenit, qui certis constitutisque Ecclesiis præpositi sunt: nihil tamen prohibet, quo minus isti ab illis adjuventur, qui quamvis singulari missione careant, ad pascendum tamen, id est, docendum cohortandumque sunt apti, vitæque exemplo aliis prælucere possunt, in quorum utroque ministerii summam consistere manifestum est, cùm Paulus muneris istius rationem explicans, hæc tantummodo ministerii essentiam constituere, non obscurè doceat. *Atqui*, inquit Smiglecius, *ut Civitates & Provinciæ principi alicui subjectæ regi a nemine possunt, nisi ab eodem principe facta potestate: Ita ad Dei ecclesiam regendam admitti nemo potest, nisi legitimè a Deo vocatus. Quod si nec alienam domum quis jure gubernat non vocatus, quomodo Ecclesiam Dei gubernabit?* Nos verò negamus ista similia esse: Cùm alia, quantum ad rem propositam pertinet, civilis, alia Christianæ reipub: ratio. Reipublicæ quippe civili ita certi gubernatores præficiuntur, ut & dominentur, & extra eos nemini eam gubernare liceat. Adde, quòd cives nulli alii dicto audientes esse tenentur, præter illum, qui ipsis gubernandis præpositus est. In Christiana verò Republica contra fit, cùm nec ullus hîc sit qui reliquis dominetur quamvis sæpissimè ordo decusque postulet, ut pastores Ecclesiis præficiantur, erudiendis in officioque continendis: nec Deus ita pastoratus officium ad certos homines adstrinxerit, ut præter eos nulli, si vel aptissimus eam ad rem sit, reliquos docere admonereq; liceat: nec denique auditorum officium tam angustis terminis circumscriptum sit, ut unum tantùm certum pastorem audire teneantur, reliquos autem, quantumvis rectè docentes monentesque nequaquam, quia nimirum non sint publica quadam ceremonia ordinati. Petrus quippe disertissimè jubet, ut omnes alii aliis subditi simus; & Paulus monet, ut alii alios doceamus moneamusque. Addit præterea Smiglecius: *Deum Ecclesiam suam tàm charam habere, ut eam sanguine suo acquisi-*

1. Tim: 3. 2. Tit: 1. 6. 1. Petr: 5. 5. Col: 3. 16.

quisi-

quisiverit: & ideo non eße æquum, ut eam cuivis ad libitum gubernandam permittat. Verùm similiter nequaquã hîc illud convincitur quod quærit Smiglecius: nimirum nulli, nisi ordinato, divinum verbum prædicare integrum esse. Cùm enim hîc, de eiusmodi verbi divini præconibus sermo habeatur, qui & apti sunt ad docendum, & vitam cum pietate traducunt, perspicuum est, hujus argumenti antecedens nullam vim habere ad istos prædicatione submovẽdos, propterea quod tales nec quivis sunt, nec ad libitum, sed ex divina præscriptione apud homines divinum verbum proponunt. Quinimò eam ipsam ob causam, quòd Deus Ecclesiam suam charam habeat, maximè non solum ordinati: sed omnes etiam alii, modò ad hanc rem appositi sint, conjunctâ operâ manuque eniti debent, ut a luporum incursionibus libera tutaque sit, ut quidem in religionis Christianæ primordio, tum ab Apostolis, tum ab illis dispersis aliisque factum fuisse, scriptum legimus. Actor: 8. 4. 5. & 11. 19. 20.

Iam ex eo, quòd Deus dives in omnes est, nequaquam consequi, Rom: 10,12. missionem hodie absolutè necessariam esse, ipse Apostoli verborum contextus docet. Longè enim alia ratione Deum in omnes divitem esse dicit, quàm Smiglecius putat: nimirum quia non solùm Iudæis, sed gentibus etiam credentibus aditum ad suam gratiam sempiternamque felicitatem patefecerit. Consulat præterea Smiglecius Dialecticos, & comperiet, posito genere affirmato non protinus speciem ponendam esse. Quid enim hac argumentatione ineptiùs esse potest? Deus est dives in omnes. Ergo semper eodem modo in omnes dives est: vel ita in omnes dives est, ut semper ministros, singulari ratione ad Ecclesiam pascendam mittat, & sic tunc etiam, quando idem fieri absolutè necessarium non est. Adde, quòd etiam illud ipsum, de quo Paulus loquitur, nequaquam ad omnia tempora spectare res ipsa docet. Factum quippe est tum Israelitarum ingratitudine, tum singulari Dei consilio, ut hodie quidem in gentiles dives sit, in Israelitas verò minimè. Sunt enim repudiati, excæcati, a divinoque regno exclusi. Si igitur illud quod Paulus hîc maximè oratione complectitur, propter certas causas, omnia tempora non respicit, quid tandem de necessaria ministrorum missione existimandum est, ad quam Smiglecius hæc Pauli verba iniquissimè detorquet? Verùm esto; spectent hæc Apostoli verba, aliqua saltem ex parte, ad hodiernum Ecclesiæ statum, num propterea Deus hodie in Ecclesiam suam dives minimè fuerit, quia ad eam gubernandam singulari quadam ratione pastores non mittat? præsertim cùm ipsa rei natura, ut satis jam demonstravimus, nequaquam postulet, ut hoc necessariò fiat;

rio fiat, ſatisque dives in ſuos exiſtimandus ſit, quòd verbum ſuum olim prædicatum confirmatumque conſervet, homines ejusdem apud populum prædicandi cupidos, ad idq; faciendum appoſitos, ea in re juvet, tantamq; illis auditorum gratiam conciliet, ut eos & libenter, & cum fructu audiant, & ſic ex Pauli præſcriptione omnia probent, quodq; rectum bonumque eſt teneant. Alter locus a Smiglecio ex 4. capite Pauli Epiſt: ad Epheſ: productus, priori illi ferè ſimilis eſt, niſi quòd hîc inſuper ea Spiritus S. dona commemorantur, quæ hodie minimè vigere res ipſa teſtatur. Vbi enim hoc tempore Apoſtoli, ubi Prophetæ, ubi Evangeliſtæ? Quamvis enim & paſtorum doctorumque ibidem mentio fiat: tamen cùm Apoſtolis Prophetisque adjungantur, & ideo ad idem illud tempus referantur, non video, quomodo Smiglecius hoc Apoſtoli teſtimonio cauſam ſuam conſtituat. Fieri enim poteſt, ut quemadmodum Apoſtoli Prophetæque ceſſârunt: ita & paſtores illi ceſſaverint, cùm præſertim Apoſtolus ne uno quidem verbulo indicet, paſtores & doctores illos, ipſamque adeo Eccleſiam ſemper exituram eſſe, & inſuper compertiſſimum ſit, eam ipſam Eccleſiam, ad quam hæc verba ſcripta ſunt, & ad cujus paſtores ſenioresque priora illa Apoſtolus fecerat, unà cum ſuis doctoribus defeciſſe. Parumne igitur liquet neque hunc neque ſuperiorem locum, quicquam Smiglecianæ cauſæ præſidii afferre? Quòd enim Smiglecius aſſerit, iſtam munerum & miniſteriorum diviſionem ad finem usque mundi permanſuram, idque illis Apoſtoli verbis confirmari putat: *Donec omnes occurramus, in unitatem fidei & agnitionem Filii Dei in virum perfectum*, longè fallitur. Nam nec ullam hîc Apoſtolus finis mundi mentionem facit, & cùm, ut diximus, miraculoſa iſta donorum diſtributio ceſſaverit, Paulique hæc verba veriſſima eſſe fatendum ſit, ſenſum iſtum continere non poſſunt, & denique nihil prohibet, quo minus omnia ab Apoſtolo enumerata in primæva illa Eccleſia facta fuiſſe credamus. Neque enim per Chriſtum ſtetit, qui tot muneribus Eccleſiam illam ornaverat, quin omnes ipſum perfectè agnoſcerent, in virumque perfectum evaderent. Inſcienter autem Smiglecius Chriſti corporis complementum ſeu plenam ætatem, ita ad ipſius membra refert, ut eorum acceſſione creſcat indies, virilemque ætatem, non niſi in fine mundi acquiſiturum ſit, cùm iſtius ſenſus, ne veſtigium quidem, in Pauli verbis appareat, ipſaque eorum complexio ſatis doceat, apoſtolum nihil aliud dicere velle, quàm Chriſtum in variis donis Eccleſiâ cohoneſtandâ, hoc maximè ſpectaſſe, ut ejus membra, inter alia hîc com-

1. Teſ: 5. 21.

Epheſ: 4. 11.

Epheſ: 4. 13.

commemorata, ipſum unà cum omnibus, quæ unquam geſſit, ſemper ſibi tanquam ſcopum vitæ, omniumq́ue actionum ſuarum proponerent, ad perfectamq́ue ipſius ſanctitatem ſemper adſpirando, in viaq́ue pietatis ab ipſo præſcriptæ quotidie longiùs procedendo ei tandem quam ſimillima evaderent.

Iam quòd vocationis neceſſitatem ex his ſequentibus Apoſtoli verbis apparere ait. *Ne ſimus parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ*, id nimirum ad primævam illam Eccleſiam ſpectare, ex eo colligitur, quòd ut demonſtravimus, ipſa donorum ſpiritualium, de quibus hîc ſermo eſt, diſtributio, non niſi illis temporibus vigebat. Tunc enim homines maximè infantes erant, aliiq́ue hoc alii alio doctrinæ vento agitabantur, cùm partim Iudaicis ſuperſtitionibus, partim gentiliciis erroribus implicarentur, vel cùm in elementis Chriſtianæ religionis adhuc verſarentur. Adde quod Chriſtiana religio nova inauditaq́ue erat. Ergo ut pueri eſſe, aliasq́ue præter diſciplinam Chriſti, doctrinas ſequi deſinerent, conſentaneum divinæ ſapientię erat, variis tùm donis, tùm miraculis eam confirmare, evidentiſſimeq́ue demonſtrare, non niſi in hac ſalutarem veritatem contineri. Et hanc quidem eſſe Apoſtoli mentem, vel ex voce *amplius* patet, quam non noſtra, ſed illa tempora reſpicere res ipſa docet, ut facilè appareat, homines ante Chriſti doctrinam promulgatam, eoq́ue quo diximus modo confirmatam, vel in elementis doctrinæ Chriſti adhuc hærentes, pueros errantes fuiſſe: & ne amplius tales eſſent, iſta divinorum donorum diviſione proviſum fuiſſe. Id quod etiam ex altero huic ſimillimo loco patet. Idem quippe Paulus 1. Corin: 12. v: 2. poſtquam Corinthios, cùm ethnici eſſent, puerorum more, ad muta ſimulachra ſeſe abduci paſſos fuiſſe, dixerat, ſtatim de ſpiritu ſancto variisq́ue ejusdem donis miraculisq́ue quibus Chriſti doctrina erat confirmata, diſputat, & ſimul cauſam indicat, cur pueritiâ illâ abjecta Chriſtum dominum ſuum appellaverint, id eſt, ipſius imperio doctrinæq́ue ſeſe ſubjecerint. Ex quo conſequitur, ut tunc propter hominum imperitiam, Chriſtiq́ue religionis novitatem, iſta fieri oportuit: ita hodie, poſtquam eadem Chriſti doctrina nova eſſe deſiit, ſatisq́ue iam confirmata eſt, miraculoſa iſta miniſtrorum conſtitutione opus minimè eſſe, omnibus quippe jam, ſolám Chriſti doctrinam veram eſſe conſtat, & porrò qui hoc tempore, quolibet doctrinæ vento agitantur, & ſic Chriſti doctrinâ repudiatâ, aliud Evangelium, ut Paulus loquitur, amplectuntur, ii non pueritiam excuſare, ſed ſuam malitiam accuſare debent. Ex quo intelligi-

Epheſ: 4. 14.

Gal: 1. 6.

telligitur, ad huic malo occurrendum, nihil amplius requiri, quam ut Christi doctrinam, semel traditam firmissimè teneamus.

Pergit Smiglecius & multum nobis largitur. Ait enim: *Credibile esse ministros nostros, absque ulla vocatione docere posse, si certò constet, eos eadem eodemq; sensu docere, quæ quoque sensu Apostoli docuerunt.* Hîc quia ipsa disputationis series locusque ex quo Smiglecius argumentatur, indicat, de singulari miraculosaque spiritus sancti vocatione, quæ ad rem olim novam prædicandam confirmandamque adhibebatur, sermonem esse, intelligendum primò est, tantum abesse, ut qui sese veterem illam Apostolorum doctrinam hodie prædicare profitetur (quamvis in quibusdam, Apostolorum sensum non assequatur) is absque ista vocatione docere nequeat, ut potius eam habere non possit, cùm, ut demonstravimus, iste vocandi modus jam pridem cessaverit. Deinde cùm nos hîc potissimùm Smiglecius oppugnet, dicimus nos eas Apostolicæ doctrinæ partes, apud populum proponere, quæ adeò sunt claræ perspicuæque, ut de earum sensu, non nisi ab iis dubitari possit, qui aut eas non audiunt, aut mentis cæcitate, aut summâ malitiâ impediuntur: quales ne ipsius quidem Christi Apostolorumque dicta intelligere potuerunt. Prædicamus quidem cùm alia multa luculentissimè a divinis autoribus scripta: tùm potissimùm ea, quibus salutis nostræ summa continetur: quorum quidem sententiam, propter summam eorum claritatem, ab omnibus, qui memoratis vitiis non laborant, uno modo percipi posse, nemo nisi insanus negabit unquã. Quod enim Smiglecius dicit, omnes hæreticos id sibi vendicare, & tamen falsa pugnantiaque docere, id quidem ad nos nihil pertinet, qui cum hæreticis nihil conjunctum habemus. Si namque ita est, ut Smiglecius asserit, id ideo censemus, quia hæretici isti animum ad legendam scripturam afferant, iisdem, quæ diximus, vitiis impeditum. Quod si hæreticorum nomine eos intelligit, qui similiter a papatu defecerunt, nimirum Lutheranos Calvinianosque, dupliciter errat. Nam nec hæreticos eos esse, nec in rebus per se claris, quarum paulò ante meminimus, a nobis dissentire, ulla ratione comprobari potest, ut infra docebimus. Ex quo fit, ut nisi aliud spectaretur, illorum ministri æque ac nostri ex Smiglecii etiam sententia, non solùm sine illa miraculosa; sed etiam ea quæ hodie adhibetur vocatione, has, quas diximus, Apostolicæ doctrinæ partes prædicare possent. Fatemur quidem eos in illis a nobis dissentire, quæ ad salutem necessaria non sunt, quæque propter præjudicatas opiniones, quamvis non adeò per se obscura percipere nequeunt: Verùm ad

rùm ad

rùm ad dissensionem istam tollendam, non opus est ejusmodi doctoribus, de quibus Paulus in hoc testimonio loquitur. Nam præterquam quod aliâ viâ rationeque hoc fieri potest, etiam hodie nobis darentur, si omninò illis opus esset: quod contra esse satis jam ostendimus. Papisticos enim Doctores tales non esse, & res ipsa loquitur, & jam olim a multis doctis viris, & hodie a nostris hominibus abundè demonstratum est. Frustra igitur in hæc verba prorumpit Smiglecius: *Noluit Deus oves, suis pastoribus sapientiores esse, neque de doctrina pastorum suorum judicare: Sed eas reverenter audire, & eorum verbum, non ut verbum hominum, sed ut Dei verbum accipere.* Nam præterquam quod se suosque veros veræ Ecclesiæ pastores esse, probare non potest, etiam in hoc errat, quod oves de pastorum doctrina judicare debere negat. Quid enim? an illi Berrhœenses peccarunt, qui Pauli, quantumvis Apostoli doctrinam examinaverunt? Item an Ioannes delirat, qui spiritus probari jubet, an ex Deo sint? Item Paulus qui omnia vult probari, & quod bonum est teneri? At inquit, *Pastores reverenter audiendi, & eorum verbum, non ut verbum hominum: Sed ut Dei accipiendum.* Certè: At tunc ut verbum Dei accipi potest, cùm verbum Dei esse ex scripturæ scrutatione cognoscitur, ut de Berrhœensibus modò commemoratis scriptum legimus. Nec est quod vereatur Smiglecius, ne si ita fiat, ovis pastore sapientior sit. Cùm qui alterius dicta, qualia sint, explorat, non sapientiorem sese illo faciat: Sed ovem sese præbeat, non brutam, quæ recipiat quæ non intelligit. nisi Berrhœenses qui dicta Pauli examinârunt, Paulo Apostolo sese prætulisse statuere velimus. Quod quidem absurdum ineptumque censeri debet.

Act. 17. 11.
1. Ioan. 4. 1.
1. Thess. 5. 21.

Ex his perspicuum est, etiam ea, quæ post modum Smiglecius dicit, nihil ad nos convincendos virium habere, cùm ait: *Vnde enim constabit ipsos non mentiri, cum suam doctrinam pro Apostolica venditant. Nam si dicant, se id probare ex scripturis Apostolicis, id facilè refellitur. Nam etsi de verbis Apostolicis constat, de sensu tamen gravis oritur controversia: ita ut sæpè accidat ex iisdem verbis, contrarios sensus, & sententias colligi posse. Nam ex illis verbis: hoc est corpus meum, Catholici veram & realem corporis Christi præsentiam colligunt: Calvinistæ & Ariani contrarium plane inferunt: utrique verò suam sententiam Apostolicam prædicant.* Respondeo isto exemplo aliisque similibus nequaquam probari, non ex scriptura cognosci posse quis mentiatur, quis minùs. Cùm hæc de istis verbis dissensio, non in ipsa eadem verba conferenda sit. Sed in illos ipsos, qui ea non satis considerant, judiciumque aut

præju-

præjudicata opinione, aut negligentiâ, aut aliis vitiis obſcuratum, ad ea legenda afferunt. Ex quo fit, ut licet quidam ſuam de illis ſententiam Apoſtolicam eſſe prædicent, non protinus tamen ſequatur, rem ita ſe habere. Quinimò ex iis ipſis verbis perſpicitur, catholicos, iis veram realemq́ue corporis Chriſti præſentiam in cæna, confirmari aſſerentes, valde errare: mentiri non dico, ne par pari referre videar. Aliud quippe eſt dicere; hoc eſt corpus meum: aliud: meum corpus verè realiterq́ue præſens adeſt. At inquit Smiglecius, *hanc Catholicorum ſententiam ex his verbis colligi.* Reſpondeo & hoc falſum eſſe ex ſcripturis patere: cùm vox *Hoc*, non ad panem ſimpliciter: ſed ad ejusdem acceptionem, fractionem comeſtionemq́ue relata, non realiter Chriſti corpus adeſſe, ſed Chriſtum commemorari ipſiusq́ue mortem annunciari declaret, ut ibidem Paulus explicat. Intueatur igitur Smiglecius ſcripturam oculis intentioribus, & comperiet, eam ad falſum a vero dignoſcendum ſufficere.

1. Cor. 11. 24. 26.

Quæ poſtea Smiglecius de miniſtrorum conſecratione dicit, ea quia infra in examine ſecundæ demonſtrationis, neſcio quam Methodum ſecutus, repetit, in illum locum rejicimus.

Caput II. A Smiglecio hoc pacto inſcriptum:

Tria ſcripturæ teſtimonia de vocatione & miſsione miniſtrorum expenduntur, & a calumniis Arianorum vindicantur.

SEQUITUR ut de reliquis tribus teſtimoniis agamus: tametſi enim ſatis in ſuperiore noſtra reſponſione, ex iis Smiglecii aſſertionem concludi minimè poſſe docuimus: cùm tamen Smiglecius conquieſcere non potuerit, quin planè ſeſe omnib: deridendum exponeret, redeamus ſanè ad denuo ea examinanda. Ac primò quidem apud autorem ad Hebræos cap. quinto ſic legitur: *Nec quisquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatus eſt a Deo tanquam Aaron.* Hæc divini autoris verba Smiglecius in ſuo nodo abſolutè de quovis honore, ad miniſtrandum in iis quæ pertinent ad Deum, accipienda eſſe, affirmaverat. Nos reſponderamus, ea nihil quicquam ad rem, qua de agitur, pertinere, cum nō contra eos, qui honorem ſummo pontifici debitum ſibi minimè vendicant:

Heb: 5. 4.

cant:

cant: Sed in illos qui Aaroni Christoque sese in pontificatus munere succedere gloriantur, afferenda fuerint. Quòd autem Smiglecius autorem istum absolutè de quolibet honore loqui asserit, id nimirum a vero alienissimum est. Cùm enim totus contextus, de eo honore, qui summo pontificatu continetur, sermonem esse indicet, articulusque in græco additus, de certo honoris genere verba fieri convincat, quo pacto, quæso, quæ hîc a Smiglecio dicuntur, constabunt? Qua de causa quidem rerum divinarum peritissimi, non simpliciter honorem, sed *hunc honorem* verterunt. Hæc responderamus Smiglecio. Quæ quidem ipse sic refutare conatur. *Non advertit*, inquit, *Volkelius, Paulum universè proponere, nemini licere ullum honorem aut auctoritatem, in iis quæ sunt ad Deum, sibi usurpare, sine legitima vocatione.* Rectè putas mi homo. Neque enim illud adverti potest, quod non est, quodque aliter se habere ipsa contextus ratio luculentissimè docet. Quòd autem articulum *honoris* vocabulo adjunctum, certum nimirum pontificatus honorem, indicare, contra omnem rationem negat, id facit Iesuitica autoritate fretus. Est quippe Iesuiticæ Theologiæ Doctor, in cujus verba, nullo judicio adhibito, omnes jurare oportet, quamvis & res ipsa aliter esse convincat, & omnes docti hanc articuli, simplici alicui vocabulo appositi vim agnoscant. Sed benè habet: largitur tandem nobis D. Doctor, pro sua in nos liberalitate, quod volumus, quodque iam nostrum est, nimirum divinum illum autorem, de solo pontificatus honore orationem habere. Ipse enim sine dubio animadvertit, causam suam isto testimonio sustineri non posse.

Demus, inquit, *Volkelio quod vult.* Interim verò nos graviter premit, si diis placet, cum ait: *Dico Paulum a simili argumentari. Si enim pontificatum Aaronicum nulli licuit sumere, neq; Christum suum pontificatum sibi perseipsum sumere debuisse, quæ prabatio a minore ad maius non valeret. (quod enim Aaronicis pontificibus non licuit, potuit licere Christo qui est omni ratione illis maior atque præstantior) Sed ratione rem perurget S. Paulus* Hæc Smiglecius. Vbi animadvertendum est, eum causæ suæ constituendæ gratiâ, ea autori isti affingere, quæ neque ab eo dicta sunt, neque ex ejus verbis colligi possunt. Primò enim haud ita loquitur divinus autor, ut eum loquentem inducit Smiglecius: nec a minore ad majus argumentatur. Nam preterquam quòd nullum huius modi argumentationis hîc apparet vestigium, etiam non ex ea parte Aaronis Christique fit mentio, quatenus ille minor hic maior est: sed quatenus non minus Christo quam Aaroni, ad pontificatus adeptionem divinâ

 gratiâ

gratiâ vocationeque opus fuit. Ex quo insuper apparet, autorem istum nulla planè argumentatione, hoc in loco uti: Sed rem propositam simpliciter declarare. Multò igitur rectiùs veriusque locutus fuisset Smiglecius, Si ea, quæ paulò ante dixerat, retinuisset, ita tamen ut ad subjectam materiam vel ad id, quod nobis largitus est, accommodarentur, hoc pacto: Quod verò de honore pontificatus in communi proponit divinus autor, pulchrè deinde in particulari ad pontificatum tam Aaronis quam Christi accommodat, sensusque est: Nemo nisi a Deo vocatus pontificatum sumit, ut tum Aaronis, tum ipsius Christi exemplo edocemur. Inania igitur prorsus sunt, quæ Smiglecius postmodum subjungit *Honorem enim*, inquit, *Pontificatus, quia honor est, non licet cuiquam sibi sumere*, cùm ex paulò antè dictis perspicuum sit, honorem pontificatus, non quia honor simpliciter est: sed quia est honor pontificatus a nemine, nisi, cui divinitus datur, sumi. Ex quo fit, ut Smiglecius frustra tergiversetur, & nihilominus universalem propositionem Pauli verbis vel expressè vel tacitè contineri asserat, nullum scilicet honorem in ecclesia licitum esse, cuiquam sibi sumere. Vertat enim se in omnes partes, imo rumpatur etiam, nunquam quod & per se verissimum est, & ab ipso ultrò nobis datum, de manibus nostris extorquebit.

Vrget tamen Smiglecius & nihil remittit: *Si Volkelius*, inquit, *credit, aliquos honores ecclesiasticos, licitum esse, cuique sibi usurpare, absurdè & contra omnem rationem loquitur:* quasi vero hîc quæratur. quid Volkelius credat, aut non credat: & non potius, an ex hoc autoris divini testimonio, id, quod vult Smiglecius, convinci possit, necne. Instat autem Smiglecius aitque: *Non valet quod Volkelius pro se adducit; Ministros Arrianos pontificatum, de quo solo hîc agitur, sibi non arrogare. Nam qua ratione non licuit cuipiam Pontificatus honorem sibi arrogare, eadem ratione nullum alium honorem licebit arrogare, si vera est ratio Pauli.* hæc ille. Atqui hanc esse pauli rationem nunquam probabit Smiglecius, & nos longè aliter esse, iam satis demonstravimus: & porrò etiam quod addit Smiglecius, falsissimum est, nimirum, *Similem legem haberi in novo testamento, ut quemadmodum olim pontificatus Aaronicus, non nisi illi obtigit, qui legitimè ordinatus consecratusque esset: ita & ministri manuum impositione consecrentur & spiritum sanctum ad munus rectè obeundum accipiant*. Falsum inquam, hoc est. Vt enim legem de Pontificibus Aaronicis consecrandis, extitisse facilè concesserim: aliquam tamen de ministris Ecclesiæ Christi consecrandis extare planè nego, quamvis rei istius exempla haberi non diffitear, Verùm quid hoc Smiglecianæ

causæ

causæ præsidii afferat, non video; cùm ad absolutam missionis necessitatem probandam, non exemplis sed legibus agendum sit, & ut in nodi dissolutione diximus, canon afferendus, quo cautum sit, ne ullus divinum verbum prædicare, aliosque officii admonere audeat, qui publica quadam cerimonia consecratus non sit.

Sed iam ad alterum testimonium veniamus, quod Rom 10. v: 15. extat: *Quomodo prædicabunt*, inquit Apostolus, *nisi mittantur*. Quibus verbis Smiglecius missionis necessitatem, quâ nostris ministris ad Evangelium prædicandum opus sit, confirmari putat. Nos verò in nodi dissolutione evidentissimis rationibus demonstraveramus, ex hoc Pauli testimonio, id quod vult Smiglecius, colligi minimè posse, quas cum Smiglecius præterierit, tum ipsum tum lectorem ad eas remittimus. Hoc autem in loco addendum putavi, testimonium istud, superiori de pontificatu, in hoc perquam simile esse, quòd quemadmodum nemo pontificatum, nisi Deo vocante, sumere potuit: ita nemo Apostolus esse, & sic munus Apostolorum proprium exequi potuit, nisi quem Christus Apostolum fecit. Munus porrò Apostolorum proprium erat prædicare, idque non eo modo, quo hodie prædicatur, cum qui hodie prædicant, Apostoli non sint, & illo prædicandi genere, quo Apostoli usi fuerunt, non nisi is uti possit qui Apostolus Apostolorum socius est. Perinde enim est, acsi Paulus hunc in modum locutus fuisset. Quomodo prædicabunt nisi sint Apostoli? cum Apostolum missumque esse idem declaret, Ex quo apparet, Paulum de prima anteaque inaudita Evangelii prædicatione loqui, quam hodie quatenus prima est, nemo usurpare potest: ut facilè appareat, illud licere & non licere, nullum hîc locum habere, ut ex similibus rebus, hac Apostolica gradatione comprehensis apparet. Vt enim hæ locutiones: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, de quo non audierunt? Quomodo autem audient, sine prædicante?* illud licere vel non licere planè respuunt, cum nequaquam eum sensum admittant, ut posse eum qui non credit, invocare, & qui non audivit credere, & cui non prædicatum est audire concedant, verùm non licere; cùm hîc simpliciter fieri ista posse negetur: ita & de hac postrema interrogatione judicandum est, nimirum nequaquam fieri posse, ut is prædicet, id est prima illa prædicatione utatur, nisi mittatur sive Apostolus sit. Interim tamē & hodie Christi doctrinam ab illis etiam jurè proponi, qui Apostoli minimè sunt, ne Smiglecius quidem opinor, negabit: cùm Apostolos cessâsse manifestum sit, ipseq; non obscurè fateatur. Quoniam igitur nostri ministri primam illam

Rom: 10. 14.

prædicationem, sibi minimè vendicant, Sed tantùm eam repetunt reliquisq; inculcant, aut certè sese hoc facere profitentur, quorsum quæso attinet, missionis, quæ Apostolorum propria est, rationem ab illis exigere? *At*, inquit Smiglecius: *Fallitur Volkelius; Qua enim ratione primis illis prædicatoribus, sine divino testimonio credi non debuit: eadem ratione nec aliis ministris credi poterit. etiamsi ea prædicare se iactitent, quæ ab Apostolis prædicata sunt.* Atqui D. Doctor hoc non est directè respondere, nec rationes nostras refellere: Sed aliud argumentũ præter legitimam disputandi rationem, nobis opponere, quod quidem falsissimum esse satis ex iam dictis intelligitur, quibus, quod ad rem propositam attinet, aliam Apostolorum, aliam nostrorum ministrorum rationem esse ostendimus: nimirum quia illi doctrinam Christi, quatenus tunc nova inauditaque erat, prædicârunt, hi verò non item, satisque est, eam nos doctrinam prædicare, quæ ab Apostolis, divinis testimoniis ornatis atque munitis, prædicata olim fuit. Quid quod & ipse Smiglecius aliam rationem affert, dicens: *Quid si in eo, in quo se iactitant, mentiantur?* Ergo putat Smiglecius, eam ob causam nostris ministris missione opus esse, quia falsò profiteri possint, se ea prædicare, quæ Apostoli prædicârunt. Quæ quidem consecutio ineptissima, & ideo tanto Doctore indignissima est. Quid enim, si verbi causâ, quispiam legati alicuius orationem in senatu habitam literisque consignatam ac publicatam, sese repetere, eademque quæ legatus dixerat, dicere profiteatur, num quæso & hunc legatum missumque esse oportet, aut quia periculum est, ne mentiatur, protinus missionem ostendat necesse est? Nemo, opinor, ita cum ratione insanit, ut istam stultitiam approbet: cum proxima via, utrum talis mentiatur nec ne, explorandi, sit, orationem illam inspicere, ad eamq; illius dicta examinare. Valde igitur miror Smiglecium, hominem alioqui nasutum & ad struenda Sophismata acutissimum, contradicendi studio, ita a ratione avocari, ut intelligendo nihil intelligere videatur. Non missione igitur sed diligenti doctrinæ Christi, tum lectione, tum consideratione opus est, ad ministrorum dicta exploranda.

Similem stultitiam continent ea, quæ postmodũ subiungit Smiglecius inquiens: *Etenim cùm ministri Ariani, Christum non esse verum Deum ex Apostolorum doctrina prædicant, totus mundus illos mendacii arguit, qui totis bis mille sexcentis annis, ex doctrina Apostolorum Christum esse verum Deum credidit. Non igitur satis est ministris ad hoc, ut credi ipsis debeat si nudis verbis iactitent, se doctrinam Apostolorum prædicare, hoc enim quivis hæretici faciunt: alioqui credant Ariani ministris Luteranis &*

nis & Calvinistis, qui naturam Christi divinam multò verius ex scriptis Apostolorum docent, quàm unquam probare potuerint Arriani. Quod si illis aßentiri nolint, fateantur oportet, non satis esse ad autoritatem prædicatori conciliandam, si dicat, se Apostolorum doctrinam docere: Se[illegible] missionis præsidio & testimonio opus habere, ut fidem suæ prædicationi con-cilient. Respondeo, in universa hac ratiocinatione ea contineri, quæ partim falsissima sunt, partim pessimè conclusa. Primò enim nihil a vero alienius est, quàm nos, quos Arianos per calumniam nominat, Christum verum Deum negare, idque ex Apostolorum doctrina, cùm, si ullum genus hominum veram Christi divinitatem in Apostolica doctrina expressam credit, tuetur urgetque, nos certè ii simus, ut ex nostris scriptis cuilibet constare potest. Quæ quidem aut legit Smiglecius, aut non legit. Si legit, & tamen ita nos calumniatur, contra conscientiam facit; si non legit, & nihilominus isto nos premit convitio, imprudens levisque est, disputatorque ineptus, qui adversarii sententiam ignorans, contra eam disputare non dubitet. Deinde quòd dicit, Lutheranos Calvinistasque multò veriùs Christi naturam divinam ex scripturis docere, quam unquam probare potuerint Ariani, dupliciter veritati repugnat. Nam & præsupponit, nos, quos falsò Arianos dicit, Christi divinam naturam ex scripturis probare, quod falsissimum est; cùm hoc facere nunquam conati fuerimus, nec id ullo pacto fieri posse credamus, & ministros Lutheranos Calvinistasque hoc veriùs, quàm nos facere dicit, quod aliter se habere, ex ipsa scriptura convincitur, quæ quicquid Christus divinitatis sublimitatisque habet, non naturâ illum, sed Dei beneficio, & quatenus homo est, habere passim testificatur, ut tum ex multis aliis nostris scriptis: tùm maximè ex iis, quibus non ita pridem Smiglecii somnia repulsa prostrataque sunt, intelligi potest. Iam ut hanc Smiglecii ratiocinationem pessimè conclusam esse, doceamus, intelligendum est, minimè consequens esse, ut quia omnes alii, quos Smiglecius hæreticos nominat, ea sese prædicare profitentur, quæ Apostoli prædicârunt, idcirco protinus ad missionem nescio quam decurrendum esse. In medio quippe est Christi apostolorumque doctrina, novi testamenti libro comprehensa, de cujus veritate nemo dubitat, & porrò qui in prædicando eam sequitur, is quin vera doceat, fieri non potest. Ad hanc igitur normam stateramque omnes omnium doctrinæ perpendantur, & citra ullam missionem facilè apparebit, quis eorum vera prædicet, quis mentiatur.

Pergit Smiglecius & asserit, *ministros nostros minimè probare posse, se scri-*

se scripuram per scripturam exponendo minimè fallere: cùm idem & hæretici mnes faciant, & vicissim se exagitent, quòd mendaciter & fallacissimè cripturas per scripturas interpretentur, & ut minimum auditores imeriti & simplices, de ea re judicium ob ignorantiam facere non poterit, sive vera afferat prædicator, sive non. Debent igitur necessariò ad issionis præsidium recurrere. Respondeo, Smiglecium hîc duas poissimùm consecutiones, easque pessimè constitutas, ponere. Prior est: omnes hæretici scripturam cum scriptura conferunt, & tamen se invicem exagitant. Ergo recurrendum est ad missionem. Hanc consequentiam eo nomine vitiosam dico, quia antecedens principii petitionem continet. Probandum quippe est, omnes hæreticos scripturam cum scriptura conferre, quique hoc faciunt, eos hæreticos esse. Dicet: at sese id facere jactitant. Atqui ne hoc quidem valet, cum scripturæ collatio, non illi qui eâ se uti gloriatur: Sed qui revera utitur, tribuenda sit. Quòd autem qui scripturæ collationem sibi vendicant, alii alios insectantur, id non ad scripturæ collationem referendum est: hæc enim semper optima expeditissimaque veritatis indagandæ via est. Sed ad illos, qui, ut dixi, in via ista non insistunt; idque maximè eam ob causam, quòd ex cœno Antichristiano nondum planè emersi, præjudicata, multis in rebus, opinione ducuntur. Posterior est: Imperiti & simplices, in tanta scripturas conferentium dissensione, judicium facere non possunt. Ergo opus est missione. Respondeo, cùm simplicibus, ut & omnibus aliis, satis sit ad salutem consequendam, ea nosse, in quibus salutis summa consistit, cumque de his nulla sit inter illos, qui a papatu defecerunt dissensio, quippe quæ adeo sint manifesta, ut a quovis intelligi possint, modò animo sit probo, inque iis cognoscendis operam industriamque ponat; facilè verum a falso dijudicare poterunt. Smiglecius tamen, ne planè superatus esse videatur, ad Pauli testimonium recurrit, inquiens: *Iam quod Volkelius asserit, Paulum solùm de prima prædicatione & primis illis Evangelii prædicatoribus loqui, falsissimum est. Nihil tale indicat, sed universè docet, quomodo tam Iudæi, quàm gentiles Deum invocare, & in eum credere possint: non illo tantùm Apostolorum tempore: Sed omnibus ad finem usque mundi temporibus. sic enim ait: Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audiverunt? aut quomodo audient sine prædicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur? Quis non videt, hæc universè ad omnes omnium temporum prædicatores pertinere? Anne ad omnes omnium temporum homines non perti-*

pertinet, invocare nomen Domini, credere, audire verbum Dei? Cur igitur ad omnes omnium temporum prædicatores non pertineat prædicare & mitti? Hîc primò respondeo, ipsum Smiglecium id dicere, quod falsissimum est, nimirum Apostolum nihil tale indicare, ex quo scilicet de prima illa tantùm prædicatione illum loqui pateat, cùm, ut paulò ante ostendimus, de eo prædicandi genere verba faciat, quod non nisi ad Apostolos seu missos pertinet. Hoc autem illud primum fuisse ipsa ratio dictat. Quid, quòd in Nodi dissolutione plures attuli rationes, idem planè convincentes, quas a Smiglecio priùs convelli oportuit, quàm in hæc verba prorumperet. *Nec ex eo, quòd omni tempore nomen Domini invocare, credere, audireque oportet, consequitur, illud Apostolorum prædicandi genus omnium temporum commune esse.* Nihil enim prohibet, quominus ex diversa ejusdem Evangelii prædicandi ratione eadem fides invocatioque oriatur. Quod quo magis doceamus, fatemur quidem, Evangelium per se consideratum, omnib: temporibus servire: quatenus tamen omnium primò prædicatum fuit, non nisi ad Apostolos primumque illud tempus spectare dicimus, ut facilè appareat, ex prima illa Apostolorum prædicatione consecutum esse, ut non solùm tunc: verum etiam postea, & sic nostro etiam tempore, omnes nationes amplissimam audiendi, credendi, & sic nominis Domini invocandi occasionem habeant, cùm præsertim illa prædicatio literis consignata, sequentibus ætatibus, quatenus licuit, iterata repetitaque fuerit, & etiamnum repetatur.

Sequitur, ut de tertio scripturæ testimonio videamus, quod est apud Hieremiam capite 23. v 21. *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad illos, & ipsi prophetabant.* Hinc Smiglecius colligit, nostros ministros, quia non sint legitimè missi, nec Deo probari, nec ipsius pœnam effugere posse. Nos responderamus, Smiglecium istud testimonium, quod de illis agit, qui sese prophetas a Deo missos nominabant, ineptissimè ad eos detorquere, qui sese pro prophetis minimè gerunt, nec ullam missionem sibi tribuunt. Respondit Smiglecius, nos verba sacræ scripturæ non rectè expendere; Duo enim Deum prophetis illis objicere: & quòd currerent ipsi per se, cum non essent missi: & quòd dicerent, Deum sibi locutum esse. Nos vero dicimus, ipsum Smiglecium, hæc prophetæ verba, non satis attentè consideràsse, idque ex eo patere, quòd verbo *Currere* ineptissimè ad nos convincendos abutitur: quasi verò si missionem nobis non attribuamus, currere tamen nos, idque non missos, negare minimè possimus. Intelligendum

igitur

igitur est, nos neutrum nobis assumere: cùm *Currere* isto in loco, non minùs ad prophetas illos referatur, quàm fallax missionis simulatio & utrumque idem prorsus significet. Hanc enim divinorum autorum consuetudinem esse, ut quoties rem quampiam exaggere dilucidiusque explicare volunt, pluribus eam verbis exprimant, nemo nisi sacrarum literarum planè rudis ignorare potest. Idem porrò in hoc divino testimonio fieri, ipsa verborum collatio docet, perindeque est, ac si dixisset propheta: *Non mittebam prophetas, & ipsi currebant, id est, non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.* Mittere enim prophetam nihil aliud est, quàm ad ipsum loqui, id est, ei mandare, quod prophetare debeat; & *Currere* hîc nihil aliud est, quam prophetare. Ita autem esse, ut dicimus, & porrò Smiglecii sophismati, quod hinc extruere cogitavit, nullum locum relinqui, omnes cordati intelligunt. Vt enim nec misisse nos Deum, nec ad nos singulari modo locutum esse dicimus: ita nec illud Currere propheticum seu prophetare nobis arrogamus. Ex quo perspicuum est, nos illa Dei querimonia nulla ex parte comprehendi, cùm ea prædicemus, vel potiùs apud homines repetamus, quæ Deus non quidem singulari, communi tamen ad omnesque pertinente ratione, per Filium Apostolosque suos, ad nos locutus est. Frustra igitur, imò inaniter planè Smiglecius Levitarum ordinem & Oziam regem adolere volentem hoc loco commemorat. Quis enim nostrum negat, tantùm Levitas olim ad ministrandum admitti debuisse, Oziamque jure & reprehensum ab Azaria, & a Deo punitum fuisse? Verùm hoc ad rem nihil facere, in superiori nostra responsione, his verbis demonstravimus pag:26. *Nec mirum, nemini tunc ad ministrandum accedere licuisse, nisi qui Levita esset, cùm legalis illa publicaque divini cultus administratio ad certam, nempe Aaronis, & Eleazari familiam adstricta esset, hodie verò minimè. Neque enim hac seculorum ætate quæritur, an qui divinarum rerum explicationem suscipit, Levita sit nec ne: sed utrum ad docendũ sit aptus, vitamque vivat piam ac inculpatam. Veterem enim illam religionem divinique cultus rationem Christo veniente, novamque disciplinam promulgante, defecisse, huicq; uti umbram corpori loco cessiße, ex Apostolorum testimoniis manifestissimum est. Idcircò non spectandum, hac tempestate, quid quaq; ratione sub lege gestum fuerit: Sed quid nobis Christus Apostoliq; mendaverint. Atque hinc perspicuum est, cùm nec Christus nec Apostoli, ullam ab eo, qui docendi partes suscipit, successionem missionemve requirant, pontificios frustra ex Mosaica lege, rerum istarum firmamenta petere.* Ad hæc Smiglecius ne verbum quidem respondere potuit, & ta-

it, & tamen nescio, qua fronte idem Levitarum Oziæque exemplum, quasi a nobis non refutatum, a se autem satis defensum, repetiit.

Illud verò perridiculum est, quòd ante victoriam triumphans dicit: *Ex quibus patet, Volkelium nihil aliud his tribus testimoniis refellendis effecisse, quàm ut eorum lux magis eniteret, & missionis necessitas pateret magis.* Hæc ille. quin imò, ex iis, quæ diximus, perspicuum est, Smiglecium sua refutatione, effecisse, ut cum quantumvis tantum theologiæ Doctorem, nec testimonia ista intellexisse, nec porrò missionis necessitatem illis demonstrare potuisse, omnibus clarissimè pateret.

Caput III. Quod sic inscriptum est:

Ministros qui legitimè missi non fuerint, dici in scriptura, adulteros, falsos prophetas, lupos rapaces, fures & latrones, Antichristi sectatores.

IN hoc capite Smiglecius aliquot scripturæ locis, ad nos convincendos abutitur, quorum nullus adversus nos dirigi potest, quippe qui vel falsos prophetas cavendos, præmoneant, vel eos non audiendos, qui non per ostium, sed aliunde intrent, vel denique fugiendos, qui in nomine suo veniunt. Tales enim & adulteros esse, & lupos rapaces, & deniq; fures. atque latrones. Verùm cùm nostri ministri nec pro prophetis se gerant, nec in iis habendi sint, quos Christus non per ostium, sed aliunde in ovile ingredi dicit, nec denique in suo nomine veniant, quorsum attinet ista contra nos afferendo, omnium risui se exponere? Primò enim nostros ministros sese prophetas minimè nominare, satis ex supra dictis, intelligi potest, cùm is sese pro propheta gerat, qui se spiritu prophetico actũ, rem novam apportare profitetur, fidemque sibi, seclusa omni dubitatione, haberi postulat. Quod quidem nostros ministros minimè facere, plusquàm manifestum est. Deinde nequaquam consequens est, ut quia ab Episcopis Romanis ad ministerium vocati non sumus, idcirco nos non per ostium intrâsse, sed aliunde ascendisse, cùm hæc consecutio nec ullo rationis vinculo connexa sit: nec verba Christi continere hanc sententiam ulla res suadeat: Contra verò ex ipso contextu pateat Christum hæc eadem verba sua illis opposuisse, qui ante ipsum venerant, id est, pro Christis mundique servatoribus sese venditaverant. Quales istos minimè esse, qui Christi Apostolorumque doctrinam sequuntur, & sic non minus quàm alii Christi oves

Ioan: 10. 1.

Ioan: 10: 8.

 sunt,

sunt, quamvis charitate impulsi, aliis eam ovibus, subinde inculcent, nemo non videt. Hos enim nec ante Christum venisse, nec furari, nec ullum exercere latrocinium, manifestissimum est: ut nihil dicam, hoc in illos multò verius dici posse, qui ficta missione palliati, inanissimas fabulas hominibus obtrudunt, & sic vera eos pietate, veraq; Dei Christique colendi ratione, & denique sempiterna felicitate spoliant. Non eos denique ministros nostros esse, qui in suo nomine veniant, inde apparet, quòd in nomine suo venire, non Dei verba, sed sua ipsius figmenta apud homines proponere significat. Quod quidem nostros ministros
Ioan: 5. 43. hactenus minimè facere probatum fuit. Adde quod Christus, in eo loco, nequaquam prædicit tales aliquando extituros, qui in suo nomine veniant: sed si quis in nomine suo veniat, huic eos citiùs, quàm ipsi Christo credituros. Intelligendum præterea est, Christũ hîc sine dubio, de ejusmodi homine loqui, qui quamvis novũ quiddam afferendo nomen Dei prætendat, seque pro Dei legato venditet, re ipsa tamen in suo nomine veniat. Qua de causa & alibi Christ[us] falsos prophetas in vestitu ovium venire dicit. Neque enim verisimile est Iudæos, quamvis alioqui obstinatos, adeo omni rectæ rationis judicio orbatos fuisse, ut si quis apertè sese in nomine suo venire, id est, seipsum intrudere, & non Dei verba, sed cerebri sui figmenta prædicare fassus fuisset, & nihilominus sibi credi postulâsset, eum recepissent. Ex quo rursus intelligitur, perperam hoc testimonium ad nos perstringendos, a Smiglecio adductum fuisse, cùm nec ullam missionem prætendamus, novævé rei prædicationem nobis assumamus: nec capitis nostri somnia proponamus: sed ea, quæ is, qui in nomine patris sui venerat, nempè Christus, semel tradidit, quantum in nobis est, recolamus; ad eademque præstanda alii alios admoneamus. Quod cùm ita esse, omnibus perspicuum sit, nihili sunt facienda omnia, quæ Smiglecius in hoc tertio libri sui capite, in nos evomit, convicia, lupos, fures, latrones, adulteros, prophetas denique fassos nos appellando, cùm nos nequaquam eos esse, quibus tituli isti in sacris literis tribuuntur, & res ipsa doceat, & satis jam a nobis demonstratum sit. Quin imò Smiglecius etiam atque etiam videat, ne hæc omnia in ipsum aliosque istius farinæ homines verissimè dici possint, qui sub fallaci missionis prætextu, subque prophetarum pastorumque per ostium intrantium inque Dei nomine venientium pallio, & ovium vestimentis induti, doctrinas disseminaverint falsas, pestilentissimosque errores, quibus salutaris Christi veritas, viaque ad sempiternam salutem obscurata, effectumque sit, ut homines, a vero Dei cultu ad horrendam idolo-

idololatriam, a veritate ad inanes fabulas mendaciaque, a veræ pietatis castitatis sanctimoniæque studio, ad omnium flagitiorum turpitudines deficiendi maximam causam habeant. Quas quidem doctrinas dæmoniorum, rectè a Paulo dici, nemo, opinor, negabit. Cùm quicquid homines a Dei studio ad scelera traducit, non nisi Diabolo adscribendum esse, omnes intelligant. Has autem doctrinas per simulationem, istius modi seductores, hominibus obtrusuros fuisse, idem Apostolus præmonet: simulationem autem istam, præter fallacem missionem, illis etiam contineri, quæ Paulus ibidem commemorat, apertissimum est. Tales nimirum simulatores, matrimonia vitanda, & quod consequens est, ipsos etiam illud spreturos, a cibis, certis nimirum statisque temporibus, abstinendum docturos fuisse. Quod quidem nequaquam a nostris ministris: sed a sacrificulis Romanensibus fieri, testis est totus mundus, ut interim egregios fructus, quos matrimonii contemptus apud istos Dei legatos pariat, silentio prætercam. Desinat igitur tandem Smiglecius inanissimâ missionis larvâ nos terrere, sciatque nos Christo jubente, non ex ovium vestitu, sed ex fructibus prophetas falsos cognoscere. Cùm autem, ut ostendimus, doctrina prophetarum istorum, fructus gignat putres funestosque, valeant sanè cùm sua missione: phaleris enim istis quibus imprudentibus imponunt, apud nos certè, omnesque cordatos, ne hilum quidem proficient.

1. Tim: 4. 1. 2.

Math: 7. 16.

Ex iis omnibus quæ hactenus diximus, liquidò constare potest, omnia ea, quæ post modum dicit Smiglecius, nullius planè momenti esse, nimirum *hos titulos quidem etiam ad eos spectare qui se missos prædicant, cùm missi non sint, tamen non ad eos solos pertinere: Sed illos etiam complecti, qui se missos non aßerunt.* Quid enim est rectæ rationis dictamini contradicere, si hoc non est? aut qua ratione docebit Smiglecius, testimoniis iis, quibus missionem falsò gloriantes reprehenduntur, etiam illos includi, qui a culpa ista longissimè absunt? At inquit: *Tales & si non verbis, factis tamen & operibus loquuntur se missos eße, cùm ea faciunt, quæ sine missione facere nefas est.* Hoc autem per summam calumniam in nos, confert Smiglecius. Is enim sese ipso facto missum facit, qui ea exequitur, quæ nova inauditaque & sic missorum propria sunt, ad eosque ita adstricta, ut præterea nemini convenire possint. Quod quidem nostris ministris meritò assignari minimè posse, satis in superiore responsione ostendimus pag. 9. 10. 11. & infra suo loco evidentius, Deo juvante demonstrabimus.

Dicit tandem Smiglecius: *Summa rei est; aut falsum eße ministros &*

Paſtores a Deo dari,quod ſcriptura affirmat:aut falſum erit,quod Arriani aßerunt,miniſtros Dei vocatione & miſſione non egere. Reſpondeo, cùm dilemmatis partes oppoſitæ eſſe debeant: veraque oppoſitio omnem ambiguitatem excludat, nihil hîc agere Smiglecium. Duplex quippe hîc ambiguitas eſt, quarum altera diverſa tempora reſpicit; altera verò ipſius dationis æquivocatione continetur. Ac illa quidem ita ſe habet, ut in primæva Eccleſia, Deum ſingulari ratione miniſtros dediſſe conſtet: In hodierna non item. Qua de cauſa non ſemper quidem *dare*, ſed *dediße* miniſtros ab Apoſtolo dicitur. Iam ad ipſam dationem quod attinet, intelligendum eſt, non ſolùm tunc Deum dare miniſtros dici poſſe, cùm eos miraculoſa ratione emittit; ſed etiam cùm eorum conatus fortunat, qui ſponte ſua, ipſius gloriæ ſtudio incenſi, hanc provinciam ſuſcipiunt, eoq́ue magis, ſi ad eam appoſiti ſunt. His & tertia ambiguitas accedit, quæ eſt in illis Smiglecii verbis: *Arriani aßerunt miniſtros miſſione non egere:* cùm vel is eorum ſenſus ſit, ut nullo modo miſſione opus ſit: vel opus quidem ſit; verùm non planè, ſed ut dicitur, ſecundùm quid. Ex his omnibus ſimul poſitis facilè apparet, utrumque in hoc Smiglecii dilemmate poſitum, diverſo reſpectu & verum & falſum eſſe, & ideò Smiglecium in ejusmodi Syllogiſmis componēdis non ſatis exercitatum eſſe: cùm in hoc argumentandi genere, utraque pars vera falſaq́ue eſſe non debeat, quippe quòd partes habeat diſtinctas, exq́ue his Syllogiſmus disjunctus appelletur.

Caput IIII.

PERGIT Smiglecius, & nos contra omnem rationem negare aſſerit, miniſtros Eccleſiæ Vocatione & miſſione egere. Reſpondemus autem ea rationi repugnare, quę notitias nobis innatas evertunt, quo pacto illi faciunt, qui, exempli gratiâ, negant, bis quatuor eſſe octo. At hîc nihil tale a nobis committitur, cum absque ſingulari propriaq́ue miſſione, Chriſti Apoſtolorumq́ue diſciplinam, ſibi aliisq́ue proponere, & in memoriam revocare, nullum rationis principium convellat: niſi & illos diſperſos, aliosq́ue quos citra miſſionem Evangelium prædicâſſe accepimus, ſani judicii rationem violâſſe volumus. At inquit Smiglecius: *Si in republica aliqua ordinata id pronunciarent, ut fatui ab omnibus exibilarentur & exploderentur. Quis enim ferat publicæ civitatis munia a quolibet ad libitum uſurpari, ſine ulla magiſtratus aut principis autoritate.* Reſpondeo, hoc non eſſe demonſtrare noſtram aſſertionem rationi repugnare, cùm hæc diſputando ea fortaſſis dicamus, idq́; aliqua tantùm ex

cùm ex parte, quæ in Republica mundana locum non habent: rationi verò nequaquam adversantur. Posse autem fieri, ut multa ab hominib: mundanis, ex quibus civilis respublica conflata est, derideantur, quæ tamen rationi contraria non sunt, exemplo sunt omnia ferè Christi præcepta, ea præsertim, quibus per magistratum dentem pro dente, oculum pro oculo repetere, inimicum odisse aliaque his similia facere prohibemur. Quæ tamen ut & alia Christi præcepta rationi nequaquam repugnare omnes saniores theologi fatentur. Diximus nos aliqua tantùm ex parte negare ministris nostris missione opus esse, quatenus nimirum non singularis absoluteque necessaria missio, quæ apostolorum horumque similium propria fuit, intelligitur: Sed ea quæ ab Ecclesia fit, rectiusque ordinatio constitutioque, quam missio nominatur, de qua in nodi dissolutione multa diximus, & in hoc libro plura fortassis dicemus; Talem, inquam, ministrorum vocationem in Ecclesiis constitutis fieri debere, non diffitemur, non quòd omninò necessarium sit, sed quòd, ut supra diximus, plurimum & utilitatis & decori ornamentiq;, quod vel in solo ordine cernitur, piorum cætibus adjungat, ut facilè appareat, eos qui hodie respublicas mundanas gerunt, si quæ hîc a nobis dicuntur, audiant, nullam nostri explodendi causam habere. Deinde nego nos unquam dixisse, quemlibet ad libitum docendi munus usurpare posse: contrà autem non nisi illis qui ad eam rem apti sint, hoc concedi, idque non ad libitum, sed ex divini verbi præscriptione, perpetuò inculcare manifestum est. Quod si Smiglecius ne hoc quidem concedendum dicit, idque propter confusionem a se commemoratam, respondeo, istam confusionem in civili republica fortassis metuendam fore, si quilibet ad libitum publica munia administrare velit: At in Christiana republica minimè: propterea, quòd ut suprà docuimus, longè alia civilis atque Christianæ reipublicæ ratio sit. Ex quo fit, ut hoc in civili republica ferri quidem non possit: In Christiana verò, non solùm, a viris divinis feratur: sed summopere etiam approbetur, ut de illis dispersis, aliisque qui citrà ullam missionem, divinum verbum prædicârunt, accepimus. Adde quòd & Dominum Iesum talibus adfuisse, scriptum legimus. Quid enim, an ulla confusio ordinisq; perturbatio metuenda est, si illi qui certis ecclesiis præfecti sunt, interdum ab aliis, ad eandem rem accommodatis juventur? Nulla certè hoc ratio suadet. Multò minus autem, si tales divinæ gloriæ studio inflammati, diversis in locis, & sic ibi etiam divinum verbum prædicent, ubi nullus certus fidelium hominum cætus habetur. Adde quod apud illos, qui divinæ;

Actor: 8. 4. 5. Et 11. 19. 20. 21.

vinæ;

vinæ gloriæ unicè ſtudent, nec arrogantia propriævé gloriæ cupiditas, & ideò nec invidia locum habet, quâ fiat, ut de dignitate inter ſe dimicent. Adde etiam quòd non ita Eccleſiis præſunt, ut dominentur, ideoque dominandi ſtudio alii aliis ſeſe præferant, aut etiam contemni ſeſe, honoremvé ſibi ab illis præripi exiſtiment, qui itidē ut ipſi de gloria Dei amplificanda, & Eccleſia, in quàm optimo ſtatu collocanda laborant, ut facilè Chriſti diſcipulos agnoſcere, ab antichriſtique miniſtris, quibus non Dei, ſed propria gloria curæ eſt, diſcernere poſſis. Quid quod & auditores, qui veri Chriſti diſcipuli ſunt, & ideò id unum ſpectant, ut puram Evangelii doctrinam audiant, ſequanturque, nequaquam ita inſaniunt, ut eandem doctrinam non niſi tunc ſibi amplectendam putent, cùm ab ordinario ſibiq; præfecto miniſtro proponitur: quando verò ab eo prædicatur, qui quidem ordinatus non eſt, nec ulli certæ eccleſiæ præpoſitus, vir tamen & inculpatus eſt, & ſalutarem veritatem rectè tenet, reiiciendam exiſtiment: Sunt fortaſſe qui in republica civili non niſi eos audiendos judicent, qui publicis funguntur officiis, quia nimirum hos ſolos metuant: attamen nonnulli fortaſſis reperiuntur, adeò honeſtatis virtutisque amantes, ut etiam quemlibet virum bonum recta præcipientem audiendum ſtatuant. Magis igitur hoc in Republica Chriſtiana fieri exiſtimandum eſt, ubi homines fideles, non ſolum recta ratione ſuadente, ſed ſpiritu etiam divino præcipiente, alii alios docere ac monere, aliique aliis ſeſe ſubjicere tenentur. Itaque perſpicuum eſt, nullum hinc confuſionis periculum exiſtere, modò tum miniſtri, tum auditores ii ſint, qui eſſe debent, & porrò nihili facienda eſſe, quæ Smiglecius hunc in modum ſubjungit: *Vnum ex duobus, affirmare Arianos oportet; aut miniſtrorum in Eccleſia officia publica non eſſe; aut ea minimè licere paſſim ab omnibus uſurpari.* Ex iis enim quæ diximus patet, nos neutrum affirmare teneri, præſertim ſi poſterius pronunciatum ita corrigatur, ut non omnibus ſimpliciter: ſed omnibus ad docendum aptis recteq; viventibus docendi munus ſuſcipere liceat. In his enim duabus rebus miniſterii eſſentiā contineri non ſemel jam a nobis demonſtratum eſt. Nihilominus tamen Smiglecius hanc veritatem impugnat, dicens: *Ait Volkelius, ſi miniſter ſit aptus & idoneus ad docendum, & auditores velint illum audire, poſſe ſine alia poteſtate & miſſione miniſterii officio fungi.* Hîc primò animadvertendum eſt, Volkelium non ſolùm aptitudinem ad docendum: ſed etiam vitam inculpatam, a miniſtro requirere. Deinde, nihil eo, quòd Smiglecius hinc concludit, ineptius, tantoque Doctore indignius eſſe. *Præclarè, ſanè,* in-

Col: 3. 16.
1. Petr: 5. 5.

nè, inquit. *Si enim auditores hominem hæreticum audire consentiant, pro pastore lupum, erit, Volkelii sententiâ, & hæreticus legitimus minister.* Atqui mi homo, de eo hîc ministro agi advertendũ erat, qui ad docendum aptus sit. Illum porrò ad docendum aptum esse, & res ipsa indicat, & nos paulò ante ostendimus, qui veritatem salutarem, & rectè tenet, & dextrè apud homines proponere potest. Quod quidem, cùm nulli hæreticorum tribui possit, quippe qui non ad docendum, sed fallendum aptus sit, parumné liquet & Smiglecium nihil ad rem & insuper falsò dicere, ex Volkelii sententia, etiam hæreticum legitimum ministrum, & sic lupum pastorem esse posse. Præterea intelligendum est, Paulum Apostolum, qui istius pronunciati autor est, non speciatim de hac vel illa, & sic etiam hæreticorum ecclesia: sed generatim de Christi ecclesia loqui, nihilq; aliud docere, quàm qualem eum esse oporteat, qui ecclesiæ Dei præficiendus sit. Ex quo intelligitur, non minus & hæc heterogenea doctoq; homine indigna esse, quæ Smiglecius addit, dicens: *Quod si hi ministrum Arianũ audire malint, alii Calvinistam: alii Lutheranum aut Hussitam, nũ omnes isti erunt Legitimi ministri? Nam singuli se idoneos adverbum Dei prædicandum non negabunt.* Respondeo, hîc non quæri, an is qui se ad docendum aptum esse dicit: sed an qui revera talis est, legitimus minister esse possit. Deinde quoniam Lutherani Calvinistæq; cum illis quos Arianos falsò nominat, in salutis fundamento consentiunt, & porrò quicquid dicant alii, unus cætus esse possent, nihil prohibet, quo minus omnes isti, veros legitimosque ministros habeant. Satis quippè ad legitimum ministrum constituendum est, si & veritatem salutarem teneat, & vitam vivat piam, atque honestam, quamvis in aliis, nimirum ad salutem non necessariò pertinentibus, a reliquis ministris dissentiat. Tales enim hæreticos minimè esse ex eo patet, quòd hæreticum esse, & salutarem Christi veritatem, non solùm profiteri: Sed alios etiam ad eandem instituere, adversa fronte repugnant: Is quippè hæreticus est, qui a salutari veritate deficit, eiq; contradicit, ea sequens disseminansque dogmata, quæ Dei & Iesu Christi gloriam obscurant, veram pietatem evertunt, & porrò fidem obedientiamque Deo Christoque debitam prorsus tollunt. Quod quidem istos minimè facere, omnes qui Christianę religionis naturam tenent, fateantur necesse est. Contrà verò ipsum Smiglecium eum esse, qui unà cum sociis suis salutarem veritatem, non solùm minimè teneat: sed ea etiam proponat dogmata, quæ ad illam prorsus exterminandam maximam vim habent, & sic insignis hæreticus ipse sit, manifestissimum est. Glorietur de sua missione, quan-

ne, quantum velit, nihil apud illos proficiet, qui larvas istas, minimè admirantes, ipsius doctrinā considerant, ad diviniq; verbi perpendiculū examinant. Quid enim, an is verus legitimusq; minister habendus est, qui cultum honoremq; soli Deo Christoq; debitum ad inanissimas imagines, ad homines mortuos, ad res omni sensu carentes transferendum esse docet? qui Christo unico regi Domino ac capiti Ecclesiæ contra omnem rationem scripturamque, adjungit alterum caput in terris, & quidem caput mirabile, superbum, truculentum, ab illo capite, & animo & moribus non solùm diversissimum: sed omnibus etiam illius institutis maximè contrarium, qui idem hoc caput religioso cultu adorandum, ejus dicta Christi præceptis præferenda, quamvis non verbis, reipsa tamen contendit? Esse enim illud Christi vicarium, quasi verò Christus in divino dominatu suo, quo non solùm corpora: sed animos etiam nostros complectitur, ullum vicarium habere possit: qui deniq; Christi præceptis partim adulteratis, partim planè relictis, inque ipsorum locum Antichristi traditionibus innumerisque superstitionibus substitutis, omni veræ religioni pietatique eversionem, quantum in ipso est, afferre nititur? Quæ omnia an ab istis, si diis placet, Dei legatis fiant necne, cordatorum hominum judicium esto. Valeant igitur præclari isti doctores, cum sua missione ac potestate, quam penes sese esse gloriantur, sciantque tandem nos nequaquam, ita omni sensu orbatos esse, ut potestatem autoritatemque ab illis petendam existimemus, qui ipsi eam minimè habent.

Sed jam ad illa me examinanda confero, quæ Smiglecius pergens hunc in modum nobis opponit: *Quod si in civitate aut repub: minimè liberum est cuique, quem vult, iudicem sibi statuere: Sed illi est communis omnium judex, qui a legitima potestate omnibus præficitur: alioqui, si placito cuiusque pro singulis singuli iudices statuerentur, eßet ea ratio maximè expedita, ad omnia iudicia declinanda, & iudices eludendos: quanto minus id in Ecclesia permitti debet, ut is legitimus pastor sit, qui placito uniuscuiusque talis eße censeatur.* Respondeo: Smiglecium principium petere, dum id pro concesso sumit, quod falsissimum est. Præsupponit enim nos dicere aut sentire, unicuique singulisvé liberum esse, singulos pastores eligere. Quod cùm secus sese habeat, quis non videt Smiglecium cum sua umbra, ut consuevit, pugnare. Non dicimus nos, singulis concessum esse ministros sibi ad libitum eligere: Sed satis esse eum qui ad docendum aptus est, pieque vivit, ab aliis qui ipsum audiunt, approbari: In-

bari: Intelligimus autem per eos, qui illum audire velint, non singulos homines, quorum quilibet sibi pro arbitratu ministrum comparet. sed universum aliquem hominum cœtum, qui uno consensu, ministrum quem omnes audiant, eligit.

At inquit Smiglecius: *non licet communitati, quæ principem superiorem agnoscit, sibi eligere iudicem quẽ voluerit, nisi ipsius autoritas accedat: talis est ecclesia Dei, quæ Christo Regi subiecta cùm sit, nõ potest, nisi eius potestate ministros constituere.* Hîc respondemus fieri posse, ut civitatis superior princeps, non requirat, ut quoties judex eligendus est, ad ipsum decurratur: Sed jam antè certam civibus suis præscripserit regulam, quam in constituendis judicibus, sequi debeant, satisq́ue ex ipsius potestate autoritateq́ue iudex eligitur, si a norma illa, ne latum quidem unguem, discedant. Quod idem cùm & Christus per Paulum Apostolum fecerit, qui qualis homo, quaque ratione ministerii officio præfici debeat, totamq́ue adeò ministerii essentiam luculentissimè explicuit, quis quæso non videt, singulari aliqua potestate missioneq́ue ad hanc rem opus minimè esse? sed sat habendum, si Ecclesia ex Christi præscriptione ministrum ordinet, ut & eam factitâsse, superiore scripto nostro demonstravimus.

Instat tamen Smiglecius, & ait: *Etsi homines civilem potestatem ei quẽ elegerint, conferre possint: tamen non poßunt conferre Ecclesiasticam. sed Christi institutioni standum est, ut modo ab ipso ordinato fiant, & constituantur pastores, instituit autem Christus pastores, ut a Deo dentur, & ad suum munus obeundum spiritum S. accipiant.* Respondeo, quæ hîc a Smiglecio dicuntur, ea nullius momenti esse. Præsupponit enim omninò semperq́; necesse esse, ut omnes qui in ministerii munere constituuntur, divinam potestatem accipiant, quod probare nulla ratione potest. At inquit. *Christus instituit pastores Ecclesiæ suæ, ut a Deo dentur, & ad suum munus obeundum spiritum Sanctum accipiant, ut non singuli ad placitum cuiusque: sed quos supremi pastores & rectores ecclesiæ constituerint, ubi & Paulus Titum ac Timotheum constituit episcopos, & iisdem ordinavit, ut per omnes civitates constituerent, presbyteros & pastores. Non igitur est in potestate cuiusque pastorem sibi constituere, quia non est cuique integrum, spiritualem officii potestatem pastori suo conferre, sed eam is à Deo vel ab episcopis ecclesiæ acquirere debet.* Hîc tria a Smiglecio dicuntur, quorum nullum, ad id, de quo quæritur, demonstrandum, quicquam virium habet. Primò enim ineptissimè falsoq́ue asserit, Christum instituisse, ut pastores a Deo dentur spiritumq́ue S. accipi-

ant, idque ut quæſtionis noſtræ ſtatus poſtulat, perpetuò uſque ad mundi finem. Cùm enim aliquid in Eccleſia hoc pacto inſtituere, ſit quaſi decreto ſancire, ut quippiam perpetuò apud Chriſti fideles fiat: cumque hoc in loco Chriſtum inſtituiſſe, ut paſtores a Deo dentur ſpiritumque ſanctum accipiant, Smiglecius affirmet, intricatus admodum & monſtroſus ipſius verborum ſenſus exiſtat neceſſe eſt, cùm verbum *inſtituendi*, aut ad Eccleſiam ejusdemque epiſcopos aut ad Deum referendum ſit. ſi ad Eccleſiam epiſcoposque, ſequitur, Chriſtum ea illi præcepiſſe, quæ in ipſius manu non ſunt, nimirum divinæ poteſtatis Spiritusque ſancti donationem: ſi ad Deum, multò majus abſurdum conſequetur, nempe Chriſtum hoc inſtituendo, Deo quodammodo præcepiſſe, ut perpetuò Eccleſiæ miniſtros det, ſpirituque ſancto perfundat. Ita nimirum eos, qui ſimplici veritati contradicunt implicari oportet, ut nec ſeſe explicare, nec apta verba invenire poſſint, quibus ſomnia ſua, absque abſurditate exprimant. Nec rectè igitur, nec verè a Smiglecio dicitur: Chriſtum Eccleſiæ paſtores inſtituiſſe ut a Deo dentur Spiritumque ſanctum accipiant. In loco enim Pauli, ex quo Smiglecius hoc ſuum figmentum perperam colligit, nihil tale apparet, nec quicquam aliud Apoſtoli verbis convinci poteſt, quàm Deum in primæva illa Eccleſia, poſt Chriſti in cælos aſcenſum, per eundem Chriſtum, varia iſta ſpiritus S. dona, diſtribuiſſe, ita ut alios in Eccleſia conſtituerit Apoſtolos, alios prophetas, alios Evangeliſtas, alios patrantes virtutes, alios denique varios morbos ſanantes: nequaquam autem, Chriſtum inſtituiſſe, ut iſta ad finem usq; mundi, in Eccleſia durarent. Si enim inſtituiſſet, omninò miraculoſa iſta miniſtros ordinandi ratio, etiam num in Eccleſia vigeret. Quod cùm contra eſſe res ipſa doceat, parumné apertum eſt, Smiglecium fruſtrà has rationes ſubducere? Alterum quod Smigleciushoc loco aſſerit, eſt, non a quolibet poſſe miniſtros conſtitui, ad placitum cuiusque: Sed tantùm, a ſupremis paſtoribus & rectoribus Eccleſiæ, ut & Paulus Titum & Timotheum conſtituit epiſcopos, & iisdem ordinavit, ut per omnes civitates conſtituerent presbyteros & paſtores. Quo in loco rurſus nobis affingere videtur Smiglecius, quòd ſentiamus, ſingulos miniſtros, a ſingulis ad libitum eligi conſtituiq; poſſe: cùm tamen nihil longiùs a nobis abſit, quàm ita delirare, ut ſuprà oſtendimus. Tertium eſt, quòd Timotheum a Paulo Epiſcopum creatum aſſerit, id autem falſiſſimum eſſe, longeque alia ratione eum ad miniſterii munus ordinatum fuiſſe, ſatis in nodi diſſolutione oſtendimus pag. 62.

1. Cor. 12. 28.

De Tito

De Tito porrò nihil aliud scriptum legimus, quam eum a Paulo in Creta relictum fuisse, ut reliqua corrigeret. Ex quo quidem nequaquā convincitur, Titum tum demum, idque a solo Paulo, ordinatum fuisse: cùm nihil vetet, quominus eum, postquam itidem ut Timotheus, presbyterii Ecclesiæque suffragio, minister factus esset, a Paulo in Creta relictum fuisse intelligamus. Quod verò Timotheus Titusque oppidatim pastores constituerunt, id quidem Smiglecii causam nihil juvat, cùm id, quemadmodum in nodi dissolutione demonstravimus, non nisi hoc pacto fieri potuerit, ut isti viri primarii Ecclesiæ, ad ministros creandos autores extiterint. Plebem enim pastores elegisse illisq; testimonium tribuisse satis superq; ibidem docuimus: pag: 34, 35, 36, 37. Tit: 1. 5.

Nec scriptum legimus, illis ministris, quos Titus Timotheusque consentiente plebe, constituerunt, spiritum sanctum datum esse: nec si maximè extaret, quicquam ad rem faceret, cùm hîc non quæratur, quid olim vigentibus adhuc miraculis, factum fuerit. Sed quid hodie fiat, fieriq; necesse sit. Pergit Smiglecius, & ut nos, qui nullam spiritualem potestatem ministrorum agnoscimus, errare convincat, aliquot potestates, quæ ministris insint, enumerat. Nam & animarum, & obligandi conscientias, & puniendi, & nova præcepta imponendi, & eucharistiam conficiendi potestatem eos habere dicit. Quod quidem an ita sit, videndum nobis est. Primò igitur, ministros potestatem animarum habere, nusquam scriptum legimus: nec ulli eam tribui posse, nisi qui divinum imperium in homines habeat, manifestum est, quippe cujus solius ea vis sit, ut per illud non tantùm corporibus, sed animabus etiam nostris jura legesque præscribantur, idque ab eo qui corda & renes scrutatur, veluti est solus Deus, ipsiusque filius Iesus Christus. Quid igitur in mentem venit Smiglecio, ut potestatem Dei Christique propriam, ad homines transferret. At inquit: *Ministri vigilant tanquam rationem pro animabus reddituri.* Rectè. Atqui aliud est, quempiam animarum potestatem habere: aliud vigilare, tanquam rationem pro eis redditurum. Vigilare enim istud non in potestate aliqua exercenda: sed in diligenter docendo, monendo, exemplisque prælucendo situm est, planeque hic divinus autor idem dicere censendus est, quod a Paulo 1. Tess: 5. 12. dicitur, *Rogamus vos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant in vobis, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos, ut eos habeatis in summo precio cum charitate propter opus ipsorum.* Cùm enim labor, quem ministri in nobis docendis admonendisque consumunt, ad animarum salutem spectet, idcircò hoc faciendo, pro animabus nostris

vigilare, & si ipsorum negligentiâ fiat, ut animæ nostræ non serventur, rationem pro illis reddituri dicuntur. Id quod cum ficta ista potestate nihil conjunctum habere nemó non intelligit, eóque magis, quod Iacobo teste, etiam quivis, quantumvis minister non sit, modo errantem in viam revocet, animam a morte liberat, nec tamen animarum potestatem habere rectè dici potest.

Iacob:5.19,20.

Iam quod ad potestatem obligandi conscientias attinet, ait Smiglecius, eam ex eodem testimonio intelligi, quippe in quo ductoribus nostris obtemperare jubeamur. Sed longè fallitur, cùm in obediendo pastoribus, non aliqua eorum potestas, sed hoc solùm spectetur, quòd in Dei Christíque verborum explicatione, nobis præeunt, ad eorumque tùm intelligentiam nos instituunt, tùm executionem hortantur. Smiglecius verò, ut hanc potestatem, ministros habere planè ostendat, addit eos, non solùm Christi præcepta auditoribus tradere: Sed etiam ea, quæ ad rectum ordinem & gubernationem spectant, Ecclesiæ imponere jure posse. Respondeo Smiglecium hîc aut de Apostolis horumq; sociis loqui: aut de hodiernis ecclesiæ ministris: aut de utrisque verba facere. Si de Apostolis loquitur, nihil ad rem dicit, cùm eorum doctrinæ institutionesque omnes Christo ipsiusque instinctui adscribendas esse nemo dubitet, ita ut tàm ea, quæ ad bonum ordinem tradita ab illis sunt, quàm alia præcepta Christi doctrinæ nomine insignantur. Si de hodiernis ministris sermonem habet, facilè quidem concesserim, eorum officium esse, fideles admonere, ut & Christi præcepta quæ ad mores, & quæ ad bonum ordinem spectant, ab Apostolisq; literis mandata sunt, quoad Christianæ religionis fert natura, retineant, sequanturque: At novas pro suo arbitrio institutiones eos Ecclesiæ imponendi potestatem habere, nulla ratione comprobari potest: quanquam non diffiteor, non ministri singulari aliqua potestate: sed universæ ecclesiæ consensu ea institui posse, quæ nec in divinis literis interdicta, nec interdictis similia sint, nec temeritatis argumenta contineant, nec ullam superstitionis speciem habeant. Qua de re, in nostro de vera religione libro uberrimè disputatur. Si denique de utrisque Smiglecius loquitur, jam satis ex modò dictis constat, hoc a vero abesse, cùm eandem, hac in parte, ministrorum nostrorum, & apostolorum rationem esse, probari non possit.

Smiglecius tamen ut suam sententiam confirmatiorem reddat, dicit, *Ministros habere potestatem, non solùm illam æternam a Deo infligendam pœnam, denunciandi: sed etiam temporales irrogandi.* Quod quidem aliquot

aliquot scripturę testimoniis confirmare nititur. Primò affert illa Christi verba Matth: 18.17. *Si ecclesiam non audiverit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.* Atqui intelligendum est, hîc non de ministri, sed universæ Ecclesiæ potestate verba fieri, quam in homine pœnitere nescio, declarare debet. Quàm rectè igitur hîc Sm⁹ argumentetur, ipse viderit. Ego certè nihil hac argumentatione ineptiùs esse puto: *Dominus Iesus ecclesiæ præcepit, ut talis homo excommunicetur. Ergo Ministri habent potestatem carnales pœnas infligendi.* Cùm enim minister non ecclesia, sed ecclesiæ pars sit, meminerit Smiglecius, non statim parti convenire, quod convenit toti. Non enim, verbi causa, quia homo ambulat, ideo & caput ambulat.

Iam ad Paulum quod attinet, qui & illum Corinthum incestuosum, & Hymenæum, & Alexandrum Sathanæ tradidit, animadvertendum est, istam potestatem singularem, miraculosam, Apostolorumque propriam fuisse. Quod idem & de Petro, Ananiæ Zaphiræque præsentem mortem denunciante, sentiendum est. Concessa quippe fuit hæc potestas Apostolis in ipso ecclesiæ primordio, ut & cælestis veritas confirmaretur, & homines intelligerent, quantum periculum esset, divinæ veritati agnitæ, contradicere, vel impiè vivere, vel contumaciter divinis monitis resistere, vel religionis studio fallaciter assumpto, pietateque simulata & composita Deo quasi illudere.

1. Cor: 5. 4, 5.
1. Tim: 1. 20.
Act: 5. 3, 4, 5, 9, 10.

Iudicium quoque quod Paulus sibi tribuit, non ad ipsum solùm: sed ad totam Ecclesiam spectat, ut ex his illius verbis patet: *Nonné de iis qui intus sunt, vos judicatis?* Iudicium autem ab ipso commemoratum erat; cum illo, qui fratrē sese nominabat, interim verò impiè vivebat, ne cibum quidem capere, ut ipse contextus indicat. Quod quidem a solo ministro fieri aut debere aut posse, nemo sanus dixerit. Adde quòd nec incestuosi excommunicatio a solo Apostolo, facta est: sed a tota ecclesia, ipso tamen cohortante, congregata, quamvis miraculosam Sathanæ traditionem, cum excommunicatione illa conjunctam, ad Paulum potissimùm referendā esse, ut vult Smiglecius, facilè concesserim, Quæ cùm ita sint, quis non videt, Smiglecium frustrà laborare ut hodiernis ministris singularem quandam divinamque potestatem habere, vel ut habeant, necesse esse doceat? At inquit, *Si in Republica magistratus delinquentibus solùm pœnam æternam proponeret, nec eos temporalibus pœnis afficeret, quis non intelligit, quam parum ea res, ad homines a flagitiis avocandos valeret, & quàm multa omnis generis mala, ex ea impunitate*

punitate

punitate & licentia naſcerentur : idem planè cogitandum de eccleſia, ſi ea quæ a fidelibus delinquuntur, impunita manerent. Reſpondeo, hæc partim diſſimilia eſſe, partim nihil ad rem pertinere. Diſſimilia, quòd nec miniſtri magiſtratus officio in eccleſia funguntur, cùm non ita præſint, ut dominentur. Deinde quòd in eccleſia hodierna, ejusmodi pœnæ, quæ in civili Republica ſceleratis hominibus conſtitutæ ſunt, locum non habent. Contenta quippe eſt vera Chriſti eccleſia, illis diſciplinæ gradibus, qui ipſi a Chriſto Apoſtolisque generatim communiterque præſcripti ſunt, & extra hos, quaſi limites, progredi nefas eſſe ducit. Quòd ſi Smiglecius dicat, collationis ſuæ vim, non in iſtis rebus quas commemoramus eſſe: Sed eam verborum ſuorum mentem eſſe, ut quemadmodum in civili Republica mali puniendi ſunt: ita & in eccleſia, quocunque tandem modo id fiat, agendum eſſe. Reſpondeo, ut ſecundo loco dixeram, id ad rem nihil facere : cùm hîc non quæratur, an delinquentes in eccleſia puniendi ſint, ſed an hoc ſingulari quadam poteſtate, quæ penes ſolum miniſtrum, & nequaquam ipſi cum reliquis eccleſiæ membris communis ſit, fieri debeat. Quod quidem aliter ſe habere ſatis jam oſtenſum eſt.

Poteſtatem porrò novas leges præceptaque nova imponendi miniſtros habere, ex eo patere ait, quod ipſorum ſit proprium, eccleſiam regere. Atqui, cùm ſatis is Chriſti oves regat paſcatque, qui ſolam ipſius legem doctrinamque proponit, ad eamque ſequendam illas ſubinde monet, parumné liquet, Smiglecium hîc ſuo more, peſſimè argumentari.

Iam quòd attinet ad Apoſtolorum præcepta inſtitutaq; de non obedientibus ſeparandis, de matrimonio fidelis cum infideli, de Epiſcopis, diaconis, de mulierum ſilentio, de ſuffocato ſanguine, ſimulachrorum immolatis, ſimiliter, ad præſentem quæſtionem nihil pertinent: Cùm hîc non quæratur an Apoſtoli, qui primæ eccleſiæ fundatores fuêre, Chriſti inſtinctu, præcepta tùm ad mores, tùm ad ordinem decusque eccleſiæ pertinentia, potuerint tradere, cùm hoc in dubium vocare, nihil aliud ſit, quam de ipſa Chriſti (cujus illi perſonam geſſerunt, ideoque in iis quæ docuêre errare non potuerunt.) doctrina ambigere: Sed quæſtio eſt, an hodierni miniſtri novas leges præceptaque nova ipſi per ſe eccleſiæ imponendi poteſtatem habeant. Quod niſi probaverit Smiglecius nihil aget.

Addidit hoc in loco Smiglecius quædam alia, tùm de miſſione, tùm de Diabolo, tùm de Petri fide, Cathedra, & privilegio, pontificumque ſuc-

que successione. Quæ omnia cùm infra ab illo repetantur, ipsius ταυτολογίαν sequi nolumus, præsertim cùm suo loco multò commodius refutari possint. Pergo igitur ad quintum caput.

Caput V. Cujus inscriptio est:

Ariani ad Eucharistiam conficiendam nullam in ministro potestatem requiri nugantur.

In hoc capite Smiglecius, quædam a nobis dicta dissimulat: quædam verò refellere conatur. Illa autem reticuit, quæ maximè suæ causæ officere videbat. Demonstraveramus enim cœnæ domini, aliorumque sacramentorum, quæ vocat, administrationem, nec Apostolorum proprium munus esse: nec necessariò requiri, ut certus quidam homo eligatur, qui Christi quasi personam sustinens, reliquis cœnam Domini dispenset. Dixeramus & alia multa, quæ adversariorum sententiam falsitatis luculentissimè convincunt. Quæ cùm Smiglecius preterierit, lectorem ad ea remittimus. Iam ut de illis, quæ refutare voluit, videamus, primò dixeramus, nequaquam opus esse, ut aliqua ex ministri persona, sive dignitas, sive vis cælestis, sive mutatio, ad cœnæ Domini actionem redundet: & quicquid eâ vel sanctitatis vel mutationis continetur, id omne non ad ministri personam, sed ad divinam institutionem referendum esse. Dixerat hæc eadem anonymus: Verùm Smiglecius nec in suo nodo, nec in hac sua refutatione quicquam ad ea convellenda attulit. Sed responsionis loco, suo more in calumnias convitiaque prorupit; Dicit enim, nos hoc, quod vocat sacramentum, omni dignitate & præstantia a Christo concessa spoliare. Quod quidem per summam calumniam in nos confert: cùm nos nequaquam dicamus cænam Dominicam, nullam dignitatem, nullam sanctitatem habere: sed quicquid dignitatis sanctitatisque habet, id ad divinam institutionem referendum esse.

Instat tamen, & ideò sese hoc in nos dicere ait: *quòd Christus omnes suæ bonitatis opes, unâ cum corpore & sanguine suo, ad animas nostras vivificandas, & incredibilem suum in nos amorem testificandum, miro, sed vero modo nobis reliquerit: nos verò præter simplicem mortis Dominicæ commemorationem & repræsentationem, nihil huic sacræ actioni concedere.* Respondeo, hîc Smiglecium id petere, quod in disquisitione positum est. Nunquam enim probabit, Christum in cæna sua, omnes suæ bonitatis opes, corpus sanguinemq; suum reliquisse. Cùm nec istius rei ullum,

ullum, in hac cænæ Domini institutione, vel tenuissimum vestigium appareat: nec ulla alia ratione, ita ut dicit esse, demonstrari possit: Contrà verò quod nos dicimus, disertissimis Christi Paulique Apostoli verbis, contineatur.

Pergit Smiglecius, & nostram de Christi verbis, *hoc est corpus meum*, sententiam ponit. nosque ea ita exponere ait, ac si Christus dixisset, *Hæc actio frangendi & manducandi panis huius, est commemoratio & adumbratio quædam eius, quod corpore meo futurum est; & hæc actio fundendi & bibendi hujus vini commemoratio & præsentatio quædam est, quid sanguine meo fiet: ita ut fractio panis Christi corporis in cruce fractionem: & fusio vini effusionem sanguinis Christi in cruce repræsentet, scilicet particulam* hoc, *nec ut Calvinistæ & Lutherani, referunt ad panem, nec ut Catholici ad corpus Christi, sed ad actionem frangendi & manducandi.* Rectè nostram sententiam percepisti Smigleci: sed hoc rectum minimè est, quod præjudicata opinione excæcatus, rei tam manifestæ anteque oculos positæ contradicere non dubitas: cur non potiùs eam refutas, quàm præter omnem sanæ mentis rationem, tuorum Catholicorum somnium nobis opponas. Hoccine est disputare, adversariumq; convincere? non repulsa nimirum ipsius assertione, suam afferre. Vbi porrò divinis literis proditum est, divina, ut ais, potestate ministris opus esse, qua efficiant, ut *quæ antè panis & vinum erant, verborum Christi admiranda veritate & potestate, corpus & sanguis Christi efficiantur, eo fine, ut & animæ nostræ, tam salutari cibo & potu reficiantur, & habeamus quod Deo, pro salute nostra in sacrificium offeramus, eaque ratione, mortis Dominicæ commemorationem faciamus?* Hæc, inquam, omnia, volumus nobis divinis testimoniis probari. Quod quidem nunquam faciet Smiglecius, cùm & altissimum, hac de re, scripturæ silentium, & rei, quam hîc somniat, impossibilitas, ut infrà suo loco demonstrabimus, hoc fieri nequaquam permittat.

Dicet fortè, se minimè asserere, id literaliter in scripturis extare, sed ex his Christi verbis, *Hoc est corpus meum*, colligi posse. Atqui istam consequentiam vitiosissimam esse, ipse Smiglecius in libri sui pag: 11. non obscurè ostendit, cùm eadem Christi verba, *Hoc est corpus meum*, aliter a Catholicis, aliter a Calvinistis, aliter denique ab Arianis accipi dicit: quamvis isti omnes suam sententiam Apostolicam prædicent. Ex quo saltem hoc intelligi potest, longè aliam ob causam Christum sic loqui potuisse, quàm quia corpus suum revera realiterque in Eucharistia existere vellet. Refellat Smiglecius sententiam nostram: Repellat Cal-

lat Calvinistarum argumenta: ostendat suam de his verbis opinionem, nec absurdum esse, nec aliis scripturæ testimoniis contrariam, & consequentiam suam constituet. Qua de re plura in quarto demonstrationis examine dicemus.

Pergit Smiglecius & hunc in modum argumentari videtur:

Quod Christus se in cæna sua dare fassus est, id dedit.
Atqui corpus suum se in cæna dare fassus est.
Ergo corpus suum dedit.

Minorem his verbis probare nititur: *nemini enim*, inquit, *dubium esse potest, quin hæc verba, de eo pronunciaverit, quod manibus tenebat & porrigebat Apostolis, & ab ipsis manducari & bibi volebat. sensus enim est: hoc quod vobis exhibeo, & ut manducetis porrigo, est corpus meum.* Respondeo primò, audacter hîc a Smiglecio dici, nemini dubium esse posse, quin hæc verba ad id, quod Christus manibus tenebat, pertineant: cùm satis sit, nos, quibus cum Smiglecio res est, hoc quod dicit, in dubium vocare, atque adeò prorsus negare. Quod quidem meritò nos facere, ipsa verborum constructio docet. Quia enim particulã *Hoc*, ad rem, quæ hęc Christi verba præcessit, referendam esse, omnis ratio suadet, ut nimirum intelligatur, quid sit id, quod Dominus tunc fecit: id autem nihil aliud fuit, quàm panis acceptio fractio datioque ad comedendum; Parumné igitur liquet, perinde esse ac si dixisset Dominus: *Hoc accipere, frangere, comedereque panem, est corpus meum.* Deinde si vera hîc Smiglecius loquitur, necesse est, Christum suum ipsius corpus in manibus habuisse, discipulisque dedisse, quod & absurdum est, cùm nemo suum corpus in manibus habere possit: Et Christi corpus, cùm hæc verba faceret, totum salvumque, & sic nec fractum, nec datum, nec corruptum mensæ accumberet. Quid quòd apertè non quidem corpus suum, sed panem eum accepisse in manibusque habuisse, ibidem dicitur. Potiùs igitur, si modò, & verborum constructio, & cænæ Dominicæ scopus permitteret, particula *Hoc*, ad panem, idque ex ipsius Smiglecii sententia quam ad corpus referenda esset. Atqui verborum constructionem hunc sensum non ferre, ex eo patet, quòd pronomen *Hoc*, tàm in græco, quàm in Latino, non masculini, ut panis, sed neutrius generis est. Quid quòd Christi mortis repræsentatio, commemoratio, adumbratio, & annunciatio, quæ actionis illius finis scopusque est, toto illo, quod tunc Christus peregit, peragique jussit, negotio continetur, & ideò corpus Christi, ejusdem rei ratione, meritò ab ipso nominatur. Frustrà igitur subjungit Smiglecius: *Non actionem frangendi & mandu-*

candi illis ad manducandum dedit, sed id quod manibus tenebat. Rectè: at non corpus suum, sed panem manibus tenebat. Ergo non corpus, sed panem ad comedendum dedit. Qua de causa, ut in nodi dissolutione docuimus, illud quod Christus discipulis comedendum dedit, perpetuò in ipso etiam cænæ ipsius usu, panis dicitur. Atqui dicet Smiglecius: *Id quod manibus tenebat, suum corpus nominavit.* Respondeo, jam a me demonstratum esse, rem aliter se habere, & ideò non solum panem datum comestumque: sed acceptum etiam & fractum, Corpus Christi ea, qua diximus, ratione esse.

At inquit Smiglecius: *Particula* enim, *indicat, hîc Christum corpus suum Apostolis comedendum dedisse, quippe quæ rationem contineat, cur manducari debeat.* Hoc verò falsissimum est, cùm vox *Enim*, neque apud Paulum, neque ullum Evangelistarum habeatur, ut mireris hominum istorum impudentiam, qui dummodò commenta sua stabiliant, etiam scripturam adulterare non dubitant. Iam quod de calice loquens Smiglecius, in voce *Hic*, philosophatur, ut non actionem fundendi bibendique eâ significari ostendat, nullius momenti est. Nam calix non simpliciter hoc in loco commemoratur: sed quatenus eum Christus similiter accepit, dedit, exque eo omnes bibere jussit: id quod citra infusionem fieri nequaquam potuit: quod etiam ipse Smiglecius infra fateri videtur, cùm verba, *qui pro vobis effunditur*, realem Christi sanguinis effusionem, in cæna declarare, quantumvis falsò, ut demonstravimus, contendit: ut facilè appareat, calicem unà cum omnibus ad ipsum pertinentibus, in sacra hac actione considerari, præsertim cùm *novum testamentum* dicatur *in Christi sanguine*, quia nimirum ut suo loco demonstrabimus, Christi sanguinis fusionem adumbrabat, quâ novum fœdus obsignatum est. Quo in loco observandum est, non ex ea parte calicem novum fœdus dici, quatenus Christi sanguinē simpliciter: sed quatenus ejusdem sauguinis effusionem nobis ab oculos ponit. simplex enim Christi sanguis, absque effusione, novum fædus nequaquam confirmâsset. Ex quo apparet, particulam *Hic*, quam Smiglecius urget, nequaquam totam calicis actionem excludere: sed perindè esse, ac si dictum fuisset: *hic calix, in quem vinum infusum est, quemque ego vobis do ad bibendum, est novum fædus in sanguine meo, pro vobis mox effundendo, in remissionem peccatorum.*

Adduxeram in nodi dissolutione similem loquendi modum, ex Ezechiele: ubi Deus jubet prophetam illum capillos barbamque suam tondere, pilosque tùm ponderare, tùm partim comburere, partim gla- (Ezech: 5.)
dio disse-

dio dissecare, partim in ventos dissipare, partim denique in summitate pallii ligare, ejicereq; & dicere: *Hæc dicit Dominus, ista est Hierosolyma.* Vbi nemo non videt, nihil aliud his verbis indicari, quàm quid mox de Hierosolymitanis futurum esset; similiterq; de his Christi verbis, *Hoc est corpus meum*, sentiendum esse, ut ipsa res ipseque cœnæ Dominicæ scopus ostendit.

Quid ad hæc Smiglecius? *Nihil agit*, inquit, *Volkelius. Nam Christi verbis res determinata ostenditur, quam pronunciat esse suum corpus, nempe illam quam manibus tenebat, ad manducandum & bibendum Apostolis porrigebat. Non poßunt igitur alið Christi verba referri. In loco verò Ezechielis nulla alia res ostendebatur, ad quam illa verba:* Ista est Hierosolyma, *referri possint, nisi ipsæ actiones Ezechielis, quocirca ad illas actiones referuntur, & eo modo, quo actionibus accommodari poßunt, intelliguntur. Quare non modum loquendi negamus; sed negamus eum accomodari posse præsentibus Christi verbis.* Respondeo ipsum Smiglecium nihil agere, cùm jam ostenderimus, Christi verba ad unam tantùm cœnæ ipsius determinatam partem referri non posse: sed ad totam actionem, quæ mortis ipsius adumbratione, & commemoratione continetur respicere. Christo namque hanc cerimoniam instituenti, propositum erat, mortis suæ, tùm modum imaginemque, tùm usum ante oculos suorum constituere. Ac modum quidem panem accipiendo frangendoque, & vinum in poculum infundendo expressit: Vsum verò panem ad comedendum, poculum verò ad bibendum porrigendo adumbravit. Voluit quippe hoc suo facto ostendere, post suam mortem illud exitu completum iri, quod Ioan: 6. 51. de carne sua spiritualiter comedenda, sanguineque bibendo dixerat: nimirum fore, ut post corporis sui fractionem, sanguinisque effusionem, id est, ut uno verbo dicam, postquam & per mortem in suam gloriam intraret, nostrique servandi summam potestatem acciperet, nos inde tantum spei fideique conciperemus, ut haud aliter, ac cibo potuque confirmati, ad omnia Christi præcepta conservanda aptissimi essemus. Itaque perspicuum est, ut Ezechielis verba, nempe, *Ista est Hierosolyma*, ad totam illam actionem, quã ad Hierosolymitanorum supplicium adumbrãdum adhibuit, pertinebant: ita hæc Christi verba ad totum negotium, mortis ipsius repræsentandæ causâ susceptum, referri debere: nec ullam, ea in re de qua agitur, inter utrumque scripturæ locum dissimilitudinem esse.

Quod cùm ita sit, consequens est, & illa falsissima esse, quæ postmodum Smiglecius de illis Mosis verbis: *Est enim Phase Domini*, in medium

dium affert: nimirum,*hanc inter illa hocque Christi pronunciatum differentiam esse, quòd hoc non ad cænæ Dominicæ ritum spectet: sed necessariò ad id referendum sit, quod Christus porrigebat Apostolis: Illa verò Mosis verba ad ritum comedendi agnum pertineant,& ideò commemorationem & adumbrationem significent.* Hæc, inquam, a vero alienissima sunt, cùm ut demonstravimus,& ipsa verborum constructio,& negotii istius scopus, ad totam cænæ Dominicæ actionem respiciat.

Pergit Smiglecius,& ait: *Iam verò, quod maximè urget Volkelius, non posse commemorationem Christi cum præsentia eiusdem in Eucharistia, consistere, quòd rerum absentium non præsentium commemoratio fiat: id in tantum futile est, ut nullam planè vim habeat, duplici ex causa. Primùm quòd ea commemoratio, ad quam faciendam hoc sacramentum est institutum, Paulo docente, est commemoratio mortis Dominicæ. Ea verò absens est proculdubio, semel enim Christus, idque in cruce mortuus est, quidni igitur possit in hoc sacramento commemorari? Nam & filius ad sepulchrum parentis sui, corpus præsens considerans, ad memoriam ipsius antè mortui, majore quadam vi commovetur. Et nos præsens Christi corpus & sanguis magis excitat, ad memoriam mortis ipsius, pro nobis obitæ, quàm si absens animo fingeretur.* hæc Smiglecius. Respondemus autem eum hæc proferendo suam causam non solùm non constituere, sed prorsus etiam infringere,nostram autem,quantumvis invitum,mirum in modum confirmare. Nam & mortem Christi a cæna Dominica abesse,& eandem absentem commemorari ipse fatetur, & nihil solidi, quo etiam præsentia commemorari probetur,affert.Nec quicquam ad propositum facit exemplum filii, præsens patris mortui corpus, ad sepulchrum considerantis, ut nimirum magis ad ipsius mortis memoriam incitetur.Primò quia hoc pacto,non res præsens, quæ est patris cadaver: sed res absens, nimirum ejusdem mors commemoretur. Deinde quòd inter memoriam Christi mortis, (quæ semper, & sic non in ipsius cæna tantùm, in animis nostris hærere debet) & solennem ejusdem commemorationem,seu,ut Apostolus loquitur,annunciationem, plurimùm interest. Tertiò, quòd hoc loco non quæritur, an corpus sanguisque Christi præsens, magis nos ad commemorationem Christi mortis excitet; sed an commemoratio præsentium & non potiùs absentium fiat? Postremò, quòd nequaquam probari potest, ita nos in cæna Domini, ipsius corpus præsens sanguinemque præsentem considerare, ut puer, præsens patris cadaver considerat. Pudeat igitur Smiglecium, qui nobis futilitatem objecit, dum ipse futilissima loquitur.

Sed re-

Sed reprimo me,& ad alteram ipsius rationem accedo, quæ hujusmodi est: *quia cùm res præsens est invisibilis, sed aliquo signo præsentiæ indicata, potest præsens, veluti absens commemorari.* Respondeo, nihil futilius a Smiglecio dici potuisse, cùm ipsum rectæ rationis judicium dictet, rem, quocunque tandem modo præsentem, commemorationem minimè admittere, dummodò eam revera præsentem esse constet, ut quidem de Christi corpore sanguineque isti affirmant, illud nimirum, realiter in cæna existere, manibusque palpari, ore comedi, hunc infundi ac bibi. *Atqui*, inquit, *sensibus nostris absens est.* Respondeo, nihil refert, modò reipsa præsens adsit, quanquam hîc Smiglecius suo sese gladio jugulat, evidentissimeque contra seipsum demonstrat, Christi corpus sanguinemque nequaquam in cæna realiter adesse. Quia enim sensus nostri, non Christi corpus sanguinemque, sed panem vinumque percipiunt, cui quæso, nisi insano, Smiglecius persuadebit, corpus sanguinemq; Christi realiter in cæna esse comedique ac bibi? Præsertim cùm ita esse non solùm recta ratio neget: sed nullo etiam divino testimonio probari possit. Itaque vanissimum est, quod fide, ita sese rem habere, comprehendendum esse, postmodum ait: cùm fides non nisi divino verbo niti debeat. Rectè quidem creduntur, quæ non videntur, sed non nisi tunc, cùm eorum veritas ex divinis oraculis cognoscitur. Nec admittendum, quod dicit Smiglecius, *quemadmodum ea creduntur, quæ non videntur, ita & commemorari posse:* cùm alia sit ratio fidei, alia commemorationis. Fide quippe tam præsentia, quàm absentia complecti possumus, commemoratio verò non nisi absentia spectat. Nec ullo rationis scripturævé præsidio contraria sententia confirmari potest. At inquit: *Ex specie illa columbæ atque linguarum ignitarum spiritus S. præsentia agnoscebatur, & ex rubo Deus in eo præsens credebatur.* Respondemus hîc nec de fide, nec de agnitione, verba fieri: sed de commemoratione eaq; solenni, qua, tanquã in festo, Christi mors celebratur & annunciatur. Fuerit igitur credita agnitaq; spiritus sancti, ipsiusq; Dei præsentia in rebus memoratis, quid quæso hoc, cum ista commemoratione, publicavé Christi mortis celebratione conjunctum habet? quam ad rem, ipso etiam Smiglecio teste, absentem pertinere manifestum est.

Pergit Smiglecius. *Sanè*, inquit, *si figurata locutione, ut Calvinistæ sentiunt, Christus uti voluißet, vocando Eucharistiam suum corpus, quòd eßet signum corporis sui, eam procul dubio explicuißet, cum & inusitata eßet & obscura.* Respondeo, hîc Smiglecium dupliciter labi. Ea enim dicit, quæ partim nullo consecutionis vinculo connexa sunt, partim manife-

manifestè falsa. Ac illud quidem sic argumentando: Christus figuratam istam locutionem non explicuit. Ergo ea usus non fuit. cùm plurimæ hujus generis locutiones, tùm ab aliis, tùm ab ipso Christo, absque ulla explicationis additione usurpatæ reperiantur: veluti est illa: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* Cujus modi sunt & illa Christi pronunciata, quibus se *viam, veritatem, vitam, ostium, lucem mundi*, Ioannem baptistam *lucernam ardentem*, & suos fideles *salem terræ* nominat, ut alia multa, utpote omnibus nota prætercam. Ex quo facilè apparet, illam etiam consecutionem ineptissimam esse: Quibusdam in locis additur figuratæ locutionis explicatio. Ergo ubiq; hoc fieri necesse est. At inquit Smiglecius, *nisi hoc fiat, erit erroris occasio.* Respondeo ejusmodi occasiones, sine ulla expressa explicatione, sana mentis humanæ ratione, vitari posse, eoque magis, si scripturæ lumine sit collustrata, ejusdemq; Analogiam sequatur. Sic enim facilè animadvertet, an scriptura ad literam intellecta, absurditatem, repugnãtiam cum aliis ejusdẽ testimoniis, aut facinus aliquod immane contineat, & porrò Augustino pręclarè monẽte, nullo negotio, errorẽ cavebit.

Mat: 5. 29, 30. Mar: 9. 47. Ioan: 14. 6. & 10. 7. & 8. 12. & 5. 35. Mat: 5. 13.

Iam ut de hoc altero videamus, nimirum Smiglecium falsò dicere, Christum figuratam istam locutionem non explicuisse, quam quæso, aliam ob causam, eum hæc verba: *hoc facite in meam commemorationem*, seu, ut Paulus loquitur, *mortis meæ annunciationem*, addidisse volumus, nisi ut significaret, cur sacrum istud negotium, suum corpus sanguinemque vocaverit. Qua de re, cum satis jam a nobis dictum sit, nolumus actum agere.

Dicit prætereà Smiglecius, nos verba illa Pauli: *Calix benedictionis, cui benedicimus*, absurdè exponere, dum *calici benedicere*, nihil aliud esse asserimus, quàm accepto calice Deo gratias agere. At ipse multò absurdius loquitur, quippe qui contra omnem veritatem, & Apostoli mentem dicat, Apostolum hîc docere, ministros calici benedicendo efficere, ut fiat sanguis Christi. Quinimò, quomodo Smiglecius hîc impudentiæ crimen effugere possit, non video, cùm in nodi dissolutione, ipsius interpretationem, non solùm nullo sacro testimonio comprobari posse: Sed etiam scripturæ adversari ostendimus. Quid quòd nostram hac de re sententiam in divinis literis contineri, Chrisostomumque & Theophilactum, nec non magnum illum Erasmum idem vidisse, tam evidenter demonstravimus, ut Smiglecius, ne verbum quidem respondere potuerit. Quocirca lectorem ad responsionem remittimus, Smigleciumque monitum volumus, ut nostris non refutatis, sua

tis, sua jam prostrata, atque explosa, per summam impudentiam, obtrudere desinat.

Verùm ne prorsus iniquè cum eo agere videamur, non dissimulabimus, cum aliquid tamen hîc dicere videri. Ait autem. *Volkelius non alio argumento suam sententiam probat, nisi, quod verba græca* benedicendi, & gratias agendi *confundantur, & pro eodem sumatur. At non videt homo hæreticus, licet ea verba, si absolutè sumantur, ad Deum referantur, pro eodem sumi possint, quòd Deum tunc benedicimus cùm ei gratias agimus: tamen cùm ad panem vel calicem, vel alias similes res referuntur, eo ipso significatione distingui necesse est. Nam ut rectè dicitur, nos pani vel calici benedicere, ita non nisi ineptè dici potest, nos pani vel calici gratias agere. Anné cum Christus quinque panibus benedixit, & eos multiplicavit benedictione, Luc: 9.16. gratias illum panibus egiße censebit Volkelius? Quemadmodum igitur, cùm panibus illis quinque benedixit, suam divinam illis benedictionem impertiit & effecit, ut multiplicarentur: ita & in Eucharistia, cùm pani & calici benedixit, fecit illa corpus & sanguinem suum, & idem faciendum Apostolis & eorum succeßoribus præcepit. Quocircà, calici benedicere, non est solùm accepto calice gratias agere: sed est ipsi calici benedictionem & consecrationem impertiri.* Videtur hîc, inquam, Smiglecius aliquid respondere: sed revera nihil respondet. Primò enim in nodi dissolutione dixeramus, Smiglecium negare non posse, benedictionem istam non solùm ad calicem, verùm etiam ad panem pertinere. Aliâs enim secundùm ipsius sententiam, tantùm vinum in Christi sanguinem mutaretur, nequaquam autem panis in Christi corpus. Deinde docueramus ipsum Christum hanc cerimoniam instituentem, primò benedixisse, post panem fregisse, poculoque accepto gratias egisse, ut facilè appareat, Paulum per verba *calici benedicere*, idem intellexisse, nisi eum a Magistri sui institutione discessisse, & ideò falsò sese ecclesiæ tradere, quod ipse a Domino acceperit, dixisse volumus. Patet igitur verbum *benedicendi*, ad eandem cerimoniam, respectu habito, idem significare, quod gratias agere: Cùm jam Christum accepto poculo gratias egisse, jam nos illum sequentes poculo benedicere, scriptum legamus. Hæc Smiglecio refutanda erant. Quod cùm non solùm non faciat, sed etiam concedat, verbum *benedicere*, cùm ad Deum refertur idem significare, quod gratias agere, quis non videt, eum causâ suâ cecidisse? Nam quòd verbum *Benedicere*, aliud designare ait cùm ad Deum, aliud cùm ad panem calicemque refertur, ipsa futilitate futilius est, cùm in hoc negotio, ista utriusque locutionis distin-

ctio, nul-

ctio, nullum locum habeat; propterea, quòd quicquid in sacra ista ceremonia peragitur, non nisi ad Deo, per Christum gratias agendas, ipsiusque laudes canendas pertinet. Id quod tùm ex ipso cœnæ Dominicæ scopo ac fine, quo tota ista actio ponderanda est: tùm ex hoc maximè perspicitur, quòd, ut demonstravimus, Paulum a Magistri sui disciplina discessisse, aliudque quàm ille instituerat Ecclesiæ tradidisse, credibile nequaquam est. Cùm igitur Christum suis poculum ita porrexisse constet, ut eo accepto gratias egerit, Paulusque nos idem faciendo, calici benedicere asserat, quorsum quæso attinet, diversos istarum locutionum significatus somniare? & porrò cùm gratiarum actio, qua Christus, accepto poculo usus est, non nisi ad Deum referatur, benedictionem ad calicem simpliciter, nullo ad Deum respectu habito referre? quasi utrobique non idem fiat, Paulusque aliud quippiam a Christi institutione fidelibus præscribere voluerit.

At, inquit Smiglecius, *ut rectè dicitur, nos pani vel calici benedicere: ita non nisi ineptè dici potest, nos pani vel calici gratias agere.* Respondeo, delicatis auribus hoc fortè ingratum esse; eos tamen id non curare qui non in verba, sed verborum sensum mentem intendunt. Homo quippe Dialecticus, & sic theologus etiam, non semper verborum concinnitatem (quod grammaticorum est proprium) sed ipsum loquentis sensum spectat. Quid quòd si grammaticam spectes loquendi consuetudinem, non minus absurdum esse videtur, calici per se considerato benedicere, quàm eidem gratias agere. Verbum quippe ἐυλογεῖν apud disertiores græcos, laudare significat. Quam ineptè igitur, propriè loquendo, calicem laudare diceremur, si literas syllabasque verborum potius, quàm ipsam Christi mentem spectaremus, quis non videt? Quæ quidem verborum istorum absurditas aliter emolliri nequaquam potest, quàm ut calici benedicendo (quemadmodum vulgata habet, cùm ex Græco, *calicem benedicere*, legendum sit) non ipsi calici, Sed per ejus usum, Deo Christoque benedicere, id est, gratias agere, laudesque canere dicamur. Id quod illis psalmistæ verbis optimè declarari videtur:
Psal:116. 12,13. *Quid rependam Iehovæ pro omnibus quæ retribuit mihi: calicem salvationum accipiam & nomen Domini invocabo*, id est, ut M. Antonius Flaminius doctissimos Hæbreos secutus, interpretatur: accipiam poculum gratiarum actionis, pro vita ac salute conservata, beneficio Dei.

Ex quo intelligitur exemplum Christi, quinque panibus benedicentis, a Smiglecio, hoc loco adductum, nihil illius causam juvare: cùm similiter in eodem negotio, verbum *benedicere*, cum verbo *gratias agere*,

gere confundatur. Ioannes quippe eandem historiam narrans, dicit; Ioan.6.11.
Dominum Iesum quinque illos panes accepisse, & gratiis actis fregisse &c. ut facilè appareat, si modò divinum spiritum sibi ipsi consentire volumus, verbum εὐλογεῖν a Luca usurpatum, idem hîc significare, Luc.9.16.
quod verbum εὐχαριστεῖν a Ioanne eadem in re adhibitum. Itaque manifestum est, Smiglecium suam calicis consecrationem, ut nimirum Christi sanguis fiat, his scripturæ testimoniis demonstrare non potuisse. Multò minus autem ostendet, eâdem consecrationem, ut mox subjungit, ad solos Apostolos, singulari quadam ratione pertinere. Cùm enim, ut docuimus, ejusmodi consecratio, scripturæ testimoniis comprobari non possit, & sic nullo modo habeatur, quomodo quæso, eam adhibere, Apostolorum muneris fuit? & porrò qua fronte hodierni sacrificuli, qui Apostoli non sunt, hanc sibi panis viniq́ue consecrationem, id est, ut Smiglecius explicat, mutationem usurpare audent? Cùm præterquam quòd scripturis, ut demonstravimus, istud somnium sustineri nequit, etiam ipsi sese a rei istius potestate excludant, dum ad solos Apostolos, eam spectare disertissimis verbis affirmant.

Prorsus igitur concidit distinctio, paulò post, a Smiglecio subjuncta: *Toti quidem*, inquit, *ecclesiæ, Eucharistiæ usum communem esse voluit Christus: sed non ministerium. Nam ministerium conficiendi & distribuendi, Apostolis assignavit: usum verò de manibus Apostolorum sumendi ad alios quoque fideles pertinere voluit.* Hæc, inquam, distinctio, nullum locum habet, nec habebit unquam, nisi Smiglecius, admirabilem istam consecrationem, quâ panis vinumq́ue, in corpus sanguinemq́ue Christi mutetur, & a Christo Apostolisq́ue factam fuisse, & hodie a sacrificulis fieri demonstret. Quod quidem nunquam faciet, ut tùm ex iis patet, quæ hactenus diximus, tùm multò clarius ex illis, quæ infrà suo loco dicemus, patebit. Adde quòd, ut in nodi dissolutione demonstravimus, Paulus hæc verba: *Panem quem frangimus, & calix cui benedicimus*, nullo ministrorum auditorumq́ue delectu habito, imò nullius certi hominis, qui reliquis cœnam Domini dispenset mentione facta, ad totam ecclesiam accommodat, eamq́; admonet, ut quia panem frangendo, caliciq́ue benedicendo, sese populum Christi, eorumq́ue quæ Christus morte sua peperit, beneficiorum, participem esse profitetur: ne altera ex parte, idolothytis cum extraneis vescendo, ostendat, se simul & dæmoniorum mensæ participem esse. Quod quidem ita, ut dicimus, intelligendum esse, ipsa verborum complexio Israelitarumq́ue exemplum, ibidem adductum luculentissimè docet. Hęc omnia dixeramus in nodi

diſſolutione: ſed Smiglecius ea ſuo more, diſſimulare, quàm refellere maluit.

Caput VI.

De manuum impoſitione.

DIxeramus inter alia quæ Smiglecius præteriit, in primæva illa eccleſia, impoſitionem manuum ejusmodi viguiſſe, ut quibus contingebat, ii plerumque donis ſpiritualibus ornarentur, in huncque eundem finem ab Apoſtolis aliisque, quibus ea autoritas conceſſa erat, uſurpatam fuiſſe. Vt enim alia omnia miracula Chriſti nomine virtuteque, ab Apoſtolis horumque ſociis edita, ad veritatem ſalutarem, in eccleſiæ primordio confirmandam ſpectabant: ita & de ejusmodi manuum impoſitione judicandum eſt. Verùm cùm hodie nemo ſit, qui edendi miracula poteſtatem ſibi tribuere, jure poſſit: ideò & ejusmodi manuum impoſitionem ceſſâſſe fatendum eſt. Hæc, inquam, pauca annotaveramus. Smiglecius verò, ſatis habet, & eccleſiæ conſuetudinem, & omnium ſeculorum antiquitatem, nobis oppoſuiſſe, quæritum iſtum & ſemper retinuerit, & ad hæc usque tempora retineat.

Atqui primò meminiſſe Smiglecium oportuit, nos poſteriorem antiquitatem, poſterioremque eccleſiæ autoritatem, absque firmiſſimarum rationum, divinorumque teſtimoniorum præſidiis minimè curare. Veritate quippe, nec ulla antiquitate convincendi ſumus. Deinde falſum eſt, omnem antiquitatem iſtius generis manuum impoſitionem retinuiſſe. Intelligendum quippe eſt, nos non de ſimplici manuum impoſitione verba facere: ſed de ea, quam comitabatur ſpiritus S. manifeſta donatio. Hanc enim ceſſâſſe, etiam ſenſus communis dictat, cùm a multis temporibus, nemo extiterit, qui eam ſibi vendicare auſus fuerit.

Quod igitur dicit Smiglecius, me eam ceſſâſſe non alia, quàm mea autoritate confirmare, vehementer errat, cùm probè intelligam, hîc nec mea, nec aliena autoritate opus eſſe, quandoquidem, ut modò docui, ipſum rectæ rationis judicium, ejusmodi manuum impoſitionem, jam antea in Eccleſia defeciſſe teſtificatur.

Smiglecius verò ut ea dicere videatur, quæ ad propoſitam quæſtionem ſpectent, inquit: *Etſi poteſtas ordinaria miracula patrandi ceſſaverit: non idcirco inferre Volkelius debuit, donum quoque & gratiam ſpiritus S. qua miniſtri ſanctificantur, ceſſâſſe. Nam miracula ſolùm ad fidem indu-*

inducendum erant necessaria, eaque fundatâ ac confirmatâ, potestas ordinaria, miraculorum faciendorum cessare debuit. At spiritus S. gratia qua ministri ecclesiæ sanctificantur, non ad fidem confirmandam: sed ad munera ministrorum obeunda requiritur. Quapropter sicut officia ministrorum perpetua sunt, & nunquam cessare debuerunt: ita & gratia spiritus sancti illis promissa, & in ritu impositionis manuum assignata. Hæc Smiglecius: Hîc primùm respondeo, me nequaquam sic, ut me facere fingit Smiglecius, argumentari, nimirum hoc pacto: Potestas patrandi miracula cessavit: Ergo & gratia spiritus sancti. Verùm hæc est mens verborum meorum: quia id quod manuum impositionem comitabatur, vel cujus gratiâ manuum impositio adhibebatur, jam a multis temporibus cessavit, idcirco & ipsam manuum impositionem cessâsse aut certè non necessariò requiri. Neque enim Smiglecium adeò in re dialectica peregrinari existimamus, ut sublato fine, etiam ordinata ad finem, tolli ignoret. Deinde ipse Smiglecius, ineptè argumentatur, dum ideò manuum impositionem, necessariò retinendam innuit, quia donum gratiaque spiritus sancti non cesset, qua ministri sanctificantur. Primò enim pro concesso sumere videtur, ministros semper omnibusque seculis, externo spiritus sancti munere, per manuum impositionem consecrari. Ita enim eum loqui aut sentire oportere, res ipsa docet, alioqui nihil acturum. Vt enim manuum impositio ab Apostolis aliisque in primitiva ecclesia usurpata, cerimonia externa aspectabilisque erat: Ita aspectabilis spiritus sancti donatio eam consequebatur. Quod cùm hac seculorum ætate, minimè fieri, ipso splendore clarius sit, quis non videt, rectissimè nos dixisse, simul & ejusmodi manuum impositionem cessâsse, nisi fortè aliam ob causam nudus ejusdem usus, nequaquam autem necessariò in ecclesia retineatur. Adde quòd nequaquam ea hodierni ministerii ratio est, ut ad illud rectè fungendum, singulari miraculosoque spiritus sancti dono opus sit: cùm muneris istius administratio, magnam partem, in iis repetendis, atque apud homines proponendis sita sit, quæ semel a Christo Apostolisque tradita fuêre. Quòd si tamen & ad hæc rectè peragenda spritu S. opus esse dixeris: respondemus, consecutionem istam pessimè constitutam esse: *Ministris hodiernis ad repetendam Christi Apostolorumq; doctrinam opus est, spiritu sancto, Ergo illis opus est externo spiritus sancti dono, cum externa manuum impositione conjuncto.* Quasi verò non sufficiat internum spiritus sancti munus, quo Deus hoc tempore utitur.

Iam quòd Smiglecius inter potestatem miracula edendi, & spiritus san-

tus sancti gratiam, quæ ministris contingat, distinguit, ex eoque manuum impositionem minimè cassâsse colligit, id quidem leve infirmumque est. Vt enim ista duo, ex ea, quam Smiglecius commemorat, parte, inter se differre concedamus: hoc tamen inter eadem convenit, quòd utrumque in primitiva ecclesia, oculorum aspectui patebat, & porrò non minus hoc, quàm illud ad Christi doctrinam, tunc confirmandam comparatum erat. Neque enim ulla alia vera causa afferri posse videtur, cur externa spiritus S. donatio, unà cum miraculis cessaverit.

Iam quòd Smiglecius dicit. *Ministris spiritu S. opus esse, tùm ad Eucharistiam conficiendam, tùm ad peccata remittenda*, partim falsissimum est, partim ad rem nihil pertinet. Falsissimum esse, & jam docuimus, & infra suo loco magis docebimus. Ad rem verò nihil facere, ex eo patet, quod si maximè ministris, Eucharistiam conficiendi, peccataque remittendi potestas, quam somniat Smiglecius, daretur (quod nos planè negamus) nequaquam necesse foret, ut id per impositionem manuum fieret: præsertim cùm longè alia, nimirum paulò ante commemorata ratione fieri posset.

Similiter & de iis judicandum est, quæ post modum subjungit. *Neque verò Christus Apostolicam solùm illam ecclesiam dilexisse, eam verò quæ post Apostolos est, deseruisse existimandus est. Verum enim est, quod promisit: Ego vobis cum sum, usque ad consummationē seculi.* Vt enim ex eo quòd Christus hodiernam suam ecclesiam æquè ac illam primam amat eique adest, manuum impositio aspectabilisque spiritus sancti donatio concludi non potest: ita nec contra, ex utroque cessante, rectè colligitur, Christum hodiernos fideles suos, pari cum illis amore nequaquam prosequi. Sic enim hoc idem ex miraculorum cessatione consequeretur: ut facilè appareat, æqualitatem amoris, quo Christus & illos & hodiernos fideles prosequitur, non in utrisque aspectabilis spiritus sancti munere ornandis: sed tàm in his quàm in illis, fovendis, juvandis, tuendis, ad sempiternamque felicitatem præparandis, sitam esse: Intelligendum quippe est, Dei Christique virtutes nequaquam ita comparatas esse, ut sese invicem impediant. Inest in Deo Christoque charitas, inest & sapientia: Ita igitur Deum Christumque suos charos habere statuendum est, ut a summa sapientia sua non discedant. Quod quidem omnino fieri necesse esset, si hodiernis temporibus, eadem, quæ in primitiva ecclesia vigebant, admiranda opera facerent, ut infra in ultimæ demonstrationis examine docebimus.

Præterea me Smiglecius suo more calumniatur, dum me nihil divinum

vinum in Eucharistia inesse dicentem facit. Notâsset saltem locum aut paginam, ubi ego sic loquar. Nisi fortè illa nostra verba hanc continere sententiam putat. *Nequaquam opus est, ut aliqua ex ministri persona, sive dignitas, sive vis cælestis, sive sanctitas, sive mutatio, ad hanc actionem redundet: & quicquid eâ vel sanctitatis, vel mutationis continetur, id omne non ad ministri personam, sed ad divinam institutionem referendum est.* At verò mi Smiglecci, aliud est negare, divinum quiddam, in Dominica cæna contineri, quod quidem ego non facio: aliud disquirere, unde divinitas sanctitasq; quam ego eidem actioni sanctissimè tribuo, dependeat. Iudicet igitur lector, quantum in Iesuitarum fide ponendum sit.

Ad extremum duo addidit Smiglecius. Primò enim dicit: *Ad Arianam Eucharistiam ministrandam nullam vim divinam requiri, Eucharistiæ autem Catholicæ ministros divinos homines esse oportere, quibus tam divina mysteria concredita sunt.* Quæ quidem ipsius verba nulla responsione digna sunt. Nam præterquam quòd scurrilem quandam cavillationem continent (dum per jocum ludumque cœna Domini jam Arriana, jam Catholica nominatur) inanem etiam rerum jam repulsarum repetitionem habent: cùm & tantam sacrificulis divinitatem ascribant, ut corpus sanguinemque Christi, ex pane vinoque, seu ut hîc loquitur, Eucharistiam conficere possint, quod jam prorsus a nobis convulsum est: & præter omnem rationem veritatemq; præsupponit, omninò necesse esse, ut certus quidam homo eligatur, qui Christi quasi personam sustinens, reliquis cænam Domini dispenset. Quod quidem quàm falsum sit, satis in nodi dissolutione ostendimus.

Deindè nos absurdè facere ait, qui potestatem peccata remittendi in prima illa Apostolorum prædicatione collocemus, Christumq; Apostolis Spiritum sanctum, ad remittenda peccata, post suum demum in cælos ascensum, reipsa dedisse dicamus. Quia verò, hoc in loco, nos istius absurditatis non convincit: sed in tertiæ suæ demonstrationis examine sese id facturum pollicetur, expectabimus sanè, & quomodo id præstiturus sit, videbimus.

Caput VII.

DIxeramus in nodi dissolutione, inter alia, illos, qui hodie religiosos ad Christi Apostolorumque doctrinam instituunt, quamvis missione careant, veræ tamen charitatis officio ita fungi, ut nec ullam Dei legem violent, nec ordinem perturbent: sed id faciant, quod non solùm

Act. 8.4.&11.19. 20.21. solùm illis a Deo prohibitum nunquam fuit: sed insuper etiam, divinorum hominum, tùm exemplis, tùm suffragiis comprobatum. Quid enim, dixeramus, an illi dispersi, qui citra missionem Evangelium prædicârunt, charitatis legem violârunt, ordinemque perturbarunt? Atqui illis manum Domini adfuisse, Lucas testatur. Id quod verum nunquam fuisset, si tanto sese scelere adstrinxissent. Quid verò de Apolline dicam? Act. 18.26. Is certè, ut idem Lucas testis est, etiam tunc, cùm nondum perfectam rerum divinarum scientiam teneret, ideoque missus nequaquam esset, ferventissimo spiritu, de Iesu homines docuit, tantumque abest, ut aut veram charitatem violaverit, aut ordinem perturbaverit, eoque nomine, ab aliquo divino homine reprehensus fuerit, ut etiam Priscilla & Aquila eum assumptum, viamque Domini rectius edoctum, aliis denique ecclesiis commendatum fuisse scriptum legamus. Quid quòd illi, qui ex Pauli vinculis, quibus Romæ constrictus tenebatur, arrepta occasione audacius etiam, quantumvis non missi, divinum verbum prædicârunt? Idque partim candidè partim per invidiam. Quòd tamen Paulum non ægrè tulisse: imò summo gaudio perfusum fuisse legimus, Christum sive hoc, sive illo modo prædicari, ut facilè Christi Apostolum agnoscere possis. Qui namque id unicè cupit, ut Christus, ipsiusq; salutaris disciplina omnibus innotescat, is non curat, quis quave conditione is sit, qui eam prædicat, dummodò quod quæritur, quamprimùm fiat. Ad hæc omnia exempla, primo tantùm excepto, ne verbum quidem respondit Smiglecius: sed satis habuit dixisse: *Toto cælo errat Volkelius. Nemo enim in prima ecclesia, prædicationis munus suscepit, nisi vel a Deo immediatè vocatus & missus cum miraculorum testimonio: vel illorum socius & audiutor extitit, qui a Deo fuerunt missi.* Meritò autem te amamus, Smigleci, qui tandem, quantumvis invitus in nassam nostram illaberis. Hoc enim illud est, quod volumus, nimirum in prima illa ecclesia, non solùm illos, qui immediatè missi fuêre: sed eos etiam, qui illorum socii adjutoresque extiterunt, prædicandi munus suscepisse. *At*, inquit, *Isti omnes immediatè missi fuerunt.* Nos verò & hoc negamus, & eorum plerosque, vix aut ne vix quidem, Apostolorum socios appellari potuisse dicimus. Act. 18.25. Apollinem enim, verbi causâ, ferventissimo spiritu, de Domino Iesu homines docuisse accepimus, quamvis missus non esset. Is quippè qui ad Christum prædicandum mittitur, perfectam ejus doctrinæ scientiam teneat necesse est. Atqui Apollinem tunc non nisi baptisma Ioannis scivisse, a Priscillaque & Aquila demum assumptum viamq; Domini rectiùs edoctũ ecclesiisq; commendatum

datũ fuiſſe,ex ſcripturis manifeſtiſſimũ eſt. Vnde colligitur, eum cum prædicare inciperet, Apoſtolorum ſocium non fuiſſe. Eodem modo & de illis ſentiendũ eſt, qui ex Pauli vinculis,arrepta occaſione,per invidiam, Chriſtum quantumvis non miſſi, prædicârunt. Quos quidem Pauli ſocios adjutoresq; ea in re fuiſſe,nemo dixerit: cum idem Apoſtolus, & eorum invidiâ ſeſe preſſum, eaq; de cauſa Chriſtum ab illis prædicatum fuiſſe aſſerat, ut vinculis ipſius afflictionem adderent. Nihilominus tamen, & hoc modo Chriſtum prædicari, tantum abeſt, ut moleſtè tulerit,ut ſummoperè etiam gaviſus fuerit. Ex quo apparet,hanc disjunctivam Smigleciipropoſitionem, nequaquam ſufficientem partium enumerationem continere: *Qui in prima illa eccleſia, prædicandi munus ſuſcepit, vel immediatè miſſus fuit, vel illorum ſocius extitit, qui a Deo fuerunt miſſi*, cum etiam eos hoc feciſſe videamus, qui illorum ſocii nequaquam fuêre. Phil.1,15.16.

Pergit Smiglecius,& id *adeo verum eſſe affirmat, ut Paulum etiam tam mirabili ratione a Deo vocatum conferre oportuerit evangelium ſuum, cum præcipuis Apoſtolis, ut oſtenderet ſuam doctrinam, cum doctrina aliorum Apoſtolorum conſentire.* Verùm quid hoc ad rem faciat,videre non poſſum. Quæ enim hæc,quæſo, conſecutio eſt ? Paulum oportuit cum aliis Apoſtolis de ſua doctrina conferre. Ergo nemo Chriſtum prædicare poteſt,præter aut immediatè miſſos,aut horum ſocios. Nullum hic video vinculum, nullam legitimam connexionem. Vt enim facilè conceſſerim, eos qui docendi munus gerunt, de rebus divinis inter ſe conferre æquum eſſe: ex eo tamen conſequi, ab illis qui hanc perſonam ſuſtinent,omninò vel immediatam miſſionem,vel eam, de qua hîc agitur, cum immediatè miſſis ſocietatem requirendam eſſe pernego.

Verùm non deſinit Smiglecius ſuam imperitiam prodere,ſubjungit enim hæc verba: *Neque enim fideles illi quemcunq; prædicatorem admittebant,etiamſi diceret ſe a Deo miſſum,niſi cum doctrina ſuorum ordinariorum paſtorum conſentiret,& dextras ſocietatis illis daret.* Hîc Smiglecius partim ea dicit, quæ ad præſentem quæſtionem nihil pertinent, partim principium petit. Ac illud quidem ex eo patet, quod hoc in loco,nequaquam quæritur, an quilibet prædicator,abſque ulla probatione ſit admittendus, cum hoc minimè fieri debere, extra controverſiam ſit,noſque divinos ſcriptores ſequentes,ſpiritus probandos,omniaque exploranda & quod bonum eſt, tenendum eſſe diſertiſſimè affirmemus: hoc verò alterum, eam ob cauſam dicimus,quòd ea Smi- 1.Ioan.4.1. Teſ.5.21.

glecius

glecius asserit, quæ egent probatione. Cum enim dicit, *fideles illos non quemcunque prædicatorem admisisse, etiamsi diceret se a Deo missum, nisi cum doctrina suorum ordinariorum pastorum consentiret, & dextras societatis illis daret*, nonné manifestum est, eum, si modò ad rem loqui voluit, affirmare, Pauli prædicationem, quâ, antequam Hierosolymam iret, utebatur, cumque Apostolis de rebus divinis conferret, admissam minimè fuisse, propterea quòd, licet sese missum esse assereret, tamen ut ita sese rem habere, fidelibus constaret, prius Apostoli, qui ei dextras societatis darent, adeundi fuerint. Ex quo consequitur, aut minimè ante illud tempns, eum prædicâsse: aut si prædicavit, sanctissimo sapientissimoque Dei spiritu præditum nequaquam fuisse, quorum utrumque falsum absurdissimumque est. Primò enim prædicâsse eum Evangelium, Iesumque Christum filium Dei esse in congregationibus con-
Act.9.20. firmâsse, idque simulac ab ipso, divinissima ratione vocaretur, tum Lu-
Gal.1.15. & seqq. cas, tùm ipse luculentissimè testificatur. Ait enim: *quando Deo placuit, qui segregavit me ab utero matris meæ, & vocavit me per gratiam suam, ut revelaret filium suum per me, quem prædicarem inter gentes, eadem hora non contuli cum carne & sanguine, neque veni Hierosolymam ad eos, qui ante me fuerunt Apostoli: sed abii in Arabiam, ac denuò reversus sum Damascum. Deinde tribus post annis redii Hierosolymam, ut viserem Petrum.* Ex his intelligitur Paulum non solùm, antequam Apostolos conveniret, prædicâsse: sed etiam minimè ad hoc suum munus obeundum necessarium duxisse, ut illos adiret. Quid quòd & tunc, cùm post annos quatuordecim Hierosolymam proficisceretur, nihil sibi ab illis addi-
Gal.2.6. tum fuisse, disertissimè asserit. Quòd verò ipsi Barnabæq; dextram soci-
℣ 9. etatis dederunt, id nequaquam, ut putare videtur Smiglecius, eam vim habet, quasi apud gentes prædicandi potestatem illi fecerint. Sic enim sibi ipsi adversaretur Apostolus, qui paulò ante non solùm nihil eos sibi adjunxisse dicit: sed contrà etiam dextram societatis dedisse, ut nimirum hoc signo ostenderent, se illum nec reprehendere, nec ulla in re, prædicationem ipsius corrigere: sed planè cum illa concordare.

Act.9.17. Iam quòd ad alterum attinet, constat, Paulum statim spiritum sanctum accepisse, & porrò nequaquam, tam temerarium inconsideratumque fuisse, ut quamvis sese, non antegressa cum Apostolis collatione meritò reiici posse sciret, prædicandi tamen munus susciperet.

Ex iis omnibus, quæ diximus, clarissimè patet, Paulum non solùm officii sui ratione, ex reliquis non pependisse: sed longè aliam ob cau-
Gal.2 2.3.4. 5. sam, quicquid dicat Smiglecius, Hierosolymam ivisse, nimirum ut gen-

tiles,

tiles, quos ad Chriſtum converterat, quantum in ipſo eſſet, conſerva-
ret: Cùm fieri facilè potuiſſet, ut a Iudæis fidelibus illis quidem: legali-
um tamen cerimoniarum nimium retinentibus, labefactarentur, aut e-
tiam prorſus de Chriſtiana religione deturbarentur, & ſic ipſe in caſ-
ſum curreret, id eſt, labor quem in illis Chriſto adjungendis poſuerat,
inanis irritusq; eſſet. Cui quidem malo ut obviam iret, Apoſtolos re-
liquos, quorum dicta rata firmaque omnes Chriſto dediti, habebant,
ſibi conveniendos dixit, ut ipſorum conſenſu convinceret, neminem
jam legalibus cerimoniis obſtrictum eſſe. Quod quidem ita eſſe, & to-
tius epiſtolæ ſcopus, & horum verborum contextus indicat. Quid au-
tem hoc ad rem quam Smiglecius defendendam ſuſcepit, ponderis af-
ferat, prudens lector judicet.

Iam quod ad illos diſperſos attinet, ait Smiglecius: *eos immediatè a*
Deo vocatos fuiſſe (manus enim Domini erat cum ipſis) *& ordinatis*
eccleſiæ paſtoribus, ſocios & adjutores ſe præbuiſſe, ita ut utramque miſſio-
nem tàm immediatam quàm mediatam haberent. Reſpondemus, neu- Act:11.21.
trum comprobari poſſe. Primò enim non ſequitur, eos immediatè
miſſos fuiſſe, quòd manus Domini cum ipſis fuiſſe dicitur. Manum e-
nim Domini cum aliquo eſſe, nihil aliud ſignificat, quàm Deum alicui
opem auxiliumque ferre, nihilque vetat, quominus illi etiam hanc
Dei gratiam experiantur, qui quodcunque opus laudabile citra ullam
miſſionem ſuſcipiunt, & porrò multò magis ii, qui divinæ gloriæ, ho-
minumque ſalutis ſtudio incenſi, Chriſti doctrinam diſſeminant. De-
inde diſperſos illos Apoſtolorum ſocios, aut ab illis mediatè miſſos fu-
iſſe, nullo teſtimouio rationevé comprobatur: quin imò contrarium
Smiglecianæ aſſertioni, primò ex eo colligitur, quòd exorta perſecuti-
one, univerſus Chriſtianorum cœtus, qui Hieroſolymis erat, ſolis Apo- Act:8.1.4.
ſtolis exceptis, diſperſus fuit, Lucasque inde finitè, nulla miſſionis men-
tione facta, aut certorum hominum ratione habita, dicit, illos qui di-
ſperſi erant, circuiſſe verbumque Dei prædicâſſe. Deinceps, non miſ-
ſione, ſed perſecutione, eos in varios locos extruſos fuiſſe, idem Lu-
cas apertiſſimè teſtatur, ut facilè appareat, eos urbem nequaquam reli-
cturos fuiſſe, niſi afflictio illa incidiſſet.

Pergit Sm:, & me multùm falli dicit, qui non referre exiſtimē, quis
quavé conditione ſit is, qui prædicat. *An parum, inquit, refert, ſi is qui*
prædicat, ſit falſus propheta, errorum magiſter, hæreticus? Hîc aut can-
dorem aut prudentiam acumenque Smiglecii deſidero. Aut enim vi-
det a me hîc præſupponi, cum quem abſque miſſione Chriſti doctri-
nam

nam, apud homines proponere posse dicimus, virum tùm bonum inculpatumque, tùm ad docendum aptum esse debere: cùm præsertim hoc ipsum perpetuò urgeam, & sic verba hæc mea *quis quavé condicione sit is qui prædicat*, nequaquam etiam ad hæreticos falsosque prophetas referri posse, nihilque aliud significare, quàm non spectandum, an is qui prædicandi partes suscepit, missus publicevé ordinatus, nec ne sit: aut, inquam, videt hoc Smiglecius, aut non videt. Si non videt, oculis medeatur: si autem videt, agnoscat se parùm candidum, contrà ad homines innocentes calumniis onerandos paratum instructumque esse.

Ait porrò Smiglecius: *Nam ad eam rem non satis est, si nudè affirmet, se purum putum verbum Dei prædicare: hoc enim hæretici omnes faciunt, idque ex ipso verbo Dei probare contendunt. Sed opus est publico vel miraculorum vel Ecclesiæ testimonio ad autoritatem prædicationi conciliandam, alioqui omnibus erroribus pateret via.* Respondeo hîc Smiglecium turpiter labi. Primò enim ex ipsius verborum contextu patet, eum hunc in modum argumentari: *Ad prædicandum absq; missione non satis est, si quis se purum putum verbum Dei prædicare affirmet. Ergo multum refert, si is qui prædicat, sit falsus propheta, errorum magister, hæreticus.* Hæc argumentatio partim ad rem nihil facit, cùm nos nequaquam negemus, plurimum interesse, ut qui prædicat, non sit hæreticus aut falsus propheta: Contrà verò nihil, si rem ipsam spectes, referre putamus, illum qui vera prædicat piusque sit, missum publicevé ordinatum non esse: Partim verò argumentatio ista, nullo cohærentiæ vinculo connexa est, cùm consequens ex antecedente inferri nulla ratione possit. Quid enim hac locutione ineptiùs esse potest? Ideò non satis est, quempiam affirmare, se purum verbum Dei prædicare, quia plurimum referat, si is qui prædicat sit hæreticus. Hanc autem Smiglecii verborum mentem esse, ex voce *Nam*, quæ præcedentis pronunciati causam denotat, perspicuum est. Si igitur hæc ipsius verba, ut jacent, legenda sunt, nullũ ratione conclusum sensum continent. Quòd si hæc sua verba ad subsequentem sententiam referenda esse dicat, ut sensus sit; ideò non satis esse quempiam sibi puram verbi divini prædicationem tribuere, quòd omnes hæretici id faciant, discat in posterum mentis suæ cogitata, ita exprimere, ne & legitimam verborum collocationem violet, & totam rem obscuritate quadam involvat. Interim tamen intelligendum est, ne sic quidem Smiglecium causam suam constituisse, propterea, quòd nec omnes hæreticos id facere probari potest, nec porrò qui id facit, mox hæreticus existimandus est, cùm fieri

possit,

possit, ut quispiam ea tantùm apud homines proponat, quæ purissimū Dei verbum esse, nemo ex iis qui Christianam religionem profitentur, negare possit. Quid quòd Smiglecius ita argumenti sui conclusionem ampliat, ut illos qui prædicant, non simpliciter, nullaque nixos ratione puri verbi Dei prædicationem sibi vendicare dicat: sed simul etiam divinis testimoniis, quantum possunt, id comprobare: Ex quo consequitur, ipsum Smiglecium iis quæ statim hinc colligit, nimirum vel miraculis vel divinis testimoniis opus esse, nullum locum reliquisse, cùm præsertim neutro opus sit, ut in utroque scripto nostro evidentissimè demonstravimus. Sed sufficiat etiam atque etiam videre, num qui prædicant, sese purum Dei verbum prędicare, sacris testimoniis rectè comprobent: ut quidem de illis Berrhæensibus, qui Pauli dicta, divinæ scripturæ trutinâ examinârunt, accepimus. Qua de re cùm alibi in hoc libro nostro uberrimè explicetur, supervacaneum est, plura hoc loco dicere. Nisi ad hæc Smiglecii verba aliquid respondendum esse existimamus: *Neque verò, inquit, existimandum est, a talibus hominibus, qui nec a Deo immediatè, nec a pastoribus legitimis mittuntur, prædicari Christum & verbum eius, nisi eo modo, quo omnes hæretici suas visiones pro verbo Dei prædicant. Quæcunque enim a Deo sunt, ordinata sunt: quare qui nec a Deo, nec ab ecclesiæ rectoribus, quorum est, legitimos doctores ecclesiis Christi prospicere, mittuntur, ii proculdubio a Deo non sunt.*

Quo in loco sic argumentari videtur Smiglecius:

Quæcunque a Deo sunt, ordinata sunt.

Atqui nec immediatè nec mediatè missi ordinati non sunt.

Ergo tales ex Deo non sunt.

Respondemus tum majorem ambiguā, tum minorem falsissimam esse. Ambigua porrò major dupliciter est. Nam nec a Deo esse, nec ordinari uno eodemque modo accipitur. A Deo quippe esse, non solùm id dicitur, quod vel Deo singulariter constituente, vel cerimonia quadam solenni interveniente sancitur: sed etiam quod divinæ voluntati consentaneum est. Quo pacto homines quidam ex Deo, quidam verò ex Diabolo esse dicuntur, non quòd Deus, aut Diabolus, necessariò eos tales effecerit: sed quia vel ea faciant, quæ Deo, vel ea quæ Diabolo probantur. Quid igitur prohibet, quo minus illi qui divinam veritatem prædicant, quantumvis non missi, Deo approbante, id facere, & porrò a Deo vel ex Deo esse, rectè dicantur. Ioan: 8. 47.

Quid quòd Ioannes expressè dicit, spiritum qui Iesum Christum, qui in carne venit, confitetur, ex Deo esse; non quòd Deus illum miserit: sed

rit: sed quòd sensus ille quem spiritus nomine intelligit, cum Deo ipsiusque veritate congruat. Quemadmodum ex altera parte, ille qui Iesum Christum, qui in carne venit minimè confitetur, non ex Deo sed ex Antichristo, seu, Antichristi spiritus, illius nimirum magni atque insignis appellatur, non quòd eo sensu seu spiritu præditus, ab eodem magno Antichristo missus fuerit, quippè qui tunc nondum extiterit, sed quòd cum illo planè convenerit.

Iam quod ad ordinationem attinet, intelligendum, eam non solùm in aliqua singulari missione publicavé cerimonia constitutam esse: sed etiam, & quidem maximè, in rectè prædicandi facultate, animoque ad istud munus fungendum instructo atque parato. Quo quidem nihil ordinatius fieri potest. Quinimò talis animus facultasque si absit, nihil prodest, vel millies externo ritu ordinari, ne dicam nihil inordinatiùs existere posse. Intelligendum igitur est, rectissimè illum ordinatum dici posse, in quo res memoratæ insunt, quamvis a nullo alio, eo, quo Smiglecius vult pacto, ordinetur. Quid enim, an non satis ordinatus is ad prædicandum existimandus est, qui ea facit, quæ Deus approbat, quique ea possidet, quæ Paulus, nulla missionis, aut externæ ordinationis mentione facta, ab illo qui episcopatus desiderio tenetur, postulat, nimirum docendi dexteritatem vitamque cum pietate traductam? Quemadmodum enim illi qui ea habebant, quibus ad sempiternæ salutis adeptionem opus erat, nimirum probitatem, exque hac profluentem fidem obedientiamque Christo debitam, ad vitam æternam ordinati fuisse dicuntur, idque simpliciter, & nemine a quo ordinati fuerint, nominato; ita nihil prohibet, quo minus, qui pii sunt, docendique munus ex divinorum oraculorum præscriptione exequuntur, ordinati ad eam rem esse jure dici possint. Vt enim illi in Christum credendo, eique obediendo, idque propter summam animi probitatem, a seipsis quodammodò, ut multis viris piis doctisque placet, ad vitam æternam ordinati erant: ita qui & piè vivit, & docendi dexteritate pollet, per seipsum, id est, nemine ordinante, sed aptitudine quadam ex re ipsa profluente, ordinatus, seu, quod planè idem est, ad hoc munus accommodatus nominari potest. Quod quidem non eo consilio animoque a nobis dicitur, quasi ordinationem publicam, ex fidelium cætu, exterminatam velimus: sed ut appareat, quemadmodum perpetuò dicimus, eam omninò absoluteque necessariam minimè esse.

Act. 13. 48. (margin)

Iam minoris falsitas manifesta est, nimirum eos, qui nec immediatè nec mediatè missi sunt, ordinatos non esse: Cùm, ut satis docuimus, etiam

etiam illi qui nullam missionem habent, ordinati tamen sint, modò illa possideant, quibus ministerii natura essentiaque continetur. Adde quòd si maximè ordinationis nomine, eam prædicandi potestatem intelligere velimus, quæ vel a Deo mittente, vel ab hominibus ordinantibus dependeat, consequentia tamen istius argumenti, vitiosissima esset, nimirum, ideò quempiam a Deo non esse, quia neutro modo in munere isto constitutus sit, cùm præter spiritus Iesum Christum in carne venisse confitentes, ut modò docuimus, illos etiam dispersos a Deo fuisse, nemo negare possit, quamvis neque hac neque illa ratione eas partes sibi impositas habuerint.

Atqui, inquit Smiglecius, *tales nec a Deo verum scripturæ sensum & intelligentiam assequuntur, ita ut in plurimos errores labi illos sæpè oporteat. cùm verissimum sit, quod sanctus Petrus docuit, scripturam propria interpretatione non fieri, sed spiritu sancto inspiratos loqui sanctos Dei homines.* Hîc animadvertendum est, Smiglecium ea quæ hoc loco dicit, frustrà Petri Apostoli autoritate confirmare niti: cùm nec eam Petri mentem esse: nec protinus consequi, ut qui vel a Deo immediatè, vel ab hominibus mediatè missus non sit, in plurimos errores, præsertim salutem adimentes labantur, satis in hoc libello nostro, suo loco docuerimus.

Pergit Smiglecius & ait: *Potest*, inquit, *Volkelius, ex charitate doctrinam Christi quilibet & Apostolorum, docere. Aio talem charitatem quoslibet hæreticos prætendere, qui tamen docendo omnem charitatem violant, cùm aliis errorum sunt causa. Suspecta semper est talis charitas, quæ missione legitima destituta est.* Respondeo hanc Smiglecii consecutionem pessimè constitutam esse. *Omnes hæretici charitatem prætendunt: Ergo nemo, ex charitate doctrinam Christi Apostolorumque proponere potest.* Anné huic simillima ista est. Omnes Iesuitæ pietatem vitæq; sanctimoniam prætendunt. Ergo nemo Christianorum hominum pie sancteq; vivere potest. Reprehendantur igitur illi, qui charitatem prætendunt, nec tamen exercent, sed eam potius violant: qui verò reverâ charitate incensi prædicant, eaque quæ ex Christi Apostolorumque doctrina cognita perspectaque habent, apud homines proponunt, audiuntor. Hoc autem fieri posse, atque adeo debere, passim in hoc scripto nostro docetur. Nec consequens est, quia ista charitas, missione destituta, Smiglecio ejusdemque farinæ hominibus in suspicionem venit, ideo mox eam abjiciendam esse; cùm & ipsam scripturam sanctam isti homines in suspicionem vocent, dum eam & obscuram & imperfectam, &

ctam, & cereo naſo ſimilem eſſe, per ſummam impudentiam dicere, majoremque nugatoriis traditionibus ſuis autoritatem, quàm divinis oraculis tribuere non verentur. Num igitur ob iſtas illorum ſuſpiciones, imò calumnias divinis literis contemptis, confictas traditiones amplexabimur? Minimè gentium. Intelligendum præterea eſt, etiam miſſionem, de qua tantoperè iſti doctores gloriantur, maximam ſuſpicionem habere. Valdè enim metuendum eſſe, multi cordati homines, & olim monuerunt, & etiamnum monent, ne iſti fallaci miſſionis prætextu palliati, ſomnia ſua inaniſſimasque fabulas hominibus obtrudant. Nos vero, proh dolor, planè ita ſeſe rem habere experti ſumus, ut alibi in hoc ſcripto noſtro oſtendimus. Et quidem miſſionem, quam ſibi iſti tribuunt, hodie nullum locum habere ex eo intelligitur, quòd Apoſtolorum, ut demonſtravimus, propria erat a ſoloque Deo ac Chriſto fiebat. Quo magis iſtorum hominum ſuperbia vituperanda eſt, qui rem, quam Deus, hac ſeculorum ætate, vigere noluit, omni pudore abſterſo, ſibi vendicare non dubitent. Ex quo apparet, Charitatem quæ miſſione deſtituitur, in ſuſpicionem meritò adduci non poſſe, cùm miſſio iſta, ut ſæpiùs jam docuimus, locum non habeat, & porrò charitas ea carens, culpari nequeat. Quòd ſi Smiglecius externam ordinationem, ad fidem miniſtris conciliandam valere, exiſtimat, adeò ut absque illa miniſterium ſuſpectum ſit, nunquam hominibus cordatis, id ita eſſe perſuadebit: cùm res ipſa doceat, nequaquam tantum ordinationi iſti ineſſe virium, ut miniſtrum veracem efficere poſſit. Quin imò videmus, & quaſi oculis cernimus, plurimos per iſtam ordinationem in miniſterii Eccleſiaſtici officio conſtitutos, pro ſalutari veritate, vaniſſimas nugas proſeminare.

Attamen charitatem miſſione carentem inordinatam eſſe dicit Smiglecius; quaſi verò non ſatis ordinatum id ſit, quod, ut ſuprà diximus, Deo nō prohibente, auditoribusq; contrà adſtipulantibus, eo conſilio animoque ſuſcipitur, ut gloria Dei amplificetur, hominumque ſalus conſtituatur. Si tamen charitas, qua impulſus quiſpiam divinam veritatem prædicat, absq; miſſione, ut ait Smiglecius, inordinata eſt, certè multo inordinatior erit miſſio, quæ vera divini verbi prædicatione deſtituta, quaſi pallium quoddam eſt, quo doctrinæ falſæ peſtilentiſſimiq; errores conteguntur, ſubq; ſpecie veritatis, per ſummam fraudē diſſeminantur. *At*, inquit Smiglecius, *ad ordinem regiminis Eccleſiaſtici, quem Epiſcopis & paſtoribus ordinariis, commiſit Deus, pertinet, inter veros falſosque Doctores diſcernere, & non niſi probatos admittere,*

tere, ut populum Dei doceant. Respondeo. Smiglecium nunquam ullo divino testimonio comprobaturum, Deum ordinariis tantùm pastoribus commisisse, ut inter veros falsosque doctores discernerent illosq; mitterent, vel ordinarent: hos verò minimè. Dijudicare namque tàm hos quàm illos omnium Christianorum commune esse, non uno in loco scriptum legimus. Nec usquam extat, veros prædicatores in hoc munere constituendos, falsos verò, ab eo removendos, sed illos ut potè jam in prædicandi munere versantes audiendos, illos verò minimè esse accepimus. Quod si tamen propter certas causas, aliquos publicè ordinare placeat, id non a solis Episcopis primariisque viris, sed ab universa ecclesia fieri debere satis suo loco docuimus. Iam quod Smiglecius dicit: *Paulum mulierem etiamsi maxima charitate ad prædicandum inducatur, prædicare in ecclesia non permisiße, quòd ea charitas subjectioni, qua debet esse viro suo subjecta, adversetur.* Respondemus Smiglecium ipsum, quantumvis tacitè fateri, mulierem non ideò a prædicandi munere, prohiberi, quòd missa non sit: sed quia id subjectioni quam viro debet repugnet. Didicit nimirum hoc a nobis, qui in priore responsione nostra idem dixeramus: ad illud tamen nihil respondit, quod eundem istum locum, illum contrà se ipsum attulisse ostenderamus. Cùm enim Paulus solas mulieres a docendi munere removeat, nullumq; planè de viris, ad docendũ idoneis excludat: nonnè manifestum est, eum omnibus viris, qui tales sunt, docendi libertatem permittere. Hæc inquam Smiglecius suo more, omisit. 1. Cor. 14. 34. 1. Tim. 2. 9.

Iam quod hoc loco addit: *pari ratione charitas istorum prædicatorum, qui non mittuntur, subjectioni ordinariorum ecclesiæ pastorum adversatur, cùm ad eorum officium & regimen spectet, prædicatores probare, & probatos admittere, alios reiicere & ab ovibus Christi repellere, in quo vera missionis ratio cernitur*, istud inquam, partim a nobis paulò ante repulsum est, partim planè nunc repelletur. Parem enim utriusque rei rationem esse, planè falsum est: cùm non nisi in iis rebus ordinariis pastoribus, subjecti esse debeamus, quarum rerum potestas illis in nos concessa est: sed eos habere potestatem, illos qui licet missione careant, ad docendum tamen apti sunt, vitamque vivunt piam ac inculpatam, a prædicandi officio prohibendi, nunquam Smiglecius probabit: ut facilè appareat, eos qui absque missione divinum verbum prædicant, nihil contrà ordinariorum pastorum potestatem facere, nec ulla ex parte, subjectioni, illis debitæ repugnare, ut in utroque scripto nostro, tùm exemplis, tùm rationibus firmissimis demonstravimus.

Pergit

Pergit Smiglecius,& ut me erroris convincat sic loquitur. *At enim, inquit, Volkelius, etiam stante missione irrepunt hæretici, & hæreses, quod etiam temporibus Apostolorum accidit. Fateor irrepere posse, at neq; tam facilè, nec ita, ut non deprehendantur. Nam si missionis suæ testimonium non ostendant, eo ipso suspecti doctores, & prædicatores habentur, si verò ostendant quidem, sed cum eorum, a quibus missi sunt, doctrina non consentiant, pro non missis habentur, cùm non ea lege mittantur, ut quod libuerit, prædicent: sed ut eorum, a quibus legitimè missi sunt, doctrinam, hoc est, doctrinam ecclesiæ catholicæ, quæ successione continua, ab Apostolis nunquam in ecclesia defecit, aut deficiet, doceant.* Hîc videmus Smiglecium omnes nervos contendere, ut quod ipse hac de re sentit, aliis persuadeat, sed ne hilum quidem proficit, propterea quod nec ista, quam monstrat, ratione ac via, hæresibus occurrendum esse, scriptura sancta, usquam docet, ipseque haud obscurè fatetur, fieri istud non posse, cum etiam stante missione, idque Apostolorum temporibus, hæreses irrepserint. Nec cum vero conjunctum est, quod dicit, *isto pacto non tam facilè errores irrepere posse.* Si enim unquam tantam vim hæreses repellendi in pastorum ordine fuisse volumus, certè ea tunc maximè eminuisset, cum Apostoli ecclesias pascerent. Cùm igitur iam tum multi Antichristi, ut testis est Ioannes, in mundum ingressi fuerint, quid tandem de subsequentibus temporibus, existimandum est: præsertim cum idem Ioannes, jam tum Antichristum venturum esse, ejusque spiritum in mundo versari disertissimè docent, & Paulus diserte dicat, non ita multò post, mysterium impietatis, quod ipso ad huc vivente peragebatur, in actum, erupturum, hominemque peccatorem & iniquum revelatum iri, venturumque secundùm operationem Sathanæ, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iis, qui pereunt. Ex quo apparet, quàm facilè quamque potenter, hæreses non irrepserint, sed irruperint potiùs, etiam stante adhuc illo pastorum ordine, tantumque abfuisse videtur, ut illi pastores ordinarii huic malo obviam ire potuerint, ut ipsi quoque ab repti, in easdemque antichristi tenebras, depressi fuerint. Generalem enim tunc a salutari veteritate defectionem incidisse, & paulò antè citatum testimonium & res ipsa comprobat. Vnde perspicuum est, frustrà insuper Smiglecium, subindè Episcoporum pastorumque ordinem & successionem nobis inculcare, ut nimirum nostri ministri, ab illis missionem ordinationemque petant, cum planè nobis persuasum sit, illos eadem cùm suo antichristo, defectionis culpâ teneri. Ne miretur igitur Smiglecius, nos malle

2.Thess. 2. 7. 8. 9. 10.

divino

divino verbo adhærere, quàm ab Antichristi satellitibus dependere. Si enim ab illis etiam, quos veriora, quàm Romanenses, docere persuasum habemus, præsertim solis, & absque universæ ecclesiæ consensu, ordinari minimè cupimus, quin imò nec eam ordinationem, quæ ab universa ecclesia fieri potest, absolutè necessariam esse ducimus: quid tandem de Romanensium missione, nos existimare Smiglecius putat? Inania igitur prorsus sunt, quæ postmodum subjungit: *Si missionis suæ testimonium non ostendant, eo ipso suspecti doctores & prædicatores habentur.* Nam præterquam quòd satis suo loco ostensum est, nostros ministros, novas doctrinas non profiteri, ideoque missione non egere, & porrò etiam missionis suæ rationem reddere minimè teneri, etiam ipse Smiglecius non obscurè fatetur, *missionem vera prædicatione destitutam, missionem non eße.* Ignoscat igitur Smiglecius, nos ab ipso aliisque Romanensibus pastoribus, missionem non petere, quia enim eos salutarem veritatem minimè tenere docereque certò scimus, ideò ex ipsius Smiglecii judicio, eos missos esse, & porrò alios mittere posse pernegamus.

Deinde cùm ait, *Missionem ostendere, & interim a vera doctrina aberrare, nihil minùs eße, quàm missionē habere*, satis luculenter docet, prędicationem non ex missione, sed ex doctrinę, quæ prędicatur, veritate aut falsitate ponderandam esse. Quod quidem nos ambabus ulnis amplectimur, cùm præsertim Apostoli eodem modo, omnes prædicatores, non quidem a solis pastoribus, sed omnibus Christianis examinandos esse doceant. Et eam quidem ipsam ob causam nusquam scriptum extat, in spirituum, aut eorum qui docent exploratione, spectandum esse, an missi ordinativé nec ne sint: sed an ea dicant, quæ cum veritate, divinoq; verbo consentiāt. Paulus quippè etiam seipsum quantumvis Apostolum, ideoq; maximè missum, & angelum etiam cęlestem, quamvis missionis præstantiâ longè ornatissimum audiendum esse negat, si aliud Evangelium prædicet. Et Ioannes, non eum qui missus nō sit: sed qui hanc doctrinam, scilicet Christi, secum non afferat, in domum recipere salutareque fideles prohibet. Quid quòd idem non ex missione: sed ex sermone confessioneque spiritus probandos esse docet? Nec puto Smiglecium hîc terminos a me mutari, jure conqueri posse, quia nimirum non dixerit, doctores debere *ex divino verbo* explorari: sed *ex doctrina eorum a quibus sunt missi.* Sic enim in illos qui alios mittunt, magnam commoveret suspicionem, quasi nimirum non ea docent, quæ divino verbo continentur. Quanquam non satis intelligo,

1. Tes: 5. 21.
1. Ioan: 4. 1.
Gal: 1. 8.
2. Ioan. 10.
1. Ioan: 4. 2. 3.

quomodo suspicionem istam a se suisque sociis propulsare possit, cùm mox hæc verba subjungat: *Quòd si hæc regula, deprehendendi errores non eßet, quàm difficilis esset hæreses convincendi ratio. Nam quod ajunt, ex ipso Dei verbo, id quod ei repugnat perspici posse, anne omnes hæretici suos errores verbo Dei consentire, ex verbo Dei non ostendunt, qui igitur populus discernet, hos potius quàm illos verbo Dei repugnantia docere?* Hîc primùm animadvertendum est, Smiglecium suorum pastorum judicium, verbo Dei anteponere, & simul illud non verbo Dei: sed re quapiam alia niti non obscurè innuere: ut facilè appareat, istos homines non veros pastores esse, quippè qui Christi oves non verbi divini pabulo: sed suis somniis pascere velint. Nam quod fraudem, perpetuâ illâ cantilenâ obtegere cogitat, omnes nimirum hæreticos suos errores verbo Dei consentire, ex verbo Dei ostendere, longè fallitur: cùm qui revera hæretici sunt, hæreses suas divinis literis comprobare nequeant, quippe quæ nullam hæresin doceant: sed quemadmodum veracissimæ sunt: ita per se nihil nisi puram putamque veritatem disciplinamque tradere possunt.

Ex quo intelligitur, tantum abesse, ut qui meritò hæreseos accusantur, ii ex divinis literis doctrinarum suarum fundamenta petere possint, ut potius eam ipsam ob causam, quod hæretici sunt, illas planè rejecisse existimandi sint. *Atqui*, inquit, *quomodo populus discernet hos potiùs, quàm illos verbo Dei repugnantia docere?* Respondemus, nequaquam existimandum esse omnes illos, quos populum hîc nominat, adeò bardos a divinique verbi lectione intelligentiaque remotos esse, quin quæ illis consentanea, quæ minùs sint, animo comprehendant. Quòd si tamen sunt, qui abstrusiora Dei mysteria, præ ruditate percipere non possint, interim tamen salutis suæ diligentē rationem habeant, ii sine dubio, Dei auxilio implorato, omnem dabunt operam, ut si non omnia, saltem ea intelligant, quæ salutis ipsorum summam continent, reliqua illis permittentes, qui in reconditioribus cognoscendis studium operamque ponunt. Ex quo apparet, si quis de plebe salutarem veritatem manifestò sacris literis comprehensam inque omnium oculis positam, non percipiat, id non divino verbo, sed illius vel negligentiæ, vel summæ improbitati adscribendum esse. Viderunt hoc & Patres illi. Præclarè enim inquit Epiphanius in hæres: 75. *Omnia clara sunt in scriptura his, qui ratiocinatione divinum sermonem audire volunt.* Et Cyrillus lib: 9. contra Iulianum: *Nihil in scripturis difficile est iis, qui in illis versantur ut decet.* Et Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone,

phone. *Attendite iis, quæ ex sacris literis commemorabo, quæ sunt ejus modi, ut auditione tantùm non explicatione aliqua egeant.* Et Chrysostomus in prima homil: in Math: ait: *scripturas & servo & rustico & viduæ & puero, & ei qui valdè imprudens est, faciles esse ad intelligendum & prorsus expositas.* Et Homilia tertia 2. Tes: *Omnia necessaria sunt aperta & manifesta.* Et Augustinus in Psal: 8. *Inclinavit Deus scripturas ad infantium & lactentium capacitatem.* Ex quibus omnibus apparet, quemlibet non socordem hominem, & veritatem salutarem sacris literis comprehensam cognoscere, & a mendacio discernere posse, & porrò non esse, cur res ista, ad certarum personarum judicium alligetur. Ex quo fit, ut quæ tùm de rudiorum, tùm de doctorum, in qualibet secta judicio disserit, ea nullius ponderis sint, cùm jam satis demonstraverimus, etiam Patribus adstipulantibus, scripturæ sensum, quantum quidem ad salutis negotium pertinet, tàm docto, quàm indocto patere, modo ad ejus lectionem animum afferat probũ & veritatis studiosum.

Nihil igitur gloriatione Smiglecii inanius est, nimirum *animum non aliter conquiescere posse, quàm si eos duces & pastores sequamur, qui ab iis, qui a Deo missi sunt, continua doctrinæ successione descendunt*, idque tùm propter jam dictam causam, tùm quod tantum abest, ut veræ Christi doctrinæ successionẽ isti habeant, ut planè ab ea defecerint, quemadmodum jam sæpiùs a nobis demonstratum est.

Iam quòd dicit, *Christum Petro promisiße ecclesiam in eo fundatam nunquam defecturam*, falsissimum est: cùm nec ad istum modum Dominus loquatur: sed longè aliter in aliamque sententiam, ut alibi in hoc nostro scripto docuimus. Fidem Petri minimè cessaturam fuisse, fatemur: sed id ad nescio quos successores nequaquam pertinere, alio in loco demonstratum est.

Pergit autem & ait: *Sola enim Petri doctrina, quam, Petri succeßores Romani Episcopi docent, hucusque eadem perseveravit in mundo, totis bis mille sexcentis annis, nec unquam interitum, aut defectionem passa est.* Atqui longè secus res habet, cùm non solùm Petrus quatenus Apostolus, & unâ cum reliquis ecclesiæ fundamentum fuit, nullum successorem habuerit, ut suo loco ostendimus: sed etiam tùm spiritus sanctus generalem defectionem, ab Apostolorum doctrina, quæ post illorum tempora eventura erat, denuncians, tùm rei exitus evidentissimè convincant, Smiglecium frustrà de re tanta gloriari.

Quæ postea Smiglecius de Ministrorum magistratu & regimine, Item de puniendis immorigeris disputat, ea quia suprà in quarto capite funditùs

funditùs eversa a nobis sunt, hîc frustra repetere nolo. Nisi ad hæc verba Smiglecii pauca respondenda sunt: *Quàm verò imperitè suam assertionem Volkelius tuetur eo, quòd ministri non ita gregem domini pascere debeant ut dominentur: quasi verò nemò magistratum gerere possit, nisi dominetur.* Hîc respondeo, me cùm ista scriberem, ad magistratum civilem respectum habuisse, quippe quem Smiglecius perpetuò, exempli loco inculcet, ut Ecclesiæ statum, cum Republica civili, ea in parte, quantumvis frustrà, ut docuimus, conferat, eoq; consilio ministros magistratũ nõ gerere dixi, quod vix, aut ne vix quidem ullus civilis magistratus reperiri potest, qui quamvis non absolutũ, aliquod tamen dominium sive imperium in subditos non habeat. Cùm verò Petrus expressissimis verbis, pastores a dominatu prohibeat, haud nefas esse duxi, asserere, magistratum gerere, illorum partium non esse, præsertim cùm insuper, nec titulus iste usquàm in divinis literis ecclesiæ pastorib⁹ tribuatur: nec res, quas Smiglecius eodẽ titulo significari hoc loco asserit, ad eos, præ cæteris, referantur. Ait enim: *Alioqui cùm res ita exiget, &c. voluit Christus ut* (ministri) *severè animadvertant, in delinquentes, eosque tùm excommunicent, tùm potestati Sathanæ tradant, atq; aliis pœnis coherceant.* Hæc inquam, ministrorum magistratum, non constituunt, cùm partim, ut suprà diximus, singularia sint, partim non ad solos ministros, sed ad universam Ecclesiam spectent.

1.Petr:5.3.

Pergit Smiglecius: *Porrò, ait, ministros & pastores cùm ex institutione divina & ratione sui officii Dei causam apud homines agant, Deique nomine nobis loquantur, an non meritò Dei legatorum personam sustinere credendi sunt? ita ut cùm Paulo meritò dicere possint: pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo reconciliamini cum Deo.* Respondeo: sunt fortassis nonnulli, qui hæc sobriè intellecta admittant, ita nimirum, ut haud propriè hodiernos ministros, præsertim a vera Ecclesia ordinatos, legatorum nomine intelligi posse concedant; sed propter quandam analogiam similitudinemque, quatenus nimirum legationem illam, propriè sic dictam, qua soli Apostoli ornati olim fuerant, eandem illorum doctrinam repetendo, imitantur. Id quod in propriè dictum legatum, nequaquam convenit: quippe cujus sit rem novam anteaque inauditam apud homines proponere. Verùm si maximè hodierni ministri in propriè dictis legatis habendi essent, quod tamen nos pernegamus: quid hoc quæso Pauli testimonium, ad rem, quam hîc parat Smiglecius, habet momenti? nimirum ut demonstretur, ministros talem gerere magistratum, ut soli absque ali-

2.Cor:5.20.

que aliis, sontes punire possint? Nihil quicquam: cùm hîc non punitionis, sed obsecrationis exhortationisque fiat mentio, qua sola legationis istius functionem contineri, ex iisdem Apostoli verbis intelligitur. Ex quo fit, ut quæ postmodum Smiglecius de spirituali ministrorum potestate (quam Volkelius neget) loquitur, nullius momenti sint. Cùm insuper satis suprà ostensum sit, hodiernis ministris neque animarum gubernationem, nec sacramenta conficiendi, nec effectivam peccata remittendi vel cæli aperiendi claudendique, item ligandi ac solvendi potestatem concessam esse, quamvis rerum istarum primam illam exploratissimamque tùm scientiam tùm pronunciationem, eamque non absolutam, sed condicionalem solis Apostolis concreditam fuisse & fateamur & urgeamus. Relegat igitur Smiglecius ea, quæ hac de re alibi diximus, & sibi de suis somniis tantopere ne placeat.

Sed jam videamus, quid præterea nobis objiciat Smiglecius: *Volkelius asserit, in ecclesia semper usitatum fuisse, ut plebs Pastorem eligeret, quod indicium est, nullam singularem in ministris potestatem requiri: sed satis esse, si a populo eligantur. Verùm considerare debuit Volkelius utrumque in ecclesia receptum fuisse, ut & populus quem maximè idoneum existimaret, Pastorem eligeret, & eum ritè consecrandum & ordinandum episcopis præsentaret.* Hîc animadvertendum est Smiglecium, multum de sua illa austeritate, ut potè veritatis vi tandem convictum, remisisse, qua nimirum, penes solos illos, ministri ordinationem esse, perpetuò asserebat, qui ipsi divinitùs missi essent, & tandem nescio quo pacto, in nostram nassam irrepsisse, qui & plebem interdum pastorem eligente eique testimonium tribuente, primariis viris assentientibus, & interdum his plebem monẽtibus, ministros ordinatos fuisse perpetuò urgemus. *At*, inquit, *non solùm hoc utriusque partis consensu: sed etiam manuum impositione interveniente per præsbyteros peractum fuiße.* Verùm animadvertendum est, alterum de his duobus, ut suprà diximus primævæ ecclesiæ, proprium fuisse: alterum verò omnium ecclesiæ temporum commune. Manuum impositionem quę tunc cum præsentissima eaq; aspectabili spiritus S. donatione conjuncta erat, cessâsse, res ipsa clamat, & si hodie qualiscunq; manuum impositio adhibeatur, longè alia de causa id fieri, satis suo loco docuimus: Consensum verò plebis primariorumque virorum, si quis ad ministerium ordinandus sit, etiam hodie locum habere, non pugnamus. Falsum autem Smiglecius in me testimonium dicit, dum asserit, me non alia ratione, pręsbyteros ab Apostolis cæterisque episcopis, constitutos fuisse dicere,

quam quia ecclesiis,ut id facerent,autores fuerint. Hoc enim ego nunquam dixi, nisi fortè in illis meis verbis, idem contineri putat: *Quanquam enim sæpè contigit,ut viri primarii,quales fuerunt Apostoli aliique, universæ ecclesiæ alicui, ad hanc rem autores eßent:sola tamen Apostoli alicujus aut primarii viri, sine ecclesiæ consensu, ministri ordinationem factam fuisse,nulla ratione probari potest.* At verò quis ita cum ratione insaniat unquam,quin planè contrarium,Smiglecianæ assertioni his meis verbis contineri sentiat: cùm aliud sit sæpe contingere,ut viri primarii ecclesiæ ad ministrum ordinandum autores sint: aliud etiam,nulla alia ratione ministros eligi solitos fuisse.

Pag:34.

Iam quòd dicit, *scriptum legi Apostolos, per singulas Ecclesias constituiße præsbyteros χειροτονήσαντες, eamque vocem non neceßariò populi suffragia significare:cùm etiam curia suo judicio creando magistratus χειροτονεῖν dicta fuerit*, nihil id quidem ad rem facit, cùm jam satis & per se constet, & ipse Smiglecius fassus sit, ad hæc suffragia & plebem pertinere.Quid quòd nec omni in loco,ubi ministri creādi sunt, præsbyteri adesse possunt, qui inter sese ejusmodi ferant suffragia, & porrò nihil prohibet, quominus primarius quispiam vir, unâ cum plebe hoc negotium perficiat. Quinimò id ita factitatum fuisse, ex eo perspicitur, quòd solus Timotheus Ephesi, & Titus in Creta relictus fuerat, ut ministros crearent,ut facilè appareat, siquidem ministri suffragio delecti fuerunt,Timotheum Titumque populo suffragante,ministros ordinâsse.

Ait tandem Smiglecius: *Denique Volkelius cùm quod opponeret non haberet, quasi furiis actus in Catholicos omnes invehitur,ob horrendam, ut ipse dicit,à Christi Apostolorumque doctrina,defectionem.* Ego verò & semper habui quod opponerem,& nisi Smiglecius errores suos defendere desierit, nunquam mihi deerit veritas, quam illis opponam. Nec furiis actus: sed adversariorum vicem dolens, liberiùs aliquantum locutus sum. Et certè æquissimum Smigleciiq; personâ dignissimum erat, verba mea, quæ ab optimo animo profecta erant, etiamsi errore quodam implicata essent, in optimam partem accipere, justisque ponderibus examinare potiùs,quàm in tot convicia calumniasque,Iesuiticæ professioni minimè congruentes,tam iuveniliter prorumpere.Fieri enim non potest, quin omnes cordati, ex istis, tam ferventer a Smiglecio dictis, planè perspiciant, quàm verax,quàm virili magnoq; animo,quàm denique ab anili quadam rixandi conviciandique consuetudine alienus sit. Quod ut omnibus clarissimè pateat, singula ipsius in

nos ja-

nos jacta convicia percensebimus, ac quàm poterit fieri brevissimè repellemus. Primò igitur dicit, *nos ob inanes nostras blasphemias ne oculos quidem hominum ferre posse, & terram vix sustinere, quin debiscat.* Respondemus autem, nec ullius blasphemiæ nos convictos unquam fuisse, nec convinci posse: contra verò, Smiglecio etiam atque etiam videndum esse, ne divinam veritatem, quam & tenemus & sequimur, unaque cum ea ipsius autorem Christum Deumque ista convicia evomendo blasphemet. Nec usque quaque verum est hominum oculos nos ferre non posse, tametsi enim Iesuitis reliquisque idgenus hominibus non minori odio sumus, quàm olim Christus Apostoliq; illis scribis ac pharisæis, ideoque nos eadem cum illis fortunâ esse, vehementer lætamur: tamen quemadmodum tunc multi alii extitêre, qui Christum ipsique adhærentes, maximâ complecterentur benevolentia, eosque divinæ veritatis aviditate turmatim sequerentur: ita nos, non solùm plurimi ex vulgari hominum turba: sed de magnatibus etiam non pauci, quamvis de religione nobis nō assentiantur, optima prosequuntur voluntate. Delectantur nimirum vitæ integritate, cui semper studuimus. Quid quòd potiùs Iesuitas, hominum non solùm a Romanensium placitis abhorrentium: sed etiam illis maximè addictorum oculi ferre vix possunt, quippè quos omnium malorum, quæ in Repu-blica accidunt, autores esse arbitrentur. Commemorarem hîc Galliam aliasque regiones: sed nec rei istius judex esse volo, nec exprobrandi causâ ista attingo: sed Smiglecium tacitè moneo, ne statim propter hominum odium, causam per se veram, falsitatis accuset. Deinde dicit, *terram vix sustinere, quin dehiscat.* At quàm frigidè, quàm aniliter, quàm denique impotenti parumque Christiano animo, ista a tanto viro dicantur, judicet lector. Equidem & nos, qui Iesuitas in maximis erroribus versari persuasissimum habemus, tales voces, emittere possemus, si Iesuitico & non potiùs Christi spiritu duceremur, qui discipulos suos ignem de cælo, super illos Samaritanos evocare volentes acriter reprehendit: *Nescitis*, inquit, *cujus spiritus sitis, Filius hominis non venit ut perderet animas hominum, sed ut servaret.* Luc: 9. 55.

Pergit Smiglecius calumniari, & ait: *Vos nihil de Filio Dei eiusque divinitate creditis: nihil de spiritu S. nihil de immortalitate animæ.* Hæc, pace Smiglecii dixerim, a vero alienissima sunt. Nam & de Filio Dei ejusque divinitate, & de Spiritu sancto ita planè credimus, ut divinæ literæ credendum esse docent. Iesum enim illum Nazarenum Dominum Deumque nostrum, & ut Paulus loquitur, Deum super omnes benedi- Ioan: 20. 28. Rom: 9. 5.

ctum

ctum esse sanctissimè confitemur, eumque divinum imperium habere
Phil:2. 10. credimus in omnia tùm cęlestia, tùm terrestria, tùm subterranea, & porrò tàm in animos, quàm in corpora hominum, ut illis jura legesq; præscribere sibiq; dicto audientes regere, juvare, defendere & præmiis tum temporariis, tum sempiternis afficere: contra verò immorigeris & pœnitere nesciis temporarias sempiternasque pænas irrogare possit. Qua de causa & divino adorationis cultu honorandum eum esse, inque omnibus necessitatibus, ipsius opem tutò nos implorare posse firmissimè credimus magnoque animo confitemur: ut facilè appareat, quàm verè Smiglecius dixerit, nos nihil de Filio Dei ejusque divinitate credere.

Luc:24. 49. Iam quod ad spiritum sanctum attinet, credimus confitemurque, eum Dei illam virtutem esse, qua omnes qui Christo & per hunc Deo
Ephes:1. 13,14. & 4. 30. confiduntatque obediunt, sanctificantur, inque diem redemptionis obsignantur, quippè qui pignus hæreditatis nostræ sit, per quem cum
Matth: 10. 19. Mar:13. 11. Luc:11. 12. & 21. 14. Christi veritas in truculentissimorum hominum conspectu confitenda est, omnisque metus deponendus, mirum in modum confirmamur maximoque precum ardore incendimur & quasi docemur, quibus verbis, pro divina veritate propugnandum sit.
Rom:8. 26.

Luc:23. 46. Spiritus deniquenostros in manus Domini commendamus, atque
Act: 7. 59. adeo hominis spiritum, ad eum, qui dedit, redire cum Salomone dicimus ac credimus.

Pergit autem Smiglecius aitque. *Nihil de baptismi necessitate creditis: nihil de Eucharistia, & aliis sacramentis, nihil de peccato originali, ac ne dæmones quidem esse creditis.* Hìc Smiglecius partim vera, partim falsa dicit. Vera sunt hæc: nos aquæ baptismi absolutam necessitatem & peccatum originale, quod dicitur, negare. Id autem jure a nobis fieri, cuilibet nostra scripta, his de rebus edita, non oscitanter legenti facilè patebit: Falsissimum verò est, nos neq; de eucharistia, nec de dæmonibus, eos nimirum existere, quicquam credere: cùm & cænam Dominicam celebremus, & hoc nos perpetuò, usque ad Domini adventum facere teneri: non solùm ipsi persuasum habeamus, sed etiam tùm verbis, tùm scriptis urgeamus. Dæmones nos esse non credere, nescio qua fronte Smiglecius audeat dicere, cùm nullum ex nostris salvâ conscientiâ, nominare possit, qui amentiâ ista laboret. Intelligendum quippè est, nos omnia firmissimè credere, quæ sanctis literis prodita sunt. Cùm igitur, innumeris in locis, tùm bonorum tùm malorum angelorum apertissima fiat mentio, quomodo quæso eos esse negare, nobis in mentem ve-

tem ve-

tem venire potuit? Præſertim cùm rei tàm manifeſtæ negationem, expeditiſſimam ad atheiſmum viam eſſe (ut nimirum qui Deum eſſe negaturus ſit, is primùm angelos dæmonesque eſſe inficietur) planè ſtatuamus. Ex his omnibus facilè apparet, Smiglecium, cùm iſtis calumniis hominum odium, in nos concitare inſtituit, ſe ipſum ut hominem, cujus dictis parum fidei tribuendum ſit, omnium cordatorum offenſioni exponere. Niſi fortè illud Smiglecium excuſat, quia idem ei acciderit, quod illis evenire ſolet, qui iracundia abrepti atque excæcati, nihil habent penſi veranè an falſa loquantur, modò odium, in aliquem conceptum ſaturent. Verùm an hoc pacto Smiglecius crimen iſtud a ſe removeat, judicent alii. Stomachosè enim, quamvis minus verè illum ſcribere, ex his inſuper, ipſius verbis apparet: *Vos ergò talia hominum monſtra, qui omnes quotquot hucusque fuerunt, hæreticos impietate & blaſphemiis ſuperâſtis, errorum convincere eccleſiam catholicam potuiſtis unquam?* Stomachoſa ſanè, moroſa ſuperbaque oratio. Monſtra enim hominum illos appellat, quorum operâ Deus Apoſtolicam veritatem, partim Antichriſtianis tenebris obſcuratam, partim longo intervallo prorſus occultatam demerſamque erigere atque iterum in lucem proferre inſtituit.

Iam quòd nos omnes hæreticos, blaſphemiis ſuperâſſe dicit, eidem reprehenſioni obnoxium eſt, cùm nec hæreſeos, nec blaſphemiarum convicti ſimus unquam. Niſi fortè hæreticum eum eſſe putat, qui ab Antichriſtianis dogmatibus defecit: & blaſphemum illum nominat, qui cultum divinum ſoli Deo Chriſtoque debitum ad homines mortuos inanimasque imagines, transferendum eſſe negat: vel qui ea affirmare non audet, de quibus ſacra ſcriptura ſilet, & quæ ſunt generis ejusdem. Atqui ſic nec ipſa quidem ſcriptura ſancta hæreſeos blaſphemiæque reprehenſionem effugiet, confictis interim traditionibus ſimilibusque fabulis, principatum obtinentibus. Quod quidem iſti doctores maximè quærere videntur.

Ad extremum, quod noſtra verba, de eccleſia Romana errorum convicta ſarcasmo quodam excipit, minimè mirum id nobis accidit. Solent enim qui rerum potiuntur, quique mundano ſplendore ac robore inflati ſunt, reliquos fortunâ tenuiores contemnere, ſuisque viribus tantoperè confidere, ut nequaquam credant ſe ab illis vinci poſſe. Falluntur tamen ſæpe: cùm & illos qui infirmi obſcurioresque eſſe videntur, Deo auxiliante victoriam obtinere conſtet. Quid enim, an Goliat ille Philiſtæus, vir inuſitata magnitudine, robore firmiſſimo, ſingulari rei

lari rei militaris scientia præditus, non perinde Davidem, utpote pusillum, nullaq; tunc belligerandi arte commendatum hominem contempsit, ut nos Smiglecius eandem ob causam despectui ducit? attamen non Goliathum sed Davidem vicisse superioremque discessisse videmus. Extant hujus rei plura exempla, quæ brevitatis causâ, & quia Smiglecio aliisque notissima sunt, omitto. Ne quæso igitur, miretur aut molestè ferat Smiglecius, nos homines ad mundanam superbiam respectu habito, obscuros, Antichristi dogmata detegere, falsitatisque convincere posse. Adest quippe nobis is, qui ut Paulus loquitur, quæ stulta sunt in mundo elegit, ut pudefaciat sapientes, & quæ sunt infirma in mundo, ut confundat robusta, & quæ ignobiliora sunt in mundo & contemptibilia & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, aboleat, ut ne glorietur ulla caro coram eo.

1. Cor. 1. 27.

Ait præterea Smiglecius: *Quos verò errores vos, Catholicis objicitis, eos orbis Christianus universus, omnibus a Christo seculis pro articulis præcipuis fidei habuit, & veneratus est.* Respondemus autem hoc cum vero nihil conjunctum habere, cùm præcipui articuli, nimirum in quibus salutis nostræ summa consistit, etiam Patribus testibus, in divinis literis contineantur. Cùm igitur de his, quos paulò post enumerat, articulis, magnum scripturæ sacræ silentium sit, numeret eos, in præcipuis fidei capitibus, quicunque voluerit, nos certè tàm audaces esse nolumus: ut facilè appareat Smiglecium longè falli, qui *omnibus a Christo seculis istos errores, in præcipuis fidei articulis habitos fuisse affirmet.* Scripta enim novi testamenti, non multò post Christi tempora, ab Evangelistis, Apostolisque edita fuisse compertissimum est: & tamen tunc nemo, ne per somnium quidem de fabulis istis cogitavit. Quomodo igitur, quæso, quod hîc dicit Smiglecius constare potest. Quæ verò post generalem illam a Christi Apostolorumque doctrina, defectionem evenerunt, nullam vim habent, ad id comprobandum, quod Smiglecius hîc nobis opponit, quippè qui, ut suo loco diximus, posteriorem antiquitatem non curemus.

Pergit autem Smiglecius inquiens: *Vos sanctorum debitum cultum, per summam contumeliam idololatriam: sanctos & eorum imagines idola appellatis: vobis Christus adoratus in Eucharistia idolum est.* Hæc omnia pace Smiglecii dixerim, a vero longe absunt. Primò enim cùm debiti sanctorum cultus nomine, illorum invocationem adorationemque sine dubio intelligat, animadvertendum est, falsò hæc debitum sanctorum cultum ab ipso appellari, quippe cum non nisi Deus Christ usque nobis

nobis religiosè colendi, in divinis literis proponantur. Qua de causa & Petrus a Cornelio adorari noluit, propterea quòd non minus, quàm Cornelius homo esset: & Angelus eodem cultu a Ioanne honorari recusavit, quòd nimirum conservus Ioannis esset, & fratrum ipsius & prophetarum & eorum qui observant verba libri illius: Deum igitur adoraret. Si igitur vivi sancti cultu isto excludũtur, quid tandem de inanimis eorum imaginibus existimandum est? Cùm præsertim divino interdicto, imagines, sculptiliaque vel facere prohibeamur. Christum quoque in Eucharistia adoratum, nos idolum facere, nulla ratione comprobari potest. Aut enim ita Smiglecius in Eucharistia Christum adorari dicit, ut cœnam domini celebrando, Christum divino cultu veneremur: aut sic, ut eum in pane existentem tali ratione honoremus. Iam si illud dicere voluit Smiglecius, fatemur tunc maximè Christum honorari, cùm mortem ipsius annunciando, solennes illi gratias pro incredibili ipsius erga nos charitate, agimus: si verò hoc alterũ asserit, satis jam ex nostris aliorumque scriptis, atque adeò ex isto libello nostro perspicuum est, Christum quem cæli capiant necesse est, quemque glorificatum nunc & ideò sanguinis carnisque expers corpus habere, divinæ literæ testantur, in pane eucharistico non esse, & porrò in eodem adorari non posse, & sic per summum errorem, ne quid gravius dicam, pro Christo, panem divino cultu affici. Act:10. 25.26.27. Apocal.19.10. & 22.8. Actor:3.21. Phil:3.21.

Iam an Papa Antichristus nec ne sit, quilibet tùm ex ipsis divinis literis, quæ Antichristum suis pingunt coloribus, tùm ex doctorum hominum scriptis, quibus sacra, de Antichristo testimonia excutiuntur, facilè intelliget.

Quæ porrò de Arrio, deque concilio Nicæno dicit, ea quia ad nos nihil attinent, sibi in aliud tempus reservet: cùm nec Arrianos nos esse, satis superque non unò in loco ostenderimus, nec ab hominum conciliis, salutis nostræ rationem suspensam habeamus. Nequaquam enim nescire potest Smiglecius, nos in sola Christi Apostolorumque doctrina, divinis literis comprehensa, acquiescere. Damnaverit igitur concilium Nicænum Arrium, damnent etiam hodie Romanenses nos, & in nobis Deum, Christum ipsiusque veritatem, quantum velint, nihil id quidem curamus, modò Deum habeamus propitium, ex eorumque numero simus, quos Christus sic alloquitur: *Beati estis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me &c.* Math:5.11.

At inquit Smiglecius, *non potuistis Catholicam ecclesiam loco move-*

re, quippe quam portæ inferni prævalere non possint. Hîc intelligendum est, aut propriè eum his verbis uti, aut figuratè. Si propriè, satis constat, Romanensem ecclesiã dimidiâ Europâ expulsam esse. Si figuratè, nihil certè verius est, quam ubique ferè, & quidem in ipsa Italia, illius errores adeò patefactos esse, ut nullibi desint, qui aut aniles nugas, in quibus innititur, derideant: aut maxima ex parte dogmata ipsius suspecta habeant. Neque enim existimandum est, omnes homines, adeò esse omni rectæ rationis judicio orbatos, quin inter album & nigrum, lucem & tenebras discernere possint, accedente nimirum vel modica literarum divinarum cognitione. Quid quòd ut satis jam demonstratum est, a portis inferni non superari, nequaquam longo temporis intervallo, loco non moveri significat: sed in mortuorum statu non manere. Quẽ quidem istorum verborum sensum Smiglecius eludere conatus fuit, at quàm feliciter, suo loco docuimus.

Iam quòd Patres commemorat, *eorumque sapientiam & sanctitatem mundum suspexisse ait, quibus nos comparati, pueri ac locustæ appáreamus:* Respondemus primò, non protinùs illos quos mundus suspicit, tales esse, quales esse putantur. Errare enim mundum & posse & reipsa errare, si Smiglecius nescit, medeatur sensui, & videbit ita esse. Quod quidem non ita a nobis dictum existimari volumus, quasi ii simus, qui Patribus vel ingenium, vel doctrinam, vel denique pietatem defuisse existimemus: sed ut Smiglecius videat, quàm infirmas semper consecutiones constituat. Interim tamen, haud sanè diffitemur, nos patres, ipsis etiam non repugnantibus, longè infra Apostolos ponere, eosque haud aliter ac nos, ab horum institutis dependere debuisse affirmamus. Ex quo fit, ut cùm Deus, postquam ab Apostolis discessimus, nullum inter reliquos omnes Christi doctrinam sequentes, generale discrimen extare voluerit, nihili æstimanda sit, Smiglecii ista nostri cum Patribus comparatio: ut nihil dicam, fieri posse, ut & Patres, Antichristo, Dei permissu jam dominante, in multis erraverint, Deoque veritatem suam, hac ætate, in pristinam lucem restituente, multi de hodiernis Christi servis, de multis rebus, multò rectiùs sentiant, quàm ex Patribus multi.

Sed enim ut omne suum virus Smiglecius evomat, in hæc tandem prorumpit verba: *Prodiistis semel atq; iterũ in certamen fidei. Novogrodeci primùm in Litvania, deinde Lublini, at qua felicitate? Novogrodeci certè, ubi ego contra Licinium vestrum tum dimicabam, id effecistis, ut plusquàm duodecim viri nobiles, vestris erroribus perspectis, a vobis deficerent, & ad ecclesiæ catholicæ castra transirent. Lublini verò commota errorum vestrorum lacuna, tantum fœtorem dedit, ut vos auditores cane*

pejus & angue, fuerint execrati. O verò effæminatum hominem, & præ anili iracundia, quid loquatur minimè cogitantem. Tamné parum de tua exiſtimatione laboras, Smigleci, ut quæ manifeſtò falſa ſunt, miſeris tuis chartis, iisque in lucem editis committere non verearis? Diſputâſti Novogrodeci duos dies cum Licinio. Primò die te ſophiſten præbuiſti impudentem, ſcripturæque ſanctæ, quæ adducebas teſtimonia ad tuam tuorumque opinionem, ita per vim quandam detorquendo, ut etiam illis, qui alioqui a tua cauſa ſtabant, non omnibus ſatisfaceres, idque interim non impunè nec tacente Licinio, ſed tuas concluſiones ſubinde abſurditatis convincente. Poſtero verò die, opponente Licinio, nihil aliud crepabas, quàm duarum in Chriſto naturarum diſtinctionem, quam & vanam & falſam eſſe, evidentiſſimè tunc demonſtrabatur. Illud verò, ignoſce mi Smigl eci, inſignem calumniam continet, quod ea diſputatione effectum eſſe ais, ut plus quàm duodecim viri nobiles a nobis defecerint, & ad veſtra caſtra tranſierint. Aliter enim eſſe exploratiſſimum habemus, & non dubitamus, quin, ſi ita ut dicis, eſſet, eos nominâſſes. Quod cùm non feceris, agnoſce tuam culpam, & in poſterum cautior eſto. Lublini quoque noſtros homines unquam veſtris diſputationibus ſuccubuiſſe, præter vos, nemo aſſerit. Non deſunt certè tùm Lublinenſes cives, homines integerrimi, tùm nobiliſſimorum virorum non pauci, quamvis partim vobis, partim Evangelicis addicti, qui noſtris hominis in diluendis ſophiſmatis veſtris magnam tribuant felicitatem. At inquit, *auditores vos cane pejus & angue ſunt execrati.* Reſpondeo, id de omnibus auditoribus dici non poſſe. Quod ſi homines vulgares, rerumque divinarum imperiti, iſtud fecerunt, quid hoc quæſo ad nos falſitatis convincendos, virium habere poteſt?

Caput VIII.

IN hoc capite nihil aliud agit Smiglecius, quàm ex iis, quæ partim dixerat, concludere nititur, noſtros miniſtros omninò debere miſſionis ſuæ rationem reddere. Cùm autem nos illius concluſionis præmiſſas partim falſas eſſe, partim ad rem qua de agitur, nihil facere, jam ſatis demonſtraverimus, fit ut eandem concluſionem in fumum abire oporteat. Præmiſſæ autem rationes, quas hoc loco repetit, ſex potiſſimùm erant. Prima quòd S. literæ miſſionem requirant; hoc autem fal- 1.
ſum eſſe ſupra oſtendimus, cum illos diſperſos aliosq; citra ullam miſſionem ſumma cum laude divinum verbum prædicâſſe: ſpiritumque

sanctum ministri partes enumerando, nullam missionis mentionem fe-
cisse, atque adeo missioni hodie nullum locum esse ostenderemus. Se-
2. cunda, quòd ministerium sit sanctum Spiritualemque ac divinam pote-
statem in se contineat: sed & ista supra in capite quarto repulimus. Ter-
3. tia, quòd potestas pastorum sit, prædicatores probare, falsosque arcere,
& bonos probatosque admittere: Verùm & hoc supra refutavimus,
cum eam rem omnium Christianorum communem esse doceremus.
Tertulliani autoritate, ad rem scripturæ testimoniis minimè compro-
batam, imò ut ostendimus, ei magna ex parte contrariam, amplectendam,
4. dam, cogi non possumus. Ad id quoque quod quarto loco ponit Smi-
glecius, nimirum non missis credi tutò non posse, satis supra responsum
est, cap: 2. ad quod Smiglecium remitto: Quanquam istam consecutio-
nem vitiosam esse, ex hac altera eidem opposita intelligi potest: nimi-
rum. *Mißus est. Ergo ei credendum est.* Quam quidem supra ipse Smigle-
cius reprehendit pag: 37. inquiens. *Si ostendant quidem missionem: sed cum
eorũ, a quibus missi sunt, doctrina non consentiant, pro non missis habentur.*
Quo in loco apertè concedit Smiglecius, posse fieri, ut qui missus est,
mentiatur. Qua de re, cùm plura eodem in loco dixerimus, actum hîc
5. agere nolumus. Quinta ratio, qua necessariam missionem pastorum
concludit Smiglecius, est, quòd auditores illis obedientiam debeant.
Verùm cùm obedientia, non ad missionem exque hac profluentem a-
liquam potestatem: Sed Dei Christique disciplinam, in qua ministri
auditoribus præeunt, spectet, ut supra uberius a nobis ostensum est,
parumne liquet, Smiglecium hîc nihil agere? Ait autem: *Quòd si ut Ar-
riani volunt, auditorum arbitrio pastores constituuntur, eorundem arbi-
trio etiam tollentur. Quo circa & pastores arbitrarii erunt, & obedientia
arbitraria.* At verò mi Smigleci, nõ simpliciter auditorum arbitrio mi-
nistri ordinantur: sed ex ea parte, quatenus unà cum aliis viris prima-
riis, in iis ea esse vident, quibus ministerii partes continentur, nimirum
& divinæ veritatis cognitionem, eiusque proponendæ dexteritatem,
& vitam cum pietate traductam. Ex quo consequitur, nec simpliciter
auditorum arbitratu eos officio deponi posse: sed quatenus ea, quibus
functio ista continetur, non amplius habent: ut facilè appareat, nec o-
bedientiã, eo, quo Smiglecius vult, pacto arbitrariam esse: cùm ea, præ-
ter iam dictam causam, non ex ministri persona: sed ex divino verbo, a
ministro prædicato, dependeat. Dei autem verbis, qui ipsius sunt metu-
entes salutisque æternæ cupidi, vel obediere, vel obsistere sibi liberum
esse nequaquam existimabunt. Quanquam alioqui, cum homo volun-
tatis li-

tatis libertate præditus sit, non solùm obedientia erga ministros, sed ipsum etiam Deum arbitraria dici potest. Postremò non veritus est Smiglecius, fœminas dæmonesque rursus in medium proferre: Verùm lectorem ad ea quæ suprà ad illa respondimus rejicere, quàm iterum ineptias istas exagitare malumus.

Ex his omnibus intelligi facilè potest, quàm frustrà Smiglecius, ante tamen victoriam, triumphet, dum *Volkelium omne ministerium evertere dicit, ministros nec missos esse, nec pro missis se gerere affirmando:* quippè cum evidentissimè ostensum sit, ad ministerium constituendnm satis esse, si qui ei præficiuntur, omnia habeant, quæ extra omnem missionem Paulus Apostolus ab illis requirit. Tum demùm autem verum futurum est, quod de histrionica, regum, judicum, consulum absque potestate his conveniente, electione dicit, cum nostros ministros, iis, quibus ministerii ratio continetur, destitutos esse demonstraverit. Ex quo apparet, longè firmiora argumenta afferenda fuisse ad Anonymum Volkeliumque refellendum, quàm quibus Smiglecius hactenus usus fuit: tantum abest, ut vera illius hæc verba existimanda sint. *Ex iis quæ hactenus de necessitate missionis docuimus, & argumentum Anonymi per se concidit, & Volkelii præsidia ruunt.* O miseram victoriam & vanam sine viribus iram. Sed reprimo me, & tandem ad decem Smiglecii demonstrationes pervenio, quas quidem tametsi non demonstrationes, sed inanissima Sophismata esse, satis in nodi dissolutione ostendimus: cùm tamen demonstrator iste, novis eas fallaciis fulcire nitatur, videndum tandem, quàm feliciter id faciat.

Caput IX. A Smiglecio sic inscriptum:

Examen primæ demonstrationis, qua probatur, ministros Evangelicos ob defectum vocationis & missionis non esse legitimos ministros.

Quicunque non est legitimè vocatus & missus, non potest esse legitimus minister.

Ministri Evangelici, non legitimè vocati & missi.

Non sunt igitur legitimi ministri.

Hujus Syllogismi tùm formam tùm materiam reprehenderamus. Formam, quòd Smiglecius ex puris negativis suam assertionem concludere voluerit. Respondet ipse, *me Syllogismum ex medio termino negato, cum*

gato,cum eo qui eſt ex puris negativis,confundere. Nam ſi medius terminus ſit negativus, inquit, *minor propoſitio, quamvis negativè enuncietur,ex vi tamen formæ,in affirmativam reſolvitur. Aliter nec ipſe Ariſtoteles reprehenſionem effugeret, quia plurimas ejusmodi demonſtrationes habet.ut cùm demonſtrat,Planetas non ſcintillare,quia non admodum diſtant*,hæc Smiglecius. Reſpondemus autem eum valdè errare. Nequaquam enim ita in re dialectica peregrinamur, ut interdum ejusmodi negationes in prima figura admitti ignoremus. Verùm tunc id fieri omnes logici docent, cùm ſubjectum minoris, in ſubjecto majoris includitur. Primæ quippè figuræ formalis diſpoſitio procedit a genere ad ſpeciem: ut facilè appareat, Syllogiſmos, in quibus contra fit, præterquam quòd materiam plerumque falſiſſimam continent, vitioſè formari, & ſic horum utroque concurrente,in minore longè aliam atque in ſubjecto majoris negationem eſſe. Tunc enim minor,non propter aſſumptionem & incluſionem in ſubjecto majoris, ſed abſolutè & per ſe negans eſt. Quis enim, verbi cauſâ, hunc Syllogiſmum admittat? Quicquid non eſt animal non ſentit. Aſinus non eſt animal. Ergo aſinus non ſentit. Vt enim de materiæ falſitate, quæ manifeſtiſſima eſt, nihil dicam, quis non videt, aſinum, ſub eo quod animal non eſt, minimè comprehendi, & ſic formalem primæ figuræ diſpoſitionem violari, minoremque propter ſubjecti cum medio termino ſummam diſconvenientiam, ut ſic dixerim, ſimplicem abſolutamque continere negationem. Eodem planè modo, & de hac Smiglecii demonſtratione judicandum eſt. Nam ſubjectum minoris, nimirum *Miniſtri Evangelici*, in ſubjecto majoris, quod eſt, *Quicunque non eſt legitimè vocatus ac miſſus*, nequaquam continetur: cùm manifeſtiſſimum ſit,nullum Evangelicum miniſtrum,in medium afferri poſſe,qui ordine in ſacris literis præſcripto, huic muneri præfectus non ſit. Ex quo ſimul apparet, ut de materia argumentationis iſtius pauca dicam, minorem eſſe falſiſſimam, & ſic non demonſtrationem, ſed pſeudographum Syllogiſmum hîc Smiglecium conſtruxiſſe. Dixeramus hæc eadem ferè in nodi diſſolutione.Smiglecius autem directæ reſponſionis loco nos Evangelicorum cauſam malè tueri dicit, aliquotque tùm Lutheri, tùm Calvini ſententias affert, quibus miniſtrorum vocationem neceſſariam eſſe, ad miniſteriique eſſentiam pertinere aſſerunt. O hominem acutum, eorumque quæ in ſcripti noſtri initio dixeramus,benè memorem: » Intelligendum nimirum eſſe, Smiglecio jam » non cum illis Evangelicis rem eſſe, qui cum ipſo facientes,miſſionem

planè

planè ad miniſterii functionem neceſſariam eſſe aſſerunt. Sed cùm iis, qui ut miniſterii officio quiſpiam rectè fungatur, non miſſionem, ſed ea maximè requiri affirmant, quibus miniſterii eſſentia, naturaq; continetur. Quapropter minimè mirum, nec Smiglecio, nec aliis accidere debet, nos iis, quæ ad nos nihil pertinent, præteritis, Evangelicis illis, quibuscum Smiglecius in diſputationis arenam deſcendit, cauſæ ſuæ defenſionem permittere.

Ex quibus noſtris verbis, nemo non intelligit, nos Evangelicos iſtos nequaquam tueri, nedum malè tueri. Dicet fortaſſis, nos evangelicos hoc ipſo tueri velle, quòd eos legitimè vocatos eſſe aſſerimus. Hîc primùm reſpondeo, Smiglecium, per ſummam audaciam temeritatemque id affirmare, de quo an verum nec ne ſit, ipſum dubitare neceſſe eſt. Quia enim jam ſatis conſtat, quorum Evangelicorum cauſam tuendam ſuſceperimus, qua fronte Smiglecius verba noſtra ad illos Evangelicos detorquere audet, qui cum ipſo ſentientes miſſionem planè neceſſariam eſſe aſſerunt? Dubitare autem Smiglecium quibus de Evangelicis hoc loco verba faciamus, ex illis ipſius verbis patet, pag: 48. *Cùm Volkelius ait, miniſtros Evangelicos eſſe legitimè miſſos, modo in ſcripturis præſcripto, peto de ſuiſné miniſtris Arianis id intelligi velit, an de Lutheranis & Calvinianis?* &c. Deinde fac nos etiam aliis Evangelicis legitimam vocationem tribuere, num hoc protinùs eos defendere fuerit, in ea præſertim re, de qua hoc loco agitur, nimirum miſſionis abſoluta neceſſitate, vel an hoc malè aliquem defendere eſt, ſi eam ipſius cauſam, quæ juſta eſt, tueamur, quæ verò minimè, ejus patrocinium nequaquàm ſuſcipiamus. Satis quippe nobis fuit, aſſumptionem miſeræ iſtius demonſtrationis, ſive nobis ſive aliis Evangelicis oppoſitam falſam eſſe docere. Vocationem enim legitimam iſtis etiam Evangelicis miniſtris rectè tribui, vel ex illis ipſis Lutheri Calviniq́ue teſtimoniis conſtat, quæ Smiglecius magnam partem, contra ſeipſum attulit. Perſpicuum igitur eſt, Smiglecium præter falſò in nos dicta, ea etiam dicere, quæ ad quæſtionem propoſitam nihil pertinent. Scripſerit Lutherus, ſcripſerit Calvinus, ſcripſerint etiam alii multi his præſtantiores, de miſſionis neceſſitate, quicquid voluerint, quid hoc quæſo ad nos, qui non humanis: ſed divinis teſtimoniis convincendi ſumus?

At inquit Smiglecius, *Lutherus tùm ſcripturis tùm bonis rationibus confirmat vocationem & ordinationem ita requiri, ut ſine iis miniſterii eſſentia conſtare non poſſit. Primùm quòd Deus ne filium quidem ſine* 1.
teſtimonio miſſionis venire in mundum voluit, ita ut miraculis ſuam miſ-

 ſionem

sionem comprobare debuerit. Paulus verò toties vocationem suam commemorat, a Deo non per hominem fuisse, ut suæ prædicationi fidem & au-
2. *toritatem testimonio suæ missionis conciliaret. Secundò quòd alioqui omnibus hæreticis spiritum S. habere se jactantibus fides adhibenda esset: ii*
3. *siquidem omnes ex scripturis se vera docere prædicant. Tertiò quia offi-*
4. *cium nemo gerere potest, sine mandato, aut vocatione. Quartò omnia inordinatè fierent in ecclesia, si ministri eo solo quòd a plebe eliguntur, & conducuntur, crearentur.* Has quatuor consecutiones Smiglecius ex Lutheri Calvinique dictis extruxit, ad quas singulas respondebimus.

Primò igitur hanc consequentiam ineptissimam esse dicimus. *Christus, Paulus aliique Apostoli missi fuerunt. Ergo absque missione ministerii eßentia constare nequit:* cùm iam sæpius demonstraverimus, ad res novas, inauditasque prædicandas missione opus esse, ad easdem verò repetendas minimè.

Secunda quoque nullius momenti est, nimirum hæc: *Missio non est absolutè necessaria. Ergo omnibus spiritum S. se habere jactantibus fides adhibenda est, quia nimirum omnes ex scripturis vera se docere prædicant.* Satis quippè est, eorum doctrinas ad scripturæ perpendiculum examinare, ut suprà ostendimus.

Tertia similiter nullius precii est: *ideò nimirum sine missione neminem ministerio fungi posse, quia sit officium:* cùm & charitas quæ in aliis docendis admonendisque maximè cernitur, officium sit, a nobisque citra ullam missionem præstari debeat. Nec obstat, quòd ministerium publicum officium sit, cùm ad illud rectè obeundum satis sit, hominem ei habilem, publico omnium consensu, eligi atque ordinari.

Quarta denique hæc inanissima est: *ministri eo solo creantur, quòd a plebe eliguntur, & conducuntur: Ergo omnia inordinatè fiunt in ecclesia.* Antecedens enim Calvino Lutheroque affictum falsissimum est: quippe qui ad illum modum non loquantur: nec ulla ratione comprobari potest, ministros nostros ex ea parte creari, quatenus a plebe eliguntur. Tametsi enim hoc sine plebis testimonio fieri negamus: tamen non penes plebem solùm: sed maximè etiam penes viros primarios, & sic totam ecclesiam, ministrorum ordinationem esse, satis in priore scripto nostro docuimus, pag: 34. 35. 36. 37. ut facilè appareat, prorsus anile esse summamque hominis istius levitatem arguere, quòd ministros nostros *a plebe conduci ad ministeriumque admitti, sicut mercenarios ad labores, dato precio asserit : idque ideo, quia nec ullam eis spiritualem potestatem conferant, nec ut conferatur, neceßa-*

rium

rium putant. Egregiam verò argumentandi rationem & gravi doctoque homine dignam, qua concluditur, protinus mercede conduci, & sic mercenarium esse eum, qui miraculosam quandam potestatem, ad nostra tempora minimè spectantem non habeat: interim verò ad docendum sit aptissimus, vitamque vivat honestam ac piam,& sic omnia possideat, in quibus ministerii essentia consistit. Quasi verò fieri non possit, ut qui talis est, nullo præmio terreno proposito, solo autem divinæ gloriæ studio incensus, hunc ministerii laborem suscipiat. Id quod a ministris nostris fieri,ex eo perspicuum est,quòd verbum divinum administrant, apud homines pauperes, qui nullos in eos possunt conferre pagos, nullos fundos, nullam opum pecuniæque abundantiam,eamq; ob causam multi ministri,loco mercedis, sua perdunt, dùm divinæ gloriæ ecclesiæque prodesse student. Adde quòd nec missas illas, nec sepulturas, nec sacramenta, nec alia sexcenta venalia habent: nec ullas decimas aut pecuniæ summas ab auditoribus suis extorquent. Quæ omnia si a Romanensibus sacrificulis minimè fiunt, non est quòd metuant,ne mercenarii meritò appellentur.

Vrget tamen Smiglecius,si diis placet,Volkelium,eumque *non solùm evangelicorum causam,malè tueri: sed etiam sibi ipsi repugnare asserit. Etenim cùm ait Ministros evangelicos esse legitimè missos modo in scripturis præscripto, aut de suis ministris id intelligi vult, aut de Lutheranis, & Calvinianis.De suis si intelligi velit, secum ipse pugnat,cùm toto hoc libro nihil aliud crepet, quàm suos ministros nulla missione egere.Quòd si de Lutheranorum Calvinistarumque ministris id intelligi vult, iterum secum pugnabit.Nam si modus,quo ministri Lutherani & Calviniani mittuntur, est in scriptura præscriptus, falsum erit,quod toties asserit Volkelius,nullo scripturæ testimonio missionem necessariam esse ostendi posse,errareque gravissimè Arianos, cùm modum missionis in scripturis præscriptum,in suis ministris,non observant. Si verò talis modus non sit in scripturis præscriptus, falsum erit quod asserit, ministros evangelicos, modo in scripturis præscripto,esse legitimè missos.* Hîc quantum videmus,Smiglecius sibi de suo acumine valdè placet, & tantùm non exultat atque triumphat. Nos verò summam hominis & penè puerilem exilitatem satis mirari non possumus. Quid enim? an ea tantùm præscribi possunt, quæ absolutè sunt necessaria, omnesque omnium ætatum homines obstringunt?quæ verò utilia aut secundùm quid necessaria ad tempusq; duratura sunt,nequaquam? Item quid prohibet,quo minus verbum *præscribendi* interdum ita usurpetur, ut non præcipere aut man-

dare: Sed quo pacto quippiã aut factum ab aliis ſit, aut a nobis fieri poſſit, oſtendere ſignificet? Præterea ſi maximè verbum iſtud præcipiendi vim habeat, nequaquã neceſſe eſt, ut ſemper ſimpliciterq; mandare ſignificet, cùm id cõdicionaliter fieri poſſit, quaſi dicatur: ſi hodierna eccleſia voluerit aliquẽ propter certas cauſas, miniſterio præponere, eũ, ritũ, quo ad ejus fieri poterit ſequatur, quẽ primitiva eccleſia ſervavit.

Ex quo intelligitur fruſtrà Smiglecium tantas ingenii ſui vires intendiſſe, ut me mihi ipſi adverſari oſtenderet, ſive noſtris ſive aliorum evangelicorum miniſtris vocationem, (non autem miſſionem propriam, ut me loquentem facit) abſolutè neceſſariam eſſe negem.

Pergit Smiglecius, & jam non diſputatorem, ſed concionatorem agens, primò dicit, *duplicem miſſionem in ſacris literis præſcriptam eſſe: immediatam unam, mediatam alteram, hancque tanti à Deo fieri, ut quos per ſeipſum vocat, eos ad Eccleſiam, ejusq; ordinarios paſtores remittat, eorumque poteſtati ipſos ſubjiciat.* Item: *Tametſi per ſeipſum, ſive alio quovis adminiculo, vel etiam per angelos regere ſuam eccleſiam poßet: malle tamen per homines, complures ob cauſas, id efficere, quorum alios dederit Apoſtolos, alios prophetas, alios Evangeliſtas, alios paſtores, & doctores, ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii.* Ex his omnibus tandem colligit Smiglecius, dubitari non poſſe, quin poteſtas mittendi ſeu creandi paſtores miniſtris relicta ſit, cùm ea ſit magna pars regiminis eccleſiæ, & porrò Volkelium imperitè dicere, ad mediatam miſſionem non requiri, ut miniſtri mittantur & creentur, ab iis, qui ipſi divinitùs miſſi ſint. Reſpondemus primò iſta omnia partim falſa eſſe, partim ad rem propoſitam nihil facere, & ſic Smiglecium ſcopas diſſolutas nobis objicere. Falſum eſt, ſcripturam nobis miſſionem immediatam & mediatam præſcribere, præſertim ſi de Chriſti miniſtris oratio habeatur, ut hoc loco fieri neceſſe eſt. Miſſio enim propriè loquendo, non niſi illis, a ſacris autoribus tribuitur, qui res novas Dei Chriſtivé juſſu in medium proferunt, & porrò illis, qui ſeſe hoc facere, minimè profitentur, nulla ex parte competit. Qua de cauſa illi, qui ad ſemel traditam Chriſti Apoſtolorumque doctrinam, aliis proponendam apti ſunt, Eccleſiæque præficiuntur, non quidem *mitti*; ſed *conſtitui* dicuntur. Mihi quoque falsò affingit verbum *mittendi*, cùm eo nunquam utor. Deinde quòd dicit, Deum tanti mediatam miſſionem facere, ut illos etiam quos per ſeipſum vocat, ad ordinarios paſtores remittat, eorumque poteſtati ſubjiciat, id quidem exemplis a Smiglecio allatis confirmari non poteſt. Exempla autem duo producit, Ananiæ nimirum ad Paulum miſſi: & Angeli Cornelio apparentis Pe-

Tit.1.5.
Act.14.23.
Act.9.10.& 22.12.

trumque accersi jubentis. Ad Ananiam quod attinet, primùm dico, eum pastorem, alicui Ecclesiæ præpositum fuisse, probari nulla ratione posse: cùm simpliciter discipulus tantùm virque pius secundùm legem nominetur, omnium Iudæorum testimonio ornatus. Quòd si dicat Smiglecius, non sequi, quia eum pastorem fuisse, scriptum non legitur; idcircò eum pastorem non fuisse, intelligendum est, me hoc in loco, non argumentari, sed Smiglecio argumentanti respondere, & porrò satis habere, Smiglecium turpissimæ principii petitionis convicisse, quippè qui quod asserit, probare non possit. Non putaverim autem, Smiglecium hîc tergiversari velle, ut nimirum Ananiam immediatè ad Paulum missum fuisse dicat. Hoc enim duplici de causa ad rem propositam nihil faceret. Primò enim constat, inter nos de ea missione quæri, qua quis ad prædicandum Evangelium legatur, quæque planè generalis est. Ananias verò aliam eamq; singularem ob causam ad Paulum mittebatur, nimirum ut ei manus imponeret, & sic Paulus visum reciperet, spirituque S implerctur. Deinde Smiglecio hoc loco propositum erat docere, Paulum qui jam immediatè a Christo missus erat, subjectum fuisse Ananiæ, quantumvis mediatè misso: ut nimirum omnibus pateret, quanti Deus mediatam missionem faceret: quo pacto igitur ista, vel inter se convenirent, & non potiùs turpissimam contradictionem implicarent, vel quacunque tandem ratione, ad rem propositam facerent, ego quidem non video: præsertim si unus immediatè missus, ad alterum immediatè missum remitti eique subjici diceretur. Explicet nos atq; adeò seipsum, Dominus Doctor, ex hac difficultate, si potest. Adde quòd non simpliciter Ananias mittebatur ad Paulum instruendum & erudiendum, ut nimirum viam Domini nosset, (quemadmodum Aquila & Priscilla Apollinem, eandem edocuêre) nedum illius potestati Paulus subjectus fuerit. Sed ut ipsi indicaret, quid Dominus Iesus de eo decrevisset. Id quod sine ulla Ananiæ potestate, cui Paulus subjectus fuerit, & fieri potuisse & factum fuisse manifestum est.

Alterum nimirum angeli exemplum, qui Cornelio autor fuit, ut Petrum accerseret, similiter, ad hoc Smiglecii commentum stabiliendum, nullam vim habere ex eo perspicitur, quod tàm Petrus quàm Angelus, immediatè missus fuit, & ideo aliam causam subesse oportuit, cur Angelus Petrum a Cornelio accersi voluerit, quàm quia Petri potestati subjectus esset, nimirum quia, ut ipse Smiglecius fatetur, Deus per homines, quàm per angelos, ea in re, nobiscum agere malit. Quod quidem an planè eas ob causas Deus faciat, quos Smiglecius percenset, hoc in Act.10.5.

hoc in loco, exquirere nolo, cùm id ad propositum nihil quicquam pertineat.

Eph:4.10.11. Sed quoniam Smiglecius, ex eo, quòd Christus in cælum ascendens omnia implevit, aliosque Apostolos, alios prophetas, alios Evangelistas, alios doctores & pastores &c. dedit, duo concludit: nimirum tùm iisdem etiam potestatem ministros mittendi relictam a Christo fuisse; tùm Volkelium imperitè dicere, ad mediatam missionem non requiri, ut ministri mittantur, & creentur ab iis, qui missi sunt, videndum quàm rectè id ab eo fiat. Primùm igitur, nequaquam consequens est, ut quia Christus, omnia complendo, varia in primæva illa Ecclesia dona distribuerit, ideò potestatem mittendi ministros, tunc illis, quos iisdem donis ornaverat, dederit: cùm rei istius ne tenuissimum quidem vestigium, isto in loco appareat, & donorum illorum varietas, non ad aliorum ministrorum missionem spectaverit, sed ad illa, quæ Paulus ibidem commemorat, *nimirum ad sanctorum perfectionem: ad opus ministerii: ad ædificationem corporis Christi*, id est, ut illi qui jam Evangelicâ doctrinâ collustrati, & ab aliis separati erant, perfectiores evaderent, & Evangelii ministerium, ista officiorum varietate, & sic mutuis auxiliis, tantò commodius perageretur, & denique Christi ecclesia sive Christiana respublica in quàm optimo statu collocaretur. Ex quo fieret, ut omnes doctrinam, quam Christus per varios istos ministros suos tradidit, firmiter tenentes, in unum quasi hominem ratione unius fidei Christique agnitionis, eumque perfectum evaderent, nec puerorum more, quovis doctrinæ vento commoverentur. Hæc omnia inquam, citrà ullam missionem, ab omnibus fieri posse, qui salutarem Christi veritatem semel in primitiva illa ecclesia, per Christi servos, isto in loco enumeratos traditam amplexantur, ab eaque ne latum quidem unguem discedunt, luce meridiana clarius est. Ex quo apparet istam mittendi ministros potestatem, huic divino testimonio, quasi heterogeneum quiddam, assutam esse, & sic nullo modo, ex eo colligi posse.

Smiglecius verò, *Ideo Christum varios istos ministros constituiße, ait, ut regerent ecclesiam: cùm autem istius regiminis, potestas ministros mittendi, maxima pars sit, consequens eße, & hanc illis datam fuiße.* Hîc respondeo, Smiglecium dupliciter id petere, quod in disquisitione positum est. Etenim nec potestatem mittendi ministros, propriè loquendo, pastoribus datam esse: nec porrò eam regiminis istius maximam principalemque partem esse probabit unquam. Fatendum quippe est, eam

eam rem ejusdem regiminis maximam partem esse, quâ sublatâ aut absente, illud consistere non potest. Cùm autem pastores ita ecclesiam regant, ut eam pascant, in officioque contineant, hocque citra alios mittendi potestatem perpetuò ab illis fieri possit, parumne liquet, eam regiminis istius maximam partem non esse. Adde quòd, si Smiglecius id dicere voluit, quod ad rem facit, necesse est, eũ maximę partis nomine, id intellexisse, quod ministrorum sit proprium: præsertim cùm alibi asserat, ministros ab iis mitti debere, qui ipsi divinitùs missi sint. Quod quidem falsissimum esse, in priore scripto nostro planissimum fecimus, evidentissimè demonstrando, ministrorum non quidem missionem, sed constitutionem ordinationemque, non a solis pastoribus, sed a tota ecclesia factam fuisse. Adde quod nihil est, quod suadeat, Paulum in loco citato, ullam ministrorum constitutionis rationem habuisse, quæ ab episcopis Senioribus ecclesiæ Asianæ fiat: Contra verò ut & sibi ipsi & ecclesiæ attenderent, eamque a lupis defenderent, sedulò monuisse, videmus. Quorsum igitur attinet, præter Apostoli mentem regimen istud ad ministrorum missionem detorquere? Ex his quæ diximus intelligitur, ministrorum vocationem, quantumvis rem laudabilem, utilem, & non minima ex parte necessariam: non tamen ministerii essentiam constituere, aut ejusdem interiorem aliquam partem esse: sed certis de causis, sæpissimè memoratis, extrinsecus adhiberi.

Verùm enim verò, ut Smiglecius ostendat, ex hoc Apostoli testimonio, ministros mittendi potestatem necessariò colligi, ita unam ejus partem profert, ut ei de suo illud addat, quod ipsius causæ maximè suffragari videbatur. Dicit enim: *Donec omnes concurramus in unitatem fidei, & impleatur numerus fidelium, ab ipso ab æterno præfinitus.* O hominis audaciam summamque impudentiam, qui, ut, quod vult efficiat, inanissima sua somnia, divino verbo admiscere, spiritumque Sanctum, ad divina mysteria rectius, si diis placet, enucleanda instituere non dubitat. Quę quidem ipsius temeritas aliqua saltem ex parte toleranda esset, si ulla ratione probari posset, Deum certum hominum numerum ad sempiternam salutem destinâsse, & non potiùs omnes homines salvos fieri velle. Qua de re cùm alibi a nostris hominibus uberrimè disputatum sit, nolo hîc morari. Iàm enim tempus est, ut alteram ipsius conclusionem, ex hoc Pauli testimonio extructam, inspiciamus, nimirum, Volkelium imperitè dicere, ad mediatam missionem non requiri, ut ministri, ab illis mittantur, qui ipsi sunt missi. Sed ecce sua sponte corruit ista consecutio. Cùm enim ex hoc loco, ut vidimus,

vidimus, ista potestas ministros mittendi, colligi non possit, quomodo hîc Volkelius imperitiæ convincetur, qui mediatam missionem ex missis necessariò pendere neget? Nec malè habere debet Smiglecium, quòd Volkelius, contrà omnem scripturam asseri dicit, ad mediatam ministrorum vocationem opus esse, ut ab iis mittantur, qui ipsi divinitùs missi sunt. Ipse enim Smiglecius, quantumvis tacitè, fateri videtur ita esse: cùm nullum canonem, quo id fieri præcipiatur, in medium proferat, sed tantùm exempla eorum in scripturis haberi asserat, qui a divinitùs missis vocati fuêre, eaque non planè causæ suæ suffragantia. Nam non solùm, ut suo loco docuimus, a solis sive Apostolis, sive horum sociis, absque ecclesiæ consensu, id factitatum minimè fuit: sed etiam nusquam scriptum extat, eos divino mandato, ad hoc faciendum compulsos fuisse. Quod enim nihilominus ecclesiis consentientib⁹ oppidatim illis pastores prępofuerunt, id Smiglecii causam nihil juvat: Cùm hîc, non quid illi fecerint, quæratur: sed an locis paulò antè citatis, aliisvé scripturæ testimoniis, illos omninò hoc facere debuisse convinci possit. Quod quidem nos pernegamus, cùm præter ea, quæ jam a nobis dicta sunt, longè aliam rei istius causam habere potuerint, nimirum quia res ipsa postulabat, ut ad ἀταξίαν vitandam, decus contrà ordinemque servandum, singulis ecclesiis, præsertim oppidatim collectis, pastores senioresque (non tamen absque auditorum testimonio atque consensu) præficerentur. Verùm quid hoc ad Volkelium imperitiæ convincendum virium habet? cùm istis exemplis, non quid necessariò semperque fieri debeat: sed quid factum sit fierique absque crimine potuerit, doceamur?

Dico autem tunc id factum fuisse, fierique potuisse, ut nimirum, qui ipsi divinitùs missi erant, alios eo, quem diximus, modo, ecclesiis præficerent: quod hoc tempore, idem planè, nequaquam fieri posse videtur, nedum fieri debere, aliqua scripturæ autoritate comprobari queat. Vbi enim hodie sunt Apostoli? ubi vates? ubi Evangelistæ? ubi pastores doctoresque tales, quales tunc Dominus Iesus miraculoso modo ecclesiæ dederat? ubi patrantes miracula & virtutes? ubi variis morbis subitam miraculosamque medicinam afferentes: & porrò ubi sunt illi, qui sese non solùm divinitùs missos esse, sed etiam alios mittendi divinam potestatem accepisse, indubitatis argumentis confirmare possint? Nos quidem neutrum dari posse persuasissimum habemus.

Frustrà igitur Smiglecius suam suorumque tum missionem, tùm

mitten-

mittendi facultatem, tot verbis commendat, cùm nequaquam ita hebetes ad intelligendum ſimus, quin nihil illis in eſſe videamus, quod rei iſtius probandæ vim aliquam habeat. Cùm enim, ut antea docuimus, non niſi unum mittendi genus dari poſſit, nimirum, quòd ad res novas annunciandas inſtitutum eſt, ipſique Romanenſes ſacrificuli ſeſe res novas anteaque inauditas prædicare nequaquam dicant, qua fronte, quæſo, ſibi miſſionem arrogant? & porrò quomodo alios mittere poſſunt? Hîc verò ita elabi conabuntur, ut tùm non immediatam ſibi miſſionem ſe tribuere dicant: tùm ſucceſſione, & miſſionem, & miſſionis poteſtatem, ſibi obveniſſe aſſerant. Vtrumque autem falſiſſimum eſt. Primò enim mediatam miſſionem, ſacræ literæ non agnoſcunt, quamvis miniſtri ſalutarem Chriſti doctrinam rectè tenentis, ad eamque proponendam apti conſtitutionem maximè approbent. Deinde Romanenſes ſacrificulos tales eſſe conſtanter negamus, cùm eos ſalutarem Chriſti doctrinam minimè tenere, imò ab ea defeciſſe, tùm antè nos, multi viri pietate doctrinaque præſtantiſſimi: tùm noſtri homines, nosque adeò ipſi, qui cum Smiglecio hac de re dimicamus, evidentiſſimè demonſtraverimus. Tantum igitur abeſt, ut iſti mediatam miſſionem habeant: ut ne legitimam quidem conſtitutionem, jure ſibi vendicare poſſint, quippe cùm ad ejus eſſentiam ſalutaris Chriſti veritatis cognitio, ejusdemque aliis tradendi dexteritas planè pertineat.

Iam quod ad ſucceſſionem attinet, qua miſſio miſſionisque poteſtas ad iſtos homines derivata ſit, ex iis quæ paulò ante diximus, eam planè nugatoriam eſſe facilè intelligitur. Cùm enim nec illos primos eccleſiæ miniſtros mittendi poteſtatem habuiſſe probaverint, illis nimirùm teſtimoniis quæ Smiglecius adduxerat, & inſuper, nec mediatam miſſionem nec legitimam ordinationem ſeu conſtitutionem iſtos habere demonſtratum ſit, quomodo, quæſo ſucceſſione ad eos translata eſt? Quod idem & de mittendi poteſtate ſentiendum eſſe, omnes ſani intelligunt. Ex quo perſpicuum eſt, etiam illud falſiſſimum eſſe, quod Smiglecius *fidem in ſe ſuosque ſocios ſucceſſione derivatam eſſe ait:* cùm fides ex ſalutari doctrina naſcatur, & porrò, quia hanc non tenent, nec fidem eos habere manifeſtum ſit. Valeat igitur ſucceſſio iſta, de qua Smiglecius unà cum ſuis gloriatur, utpotè iis rebus vacua, quibus eam contineri iſti volunt. Nullo enim pacto hominibus intelligentibus perſuaderi poteſt, veram Chriſti fidem, miſſionem, mittendique poteſtatem, ab Apoſtolis in iſtos derivatam, & de manu in ma-

num traditam esse, nisi se revera hæc possidere planum faciant. Personalem successionem nihil moramur, cùm hæc ad rem, qua de agitur, minimè pertineat. Est enim profana prorsus, nihilque ad ministerii constitutionem ponderis affert. Doctrinalem successionem eamque ejusmodi sese isti habere ostendant, quæ simul missionem, mittendique potestatem contineat, & vincent. Quod cùm facere non possint, parumné liquet, Volkelium, non imperitè, sed verissimè dixisse, ad ministri ordinationem, hoc præsertim tempore, non opus esse, ut ea ab illo fiat, qui ipse missus sit. Nam præterquam quod hoc insuper, ut sic dixerim, impossibile esse modò docuimus, plurimum interim, &ad decus & ad decentem in ecclesia ordinem conservandum interest, certis cætibus, certos ministros præfici, rectumque est, hoc a viris primariis, omnibus reliquis consentientibus fieri.

Sed enim ejusmodi ministrorum constitutionem *humanam non divinam esse* Smiglecius ait. quasi verò quod ardentissimo gloriæ divinæ studio, adhibita devotione quàm maxima, omnium fidelium præcibus conjunctis, in publico Christianorum cætu, præsente Christo, angelisque suscipitur, id humanum, profanum ab omnique religione sejunctum censeri debeat: Contra verò quod a conficta illa ministros mittendi potestate profluere putatur, in rebus cælestibus divinisque numerandum sit. Prorsus igitur concidit causa Smiglecii: nisi fortè illud ejus sustinendæ aliquam vim habet, quòd Christus *promisit inferni portas ecclesiam suam non prævalituras: Petri fidem non cessaturam*: Item, *se suis usque ad consumationem seculi affuturum, spiritumq; sanctum missurum, qui apud eos maneat in æternum.* His enim testimoniis Smiglecius, Christum fidei potestatisque ministros mittendi successionem nunquam interrupendam spopondisse ait, propterea quòd quæ illis continentur, sine perpetua successione ne intelligi quidem possint. Efficiemus autem Dei ope auxilioque, ut sua sese opinione longè falli intelligat. Primò igitur nequaquam consequens est, ut, quia Christus pro Petro oravit, ne fides ipsius deficeret, idcircò per successionem nō interrumpendam, fides in Christum generaliter accepta, semper in terris vigeat: cùm ex loci istius circumstantiis, facilè intelligatur, hæc Christi verba, non nisi ad Petri personam fidemque spectare. In eadem enim verborum comprehensione tùm ipsius conversionem commemorat, tùm apertè eum a reliquis Apostolis distinguit, inquiens: *Confirma fratres tuos.*

Matth: 16. 18.
Luc: 22. 32.
Mat: 28. 20.
Ioan: 41. 16.

Alterum quoque Christi promissum, *quo orci portas ipsius ecclesiam non*

am non prævalituras, confirmat, cùm iſta ſucceſſione nihil conjunctum habere, ex eo perſpicitur, quòd infernus ſive orcus in ſacris literis ubique, niſi vehementer fallimur, non niſi ſtatum mortuorum ſignificat, & portas inferni ipſum infernum id eſt eundem mortuorum ſtatum denotare Eſaiæ teſtimonio comprobatur (Eſa: 38.10.) in quo ſolo nec usquam alibi fortaſsè hæc locutio habetur; Dicit autem ibidem Ezechias, *Dixi in dimidio dierum meorum: vadam ad portas inferni, privatus reliquis annis meis.* Adde quòd ex ſimilibus locis, in quibus mortis portarum fit mentio, idem ſenſus colligitur. Portas enim mortis ipſam mortem deſignare nemo opinor negabit. Ex quo intelligitur, Chriſtum hoc in loco nobis voluiſſe perſuadere, fieri non poſſe, ut ipſius eccleſia, id eſt homines in ipſum credentes, in morte maneant, cùm tandem ex illius faucibus eripiendi ſempiternaque vita donandi ſint. Itaque perſpicuum eſt, aliud eſſe, orci portas eccleſiam non prævalere: & aliud, eccleſiam ceſſare ſucceſſionemque iſtam interrumpi non poſſe. Vt enim illud inſuper veriſſimum eſt, ita hoc falſiſſimum eſſe ex eo patet, quòd homines, ex quibus eccleſia conſtat, libero arbitrio præditi ſunt, & porrò à fide ſalutarique veritate deficere poſſunt. Quorſum enim ſpectarent tot virorum ſanctiſſimorum ipſiusque adeò Chriſti admonitiones, quibus fideles, qui ipſius eccleſia ſunt, ad animi conſtantiam fideique perſeverantiam incitantur? Quid quòd Paulus fore prædixit, ut homines, a cæleſti veritate planè deficerent, & nos id factum eſſe, experientiâ, proh dolor, cognovimus? Niſi igitur Smigleci⁹, & liberum hominis arbitrium, quod Deus ſemper ſalvum eſſe voluit, & porrò Chriſtianæ religionis naturam evertere, & divinis teſtimoniis repugnare ſpiritumq; ſanctũ turpiſſimæ contradictionis inſimulare cogitat, fateatur neceſſe eſt, orci portas eccleſiam non prævalere, longè aliud quàm ipſe vult, ſignificare, nimirum id ipſum, quòd paulò ante ex ſcripturæ analogia docuimus. Hanc noſtram teſtimonii illius explicationem, Smiglecius convellere non potuit, quamvis in ſeptimæ ſuæ demonſtrationis examine, id maximè tentaverit, ut ibidem videbimus.

Iam *quòd Chriſtus ſeſe, cùm ſuis, omnibus diebus, usque ad conſummationem ſeculi futurum* pollicetur, ſimiliter minimè convincit, ſemper neceſſarioque eccleſiam in mundo extituram fuiſſe. Cùm enim, ut jam vidimus, hominum voluntas, nulla neceſſitate adſtricta ſit, quin a fide obedientiaque diſcedere officiumque prodere poſſint, idque omninò futurum fuiſſe, ſpiritus ſanctus mentiri neſcius, luculentiſſimis

verbis testificetur, necessariò statuendum est, Christum, qui ejusdem spiritus appulsu locutus est, nequaquam his verbis promittere, ecclesiam semper sineque successionis interruptione, extituram (hoc enim promitti non potuisse res ipsa indicat) sed in hac ipsius oratione tacitam quandam conditionem contineri, perindeque esse ac si dixisset: dum quidem fideles mei extituri sunt, si vel usque ad mundi interitum (quod quidem in ipsorum situm est potestate) ego illis nunquam deero.

Ad extremum, quòd *Christus suis Spiritum sanctum pollicitus est, qui apud eos in æternum maneat*, animadvertendum est, eum hoc in loco solos Apostolos alloqui, ut ipse verborum contextus docet, Spiritumque sanctum, quem ibidem alium paracletum nominat, ex ea parte a Patre datum iri confirmare, quatenus id ad illorum officium spectabat. Ad quod ritè exequendum opus erat, ut in omnem salutaris veritatis cognitionem inducerentur: idque per eundem spiritum, qui eam ipsam ob causam, spiritus veritatis appellatur. Quem apud eos in æternum mansurum ideò asserit, ut significet, nunquam futurum, dum quidem Apostolorum munere fungentur, ut eo careant. Vocabulum enim *æternitatis* sæpissimè in divinis literis ad subjectam materiam restringendum esse, nemo, qui eas vel a limine salutavit, ignorare potest.

Vrgebunt tamen adversarii & nihil remittent, negabuntque ad solos Apostolos hîc verba fieri: & universæ Ecclesiæ spiritum istum veritatis promitti dicent: nos verò, quamvis aliter sese rem habere planè videamus, dabimus tamen ita esse: Interim verò, ne & religionis naturæ & voluntatis humanæ libertati, quam Deus incolumem permanere vult, eversionem afferamus, veracissimumque Dei spiritum mendacii insimulemus, & denique contra sanæ mentis rationem, id inficiemur, quod verissimum esse experientia oculique testantur, constanter asserimus, veriorem post illum, quem paulò antè posuimus, verborum istorum sensum dari non posse, quàm Spiritum sanctum, in Christi Ecclesia, dum quidem ea fuerit, semper mansurum.

Hîc verò ridiculum me esse, dicit Smiglecius, qui Apostolicam doctrinam, quatenus literis consignata est, divinâ prudentiâ usque ad finem mundi conservandam fuisse affirmem. Verùm quam ridiculus ipse sit, ne quid gravius dicam, ex eo patet, quòd non solùm verba mea, sed etiam sensum eorum ita permutavit atque turbavit, ut magnum mihi risum fecerit, eoque magis, quòd Christi promissa, eò spectare me fingit asserere, ut scriptura non deficiat. Quod quidem, ut quàm

falsum

falsum sit,quamque ridiculum disputatorem sese Smiglecius,sic agendo præbeat, omnes intelligant, tùm mea, tùm ipsius verba hoc loco ponam. Ac mea quidem verba hæc erant: *Asserit Smiglecius, Apostolorum doctrinam, usque ad finem mundi perpetuari debuiße. Quod quidem ambiguè dicitur,cùm enim hoc loco,verbum* perpetuandi, *verbo* pereundi *opponatur*, (dixerat enim paulò antè Smiglecius, Apostolorum doctrinam non periisse cum Apostolis)*consequens est,ut vel hoc dicere velit Smiglecius, Apostolorum doctrinam,quatenus sacris literis consignata est,divina providentia, usque ad finem mundi conservandam fuiße, quod quidem nos libentissimè concedimus,quamvis quo pacto hoc Smiglecii causam juvet,minimè videamus: vel vult Smiglecius,nunquam futurum fuiße,ut homines ab Apostolorum disciplina deficerent.* Hîc animadvertendum,me neque simpliciter affirmare, scripturam non cessaturam fuisse. Sed si Smiglecii verba sic accipienda sint, lubentissimè concedere: nec ad Christi promissa hoc referre: sed ad Smiglecii assertionem, de Apostolorum doctrina, usque ad finem mundi, perpetuanda, idque eo pacto, ut si hæc sit mens Smiglecii, non videam quomodo ipsius causam juvet. A qua quidem mea oratione, verba mihi a Smiglecio affi-cta, plurimum distare, quilibet facilè intelligit: quæ quidem hæc sunt: *Ridiculus verò est Volkelius, cùm ait, Apostolicam doctrinam, quatenus sacris literis consignata est, nunquam defecturam: non verò quatenus ad homines spectat, quos inquit, experientiâ certum est, ad idololatriam & varios errores deficere, quasi verò promißa Christi eò spectent,ut scripturas nunquam defecturas, ecclesiam verò,quæ hominibus ut membris constat,defecturam existimemus*.hæc Smiglecius. Ita scilicet isti disputatores agunt, ut facilè Iesuiticum candorem agnoscas. Egregium verò istud disputandi artificium est, adversariorum verba, cùm refutari non possint,ita mutare,ut morsui magis pateant.

Pergit Smiglecius & dicit:*Cùm verò Volkelius ait,experientiâ patere defectionem a fide & Apostolica doctrina: si id de Arianorum, aut aliquo simili cætu particulari intelligit, verùm dicit: si verò de totius ecclesiæ defectione, turpiter errat, & scripturis contradicit. Non deficit enim nec deficiet unquam Romanæ Ecclesiæ fides, quæ in Petro fundata perpetuæ fidei & potestatis succeßione gloriatur.* Hîc primò intelligendum est,Volkelium nequaquam nudis verbis dixisse, defectionem istam factam esse, experientiaque sese hoc unà cum aliis quamplurimis cognovisse: sed insuper eâ addidisse: quæ rem istam planè convincunt, anteque oculos ponunt,inquiens: *Inducta quippè est horrenda idololatria, unà*

tria, unà cum aliis peſtilentiſſimis erroribus, & ideò verus Dei cultus extinctus, ſalutaris Chriſti doctrina, partim obſcurata tenebris, partim longo intervallo prorſus occultata demerſaque iacuit: Et quidem defectionis atque impietatis iſtius myſterium, viventibus adhuc Apoſtolis peractum, & non multò poſt eorum obitum irrupiſſe Apoſtolus clariſſimè teſtificatur. Hæc Volkelii verba Smiglecius diſſimulavit. Ex quo apparet, Smiglecium optimè intellexiſſe, Volkelium neque de illorum cœtu loqui, quos ille Arianos dicit: nec de aliis, qui ſimiliter Romanæ eccleſiæ valedixerunt, & tamen tanquam ſi non intelligeret, in hæc verba, quæ nihil ad rem faciunt, prorupit: *ſi id de Arianorum cœtu particulari intelligit, verum dicit*. Quin imò falſum unà cum Smiglecio dicerem, ſi ita loquerer, cùm cœtus iſti nullam idololatriam induxerint: ſed eam ipſam ob cauſam, Papatum reliquerint, quòd ejusdem peccati noluerint eſſe participes. Viderunt quippè, Romanenſes, ut alios funeſtiſſimos errores, ita maximè idolorum cultum amplexando, a ſalutari Apoſtolorum Chriſtique veritate deſciviſſe. Non de his igitur cœtibus loquitur Volkelius, mi homo, ſed de veſtra cohorte, in qua omnia a Paulo Apoſtolo, de generaliſſima defectione, prædicta, exitu completa eſſe, & res ipſa convincit, & multi doctrinâ præcellentes viri, iis argumentis confirmârunt, quibus vos magni diſputatores, nihil ſolidi usque ad hunc diem, potuiſtis opponere. Qua fronte igitur Smiglecius dicit, nos iſta affirmando, ſcripturis contradicere, ſive modò commemoratum Apoſtoli teſtimonium, ſive Chriſti promiſſa, paulò ante explicata, innuat. Nihilominus tanquam obtentâ victoriâ, exultat atque triumphat, inquiens: *Non deficit nec deficiet unquam Romanæ eccleſiæ fides, quæ in Petro fundata perpetuæ fidei & poteſtatis ſucceſſione gloriatur.* Hîc rurſus Smiglecius turpiſſimè labitur, dum ideò me ſcripturis contradicere ait, quòd eccleſiæ Romanæ fides nunquam ſit defectura. Hoc quippè colligitur ex particula *Enim*, quæ præcedentis ſententiæ αἰτιολογίαν indicare ſolet. Quàm verò inſulſum & alogon iſtud ſit, nemo non videt, cùm hîc non dicatur, fidem Romanæ eccleſiæ defecturam fuiſſe: ſed veram fidem veramque Chriſti eccleſiam, quam quidem Romanam cohortem eſſe, nec nos concedimus, nec Smiglecius probabit unquam. Oſtendat prius Smiglecius ſcripturam, cujus nomine, Chriſti illa promiſſa intelligit, de Romana eccleſia fideque loqui, idque ita, ut verus illorum ſenſus, a nobis ſuprà poſitus, retineatur, & facilè de reliquo, inter nos conveniet. At inquit, *Eccleſia Romana eſt fundata in Petro, perpetuæque fidei ac poteſtatis ſucceſſione gloriatur*. Nos verò eam

2. Teſ. 2. 7. 8. 9. 10. 11.

de re-

de rebus istis gloriari pervidemus: falsam autem vanamque gloriationem istam esse satis jam ostendimus: ut facilè appareat, etiam id a verò alienissimum esse, quòd eam Smiglecius in Petro fundatam esse, asserit: cùm, ut in priori nostra responsione docuimus, & infrà suo loco docturi sumus, super Petrum ædificari, nihil aliud sit, quàm salutarem Christi veritatem per Petrum aliosque Apostolos traditam tenere. Quod quidem Romanenses minimè facere, jam satis tùm a nobis, tùm a plurimis viris doctissimis demonstratũ est. Deficiat igitur vel non deficiat Romanensium tùm fides tùm potestas, nihil hoc ad nos, nihil ad rem propositam facit, nihil denique ad veritatem pro qua pugnamus, evertendam virium habet. Quanquam futurum planè speramus, si modò vera Apostolum dicere volumus, *ut Dominus spiritu oris sui hominem peccati interficiat*, id est, per Evangelii doctrinam omnes Antichristi technas ac fraudes detegat, & sic quantum in ipso fuerit, homines illius machinis atque præstigiis circumventos, ab eo abstrahat, purissimæque veritatis lumine collustret, itaque fiat, ut unà cum nugis suis nullo loco habeatur, planeque tandem intereat. Quod quidem opus suum, Dominus jam a multis annis inchoatum, quotidie magis magisque tùm Antichristi artes convincendo: tùm veritatis suæ mysteria patefaciendo, ita continuat, ut ab exitu non procul absit. Cujus quidem rei, testis est Germania, testis est Suetia, testis est Dania, Anglia, Vngaria, testes denique sunt tùm multæ aliæ regiones universæ, tùm earum partes non minimæ. Rumpatur sanè Smiglecius, & Romanam ecclesiam deficere non posse ad ravim usque clamitet, nihil aget, cùm præterquàm quòd ad rem id nihil facit, ut diximus, etiam aliter esse, apertum anteque omnium oculos positum sit.

Hîc verò Smiglecius, cùm aliter suam causam defendere non pos- „
sit, ad Patres, ad concilia, Ecclesiarumque annales nos amandat, reipsa „
appariturum affirmans, Romanæ Ecclesiæ fidem, ex Apostolicis fon- „
tibus haustam, omnibus seculis, ad nostra tempora durâsse. Respondeo „
nequaquam tanto nobis labore opus esse: cùm Romanensium ab Apostolorum doctrina defectio, vel ex sola, huius cum illorum dogmatis comparatione intelligi possit. Plurimum namque hæc inter se distare atq; adeo pugnare, omnes minimè socordes homines facilè agnoscunt. Quid quod plusquàm par est, Smiglecium in suis Patribus, conciliis, atque annalibus ponere, nuper a nostris hominibus, maximè autem a nobilissimo viro Domino Hieronymo Moskorzovvski, demonstratum est, ad cujus librum, adversus Skargam, non ita pridem editum,

tùm

tùm Smigiecium, tùm omnes alios rejicimus, persuasum habentes, eos facilè perspecturos, conciliorum Patrumque sententias, multis maximisque rebus, tùm ab Apostolorum doctrina, tùm a seipsis dissidere, ut facilè appareat, Smigiecio & hoc perfugium, quod tanquam sacram anchoram arripuerat, præcisum esse. Ex quo similiter apparet, ea, quæ postmodum subjungit, nullius ponderis esse. *Ergo*, inquit, *si Christo spondente, fides & ecclesia ab ipso fundata, non erat unquam peritura, alterum ex duobus consequens est; aut fidem Romanæ ecclesiæ esse fidem Apostolicam, aut nullam veram fidem Christianam & apostolicam esse in mundo*. Respondemus istam Smiglecii argumentationem, duobus modis vitiosam esse. Primò enim ex eo Smiglecius suas assertiones concludere nititur, quod falsum esse jam ostendimus, nimirum Christum spopondisse, ecclesiam ab ipso fundatam, fidemque ejusdem nunquam perituram, id est cessaturam esse. Deinde nequaquam consequens est, si Romanæ ecclesiæ fides apostolica non est, nullam fidem veram Christianam & Apostolicam esse in mundo. Nihil enim prohibet, quo minus vera fides apud illos sit, qui a Romana ecclesia discesserunt, modò divino verbo, quod Dei providentiâ salvum permansit, quàm tenacissimè adhæreant. Rectius autem veriusque dixisset Smiglecius, post generalem illam a salutari veritate defectionem, antequam Christi ecclesia instaurari inciperet, vel Romanensem fidem Apostolicam fidem fuisse; aut generatim loquendo, nullam veram fidem Christianam & Apostolicam extitisse in mundo. Cujus quidem pronunciati posterius membrum, generatim acceptum, facilè concesserimus. Dico autem, eum rectiùs, non tamen rectissimè locuturum fuisse, nosque posteriorem istius enunciationis partem generaliter intellectam, concedere, quia, licet invectâ idololatriâ horrendâ, aspectabiles Christianorum cætus sublatos fuisse, nequaquam negemus: fieri tamen potuisse credimus, ut aut semper, aut diversis temporibus, extiterint homines, quantumvis pauci atque obscuri, qui maximis in rebus a Romana ecclesia dissenserint, eique contradixerint, salutaremque porrò Christi fidem habuerint.

At inquit Sm[9]: *Fides Romanæ ecclesiæ eadem semper ab Apostolorum temporibus perduravit*. Istud verò falsissimum esse satis jam demonstravimus, pergit tamen & ait: *nulla alia fides successionem non interruptam ab Apostolorum temporibus demonstrare potest, quam notam veræ & Apostolicæ fidei Christus esse voluit*. Respondemus, Romanenses de Apostolicæ fidei successione gloriari jure non posse, cùm ab illa defecerint,

cerint, iique planè sint, de quibus Paulus hunc in modum loquitur: 1.Tim 4.1.
Spiritus manifestè dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad participandum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem. Successionem personalem localemvé nos nihil morari supra diximus, eamque nullam planè, neque ad missionem, neque ad veram ecclesiam constituendam, vim habere, satis demonstravimus.

Falsissimum igitur est, Christum, ut asserit Smiglecius, voluisse successionem non interruptam fidei Apostolicæ notam esse: cùm præterquàm quòd nusquam id scriptum legimus, etiam successio ista, propter sæpius memoratam a fide defectionem dari non possit.

Pergit Smiglecius, & *Volkelium frustrà fucum facere* asserit, cùm ait: *se suosque antiquitati Romanæ ecclesiæ repugnare: illi verò Apostolicæ antiquitati nequaquam. Nam illa* inquit, *Apostolica, Christo promittente perpetuari, absque interruptione ad finem usque mundi debuit: si igitur Ariani antiquitati omnium seculorū, post tempora Apostolorum repugnant, etiam illi Apostolicæ ecclesiæ, & ei quæ ab Apostolis, ad hæc usque tempora propagata est.* Hæc Smiglecius. Nos verò & candorem & pudorem Smiglecii hîc desideramus. Candorem, quòd causam cur sic loquamur, per summam astutiam reticuit, nec verba nostra, pro eo ac par erat, adduxit. Quædam etiam quibus ipsius temeritas convincebatur, dissimulavit. Nam & ipsius argumentandi imperitiam coargueramus: & ea illum dicere quæ ambigua sunt, & ideò nihil certi concludere possunt, ostenderamus: & denique posteriorem antiquitatem nihil cum prima illa Apostolorum ætate, conjunctum habere, evidentissimè demonstraveramus. Quæ omnia cùm Smiglecius præterierit, nonné manifestum est, eum parùm candidè nobiscum egisse. Pudorem verò ipsius, ideò nos desiderare dico, quòd nostris argumentis minimè repulsis, suam sententiam urgere non dubitat. Quàm feliciter autem id faciat, videamus tandem. Asserit autem: *Primam illam Apostolicam antiquitatem ad finem usque mundi duraturam fuisse.* Atqui hoc non est suam sententiam confirmare: sed principium petere: cùm hoc ipsum sit in controversia, nosque adeò multò aliter, ac Smiglecius asserit, esse, abundè demōstraverimus. Corruit igitur, quod postmodum addit Smiglecius, nimirum *nos posteriori antiquitati repugnando, etiam illi priori*

Apostolorum antiquitati resistere, cùm illam huic dissimillimam esse nemo sanus negare possit.

Caput X. Cujus titulus est:
Absurdè Volkelius defendit, missionem ministroru m necessariam non esse.

IN hoc capite adducit Smiglecius, sibique refutanda proponit hæc
" Volkelii verba: *Ad necessitatem* (scilicet absolutam missionis mini-
" strorum) *hujus rei demonstrandam, non satis est ostendere, fuisse olim mi-*
" *nistros ecclesiæ præpositos, sed etiam hac adjuncta cautione id factum esse*
" *demonstrandum, ne ulli præter eos divinum verbum prædicare, similiaque*
" *munera obire liceat. Satis quippè est, si quis cum pietate vivat, & ad alios*
" *erudiendos, accõmodatus sit, ut huic muneri præponatur: non quidem ita,*
" *ut singularem quandam hujus muneris exequendi potestatem accipiat: sed*
" *ut ecclesia approbante, hanc personam sustineat.* Hæc Volkelius dixerat. Ad quæ Smiglecius, hunc in modum respondet: *Ecquis ferat officium pastorum & ministrorum in ecclesia necessarium non esse, cùm Paulus disertè affirmet, Christum in ecclesia constituisse pastores, & Doctores*
Eph:4.11. *ad consummationem sanctorum, ad ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum.* Hîc primò animadvertendum est, Smiglecium ea nobis affingere, quæ nunquam diximus, nimirum officium pastorum & ministrorum in ecclesia, necessarium non esse: cùm non pastorum officium: sed eorundem singularem quandam missionem necessariam esse negemus, id est, absolutam quidem ejusdem necessitatem: non autem necessitatem secundùm quid inficiemur. Deinde satis jam suprà a nobis ostensum est, testimonium istud Pauli, ad id, quod vult Smiglecius, convincendum, nullam vim habere. Ad ea igitur Smiglecium rejicimus. Hoc tamen addo, Paulum nequaquam dixisse, id semper futurum. Nec valet consequentia, tunc fuisse necessariam miraculosam illam, tùm Apostolorum, tùm reliquorum ecclesiæ ministrorum constitutionem, propter nugas ethnicas & Iudaicas. Ergo & hodie: cum jam a multis seculis constet, doctrinam Apostolorum esse veram satisque confirmatam.

Ait præterea Smiglecius: *Ridicula illa esse, quæ Volkelius commemorat de ministrorum absque missione creatione, per solam auditorum approbationem vel conductionem, esse enim eam profanam non sacram ministro-*

niſtrorum conſtitutionem. Hîc rurſus me Smiglecius dicentem facit, quæ nunquam dixi, nempè miniſtrorum creationem per ſolam auditorum approbationem vel conductionem fieri debere. Nam præterquàm, quòd nullam conductionis mentionem feci: nullaque ejus in miniſtris ordinandis, ratio habetur: etiam minimè dixi, per ſolam auditorum approbationem, id fieri debere: Sed ſatis eſſe, ut miniſter ecclesia approbante, hãc perſonam ſuſtineat. Eccleſiam autem non ſimplices tantùm auditores: ſed etiam tùm viros primarios, tùm miniſtros aliis cætibus præfectos, in eum locum, ubi actio iſta perficitur, convenientes intelligi poſſe, nemo non videt. Minimè autem profanum hoc negotium eſſe ſuprà docuimus.

Pergit præterea Smiglecius & ait: *Si id ita eßet, tot eſſent miniſtri, quot eßent auditores, ſiquidem liberum eſt, cuique auditorum, quem volet miniſtrum eligere.* At quis noſtrum ad eum modum loquitur? an non pudet Smiglecium, toties, per ſummam levitatem, ea nobis affingere, quæ ne per ſomnium quidem cogitavimus unquam?

Verùm quantum video, eam ob cauſam Smiglecius nos ita loqui fingit, ut quæ poſtmodum dicit, locum aliquem habeant. Is nimirum ipſius mos eſt, ut quando aliter tempus fallere non poteſt, cum ſua umbra pugnet. Verùm valeat cum ſuis luſionibus, nobis ſanè cum illo colludere non libet. Examinanda enim ſunt illa, quæ paulò poſt ſeriò & extra jocum ſcribere videtur hoc pacto: *Volkelio neque neceſſariò conſequens, neque abſurdum eße videtur, ex licentia miniſtrorum ſine miſſione prædicandi effici, ut innumeri emergant reformatores, qui ut variis hæreſibus imbuti erunt: ita varias hæreſes inducere molientur. Poßunt enim,* inquit, *iſti reformatores, non hæreſes inducere, ſed eas detegere; & quamvis varii hæretici ex hac licentia exiſterent: tamen ea non eßet de neganda, ne ſimul aditus ad patefaciendos depellendosque errores præcludatur.* Hîc rurſus Smiglecii candorem in noſtris reſponſionibus tùm proferendis tùm refutandis deſideramus. Non ſolùm enim iſta Volkelius dixerat, ſed inſuper hæc verba addiderat: *Erumpant ſanè hæreſes ex iſta licentia, cùm eas exiſtere in eccleſia oportere, idque ſine dubio ipſo Deo permittente, Paulus Apoſtolus luculentiſſimè doceat. Et eam quidem ob rem, nusquam ſcriptum legimus, aliquem, quicunque is tandem fuerit, prædicatione fuiße prohibitum. Quin imò, omnia explorare, quodque bonum eſt, tenere, ſpiritus probare, hæreſesque fugere, apertiſſimè jubemur. Quod quidem quo pacto licentiâ prædicandi ſublatâ fieri poſſit, non video.* Hæc inquam, addideramus, quibus Smiglecius ne verbum qui-

1. Cor: 11. 19.
1. Theſ: 5. 21.
1. Ioan: 4. 1.

dem respondere potuit. Refutaveramus etiam illa, quæ de reformandis Calvinistis ab Arianis deque miraculis & aliis de cælo testimoniis, quibus se quispiam ad reformandum missum esse, demonstrare teneatur, in medium attulerat. Sed ista omnia Smiglecius dissimulavit, quia nimirum quod responderet, non habuit. Videndum igitur hoc loco est, quid tandem illis nostris verbis opponat, quæ pro sua humanitate recitare non fuit gravatus: *Egregium verò politicum* inquit, *qui factiosis & malè sanis capitibus licentiam ad perturbandam rempublicam permittit, quòd fieri fortaße poßet, ut aliqua etiam mala in republica, ea ratione corrigantur. Rectè monet Paulus, non esse facienda mala ut eveniant bona.* Hæc Smiglecius. Respondemus autem, eum nequaquam nobis satis facere. Primò enim dixeramus, minimè necesse esse, ut datâ licentiâ reformandi unicuique, mox ejusmodi reformatores existant, qui & ipsi hæretici sint, & hæreses inducant, cùm fieri possit, ut potiùs hæreses, quæ in ecclesiam irrepserunt, detegant atque convincant. Hîc Smiglecii partes erant, si modò bonum sese disputatorem præbere voluit, consequentiam argumenti sui probare, eamque non rectè a nobis reprehensam esse ostendere: & porrò fieri non posse docere, ut hac ratione hæreses detegantur atque convincantur. Quod quidem eum facere non posse, & rei ipsius natura, & experientia testatur, & ipse quodammodo fatetur, cùm dicit: *nos ideo licentiam istam permittere, quod fieri fortasse possit, ut aliqua etiam mala in R. P. ea ratione corrigantur, &, Paulum rectè monere, non eße facienda mala, ut eveniant bona*, ut facilè appareat, Smiglecium suam consequentiam nequaquam sustinere: sed ipsummet planè convellere: quanquam altera ex parte, hæc proferendo, aliam viam nostri exagitandi sese invenisse putat, ut nimirum ostendat, nos contra Pauli monitionem, mala facere, ut eveniant bona. Verùm longè fallitur, cùm hanc licentiam, quæ omnibus ad docendum aptis conceditur, malam esse nondum ostenderit. De hujusmodi enim licentia nos perpetuò loqui, passim in hac disputatione videre est. Malam autem eam minimè esse, ex eo intelligitur, quòd partim ad ministerii essentiam spectat, partim ab iis, absque ulla reprehensione eam usurpatam fuisse scriptum legimus, qui nec missi, nec in eo munere ab aliis constituti fuêre, ut suprà cap: 7. docuimus.

Sed enim ideo eam malam esse dicit Smiglecius, *quòd ex ea per se consequatur omnium errorum hæresiumque proseminatio, idque propter judiciorum varietatem hominumque naturam semper novitatis avidam.* Atqui hoc idem sine dubio & Apostoli aliiq; divini homines viderunt: nec ta-

nec tamen quenquam prædicatione prohibuerunt: omnia contra explorando, spiritusque probandos, & quod bonum est tenendum esse monuerunt. Respondendum prius ad hæc Smiglecio erat, quàm inanes istas rationes subduceret. Demonstrandum etiam fuit, etiamsi ex libera prædicatione hæreses nascantur, ideo ea utendum non esse, cùm etiam ipse Deus hæreses irrepere permittat, ut quoddam fidei nostræ constantiæ experimentum extet, vel ut illi qui probati sunt, manifesti fiant. Quam in sententiam plura diximus, in nodi dissolutione, quæ omnia refutanda Smiglecio erant. Docendum præterea fuit, eandem prædicandi licentiam, esse causam per se variorum errorum. Quod quidem tantum abest, ut faciat Smiglecius, ut etiam ipse per imprudentiam, longè aliter esse, luculentissimè doceat, idq; in eadem verborum complexione. Postquam enim dixisset, ex licentia ista omnium errorum proseminationem per se consequi, statim sibi ipsi contradicens, hoc vitium ad hominum malitiam, ad novitatis aviditatem, deniq; ad plurimorum insulsitatem refert. (pag:56.) Quod quidem si ita est, quomodo quæso prædicandi licentia per se istius mali causa est? 1.Tes:5.21. 1.Cor:11.19.

Eandem prorsus fallaciam & paulò post Smiglecius committit, cùm ait: *Scripturas cujusque arbitrio permißas, non ad veritatem aßequendam: sed ad omnium errores excitandos præsentissimum medium esse, non quòd scriptura vera non sit: sed si pro cuiusque arbitrio, alius illi atque alius sensus affingatur, omnem vim suam amittat, & scriptura eße desinat.* Hîc primùm respondeo, usum alicujus rei propter ejusdem abusum tollendum non esse. Deinde nequaquam consequens esse ajo, ex libero scripturæ usu varios errores nasci, cùm potius fieri possit, ut per diligentissimam ipsius lectionem considerationemque detegantur. Quod etiam hactenus factum fuisse, & etiamnum fieri, ut vehementer lætamur, Deoque de tanto ipsius beneficio ingentes agimus gratias: ita Smiglecius unà cum suis, tantùm non disrumpitur, ut ex his ipsius verbis apparet: *Venit Lutherus detonans verbum Dei ab omnibus legi & exponi posse, quod ubi persuasit, tot illicò hæreses emerserunt, ut numerari planè nō poßint. Nam qua ratione licuit Luthero, discipuli quoque à Luthero recedere licitum esse putârunt, eodemque argumento (scripturam per scripturam interpretando) contrà ipsum usi sunt, quo ipse contrà ecclesiam utebatur.* Et paulò post: *Ex quo etiam indies proficiunt, ut à Lutheranis ad Calvinistas, ab his ad Arrianos se conferant.* Addit Smiglecius: istos quos perstringit *ab Arrianis ad atheismum deficere.* Sed hoc invidiosum verbum ei irato excidisse videtur, cùm hoc ita se habere,

bere, nec probet, nec si probaret, mox id ex eorum, quos falsò Arianos nominat, doctrina profluere, statuendum foret, cùm multos tales in ipso Papatu, & antea fuisse, & etiamnum esse dubium non sit. Interim tamen egregiè hîc Smiglecius, quantumvis invitus, aliudque agens, nobis ostendit, quo pacto, libera scripturæ lectione factum sit, ut nō pauci errores per Lutherum: plures per Calvinum aliosque hunc secutos, plurimi autem per nos, qui immeritò Ariani dicimur, detecti in lucemque prolati fuerint. Libet enim atque adeò licet, Smiglecii verba ita permutare, ut quod ille hæresium errorumque proseminationem ex libera scripturæ lectione existentem dixerat: ego veritatis & simul etiam errorum, quotidie majorem patefactionem nominem.

Postremò libertate scripturæ legendæ effici pernegamus, ut ea suam vim amittat, scripturaque esse desinat, quinimò ad verum ipsius sensum eruendum, accommodatissimam esse statuimus diligentem ejusdem evolutionem. Nec enim frustrà Christus dicit: *Scrutamini scripturas* &c. Quamvis autem alius atque alius sensus illi tribuatur: tamen non sequitur nullum verum illius sensum relinqui. cùm in tanta interpretum multitudine fieri non posse videatur, quin si non omnes, aliquot tamen, veram illius mentem assequantur. Quid quòd plurima sacris literis comprehensa, adeò clara perspicuaque sunt, ut alius illis sensus, ab eo quem continent, affingi nequaquam possit: maximè autem illa, in quibus æternæ salutis summa consistit, quæ sanè ab Apostolis, ad omnes etiam simplicissimos homines, scripta esse, cui quæso dubium esse potest? Adde quòd hîc Smiglecius in eandem planè fallaciam incidit, quam suprà deteximus, nimirum quia multi vel præjudicata opinione, vel malitiâ, vel negligētiâ, vel aliis vitiis impediti sese ad sacras literas legendas conferunt: & porrò eas minus intelligunt, ad alienosque sensus detorquent: Idcircò scripturam, non scripturam, sed humanum commentum esse, cùm sensum suum amiserit. Ne putet Smiglecius nos adeò hebetes esse, ut ista tam inania sophismata non deprehendamus: nec videamus quorsum diabolica ista spectent stratagemata, nimirum ut Antichristus per suos administros, sanctâ scripturâ exterminatâ, impunissimè varias a sese confictas fabulas, sub apostolicarum traditionū nomine in terrarum orbem invehat. Hoc enim, ut ex aliis quàm plurimis rei istius argumentis, ipsaque adeò experientiâ cognoscitur: ita ex his Smiglecii verbis, planè ita esse, ut dicimus, intelligitur. *Ut sine anima*, inquit, *corpus mortuū est, ita scriptura sine suo nativo sensu, non scriptura, sed humanum quoddam inventum ac figmentum est.* Porrò ut

Joan. 5. 39.

rò ut sensum a spiritu S. scripturis inditum cognoscamus, non humanis discursibus agendum est, qui sunt fallacissimi, neque propria interpretatione, uti cavet S. Petrus, sed ad Apostolicam traditionem animus referendus. Hîc quis non videt, id agere istos homines, ut sacris literis contemptis, ipsorum traditiones amplectantur, inque eis salutis nostræ summam ponamus. Sed ne iniquè cum illis agere videamur, pauca adhuc ea de re dicemus. Primò igitur, non per omnia verum est, nos pecudum more omne sanæ mentis judicium abjicere debere, quoties de scripturæ sensu cognoscendum est: cùm Deum, quantumvis incomprehensibilem, ita tamen sermonem suum, ad captũ nostrum accommodâsse, ut percipi a nobis possit, & res ipsa doceat, & summa ipsius in genus humanum clementia, testificetur. Tametsi enim multa sunt, quæ captum nostrum, magna ex parte superent: Deus tamen pro inexplicabili sua in nos benignitate, ita ea modificavit atque inflexit, ut mentis nostræ rationi locum non minimum reliquerit. Quanquam enim, verbi causâ, quo pacto Deus æternus, omnipotens, sapiens, omniumque rerum principium sit, mente comprehendere non possum: altera tamen ex parte, ipsæ res ab ipso effectæ, talem eum esse mentis meæ rationi dictant. Similiter & de illis existimandum est, quæ Deus de æterna felicitate nostra decrevit, prædixit, perque Christum nobis promisit, confirmavit atque ostendit. Quomodo enim hæc Deus facere exituq; complere possit, non satis quidem intelligimus: eum tamen & reipsa hoc facere posse & omnino facturum esse, ideo credimus, quia mens nostra, in argumentis, quibus hoc confirmatum est, planè acquiescit. Accedit, quòd non omnia sacris literis prodita ejus generis sunt, ut vel sola ratione percipi minimè possint. Præcepta enim Christi, magnam partem, ad mores rectè componendos spectant. Quos quidem a recta ratione profluere, ideoque eadem ratione percipi posse, dubium non est: cum ad eos respectu habito, Christiana religio, cultus rationalis a Paulo dicatur, vitaque cum Christiana pietate traducta lac rationale a Petro Apostolo nominetur. Rom: 12. 1. 1. Pet: 2. 2. Cum igitur Deus per Christum, ita rationem sui colendi seu religionem tradiderit, ut nec sanæ mentis judicium evertere, nec ab eo nos discedere voluerit, quorsum, quæso, pertinent hæc Smiglecii verba: *Non humanis discursibus agendum est; qui sunt fallacissimi.* Quasi verò nos ii simus, qui ea judicii nostri trutinâ examinemus, quæ Deus ei subjecta esse minimè voluit: quanquam altera ex parte illa rationis nostræ momentis non ponderare, quæ idem Deus ei patere voluit, ingratitudinis maximæque negligentiæ argumen-

mentum esse statuimus: Præsertim si non ex ipsa humana ratione, scripturæ intellectus petatur: sed rationis adminiculo, scriptura per seipsam Augustino aliisque Patribus suadentibus explicetur.

Smiglecius tamen, ut nobis in rebus divinis cognoscendis cum ratione insaniendum esse ostendat, Petri Apostoli testimonio demonstrare nititur, non propria scripturæ interpretatione, agendum esse, sed animum ad Apostolicam traditionem referendum. Quasi verò vel Petri ea mens sit: vel is unquam traditiones istas somniaverit. Ita nimirum Smiglecius in omnes partes sese vertit, ut suis inanissimis commentis præsidii aliquid acquirat, sed frustrà: cùm ista proferendo causam suam, non solùm minimè stabiliat: sed etiam tùm ignorantiam suam, tùm animum parum candidum apertissimè prodat. Ignorantiam primò, quòd minimè animadvertit, Petrum non de omni scriptura loqui, sed tantùm de prophetiis, iisque olim allatis, stante nimirum adhuc Republica Mosaica. Deinde quòd putat Smiglecius, eam Petri mentem esse, ut neget, scripturam ex hominum arbitrio explanandam esse, falsum est, crassamque ignorantiam arguit. Apertissimum quippe est, humanum judicium arbitriumvé, esse aliud quiddam, ab illa re, ad quam verba hæc, *propriæ interpretationis*, pertinent, perindeq; est, ac si Apostolus dixisset; Prophetias non habere propriam interpretationem, id est, ut in dissolutione nodi gordii docueramus, prophetias plerumque, non ut sonant, accipiendas esse, & ita semetipsas nequaquam interpretari: cùm Deus sub verborum involucris, res futuras prænunciare voluerit: ut facilè appareat Smiglecium per summam inscitiam, verba ista, *Propriæ interpretationis*, a propriâ sede, nimirum prophetiis, divellere, ineptissimeque ad illud referre, quod extra est, cujusque nullam Apostolus rationem habuit.

2. Petri. 1. 20, 21.

Illud quoque non solùm inscitiæ, sed etiam impudentiæ Smiglecianæ argumentum est, quòd istam meam verborum Petri explicationem non solùm dissimulavit, & ideò minimè refutavit: sed etiam suam urget perque vim nobis obtrudere conatur, ut in ipsius scripti pag: 113. apparet.

Hæc verò non perinde a nobis disputantur, quasi scripturæ interpretationem ex humano cerebro petendam esse contendamus: sed ideò sic loquimur, ut verum Apostoli verborum sensum aperiamus falsumque repellamus.

Sed jam videndum est, quàm candidè agat Smiglecius, cùm non solùm alium atque par est, eidem Petri testimonio sensum affingit: sed etiam

tiam callidè sua verba ita illi admiscet, ut imprudens lector putet, Apostolum nobis ad amplectendas traditiones autorem esse. Ait enim: *Non propria interpretatione agendum est, ut cavet S. Petrus: sed ad Apostolicam traditionem animus referendus*, quasi verò non sit alius modus isque certissimus, scripturas interpretandi, præter nugatorias istas traditiones, quas Apostolicas falsò nominat, nimirùm is, quem superiùs de illorum etiam sententia, quos Smiglecius maximi facit, commemoravimus. Verùm quid opus est verbis, cùm, quorsum hæc spectet fallacia, ipse Smiglecius occultare non potuerit, nimirum ut confictis istis traditionibus, quibus verum scripturæ sensum inesse dicit, scripturam non scripturam, sed humanum commentum esse persuadeat: Hunccine fructum, Smigleci, ex tua doctrina percipiemus, ut scripturam præ tuis nugis, humanum inventum existimemus? Quid, quæso, de re tam sancta divinaque tam turpiter loquendo, aliud efficies, nisi ut ab omnibus cordatis, non pro Doctore theologiæ, sed homine, ne quid gravius dicam, parum religioso habearis? Quis enim ante te, iis literis, quas Deus semper sanctissimas haberi, salutisque nostræ fundamentum continere voluit, tam turpem maculam aspersit unquam? Sed reprimo me, & ad ea venio, quæ postmodum de successione dicis, *qua te cum tuis sociis ab Apostolis Apostolicisq; viris descendisse gloriaris*. Hæc autem nihili facienda sunt, ut jam non uno in loco ostendimus: cùm non personali localique, sed doctrinali successione, ad id, quod vult Smiglecius, constituendum opus sit. Quâ quidem istos carere, & a nobis, & jam antea a multis doctis piisque viris, tam evidenter demonstratum est, ut jam tandem pudendum sit, inanissimis istis fabulis, subinde iis obstrepere, qui, quòd in veritatis divinæ studio omne tempus operamque ponunt, ideoque rebus seriis assueti sunt, cum Romanensibus tricari, mortis instar putant.

Caput XI. & XII.

IN his duobus capitibus, multa Smiglecius contra Lutheranos Calvinianosque disputat, ut, eos nec mediatè nec immediatè missos esse, doceat. Quæ cùm partim ad nos nihil pertineant, partim jam a nobis refutata sint, ipseque adeo Smiglecius nos istâ molestiâ liberet, nihil hoc loco dicemus amplius, ne & actum agere & prolixiùs hæc persequendo, aliis victoriam præripere velle videamur, Quia tamen adeo

sibi in cavillando temperare non potuit, quin & nos sub finem duodecimi capitis peteret, obsistemus ei pro virili.

Malè habet, inquit, *Volkelium, quod in nodo a me adjunctum est, non ex prædicatione missionem, sed ex missione prædicationem probandam esse, quòd missio sit prior prædicatione, & negato eo quod prius est, negare necesse est id quod posterius est. Quam consecutionem cùm non intellexisset Volkelius, imperitè refellit. Potest enim, inquit, prius ex posteriori probari, ut causa ex effectu: quasi verò id absolutè a me negetur, & non expressè dicatur: negato priori, non posse affirmari, id quod est posterius: sublatáque missione non posse prædicandi officium haberi legitimum: nec in eo casu posse aut debere ex posteriori colligi prius, siquidem sublato priori, posterius etiam auferri necesse est.* Hæc Smiglecius. Verùm nihil agit, cùm sive absolutè, sive minus, neget ex posteriore posse probari prius, illud tamen salvum maneat, quod diximus. Quæ enim hæc est consecutio; sublato priore necesse est tolli & posterius. Ergo ex posteriore prius colligi non potest. Aliter enim esse, illud ipsum exemplum, quod de causa effectuque protuleram, apertè convincit. Nam & sublatâ causâ tollitur effectus, nihilominus tamen ex effectu causam demonstrari posse nemo negat. Quid quod, ut in nodi dissolutione ostenderamus, ipse Paulus Apostolus ex prædicatione missionem colligit, quamvis missio prior sit prædicatione: ut facilè appareat falsissimum esse, quod Smiglecius ait: *In tali casu nec posse nec debere ex posteriori colligi priùs: siquidem sublato priori, posterius etiam auferri necesse est.* Rectè igitur Volkelius & Smiglecii consecutionem intellexit, & multò peritius eam refutavit, quàm a Smiglecio fuerat constituta. Adde quòd si maximè ita esset, ut vult Smiglecius, nihil quicquam ad rem faceret, cùm Paulum de primo illo prædicationis genere loqui, jam usque ad nauseam demonstraverimus, quòd sublata missione, affirmari non potuisse, libenter concedimus.

Pergit Smiglecius aitque: *Ad hæc, si prædicatio ejusque veritas nobis notior esset, ne tùm quidem posset ex ea inferri missio. Non enim si quis vera prædicet, ex eo missus censeri debet.* Hæc Smiglecius non nobis, sed Paulo Apostolo opponit, qui ut ex fide auditionem, ex hac verò prædicationem: ita ex prædicatione missionem colligit. Adde quòd Smiglecium hîc facilè caperemus, si in re seriâ ludere nobis placeret? Videtur enim pro nobis disputare, qui hanc ipsius argumentationem maxima ex parte admittimus: *si is qui vera prædicet eo ipso missus censeri non debet, quanto minus eum missum esse statuendum est, de cujus prædicatione*

tione

tione certum judicium fieri non potest? Hæc enim verba emittens, omnem missionem sustulisse, & sic non solùm sibiipsi contradicere, sed nostram etiam sententiam non leviter confirmare videtur. Sed quia hîc, ut dixi, ludere nolumus, dicimus tunc minimè consequens esse, aliquem missum esse, si vera prædicet, quando non de prima (ad quam missione ob causas suprà dictas, omninò opus fuit teste Apostolo) sed de posteriore Evangelii prædicatione sermo est. Perpetuò autem nos inter hanc illamque distinguere Smiglecius ignorare non potest. Satis enim jam docuimus, prædicationem nostrorum ministrorum nec primam illam esse, nec porrò ex missione pendere: sed ex divino verbo, quod sese prædicando sequi profitentur, dijudicandam esse. Quorsum igitur attinet, nostris argumentis non dilutis, sed planè præteritis, tàm inaniter exultare, seque ipsum ita illaqueare, ut exitus inveniri non possit?

Quòd porrò dicit, *Prædicationem quæ ex scripturæ collatione existit*, & ideò non prima illa, sed hæc posterior est, *missione obscuriorem esse, cùm de ea certum judicium fieri non possit*, partim ad rem nihil facit, cùm prædicatio ista nullam missionem necessariò præsupponat, partim falsissimum est, cùm eadem prædicatio, hodierna nimirum, in illis maximè consistat, quæ ad salutem consequendam sunt necessaria. Hæc autem luculentissimè a sacris autoribus tradita esse, inter omnes constat. Ex quo fit, ut rerum istarum prædicatio notissima sit, & porrò missio multò ignotior, quippè cùm dubitetur, an hodie locum habeat, atque adeò absoluta ipsius necessitas planè negetur. Constat igitur, nos nequaquam ab ignotis ad notiora argumentari. Quòd si tergiversando sese de Apostolorum prædicatione loqui dicat, (quamvis id falsum esse, ex eo constet, quòd hîc eam prædicationem commemorat, quæ ex scripturæ collatione profluit) ne sic quidem quod vult efficiet, cùm, ut demonstravimus, Paulus ex ea missionem colligat, & sic, ex Smiglecii sententiâ, ineptissimo argumentandi genere utatur. Quod quidem, quàm rectè pieque divino spiritui, in Paulo loquenti, objiciat, ipse viderit. Accedit, quod etiamsi prædicatio missione ignotior esset, non protinus tamen ineptè argumentaretur is, qui ex prædicatione missionem concluderet. Quid enim, an non effectus semper suâ causâ nobis notior est, & tamen, a causa ad effectum argumentari, non solùm ineptum argumentandi genus non est, sed etiam potissima firmissimaque demonstratio a logicis appellatur.

Caput XIII. Hoc pacto inſcriptum.

Examen ſecundæ demonſtrationis, quâ miniſtri evangelici, eo quòd ritè ordinati non ſunt, illegitimi miniſtri eſſe oſtenduntur.

VEri & legitimi miniſtri ritè ordinari & conſecrari debent.
Miniſtri Evangelici non ſunt ritè ordinati & conſecrati.
Non ſunt, igitur, legitimi miniſtri.

Hujus ſyllogiſmi nos & propoſitionem & aſſumptionem negaveramus. Propoſitionem, quòd Smiglecium de abſoluta rei iſtius neceſſitate ubiq; loqui conſtat. Quam quidem demonſtrari nequaquam poſſe, tùm ex eo patere diximus, quòd nullum generalem canonem in ſcripturâ expreſſum afferre poſſit, quo ſancitum fuerit, ut ubiq́ue & omni tempore, miniſtriq́ue omnes publicâ cerimoniâ vocarentur & ordinarentur, & ſimul cautum, ne ullus ejusmodi vocatione ordinationeq́ue deſtitutus, docendi provinciam ſuſciperet: tùm eorum exemplo idem demonſtrari, qui in primævâ illâ eccleſiâ, Evangelium, non ſolùm impunè, ſed ſumma etiam cum laude prædicârunt, quamvis omni miſſione ordinationeq́ue caruerint, ut ex iis etiam, quæ ſuprà in hac noſtra reſponſione diximus, perſpicuum eſt. Verùm Smiglecius, ut quantus ſit diſputator, quamq́ue veræ cauſæ patrocinium ſuſceperit oſtendat, nihil ad hæc reſpondet. Nam nec ullum canonem in medium profert: nec exempla illorum, qui abſq́ue miſſione & ordinatione prædicârunt infringere poteſt: ſed tantùm exempla eorum, qui olim publicè ordinati fuerunt, commemorat. Quod quidem an ſit demonſtrationis ſuæ propoſitionem tueri noſtramq́ue reſponſionem refellere, cordatorum eſto judicium.

Exemplis porrò, quod voluit Smiglecius, minimè effici, hoc ipſo demonſtrari docueramus, quòd ſi ea ſunt generalia, non niſi fieri aliquid poſſe, nequaquam autem omninò fieri debere convincant. Si verò ſunt ſingularia, factum quidem aliquid fuiſſe, non autem ab omnibus fieri poſſe aut debere, oſtendant, ut veriſſimum ſit illud pronunciatum, omnium ſanorum judicio comprobatum: *Non exemplis ſed legibus judicandum eſt.* Sive igitur exempla a Smiglecio allata, generalia ſint, ſive ſpecialia, nunquam illis, neceſſariam miniſtrorum ordinationem evincet. Ac generalia quidem illa eſſe videntur, quòd Apoſtoli

aliiq́ue

aliique primarii viri, singulis ecclesiis præsbyteros præfeceruut, quod Paulus Titum idem facere jussit, quòd denique Timotheus præsbyterorum suffragiis manuumque impositione, ordinatus fuit. Quæ quidem & hodie in ecclesiis constitutis quoad ejus fieri queat, decoris causa servari posse, aliquaque ex parte debere non diffitemur. Nequaquam autem absoluta necessitate, ad ordinationem istam, illos adstrictos esse, qui ad divinum verbum explicandum apti cùm sint, data occasione, provinciam eam suscipiunt, exempla sæpius jam iterata, satis superque convincunt. Tit:1.5.6.7. 1.Tim.5.14.

Specialia verò sive singularia sunt illa, quæ de Christo sanctificato, de Ioanne sancto spiritu in utero materno completo, de Apostolorum a Christo afflatorum missione Smiglecius attulerat. Quæ quidem singularia, eam ob causam nominamus, quòd ratione nituntur singulari, minimeque generatim ad omnes verbi divini ministros spectante. Ea autem ratio potissimùm est, quòd isti omnes rem novam terrarum orbi annunciârunt. Quam quidem generatim ad omnes, & porrò etiam nostros ministros, minimè spectare, nullum est dubium.

Affert prætereà Smiglecius exemplum Levitarum, ex eoque hujusmodi argumentationem extruit: *Si Levitas solenni ritu Deus sanctificari voluit, quamvis eorum ministerium & terrenum fuerit, & non nisi ad sanctificationem carnis, non spiritus spectaverit: quanto majori sanctificatione opus est ministris novi testamenti?* Respondemus; argumenta a minori ad majus ducta tunc firma esse, cùm ut omnes Logici fatentur, idem genus eademque ratio retinetur, illudque, quo ejusmodi ratio nititur, utrobique locum habet. Si enim verbi gratiâ, quispiam ex eo colligere velit, quòd, cùm ille, qui olim religionem Iudaicam seu Mosaicam, quantumvis Christiana religione longè inferiorem amplecti, inque populum Israeliticum recipi cupivit, absque circumcisione, aliisque externis cerimoniis, id assequi non potuerit: Multò magis iisdem rebus opus sit illi, qui ad Christi religionem se conferre velit; nonné talem pessimum Logicum esse, ipse Smiglecius diceret? quippe cùm cerimonias illas legales per Christum abrogatas esse omnibus pateat. Ex quarum numero, cùm & Levitarum ordinatio consecratioque fuerit, nonné solis luce clarius est, Smiglecium hîc ineptè argumentari: præsertim cùm utrobique externam ordinationem, tanquam rem omninò necessariam requirat.

At, inquit, *hanc suam consecutionem tantò firmiorem esse, quòd eam loco citato, Paulus adhibeat, sic argumentans: Si ministratio mortis literis de-* 2.Cor:3.7.

ris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non poßent filii Israel intendere in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur; quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Hîc verò crassissimè errat Smiglecius. Nam præterquàm quòd spiritualis ministerii mentio a Paulo facta, omnem carnalis ministerii rationem, & porrò externam etiam ordinandi cerimoniam, quatenus hodie absolutè necessaria esse dicitur, excludit, etiam ipsius argumentatio, cum Smigleciana ratiocinatione magnam dissimilitudinem habet. Paulus quippe in utroque suæ demonstrationis membro id habet, quod & legis & Evangelii ministerio inest, nimirum gloriam, quæ sanè non est solennis ministrorum ordinatio; sed potius splendor ille dignitasque quam utraque religio habebat, quamvis major in Christi, quàm in Mosis religione fuerit. Quod contra in Smiglecii argumentatione fieri satis jam ostensum est. Ex quo fit, ut omnia quæ postmodum Smiglecius in hoc labili infirmoque fundamento ædificavit, suâ sponte corruant, vel certè nihil ad rem propositam faciant; nimirum *hodiernos ministros, non minùs spiritus ministros eße, quàm fuerint Apostoli, & quamvis non tantâ donorum copiâ cumulati sint, quantâ Apostoli, ordinandos tamen esse*, &c. Hæc, inquam, fundamento paulò antè memorato, everso, nostris contrà stantibus rationibus, consistere non possunt. Si enim illorum exempla, qui jam in Christi ecclesia publicè ordinati fuerunt, nos absoluta necessitate ad idem faciendum minimè adstringunt, ut demonstravimus: quid tandem de legalium sacerdotum constitutione existimandum est, quæ cum religione Christiana, nullam, ea in re, habet conjunctionem?

Vrget tamen Smiglecius, & nos temerarios homines esse ait, *qui Christi Apostolorumque exempla pro lege habere dedignemur*. Atqui, mi homo, is demum temerarius censeri debet, qui, quę ab Apostolis ita gesta fuêre, ut nemo ad eadem facienda obstrictus sit, eorum tamen absolutam necessitatem aliis imponit. Multos namque etiam in primæva Ecclesia exemplis istis, minimè stetisse, jam arbitror, manifestissimum est. Ea porrò exempla, quibus præceptum aliquod sive explicitè sive implicitè appositum est, idque ad omnia tempora spectans, sequenda esse non diffitemur: veluti sunt, tùm multa alia, tùm maximè illud Christi, quod Petrus Apostolus commemorat, cùm ait: *Christus paßus est pro nobis, relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia ejus*. In quibus & idipsum numerandum est, quòd Smiglecius ad sententiam suam confirmandam perperam adducit, illa nimirum Christi verba citans: (1. Petr. 2. 21.)

Exem-

Exemplum dedi vobis, ut sicut ego feci, ita & vos faciatis. Quod quidem, Joan: 20.21 cùm nequaquàm de omnibus simpliciter Christi actionibus, sed tantùm de pedum lotione eaque mystica, intelligendum sit, ut ex ipso contextu perspicuum est, quantum Smiglecii causæ afferat præsidii dispicere non possum. Ex quo similiter apparet, falsissimum esse, quòd his Christi verbis, universale quoddam de ipsius exemplis pronunciatum contineri ait: cujus particulare sit illud Christi: *Sicut me misit Pater, sic & ego mitto vos*, cùm utrumque non solùm particulare sit: sed etiam toto genere hoc ab illo differat, hæcque posteriora Christi verba, nequaquam ad omnes omnium temporum ministros, sed ad solos Apostolos pertineant: ut facilè appareat, falsissimum insuper esse, Christum his verbis, suæ missionis legem, & regulam alios mittendi, instituere, ut insulsissimè loquitur Smiglecius. Cùm aliud sit Christum missionis legem imponere: aliud dicere, se Apostolos mittere, ut & ipse a Patre missus erat. Quod porrò dicit: *Cùm ministri in ecclesia instituendi sint, non posse meliore ratione id fieri, nisi ad eam normam cujus exemplum in Christo & Apostolis habemus*, dupliciter labitur. Primò enim principium petit, dum ministros in ecclesia, per publicam cerimoniam, planè necessariò instituendos, asserere videtur, cùm hoc ipsum in controversia sit. Deindè cùm Christus Apostolique, immediatè, ut isti loquuntur, missi sint, quomodo, quæso, ministri in ecclesia ad istam normam institui possunt? Quod si hæc Smiglecii mens est, ut eam normam, quâ usi fuêre Apostoli, in constituendis pastoribus, retinendam esse censeat: dico nos facilè ei assensuros, modò ne planè necessariò id fieri debere statuatur. Sed si certis de causis, pastores ecclesiis præponantur, satius esse id ad memoratam Apostolorum normam, quàm alia ratione perfici.

Smiglecius tamen, quò magis suam assertionem confirmet, Christi Apostolorumque exempla in duo genera distribuit, quorum alterum sequendum minimè esse dicit: veluti cùm Christum suprà mare ambulantem, ventis & mari imperantem consideramus: alterum verò ea continere ait, quæ fieri a nobis debent, aut possunt. Verùm cùm ea quæ fieri debent, quæque fieri possunt, plurimùm inter se differant, & porrò unam eandemque partem sive speciem minimè constituant: intelligendum est, Smiglecium magnum in dividendo vitium committere: cùm non solùm ex ipsius dictis: sed ipsa quoque sacrarum literarum analogia constet, hujusmodi exemplorum tripartitam esse rationem, ut nimirum vel ea imitari nec possimus nec porrò obstricti simus, i-

mus, ideoque vix aut ne vix quidem exempla jurè nominari possint: vel & possimus & debeamus: vel deniq; possimus quidem: non tamen omninò teneamur. Ac in primo quidem genere ea sunt, quæ Christus Apostoliq; miraculoso minimeq; imitabili modo patrârunt. In altero verò illa continentur, quibus vel expressè vel implicitè, ut diximus, mandatum, mandativè aliqua significatio apposita est, vel quæ sequenda omnino esse, ipsa religionis natura docet. Tertium deniq; ea complectitur, in quibus istorum quæ commemoravimus, nihil apparet, ut est solennis ministrorum ordinatio, de qua inter nos disputatur. Hanc enim factitatam quidem olim fuisse, & etiam num fieri posse, nequaquam tamen omninò fieri debere, satis superq; jam demonstravimus.

Pergit Smiglecius, & tanquam re confecta dicit: *Iam verò positâ ordinationis necessitate, ministros Evangelicos legitima ordinatione destitui, ex eo probamus, quòd veris Episcopis careant. Semper enim in ecclesia sanctum & inviolatum habitum est, ut sacerdotes, non a sacerdotibus: sed ab Episcopis ordinarentur, eoq; episcopi, a reliquis sacerdotibus distarent, quòd episcopi alios ordinandi potestatem divinitùs haberent, quā reliqui sacerdotes non habent, ut in nostro nodo demonstravimus.* hæc Smiglecius. Nos verò dicimus, eum nec in suo nodo hoc demonstrâsse, nec demonstraturum unquam. Dixerat quidem, legitimam ministrorum ordinationem ita Episcoporum propriam esse, ut nulli præter ipsos, possit convenire. Nos verò respondimus, illum hoc nullo scripturæ testimonio probare posse. Instat tamen Smiglecius, & loco scripturæ, veterum quorundam testimonia affert, eaq; Apostolicos canones nominat: commemorat insuper ecclesiæ suæ, tum episcopos, tum reliquos sacerdotes ordinandi consuetudinem, impudentiæq; Volkelium arguit, qui ista neget. Primò igitur dicimus, Volkelium ista nec negare nec affirmare, quippe quæ ad sese minimè pertinere, persuasum habeat, cùm non Romanæ ecclesiæ institutis judicioq; sibi standum existimet, sed sacra testimonia, Apostolicumq; canonem scripturis sanctis expressum requirat, quem nisi attulerit Smiglecius, nihil proficiet. Et sanè ineptissimum Smiglecioq; indignissimum disputandi genus est, velle adversarium iis dogmatis convincere, quæ is pro certis indubitatisq; minimè habet: & non potiùs ex illis principiis cum illo dimicare, quæ illi certa minimeq; dubia sunt, perindeq; habendum, ac si quis homini Iudæo, ex scriptis novi testamenti, Iesum esse Christum, ostendere institueret: cùm ea vera esse minimè credat.

Addu-

Adduxerat tamen Smiglecius aliquot scripturæ exempla, quæ nos partim id minimè continere, quod asserit, docuimus, partim ejus concludendi vim nullam habere demonstravimus. Primò enim Paulum & Barnabam ab ecclesia Antiochena ordinatum fuisse, affirmaverat: quod quidem nos negavimus, cùm Paulum jam antea Apostolum fuisse, Barnabamque unà cum Paulo jam pridem docendi munus administrâsse constet. Unde colligitur, opus illud, ad quod Deus illos assumpserat, non munus docendi, generatim loquendo, fuisse, sed aliud quippiam idque singularissimum, & porrò nullam generalem regulam sive legem, quâ omnes perpetuò obstringantur, constituens. Smiglecius verò hanc nostram rationem ne attingit quidem, nedum convellat, & suo more, loco scripturæ, Doctorum antiquitate me studet convincere, inquiens: *At Volkelio tota Doctorum antiquitas repugnat, qui eo tempore Paulum & Barnabam fuiße ordinatos episcopos constanter tradunt, cùm ante inter prophetas & doctoros tantùm eßent.* Nego autem totam & sic illam etiam Apostolicam antiquitatem hoc testificari, quippè cujus placita, non nisi ex apostolicis scriptis cognosci possint. In his autem id, quod Smiglecius asserit, non haberi, manifestissimum est, cùm insuper jam & apertissimo scripturæ testimonio & inde profluente ratione evidentissima demonstraverimus, Paulum jam ante illud tempus fuisse Apostolum, & unà cum Barnaba jam pridem docendi munus administrâsse, & porrò aliud quippiam illud fuisse, ad quod eos Deus assumpserat. Itaque quid posterior antiquitas dicat sentiatque, minimè laboramus, quippe quibus solam illam priorem Apostolicamque antiquitatem sequi certum est. Probet Smiglecius, Paulum ante illam Antiochenam actionem non fuisse Apostolum, sed tantùm Prophetam, & unà cum Barnaba tunc demum ab illa ecclesia Apostolum creatum fuisse, idque sacris testimoniis, & vincet. Ex eo enim ipso loco id convinci minimè posse, inde patet, quòd Lucas prophetas doctoresque commemorando, non dicit, quosdam eorum Apostolos minimè fuisse. Quinimò cum Apostoli maximè docuerint, nihil vetat, quominùs doctorum nomine, & hos eum comprehendisse intelligamus. Quid quòd Paulum, simul ac Christus ei apparuit, ministrum testemque illorum quæ viderat, constitutum fuisse, ex ipsius Pauli verbis clarissimũ est. Act. 26.16. Ea porrò quæ viderat, Christi resurrectione & exaltatione maximè continebantur, cujus ut testis esset, ei post mortem suam apparuit eaque verba fecit. Idem autem valere, Christi resurrectionis testem ac Apostolum esse, si rem ipsam scripturæque usum inspiciamus,

ex illis Petri verbis colligitur, quibus in Iudæ proditoris locum aliquem sufficiendum suasit, qui esset *testis resurrectionis Christi*, id est, ut
Act.1.22.25. ipse semet mox explicat, *qui acciperet sortem ministerii hujus & Apostolatus*, id est, qui Apostolus fieret seu inter Apostolos connumeraretur, ut de Matthia ibidem scriptũ legimus. Eundem planè sensum & illa
Act.1.26. Christi verba continent: *Et vos testes eritis, quia mecum ab initio estis.*
Ioan.15.27. Nec non illa Petri Apostoli: *Hunc Deus suscitavit tertio die, fecitque ut is conspicuus fieret, non toti populo, sed testibus, quos ipse prius designaverat, nimirũ nobis, qui comedimus ac bibimus unà cum eo, posteaquàm resurrexit a mortuis.* Ex his omnibus testimoniis constat, oculatum Iesu
Act.10.41.42. Christi ejusdemque resurrectionis testem constitutum esse, re ipsa ab Apostolorum munere nihil differre. Quod quia Paulo tunc statim contigit, cùm Christus sese illi cælitùs ostenderet, quid est, cur illum eodem temporis puncto, Apostolum factum fuisse negemus? Adde quòd ipse luculentissimis verbis, non diffitente quoque Smiglecio, sese *Apostolatum suum, nec ab homine, nec per hominem*, & sic nec per
Galat.1.1.15.16.17. Antiochenses accepisse: *& simulac Deo placitum fuit, filium suum per eum revelare, nec carnẽ, nec sanguinem, nec Hierosolymitanas columnas*, id est, Apostolos reliquos, in consilium adhibuisse confirmat. Quæ igitur dementia cæcitasque est, ista tam clara non intelligere nec videre? Nisi illud fortasse a sanæ mentis ratione magis abhorret, quòd Smiglecius in tota hac sua ratiocinatione, tam turpibus sese implicavit contradictionibus, ut nunquam sperâssem, tantum Theologiæ doctorem, tam parum perspicacem esse, quin difficultates istas evitaret. Primò enim dicit, *tunc Paulum Barnabamque Episcopos ordinatos fuisse.* Deinde paucis interjectis, ait, *Deum eos eodem tempore ad opus & munus Apostolicum per prophetas segregari jussisse, seu ad Evangelizandum gentibus.* Præterea dicit: *Paulum testari, se non ab hominibus, neque per hominem, sed ab ipso Deo ad munus Apostolicum vocatum esse. Hoc enim rationem Apostolatûs postulâsse, ut esset missio, & immediatè ab ipso Deo.* Et paulò post asserit, *eos Apostolos antè non fuisse: sed tunc demum fuisse creatos Apostolos.* Tandem ait, *illos Antiochenos doctores & prophetas, cùm ipsi Apostoli non essent, ordinare Paulum ad Apostolatum non potuisse: sed postquàm mandatum de segregando Paulo Barnabaque ad Apostolatum accepissent, illud ipsis adiiciendum putâsse, quod ad Apostolatus dignitatem & munus rectè obeundum, omnino requirebatur. Quare tres illi Episcopi, qui tum erant Antiochiæ: Simon qui vocatur Niger: Lucius Cyrenensis, & Manaben, indictis iejuniis & orationibus, impositione*

manu-

manuum creaverunt illos epiſcopos. hæc Smiglecius. Quis autem, obſe-
cro,hîc non videt,ea a Smiglecio dici,quæ partim inter ſe ex diametro
pugnant,partim nullo divino teſtimonio comprobari poſſunt. Primò
enim, an non repugnat, jam epiſcopum , jam verò Apoſtolum Antio-
chiæ factum eſſe? cùm inter Apoſtolatum & epiſcopatum plurimùm
interſit? Item quomodo hæc conveniunt:Paulum Antiochiæ demum
Apoſtolum creatum eſſe, &, Antiochenos doctores & prophetas or-
dinare Paulum ad Apoſtolatum non potuiſſe, cùm ipſi Apoſtoli non
eſſent?Hæc quoq; quâ ratione concordent non video: Paulum neq; ab
homine,neq; per hominem,ſed ab ipſo Deo, ad munus Apoſtolicum
vocatum fuiſſe,&,eundem Paulum per Prophetas Doctoresque Anti-
ochenſes ad Apoſtolicum munus ſegregatum fuiſſe.Nec eſt, quòd hoc
pacto ſeſe elabi poſſe ſperet Smiglecius, ut aliud ſegregare, aliud ordi-
nare eſſe dicat : cùm ipſa verborum complexio , iſtam diſtinctionem
nequaquam admittat, luculentiſſimeque doceat, ſegregare Paulum
Barnabamque ad opus, ad quod Deus illos aſſumpſerat, id ipſum eſſe,
quod Prophetæ illi doctoresque ex Dei mandato fecerunt, quodque
Lucas his verbis exprimit: *cùm ergo iejunaßent,& precati eßent,& im-* Act:13.3.
poſuißent eis manus,dimiſerunt eos. Aliter enim nequaquam apparet,
quomodo Dei præcepto optemperaverint , & non potiùs aliud quid-
dam ab eo fecerint. Neque enim dicit Lucas: poſtquàm illos ſegregâſ-
ſent, addiderunt jejunium,preces,& impoſitionem manuum,ut nimi-
rum Apoſtoli prius declarati, poſtea epiſcopi fierent , & ſic Smiglecii
hac de re ſententia ſtabiliretur. Et hoc quidem primum eorum eſt,
quę nullo divino teſtimonio probari poſſe diximus. Alterum eſt,quòd
Paulum ante illud tempus Apoſtolum minimè fuiſſe ait , cùm rem a-
liter ſe habere jam demonſtraverimus. Tertium eſt, quòd eos Antio-
chiæ epiſcopos creatos eſſe aſſerit, idque a tribus epiſcopis nimirum
a Lucio, Simeone, & Manahe: cùm hos nec epiſcopos fuiſſe , nec illos
in epiſcoporum munere conſtituiſſe ſcriptum legamus. Si dicat,hoc
patere ex eo, quòd paulò antè prophetæ doctoresque,qui Antiochiæ
fuerint,appellati ſint. Reſpondeo,idem planè & de Paulo Barnabaque Act:13.1.
ibidem dici,eos nimirũ,ut ipſe fatetur Smiglecius, *inter prophetas do-
ctoresq; fuiſſe*, vel, ut ſignificantius dicam, in illis Antiochenis prophe-
tis doctoribusque numeratos , & quòd ex iſta ratiocinatione conſe-
quens eſt, jam itidem,ut reliqui, epiſcopos extitiſſe. Nonné vides Smi-
gleci, quibus laqueis teipſum irretias , & quantopere metuendum ſit,
ne,dum Volkelium malè ſanũ caput habere dicis , tu ipſe delires men-
teque

teque captus sis. Neque enim in sanę mentis rationem cadit, ea per vim hominibus persuadere velle, quæ nec ipsa secum consentiunt, nec ullam veri speciem habent. Verùm transeant ista: Pergendum enim est ad reliqua.

Dicit Smiglecius: hoc ipsum & patres intellexisse, & ex 1. Tim: 4. 14. constare, episcopos, impositione manuum Præsbyterii, initiari consuevisse. Respondeo, nos, quid Patres absque scripturæ testimoniis dicant sentiantvé, minimè curare. Quod verò ex loco citato constare dicit, episcopos impositione manuum præsbyterii ordinatos fuisse, id quidem facilè concesserimus, ex hoc tamen minimè id efficitur, quod probandum susceperat, nempe, Paulum Barnabamque tunc episcopos creatos fuisse, cùm eis Antiochiæ manus imponerentur; estque manifesta consequentis fallacia, cùm manuum impositionem nequaquam ita ad episcoporum constitutionem adstrictam fuisse, quin etiam aliis de causis adhiberetur, adeò notum manifestumque sit, ut res probatione non egeat.

Dixeramus in nodi dissolutione, manuum impositionem in primæva illa ecclesia ejusmodi extitisse, ut, quibus contingebat, ii plerumque donis spiritualibus ornarentnr; in huncque eundem finem ab Apostolis aliisque, quibus ea autoritas concessa erat, usurpatam fuisse. Quæ quidem dona cùm cessaverint, quippe quæ ad salutarem doctrinam in Ecclesiæ primordiis confirmandam, spectarent: cessâsse & manum impositionis necessitatem. Smiglecius verò concedit quidem, ea dona spiritualia, quę ad fidem confirmandam pertinebant, cessâsse: gratiam verò illam spiritus sancti, quâ ad dignè munus suum obeundum ordinati sanctificabantur, minimè defecisse. Hanc enim esse illam gratiam, quam Paulus Timotheum excitare jubet, datam sibi per impositionem manuum. Respondemus, nos istam gratiam Timotheo datam fuisse non negare, sed eam postea semper omnibus omnium ætatum ministris per impositionem manuum contigisse & contingere, & sic minimè cessâsse, Smiglecius nunquam probabit. *At,* inquit, *semper ipsius par est necessitas. Sine enim gratia spiritus sancti nullus tam sanctum munus dignè obire potest, ut docet expressè S. Paulus 2. Cor: 5. 5. ubi ideò, docet, nos à Deo fieri idoneos Evangelii ministros, quia non sumus sufficientes, aliquid cogitare ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.* Hîc non uno modo labitur Smiglecius. Primò enim non quæritur, an hodiernis ecclesiæ ministris, spiritu sancto opus sit nec ne: sed an perindè, ut olim, miraculoso, aspectabili & minimè communi modo, id-

do, idque per impositionem manuum, dona spiritualia in eos conferantur. Nos igitur fatemur quidem, internam spiritus sancti donandi rationem, quâ Deus hoc tempore utitur, tùm omnibus Christianis, tùm præcipuè ministris necessariam esse; aspectabili tamen modo, perque impositionem manuum id minimè fieri, res ipsa testatur. Vt enim manuum impositio cerimonia externa aspectabilisque erat; ita plerumq; aspectabilis Spiritus sancti donatio eam consequebatur, idque, ut diximus, religionis Christianæ in illis ecclesiæ principiis confirmandæ causâ. Quod cùm hac seculorum ætate minimè fieri ipso sole clariùs sit, quis non videt, rectissimè nos dixisse, simul & ejusmodi manuum impositionem cessâsse, nisi fortè aliam ob causam, nequaquam autem necessariò, in ecclesia retineatur.

Deinde quod Smiglecius illo Pauli testimonio suam sententiam constitui putat, quo negat, *se ex se, tanquam ex se, aliquid cogitare, sufficientem eße*, toto cælo errat, cùm hîc non quæratur, unde & quomodo Paulus aliique Apostoli ad ministerium suum idonei facti fuerint; sed, an hodierni ministri, per manuum impositionem, spiritum sanctum accipiant. Quid, quòd, ut ipse Smiglecius suprà fassus est, Paulus aliiq; Apostoli manuum impositione ad munus apostolicum ordinati minimè fuêre? Quâ fronte igitur hæc Apostoli verba, ad impositionem manuum, quâ hodierni ministri ordinentur suoque officio idonei reddantur, confirmandam adduxit? Quòd si dicat, Apostolum & de se & omnium temporum ministris loqui: primò id probandum erat. Deinde cogitandum, nos hinc facilè colligere posse, etiam eos a Deo ad ministerium idoneos reddi, qui manuum impositione carent, veluti fuerunt Apostoli illique dispersi. Quo in loco animadvertendum est, hoc insuper inter Apostolos eorumque socios, quod ad spiritum sanctum attinet, & nostros ministros, interesse, quòd illi nequaquam religionem ante se ab aliis promulgatam literisque consignatam, & indubitatis argumentis confirmatam, apud homines proposuêre, ut nostri ministri faciunt: sed illi ipsi fuerunt, qui primi eam humano generi tradiderint, & ideò rem novam anteaque inauditam annunciaverint: ut minimè mirum sit, eos insufficientes fuisse, ex sese, tãquam ex sese, vel cogitare aliquid, id est, quod alicujus esset momenti; cùm talia absque singulari divini spiritus munere suscipi, ne dum perfici, nulla ratione possint. Atqui hodie secus res habet, cùm nostri ministri non habeant necesse, novi aliquid cogitare aut prædicare, sed satis sit, eos illa, quæ jam ab Apostolis, divino spiritu suggerente, cogitata literisque prodita

sunt, repetere perpetuoque inculcare. Quam quidem ad rem tanto spiritus sancti munere, quanto Apostoli præditi fuêre, opus non esse, res ipsa indicat: quanquam Deum rogandum orandumque assiduò esse, ut eos spiritu suo ad officium exequendum aptissimos reddat, minimè diffitemur. Sed jam ad tertiæ demonstrationis examen veniamus.

Caput XIIII. Cujus inscriptio est:

Examen tertiæ demonstrationis, quâ ostenditur, ministros Evangelicos potestate peccata remittendi carere, ideoq́; veros ministros non esse.

Quicunque potestate remittendi & retinendi peccata carent, non sunt legitimi Evangelii ministri.

Ministri Evangelici carent hujusmodi potestate.

Non sunt igitur legitimi evangelii ministri.

Nos Syllogismi istius negaveramus majorem. Si namq́ue vera esset, sequeretur, neminem præter Apostolos, legitimum ministrum esse posse, propterea, quòd solis Apostolis, ea potestas data sit. Eam quippè nihil aliud esse docuimus, quàm primam, perfectam exploratissimamq́; tùm scientiam tùm pronunciationem aut declarationem, quibus hominibus peccata condonanda, quibusq́ue retinenda sint, vel quibus vita æterna, quibusq́ue sempiterna pernicies destinata sit. Hanc autem solis Apostolis datam esse, & interim eos etiam, qui hac potestate carent, modò inculpabiles ad docendumq́ue apti sint, legitimos ministros esse posse, compertissimum est. Potestatem autem remittendi retinendiq́ue peccata, non nisi illam primam exploratissimamq́ue tùm noticiam tùm pronunciationem, quibus peccata remittenda, quibusq́ue retinenda sint, declarare, ex eo constat, quòd ejusdem rei ratione Petro aliisq́; Apostolis claves regni cælorum a Christo traditæ sunt, id est, potestas aperiendi claudendiq́ue regnum cælorum. Is enim rem quampiam aperire meritò dici videtur, qui eam, cùm antea occulta & quasi clausa esset, primus non solùm patefacit, sed etiam ejus assequendæ & quasi ingrediendæ rationem viamq́ue ostendit. Contra verò is eam claudere existimandus est, qui primus indicat, quid homines ab illius ingressu usuq́ue prohibeat. Cùm igitur Apostolos illos fuisse constet, qui primi, post Christum, terrarum orbi regnum cælorum, ejusque ingre-

ingrediendi viam monſtraverint, primiq́ue,qui ab eo,quaq́ue de cauſa ſint excludendi,pronunciaverint, parumné liquet, poteſtatem remittendi retinendiq́ue peccata, quæ clavium nomine appellatur,idipſum ſignificare,quod paulò ante diximus? Quæ quidem res,quo confirmatior ſit, intelligendum inſuper eſt, Apoſtolos eadem de cauſa, & fundamentum nominari, idq́ue in eodem verborum contextu, ad eandemq́ue planè rem reſpectu habito; nimirum quia, quemadmodum qui domum aliquam ædificare inſtituit, is omnium primò fundamentum ponit; ita Chriſtus hoc Dei domicilium fabricaturus, ab Apoſtolis initium duxit, eosq́ue omnium primò Dei ſuiq́ue ipſius noticiâ inſtituit, quæq́ue ad ſalutem via eſſet, edocuit, ut per illos tanquàm primos eccleſiæ fundatores, omnes alios homines cæleſti veritate illuminaret. Dixeram hæc omnia ferè in nodi diſſolutione:ſed Smiglecius partim ea ſuo more diſſimulavit, partim nihil ſolidi illis oppoſuit, partim verba noſtra ita depravavit, ut cavillandi pueriliterq́ue ludendi occaſionem haberet. Inquit enim: *Iam verò Volkelius,poteſtatem peccata remittendi a Chriſto conceſſam,ita interpretatur, ut nihil aliud eſſe velit,quàm prædicationem & declarationem,quibus hominibus peccata a Deo remittantur, quibus retineantur. Id ſi ita eſt, conſequetur primùm, eos omnes, qui declarare eam Dei voluntatem de peccatis remittendis poſſunt,poſſe quoque peccata remittere,etiam pueros,etiam fœminas, etiam dæmones :quid enim obſtet,quo minus Dei voluntatem in ſcripturis declaratam,ſi velint,annuncient.*O verò gravem eruditumq́; hominem,qui de rebus ſeriis,quippè divinis, nō ſolùm ſcurriliter jocari, ſed etiam aliorum verba odiosè pervertere non dubitat. Nō dixi ego, poteſtatem peccata remittendi nihil aliud eſſe,quàm declarationem& prædicationem, quibus hominibus peccata a Deo remittantur, quibus retineantur:ſed eam nihil aliud eſſe dixi,quàm primam, perfectam exploratiſſimamq́ue,tùm ſcientiam, tùm pronunciationem aut declarationem, quibus hominibus peccata condonanda, quibus retinenda ſint. Quis igitur non videt, me iſtis tuis inaniſſimis minimèq́ue te dignis cavillationibus ita obviam iviſſe, ut nullam planè cauſam habueris,iſta tàm levia vanaq́ue in medium proferendi:nimirum pueros etiam & fæminas dæmonesq́ue prædicare peccataq́ue remittere poſſe: Cùm prima,perfecta exploratiſſimaq́ue rerum memoratarum ſcientia & pronunciatio,omnes,non ſolùm pueros fæminasq́; & dæmones, ſed etiam omnes alios miniſtros, & porrò etiam Smiglecium unà cum ipſius ſociis ab iſta poteſtate excludat. Facis igitur, Smigleci, alios riden-

ridendo, ut ipse ab omnibus irridendus proque homine parùm considerato habendus meritò sis. Quod quidem ita esse, ex eo apparet, quòd mea verba, uti a me scripta erant, subjungens, ipse contra te tuamque levitatem testimonium dicis, hoc pacto. *Neque enim benè suam causam tuetur Volkelius, cùm solis Apostolis hanc potestatem concessam esse affirmat, non aliis ministris, eo quòd Apostoli primi omnium, & quidem cum perfecta & exploratissima scientia, hanc peccatorum remissionem promulgârunt, alii verò ministri prædicationem Apostolicam solùm repetunt. Nam si peccatorum remissio prædicatione continetur, consequens est, ut ad quos ea prædicatio pertinet, remissio quoque peccatorum pertineat. Primò quidem ad Apostolos, deinde verò ad alios, qui in prædicandi officio Apostolis successerunt. Etenim quemadmodum Apostoli, etsi primò prædicârunt, alios tamen, qui post ipsos prædicaturi erant, a prædicandi munere non excluserunt: ita neque ab ea, quæ ex prædicatione consequitur, peccata remittendi potestate. Nihil igitur obstat, dæmonem Arianis prædicare remissionem peccatorum posse, & ex ea prædicatione Arianos a Cacodæmone consequuturos peccatorum remissionem & indulgentiam, in forma Iubilæi amplissima, non minus, quàm cùm eandem remissionem prædicarent Apostoli,* Hîc rursus intelligendum est, nos non dicere, peccatorum remissionem prædicatione contineri. Ambigua enim hæc esset oratio, remque qua de agitur, non satis exprimens: cùm, ut jam ostendimus, claves istæ sive peccata condonandi retinendique potestas, non in prædicatione simplici aut generali; sed in pronunciatione illa prima, & non in hac solùm; sed simul in exploratissima rei istius scientia costituta sit. Citavit Smiglecius hæc mea verba, in quibus, licèt omnia ista, ipso etiam teste, expresserim, solùm tamen prædicationem arripuit, ut nimirum quam candidè ageret, quamque veritas sibi cordi esset, omnibus patefaceret. Ex quo consequitur, hæc ipsius verba nullius ponderis esse: *Consequens est, ut, ad quos ea prædicatio pertinet, remissio quoque peccatorum pertineat: primò quidem ad Apostolos: Deinde verò ad alios, qui in prædicandi officio Apostolis successerunt.* Quis enim hîc non videt, Smiglecium cum sua umbra pugnare? cùm, ut ostendimus, & alia nostra verba fuerint, & porrò ex illis nequaquam, quod hîc Smiglecius somniat, concludi possit. Prima enim, perfectissima exploratissimaque rei istius, de qua agimus, tùm scientia, tùm pronunciatio, ita comparata est, ut ad neminem, præter Apostolos, pertinere possit, & porrò nequaquam, primò Apostolis, postea reliquis ministris conveniat, cùm Apostoli nullum hac in re possint habere successorem, quippè qui,

pè qui, ut demonstravimus, eam ipsam ob causam ecclesiæ fundamentum appellati sint, quod cùm semper in ædificio primum sit, successionem omnem excludit. Inania igitur prorsus sunt, quæ postmodum addit Smiglecius: *Etenim quemadmodum Apostoli, etsi primò prædicârunt, alios tamen qui post ipsos prædicaturi erant, a prædicandi munere non excluserunt: ita neque ab ea, quæ ex prædicatione consequitur, peccata remittendi potestate.* Intelligendum quippè est, primæ perfectissimæ exploratissimæque scientiæ ac pronunciationis, eam esse naturam, ut ipsa per se ac necessariò omnes alios ministros excludat. Illud igitur prædicandi munus, a quo Apostoli reliquos ministros non excluserunt, nequaquam illud est, in quo potestas remittendi retinendique peccata continetur, sed ejusdem quædam repetitio, ad quam nulla hodiernis ministris opus est Apostolica autoritate aut singulari missione, cùm ista ad rem novam terrarum orbi annunciandam requiratur, ut sæpissimè a nobis demonstratum est. Ex quo facilè apparet, nostros ministros non ipsos suavé autoritate declarare aut pronunciare, quis a peccatis absolvendus, quis verò damnandus sit, sed, quid olim hac de re Apostoli tradiderint, hominibus exponere. Hæc si Smiglecius justis ponderibus examinâsset, nunquam sese tam turpiter dedisset, ut in re verissima divinissimaque tam obscœnè cavillaretur. Et tamen non potest sibi ab ista verborum turpitudine temperare, dicit enim: *Nihil igitur obstat, dæmonem Arianus prædicare remißionem peccatorum posse, & ex ea prædicatione Arrianos a cacodæmone consecuturos remißionem pecatorum & indulgentiam.* Imò sunt, quæ obstent, cavillator. Primò enim, ut quis ea prædicatione, de qua loquimur, uti possit, necesse est, ut ex eorum genere sit, quibus Deus hujusmodi actiones competere voluit. Quod quidem genus, non angelorum, quantumvis bonorum, nedum malorum, sed hominum esse, ipse Smiglecius libri sui pag: 49. non solùm asserit, sed aliquot etiam rationibus demonstrat. Quæ igitur, malùm, dementia est, tùm sibi ipsi turpissimè repugnare, tùm instantiam planè heterogeneam, contra logicam disciplinam afferre, & quod turpissimum est, tantopere sibi de maxima ignorantia inanissimaque cavillatione placere? Rusticis & omnibus doctrinæ expertibus hominibus, atque adeò scurris, istam disputandi, ne dicam nugandi, rationem permisisset magnus iste Doctor, ipse verò gravitati studuisset, quæ ut semper, ita maximè tunc servanda est, cùm res divinas tractamus. Et quidem si ultionis studio teneremur, Smiglecium suo ipsius gladio jugulare possemus. Neque enim difficile esset, ostendere, diabolicas

bolicas doctrinas, quarum Paulus 1. Tim: 4. meminit, apud istos maximè vigere, in quibus & horrenda idololatria, & illa a veritate defectio, quam idem Apostolus diabolo adscribit, numeranda est; ut facilè appareat, diabolum apud istos prædicare, istorumque peccatorum remissionem ita annunciare, ut pro peccatis minimè habeantur. Ita nimirum diabolus illis prædicat peccataque remittit. Quæ quidem uberius evidentiusque demonstraremus, si par pari referre nobis propositum esset.

Deinde & hoc obstat, quo minus diabolus, non solùm prima illa Apostolorum prædicatione uti, & sic peccata verè remittere, sed etiam eandem repetere possit, quòd ad eam rem nec aptus est, nec ut hoc
Joan: 8.44. faciat, a se ipso impetrare potest. Est quippè mendax, & ideo veritatem prædicare nescit, & non ad salutem, sed perniciem hominum intentus.

Pergit autem Smiglecius aitque: *Quid, quòd nec ministris opus esset, imò ne prædicatione quidem, ad eam, quam isti fingunt, peccata remittendi rationem. Posset enim quilibet absque ministro sibi ipsi ex sacris literis eam Dei voluntatem & decretum repræsentare, sibique ex consequenti peccata remittere, quo nihil absurdius dici potest.* Hanc suam objectionem Smiglecius in nodo suo multò commodius uberiusque expresserat, hoc pacto: *Si ita res haberet, nullo opus esset ministro: cum sic quilibet ea, quæ Apostoli de remissione ac retentione tradiderunt, sine ministro, vel ipse legere in scripturis posset, vel ab aliis, qui non sunt ministri, discere, vel sibi ipsi in mentē revocare.* Nos responderamus, non satis esse, ad ministerium tollendum, ostendere, quemlibet Apostolorum doctrinam vel ipsum legere sibique in memoriam revocare, vel ab aliis discere posse: sed necesse insuper esse, demonstrare, omnes homines tam esse in percipiendo solertes, ut nullo indigeant doctore, ad rei istius, qua de agitur, rationem planè intelligendam, & tam in faciendo officio diligentes, ut nullo opus sit monitore, & tam contra carnis, mundi diabolique impetus armatos, ut nullo egeant gubernatore vel duce, & denique tam vigilantes atque circumspectos, ut ad eos suscitandos inque officio continendos nullus requiratur custos. Hanc nostram responsionem non refutavit Smiglecius, nec, quod diceret, habuisset, nisi suo more aliquot mihi verba affinxisset. Inquit enim: *Neque verò satis facit Volkelius, cùm ait, aliquos solertiores ministro non egere ad remissionem peccatorum, sed rudiores duntaxat. Quasi verò ad hoc Dei decretum intelligendum, tantum lumen requiratur, ut a rudissimo quoque intelli-*

intelligi non possit. Respondeo primò, Volkelium nunquam dixisse, aliquos solertiores ministro non egere ad remissionem peccatorum, ut omnibus verba mea legentibus (quæ eam ipsam ob causam hîc, ita ut jacent, repetere placuit) clarissimè patere arbitror. Si dicat, hanc sententiam verbis meis inesse: Ne sic quidem justam reprehensionem effugiet, cùm aliud sit, quempiam verbis istis, quæ mihi affiingit, uti; aliud, ex illis quippiam colligi posse. Adde, quòd ne hoc quidem ita sese habet; cùm non solùm hanc causam attulerim, cur ministerium minimè tollendum sit, sed aliquot etiam alias, quas omnes auferri oportet, si ministerio minimè opus esse ostendere volumus; Idque non in uno alteroque ecclesiæ constitutæ membro, sed in omnibus: ita ut nullus in ejusmodi ecclesia reperiatur, qui dictas ob causas ministro non indigeat. Addidi reliquis istius causis rei, & decus ordinemque in ecclesia servandum; & ideò probandum insuper est, sine hoc quoque ecclesiam satis rectè gubernari posse. Et hoc quidem illud est, quod passim in libro nostro inculcamus, ministrorum ordinationem, quamvis non absolutè, ex ea tamen parte necessariam esse, quatenus ista omnia quæ percensuimus, absque illa non ita benè commodeque haberi possunt, ut, cum adest, habentur. Ex quo fit, ut Smiglecius, unâ tantum causâ idque insidiosè arreptâ, reliquis omnibus omissis, nullam absurditatem ex nostris verbis concludere potuerit. Ex altera parte tamen dicimus, si eveniat, ut quispiam, certis de causis, ibi vitam degere non possit, ubi ecclesia constituta existat, interim tamen ex prima illa exploratissima Apostolorum prædicatione didicerit: Omnibus Christo confidentibus atque obedientibus, peccata remissum vitamque æternam donatum iri, ipseque sese ex isto numero esse sentiat, nequaquam absurdum esse, hunc, non quidem sibiipsi peccata remittere, ut absurdè loquitur ipse Smiglecius, sed, sibi peccata remissa esse, firmissimè credere.

Constat igitur, ut ad rem redeamus, Smiglecium, ista absurda ex nostris dictis colligendi, nullam causam habuisse, & sic etiam ea vanissima esse, quę postmodum infert: *Quod, ut per se absurdum est, ita convincit manifestè, peccatorum remissionem non sola remissionis prædicatione contineri. Quocirca & Apostoli, non prædicatione remittebant peccata, sed solùm media indicabant, a Christo instituta, ad peccatorum remissionem consequendam. Cum enim Petrus prædicâsset remissionem peccatorum, in prima sua post acceptum spiritum S. concione, non illicò illos peccatorum remissionem consecuturos pronunciavit, etiamsi prædicationi credidissent,*

sed pœnitentiam agere iussit, & baptizari unumquemque in remissionem peccatorum Act:3.39. Paulo etiam Ananias, post prædicatam fidem & remissionem peccatorum, indicavit baptismi sacramentum. Exurge, inquit, & ablue peccate tua, Act: 22.19. Si igitur Apostolos & Apostolicos viros huius potestatis, quam Christus ad peccata remittenda reliquit, interpretes adhibeamus, intelligemus profectò, solam remissionis prædicationem non eße peccatorum remissionem, nec eos qui prædicationi aßentiuntur, illicòconsequi remissionem peccatorum, nisi ad sacramentum baptismi accedant, inquo ex Christi instituto peccata remittuntur. Respondeo, hîc rursum partim cum sua umbra pugnare Smiglecium, partim terminos mutare, & sic nihil, pace ipsius dixerim, ad rem loqui. Ac illud quidem ita, ut id impugnet, quod nos nunquam asseruimus aut defendendum suscepimus: peccatorum nempè effectivam cōdonationem, sola prędicatione contineri. Hoc enim itidem, ut Smiglecius, pernegamus. De effectiva autem peccatorum remissione eum hîc loqui, ex eo patet, quod mox suppositis Petri Ananiæque exemplis probare instituit, homines non mox, audita admissaque eorum prædicatione, peccatorum remissionem consecutos esse. Atque hinc & hoc alterum apparet, videlicet, Smiglecium terminos mutare, & porrò nihil ad rem dicere. Satis enim eum intellexisse, nos non de ejusmodi prædicatione verba facere, quâ actu ipso peccata remittantur, sed quâ pronuncietur declareturque, quibus peccata remittenda quibusque retinenda sint, ex his verbis ipsius patet. *Iam verò Volkelius, potestatem remittendi a Christo conceßam, ita interpretatur, ut nihil aliud esse velit, quàm prædicationem & declarationem, quibus hominibus peccata a Deo remittantur, quibus retineantur.* Quanquam autem, ut suprà ostendimus, non eadem planè verba nostra hîc a Smiglecio recitentur, cùm nos de prima illa exploratissimaq; rei istius pronunciatione, ab Abostolis facta, loquamur. Effectivam tamen peccatorum remissionem nos prędicationi minimè tribuere, satis hîc ipse Smiglecius testificatur. Quid igitur est causæ, cur, quasi sui oblitus, statum quæstionis nostræ ita mutet alioque torqueat, ut quid dicatur, ipse non intelligere videatur?

Pergit autem, & hunc in modum loquitur: *Accedit, quòd Christus certos nos fecit, iis peccata remissum iri in cælo, quibus Apostoli remisissent in terris: id si de prædicatione remissionis intelligatur, invertetur Christi sententia & omnis verborum ordo. Non enim quibus homines peccata remiserunt in terris, Deus remittet in cælis: sed quibus Deus ante remiserit in cælis, homines per prædicationem annunciabunt, remissa esse in ter-*

in terris: alioqui falſum annunciarent, peccata eſſe remiſſa in terris, niſi ante fuerint remiſſa in cælis. Neque verò Chriſtus dixit, quibus remittenda promiſeritis, ſed, quibus remiſeritis. Is enim qui ſolùm remittendum promittit, remittere non dicitur. Ad hanc Smiglecii objectionem reſponderamus in nodi diſſolutione, quam noſtram reſponſionem ab eo refutari oportuit, ſi cauſam ſuam tueri voluit. Non gravabimur tamen, ea quæ dixeramus, paulò explicatiùs repetere. Intelligendum igitur eſt, fieri non poſſe, ut immutabile Dei decretum, de ſalvandis illis qui credunt, damnandis verò qui contra faciunt, ita hominum voluntati ſubjiciatur, ut pro ſuo arbitrio illud mutent. Ex quo neceſſariò conſequitur, tunc demum remiſſionem retentionemq; peccatorum, quæ in terris fit, in cælo ratam firmamque fore, cùm ab illo decreto Dei ne latum quidem unguem diſceditur: & porrò veriſſimum eſſe, quod in priore noſtro ſcripto diximus: poteſtatem remiſſionis peccatorum pronunciandæ ſive declarandæ, nequaquam ſimplicem abſolutamque fuiſſe, ſed conditionalem, ut nimirum, qui iſtam poteſtatem habuerunt, terrarum orbi, ſine ulla dubitatione denunciarent, omnes in Chriſtum credentes ſalvatum, omnes verò non credentes damnatum iri.

Fruſtra autem timet Smiglecius, ne Chriſti ſententia ordove verborum invertatur, modò ad ipſius Dei Chriſtique mentem accõmodetur. Perinde enim eſſe, res ipſa docet, quaſi Chriſtus Apoſtolos ſuos hunc in modum allocutus fuerit: *Ego mitto vos, ut decretum Dei, cujus ego interpres ſum, hominibus promulgetis, nimirùm eos, qui crediderint atque obtemperaverint, ad ſempiternam ſalutem, qui verò contra fecerint, ad æternam perditionem deſignatos eſſe. Si igitur in terris hoc Dei conſilium meo nomine eoq; prorſus modo, quo vobis a me explicatum eſt, propoſueritis, omnino hoc veſtrum factum in cælis approbabitur, ratumque ac firmum ſemper futurum eſt.* Hanc eſſe Chriſti mentem, ipſa ſcripturæ analogia convincit, nec ordo verborum invertitur, cùm hoc Smiglecii pronunciatum non planè verum ſit: *Non quibus homines peccata remiſerint in terris, ſed quibus Deus antè remiſerit in cælis, homines per prædicationem annunciabunt remiſſa eſſe in terris.* Nam alia eſt ratio divini decreti, alia prædicationis, præſertim ſi modus loquendi divinis ſcriptoribus uſitatus ſpectetur. Nusquam enim is in ſcriptura dicitur peccata remittere, peccata expiare, peccata purgare, qui id facere decrevit: ſed qui vel re ipſa id facit, vel hoc fieri, aut factum eſſe declarat ſeu pronunciat. Cùm igitur Deus neutrum tunc fecerit, cùm decre-

decretum istud seu consilium iniret, vanum esse, quod hîc Smiglecius de ordinis inversione dicit, nemo non videt.

Illud quoque Smiglecii causam nihil juvat, quod ait: *Christum non dixiße, quibus remittenda promiseritis, sed, quibus remiseritis, cùm is, qui solùm remittendum promittit, remittere non dicatur;* quippe cùm hoc partim falsum sit, partim ejus, quod vult Smiglecius, concludendi nullam vim habet. Ac illud quidem ex eo patet, quod illos legales pontifices peccata expiâsse, mundâsse atque occultâsse (quod idem est ac remisisse) scriptum legimus: quia nimirum sacris ritè peractis, peccata divinitùs condonata esse declarârint, ut & res ipsa convincit & multi doctissimi viri annotârunt. Neque enim sacrificia illa tantam vim in se continebant, ut re ipsa peccata remittere expiareque possent: sed singulari Dei decreto fiebat, ut sacrificiorum cerimoniâ, ex ipsius præscripto, per sacerdotem confectâ, populus de peccatorum remissione certissimus esset. Quid igitur vetat, quo minùs & Apostoli hoc sensu peccata remisisse dici possint? Quinimò cum peccatorum remissio, in novo fœdere, vitæ æternæ donatione contineatur, Apostolique nequaquam, nedum alii ministri, vitam æternam dare possint, cùm hoc nemini, præter Christum, a Deo concessum sit: parumné liquet, remissionem peccatorum, non nisi eo, quem diximus, sensu, Apostolis tributam esse? Ex quo apparet, & alterum verissimum esse, nimirum ex eo, quòd Christus non dixit, quibus remittenda promiseritis, sed quibus remiseritis, minimè consequens esse, Apostolos reipsa peccata remisisse, nisi eos vitę ęternę donandę potestatē habuisse volum⁹. Ne miretur igitur Smiglecius, *nos dirissimam blasphemiam* existimare, si quis dicat, remissionem peccatorum, quæ in cælo fiat, ab ea pendere, quæ fit in terra, nec, Christum ipsum hoc affirmare dubitet.

Nam præterquam, quòd sic loquendo, horrendam blasphemiam committet, nunquam Christi eam mentem esse probabit, ut satis jam docuimus. Nec ea quæ subjungit, quicquam ponderis afferunt, ad stulticiam istam defendendam, videlicet: *Deum, cum aliquid interventu hominum facere decernit, non sua se potestate privare, sed potius legem eam sequi, quam ipse suis actionibus præscripsit.* Atqui si Deus sua sese potestate non privat, quomodo ab hominum instituto pendet? aut qua ratione probabitur, illum sibi eam præscripsisse legem, ut hominum nitatur arbitrio? cùm nequaquam divinæ maiestati consentaneum sit, ita sese abjicere, ut ullo modo ab hominibus actionum suarum suspensas rationes habeat, etiam tunc, cùm hominum interventu aliquid facere decer-

decernit: quandoquidem Deum decernere, hominum interventu aliquid facere, idem planè eſt, quod, per homines aliquod agendi conſilium inire. Tantum verò abeſt, ut qui per alium agit, ab eodem dependeat, ut potius per ſe ipſum agere, omnium ſapientum judicio dicatur, & porrò ii, quorum in agendo operâ utitur, planè ex ipſo pendeant, quamvis quod illius juſſu faciunt, approbet, perindeque habeat, ac ſi ipſe feciſſet. Neq; enim ullum vel ſcripturæ teſtimonium, vel exemplum afferre poteſt Smiglecius, quo Deum ſibi legem impoſuiſſe doceamur, ut ab hominum arbitrio penderet; aut quo declaretur, Deum hominum interventu quippiam facere, aliud eſſe, quam eundem per homines facere. Quòd enim hoc in remiſſione peccatorum, quæ ab hominibus in terris peragatur, fieri dicit, id præterquàm quòd falſum eſſe jam demonſtravimus, etiam illam legitimæ diſpoſitionis legem violat, quâ vetamur, illud ipſum, de quo quæritur, inſtantiæ exempli-vé loco adducere.

Sed enim exemplum Ioſuæ producit, *cujus voci tunc Deus obedierit, cùm ſoli imperaret, ut conſiſteret.* Atqui hoc ad rem, quam ſibi probandam ſumſit Smiglecius, nihil affert momenti. Primò enim aliud eſt, Deum perpetuam ſibi legem ab hominibus dependendi imponere, aliud quoque, eundem ſemel tantùm beneficio quodam inaudito populum ſuum afficere, ut iſto in loco factum fuiſſe ipſe verborum contextus declarat, cùm & Deum pro populo Iſraelitico tunc pugnaſſe, & Ioſuam, antequam verba ſua ad ſolem dirigeret, ipſum Iehovam allocutum eſſe, ibidem ſcriptum legamus: quod ſine dubio non mandâſſe eum Iehovæ ſignificat (quid enim abſurdiùs aut inſolentiùs excogitari poſſit, quam humanam creaturam, quæ pulvis umbraque eſt, ira ſe efferre, ut creatori ſuo, quo nihil altius potentiusque eſt, per inauditam ſuperbiam imperet?) Sed potiùs eidem ſupplicâſſe, ut divinos homines feciſſe conſtat, quoties miraculum aliquod patrandum fuit. Nec eſt, quòd verba, *obediente Deo voci hominis*, urgeat; cum nequaquam, iſto in loco, imperium præſupponant, idque tùm propter jam dictam cauſam, tùm quod eccleſiaſtici capite 46. 5. (ubi eadem planè res commemoratur) ſic ſcriptum legimus: *Nonne ad manum illius retrogreſſus eſt ſol, & unus dies fuit ut biduum? Invocavit altiſſimum principem, cùm affligeret inimicos circumquaque, & magnus Dominus exaudivit eum,* ut facilè appareat, Deum ita voci illius obedivisse, ut preces ejus exaudiverit: quanquam non deſunt viri doctiſſimi linguæque hebraicæ peritiſſimi, qui in ſuis Bibliis, non obedivisse, ſed auſcultâſſe Deum

Ioſue 10. 12.

Deum voci Ioſuæ, legendum doceant, quod verbum ſæpiſſimè pro verbo, audiendi, uſurpari, compertiſſimum eſt. Si dixerit quispiam, etiam tunc pendere Deum ab hominum voluntate dici poſſe, cùm illorum precibus movetur. Reſpondeo, hinc contrarium potius colligi, cùm is ab altero pendeat, qui eo nō juvante aut dante, id quod expetit quoque indiget, habere non poteſt, id quod in precibus alteri exhibitis maximè cernitur. Adde quòd Deus nequaquam ad preces hominum audiendas ita adſtrictus eſt, quin, ſi velit, aliter facere poſſit, quippe qui tum demum precibus hominum moveatur, cùm ſecundùm ipſius voluntatem fiunt. Qua de cauſa illum eos etiam ſæpè non exaudiviſſe legimus, qui ipſi alioqui chariſſimi fuêre. Quid, quòd ſi maximè precum ratione Deum ab hominibus pendere, contra ſanæ mentis rationem concederemus, nihil tamen iſtud ad rem faceret, cùm Apoſtoli, non precibus poteſtatem remittendi impetrârint, ſed Deo ita decernente perq́ue Chriſtum ea, quam diximus, ratione, in hoc munere illos conſtituente illud executi fuerint. Quòd ſi verba ex Eccleſiaſtico modò a nobis citata, non ad præcedens orationis membrum, nimirum ad id, quod de ſole retrogreſſo dicitur, quispiam referendum urgeat, ſed ad poſterius, ut legatur, Deum Ioſuam exaudiſſe, immiſſis lapidibus & grandinis potentia vehementi: non repugno quidem, ſed interim valdè abſurdum eſſe dico, Ioſuam iam Deo ſupplicâſſe, id petens, quod factu videbatur facilius, utpote naturæ ordinem nequaquam evertens: jam verò eidem Deo imperâſſe, ut (quod factu difficilimum videbatur) naturæ curſum conſtantiſſimum a ſeq́ue ſapientiſſimè conſtitutum, inhiberet atque mutaret. Neque eſt, quòd adeo Ioſuam Deo familiarem fuiſſe, quispiam autumet, ut non dubitaverit, audaciùs aliquantum cum illo agere, & ſic interdum etiam imperare. Hoc enim in illum minimè cadit, qui ſeſe pulverem umbramq́ue, Deum contra ignem conſumentem eſſe; quantumq́ue periculum eſſet, maieſtatem ipſius, pro eo ac par eſt, minimè revereri, ignorare non potuit. Iam enim viderat, quid Moſi, quid Aaroni, quid reliquis Iſraelitis in deſerto accidiſſet. Abraham certè multò quàm Ioſua Deo familiarior fuiſſe videtur, quippe qui eam ipſam ob cauſam, amicus Dei appellatus fuerit: attamen quàm timidè quamq́ue verecundè, non ipſum Deum, ſed angelum, ipſius perſonam ſuſtinentem, allocutus fuerit, Moſes luculentiſſimè teſtificatur. Sed eſto, fuerit Ioſua tam audax impudensq́ue, ut Deo imperaret, num protinus ſequitur, Deum ab illo pependiſſe, aut legem, quam ipſe ſibi præſcripſerit, ſecutum fuiſſe? Nequa-

2. Cor: 12. 8. 9.

Iacob: 2. 23.

quaquam: cùm nec iſta conſequentia ulla ratione probari poſſit: nec quicquam obſtet, quin Deus mera ſua voluntate, nulla lege obſtrictus, Ioſuæ ſatis fecerit.

Pergit Smiglecius & dicit: *Ridiculus verò eſt Volkelius, cum in hunc modum poteſtatem peccata remittendi, quam aſſerimus, impugnat:* Si inquit, *Poteſtas efficientiam remiſſionis & retentionis peccatorum contineret, omninò ſtatuendum eßet, eos qui hac poteſtate fuerint præditi, re ipſa efficere in hominibus, ut voluntate ſua ea præſtarent, quæ neceſſaria ſunt ad remiſſionem peccatorum obtinendam, ſimiliter & illa, quæ eos ab hac remiſſione excludunt. Quod cùm nec Deus ipſe faciat (liberam enim homini voluntatē reliquit faciendi quodlibet) veriſimile non eſt, hominib: id eum conceſſiße.* Hîc reſpondeo, ipſum Smiglecium non ſolùm ridiculum, ſed etiam in me injurioſum eſſe: Et hoc quidem ideò, quod in meorum verborum locum ſua verba ſubſtituit. Par enim omninò mihi eſſe videtur, ut ſua ſuis, mea autem meis verbis exprimat. Tametſi enim, non tàm de verbis, quàm de re ipſa inter nos agatur: Tamen, cùm facilè ex verbis alterius perperam citatis, animi parùm candidi ſuſpicio, multis de cauſis, naſci poſſit, prudenti viro id vitii omninò cavendum judico. Huc accedit, quod fieri poteſt, ut alterius verba dum muto, legitimam eorum conſtructionem violem, & ita per ſummam injuriam, vitium, quo ipſe laboro, in alterum conferam.

Iam ad illud alterum quod attinet, dico, Smiglecium ideò maximè ridiculū eſſe, quod rem manifeſtiſſimam negare nō dubitat. Cùm enim firmiter a Deo conſtitutum ſit, ut non niſi illis peccata condonentur, qui Chriſto confidunt, ſeu in eum credunt, neceſſe omninò eſt, Apoſtolos, ſi effectivè, ut ſic dixerim, hominibus peccata remiſerunt, ſimul re ipſa effeciſſe, ut in Chriſtum crederent. Quod cum ne ipſe quidem Smiglecius concedere videatur, conſequens eſt, nullo alio modo Apoſtolos peccata remiſiſſe & retinuiſſe, quàm primò certoque pronunciando, credentibus in Chriſtum peccata remiſſum, non credentibus autem retentum iri. Hîc ſi Smiglecius id reſpondere voluiſſet, quod aliqua ſaltem ex parte ad rem faceret, dixiſſet, ad reipſa hominibus peccata condonanda vel retinenda, minimè neceſſe fuiſſe, ut Apoſtoli fidem Chriſto debitam, hominum pectoribus insererent, cùm eam jam in illis eſſe, perſpicere, & ideò ſine ulla dubitatione, ea, qua dictum eſt, ratione, peccata illis remittere potuerint. Verùm ne ſic quidem elabi potuiſſet: cùm Apoſtoli nec exploratores cordium, in quibus maximè fides latet, fuerint, nec, ſi quacunque ex parte aliquem in Chri-

stum credere cognovissent, statim re ipsa peccata remittere potuissent, sed potiùs ea remissa aut remissum iri declarare, respectu nimirum habito ad Dei decretum, quod de credentibus in Christum remissione peccatorum donandis jam ante mundi constitutionem fecerat. Quo pacto igitur, Smiglecius, potestatem istius rei Apostolis concessam, in ipsa remissionis peccatorum efficientia sitam esse probare possit, non video. Et tamen rationem illam meam stramineam appellat, dum ipse responsionem ex paleis conflatam affert, inquiens: *Ipse Deus nulla facta vi voluntati, peccata remittere potest: Cur non idem possint & homines?* Respondeo, hanc ob causam id ab hominibus fieri non posse, quod inter Deum hominesque insignis, quantum ad hanc rem attinet, distantia est: cùm Deus & hominum mentes introspiciat, & ideò, quis credat, quis minimè, exactissimè nôrit: & solus, non tantùm credentibus peccata condonare, non credentibus autem retinere, jam antè decreverit, verùm etiam re ipsa utrumque faciendi, a seipso potestatem habet, quam quidem per nullum alium, præter filium suum Iesum Christum, aliquando declaraturus est. Si igitur Smiglecius stramineam suam responsionem tueri cogitat, ostendat, Deum non solùm Apostolis hominum mentes intuendi, sed tantam etiam peccatorum remissionis potestatem fecisse, quantam habet ipse, ut nimirum & mortem sempiternam, peccati pænam, auferre, & vitâ æternâ credentes donare possent. In his namque duabus rebus, ex Dei decreto, effectivam peccatorum condonationem consistere, easque solum Deum Christumque exequendi potestatem habere, nemini obscurum aut parum apertum esse potest. Itaque relinquitur, nihil aliud hac in re Apostolis concessum fuisse, præter remissionis retentionisque primam certam exploratamq; pronunciationem, eamq; non absolutam, verùm condicionalem. Sed videndum, quid præterea Smiglecius nobis objiciat: *Volkelius*, inquit, *eò dementiæ progressus est, ut asseruerit, ne Christum quidem ipsum, eam potestatem verè habuisse.* Respondeo; Imo verò Smiglecius eò impudentiæ progressus est, ut per summam calumniam ea Volkelium dicentem facere non dubitet, quæ nunquam dixit. Vbi enim & quando Volkelius ita locutus est? ostende paginam, ostende versiculum: Sed quando tibiipsi, mi Smigleci, me tacente, tantum onus imponere voluisti, citando ea, quæ in nostra catechesi dicuntur, portandum sanè illud erat, & ea, quæ tibiipsi objicis, convellenda, nec priusquàm hoc faceres, blasphemos nos Antichristianosque appellare cõveniebat: cùm hoc non sit disputatorem, sed, pace tua dixerim,

xerim, conviciatorem agere, a quo vitio quàm longè homo Christianus abesse debeat, tu quidem ignorare non potes. Ipse certè non obscurè fateris, te istam sententiam refellere non posse, locumque illum de paralytico sanato, contra te ipsum adducis. Verba enim Christi, *remittuntur tibi peccata*, non nisi peccata, in terris, remittendi potestatem declarare, ipse Christus ibidem disertissimè docet, cùm ait: *Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata* &c. Ex quo intelligitur, ea, quæ postmodum Smiglecius de scribarum mente subjungit, nullius momenti esse, cùm, quicquid illi de Christi verbis senserint dixerintvé, Christo credendum ipsiusque verba firmiter tenenda sint. Adde, quòd istud pharisæorum exemplum nihil ad rem facit: cùm illis ne in mentem quidem venerit, negare, Christum habere potestatem remittendi peccata in cælis: Christus enim non solùm verba ista ad paralyticum in terris sanandum dirigit, sed expressè etiam dicit, *se habere potestatem peccata remittendi in terris*. Quæ quidem ipsius responsio nequaquam ad rem propositam pertineret, si ita esset, ut de scribis asserit Smiglecius. Respondendum quippè fuit, se habere potestatem peccata remittendi in cælis. Ita nimirum homines isti Christum sapientissimum disputatorem, ex suo ingenio ineptissimisque suis responsionibus judicare non dubitant. Math:9.2. Matt:9.6.

Nec quicquam Smiglecianę causæ præsidii affert, quòd dicit: *remissionem culpæ Dei esse propriam*: cùm aliud sit, rem quampiam Dei propriam esse, aliud, ejusdem potestatē quempiam habere in cælis. Quid, quòd potestatem istam homini datam esse, expressissimis verbis, tùm ab ipso Christo, tùm a turbis affirmatur. Qui homo, cum nondum ad cælos tunc conscendisset, a Deique dextris consedisset, interim tamen in terris peccata remitteret, parumné liquet, etiam hominem id Dei beneficio, quantumvis in terris, habere posse, quod Smiglecius Dei proprium esse dicit: ut facilè appareat, falsissimū esse, quod dicit Smiglecius: *nos metuere, ne, si Christo potestatē eam, quam Dei propriam eße vult, conceßerimus, illicò Christum eße verum Deum concedere cogamur*. Nos enim minimè coacti, imò lubentissimè, etiam tunc Christum hominem verum Deum fuisse confitemur, Idque tùm ob hanc ipsam potestatem, tùm aliis multis de causis: quamvis, cùm hîc non æterno illi unique Deo, sed ab hoc eodem Deo, homini Christo Iesu potestatem istam datam esse apertissimè dicatur, nulla re ad amentiam istam impelli possimus, ut eam ipsam ob causam, hominem istum æternum illum Deū esse concedamus. Iam quòd Smiglecius potestatem remittendi Matt:9.8.

 pecca-

peccata, Dei propriam eſſe dicit,ex eoque colligere videtur, Chriſtum eam habere non potuiſſe, niſi æternus Deus ille fuiſſet; Dicimus, eum longè ſua opinione falli: cùm hîc disertè dicatur, hanc poteſtatem homini datam eſſe,exque eo neceſſariò conſequatur,eam Dei naturalem proprietatem non eſſe,quippè quæ nulli alii,& ſic nec homini, dari poteſt. Vt enim Dei natura cum nemine communicari poteſt, ita & de naturalibus illius attributis judicandum. Intelligendum quippè eſt, ea quæ Deo attribuuntur, non ſemper ex ea parte conſiderari, quatenus ſunt eſſentiales ipſius proprietates, ſed ſæpe etiam, quatenus ſunt Dei effecta,extra ipſius eſſentiam conſtituta,ex illis tamen naturalibus proprietatibus orta, qua de cauſa & iisdem cum illis nominibus appellantur. Ac prior quidem eorum conſideratio, omnem cum aliis communicationem excludit. Poſterior verò communicationem cum aliis in ſe continet: Veluti eſt Sapientia, quæ, quatenus in Deo naturaliter, ut eſſentialis illius proprietas,ineſt, nemini tribui poteſt, & hoc ſenſu ſolus Deus ſapiens dicitur: quatenus verò non quidem eſſentialis Dei
Rom:16.27. proprietas,ſed ejusdem effectus eſt, cum aliis quoque communicatur:
1.Tim:1,17. quo pacto & homines ſapientes,Dei beneficio,reddi dicuntur. Eodem modo & de poteſtate Chriſto a Patre donata aliisque Dei attributis ſentiendum eſt.

Sed jam tandem ad ea veniendum eſt, quæ de ſpiritu ſancto inter nos diſputantur. Dixeramus in priore noſtra reſponſione, Chriſtum, cum ante aſcenſum diſcipulos afflâſſet hæcque ad illos verba feciſſet: *Accipite ſpiritum Sanctum*,hac ipſa cerimonia adumbrâſſe id,quod poſt aſcenſum reipſa daturus erat, & ſic tunc nondum Apoſtolos reipſa ſpiritum ſanctum accepiſſe: idque tùm ipſius rei, tùm ſcripturæ teſtimoniis comprobaveramus. Rem ipſam id indicâſſe ideò diximus, quòd ſpiritus ſanctus vires ſuas tunc non exeruerit, Apoſtolique nemini adhuc peccata vel remiſerint,vel retinuerint, & inſuper poſt Chriſti aſcenſum demum pænitentiam & remiſſionem peccatorum prædicandam ab illis fuiſſe, evidentiſſimè demonſtravimus. Scripturæ teſtimoniis ita rem iſtam comprobavimus, ut primò Chriſti illa verba addu-
Ioan:16.7. xerimus: *Si ad Patrem non abiero, Spiritus ſanctus non veniet ad vos; ſed ſi abiero,mittam eum ad vos.* Item illa Ioannis: *Nondum erat Spiri-*
Ioan:7.39. *tus ſanctus(ſcilicet effuſus)quia Chriſtus nondum erat glorificatus*. Addideramus etiam,Lucam teſtari, in feſto pentecoſtes demum ſpiritum
Act:2.1,2,3,4. ſanctum effuſum fuiſſe. Quid ad hæc Smiglecius? Diſtinguit inter viſibilem & inviſibilem ſpiritus ſancti donationem. Et hac quidem Chri-
ſtabi-

ſtum ante ſuum in cælum aſcenſum, illâ verò poſt aſcenſum uſum fuiſſe aſſerit. Verùm, hanc diſtinctionem vaniſſimam eſſe, ex eo colligitur, quòd, ſi Chriſtus ante ſuum aſcenſum, ulla ratione ſpiritus S. donandi poteſtatem habuiſſet, aut reipſa eum donâſſet, nequaquam Ioannes ſimpliciter dicere potuiſſet, *non fuiſſe ſpiritum ſanctum, propterea, quòd Chriſtus nondum fuit glorificatus:* ut facilè appareat, nec ante Chriſti reſurrectionem, nec ſtatim poſt reſurrectionem, & ſic nec illo ipſo tempore, quo Chriſtus in ſufflando hæc ad Apoſtolos verba fecit, ſpiritum ſanctum datum ab ipſo fuiſſe, cùm eadem rei ipſius cauſa tam diu duraverit, dum Chriſtus glorificaretur; quod quidem tunc demum factum eſſe, cum in cælum evectus a dextris Dei collocaretur, nemo, credo, negabit. Quid, quòd nec Chriſtus ſimpliciter negare potuiſſet, ſpiritum S. ad Apoſtolos venturum, niſi ipſe ad Patrem abiret, ſi ante illud tempus ulla ratione ad eos venire, vel a Chriſto illis dari potuiſſet. Et quidem cum ipſa verborum comprehenſio doceat, ipſeque Smiglecius in ſuo nodo fateatur, poteſtatem peccata remittendi retinendique ſpiritus ſancti opus eſſe, omninò illud tunc executus per Apoſtolos fuiſſet, niſi volumus, Chriſtum ſapientiſſimum fruſtra tunc eum Apoſtolis dediſſe, aut certè Apoſtolos tunc inaſpectabili modo hominibus peccata tùm remiſiſſe, tùm retinuiſſe. Quod quidem abſurdiſſimum eſſe nulloque pacto fieri potuiſſe, omnes ſani intelligunt. Quorſum igitur attinet, propter verba Chriſti obſcuriora & rectæ rationis judicio & clariſſimis ſcripturæ teſtimoniis ita repugnare tantamque vim inferre, ut tùm eam divinis literis diſtinctionem affingamus, quam non agnoſcunt, ſed planè excludunt, tùm contra manifeſtam veritatem negemus, Chriſtum tum demum promiſſum ſpiritum ſanctum a Patre accepiſſe & effudiſſe, cum dextrâ Dei ſurſum ſublatus eſſet? Act:2.34. quaſi verò, quæ Chriſtus in ſufflando ante ſuum aſcenſum hac de re dixerat, ea abſque tam abſurda diſtinctione explicari intelligique nullo modo poſſint. Verior certè multò Chriſti verborum ſenſus is eſt, quem in noſtro ſcripto poſueramus, nimirum, afflatus illius cerimoniam non niſi præludium fuiſſe ejus rei, quæ mox eventura erat, id eſt, Chriſtum cerimoniâ iſtâ id adumbrâſſe, quod poſt aſcenſum reipſa daturus erat. Nam præterquàm, quod nullum abſurdum parit, etiam cum re ipſa, &, quod maximum eſt, cum ſimilibus ſcripturæ locis planè convenit, ut ſuo loco docuimus. Quod igitur Smiglecius dicit, *ex eo patere, Chriſtum jam tum præſentem ſpiritum ſanctum dediſſe, quòd & cerimoniâ iſtâ uſus fuerit, & Apoſtolos reipſa ſpiritum ſanctum accipere juſſe-*

re jußerit, partim minimè consequens, partim falsum est. Ac illud quidem ideo dicimus, quòd nulla ferè cerimonia reipsa, sed ejus adumbratio est; hoc verò: quia non dicit Dominus: Accipite reipsa, sed, accipite. Præsens autem tempus sæpissimè pro futuro usurpari, ita nimirum, ut rem certò moxque eventuram intelligamus, ipse Smiglecius fatetur, atque adeò, quantumvis invitus, in hac ipsa re, de qua agimus, id fieri, scripturę testimonio comprobat, cùm ait: *Verba præsentis temporis non repugnat, ad brevi futurum tempus referre, cum id circumstantiæ loci postulant: sicut cum Lucæ 24. dicit Christus: & ego mitto promissum patris in vos. Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Hæc Smiglecius. Quis autem non videat, cum jam nobis manus dedisse? Nam quod postmodum ait: *ea missio ob adjuncta futuri temporis verba, ad futurum tempus referenda est: hoc autem loco, tot modis Christus se in præsenti tempore sanctum spiritum dare affirmat, ut ex tota antiquitate fuerit nemo, qui hac de re dubitaverit*, nihil jam hoc illius causam juvat. Primò enim non solùm eadem est loci utriusque ratio, quod ad pręsentis cum futuro confusionem attinet, sed ea etiam, quæ paulò antè diximus, aliter hæc Christi verba explicari non posse, planè convincunt. Eandem porrò temporum permutationem hoc loco fieri, planè perspicuum est; cùm, postquam Dominus in præ-

Ioan: 20, 23. senti tempore dixisset, *accipite spiritum S.*, mox futurum tempus futuramq; rem subjungat, dicens: *Si quorum remiseritis peccata, remittentur eis, si quorum retinueritis, retinebuntur.* Apostolos verò tunc nondum peccata remisisse aut retinuisse, per se clarum est. Tunc autem illos hoc fecisse, eo sensu, quo suprà docuimus, constat, cùm in nomine Iesu pœnitentiam remissionemque peccatorum prædicarent, evangeliumque Christi jussu, omnes gentes docendo, illos, qui crederent, salvatum, qui non, condemnatum iri denunciarent.

Illud etiam falsissimum est, quòd multis modis, Christus se in præsenti tempore spiritum sanctum dare, affirmet: cùm ne uno quidem modo istud fecerit, ut ostendimus. Quòd si fortè ideo sic putat Smiglecius, quod Christus aliquoties præsenti tempore eo in loco utatur, id quidem frivolum admodum est, cùm nec omnia verba, in præsenti tempore ibidem prolata, ad spiritus sancti donationem pertineant, sed hoc unum, *accipite*, idque mox ad futurum tempus restrictum: nec quicquam prohibeat, quo minus multa verba præsentia, de una eademque re usurpata, in futuram illius executionem respiciant: præsertim si & res ipsa, & loci circumstantiæ id efflagitent, ut hîc omnino fieri de-

ri de-

ri demonstravimus. *At, inquit, ex tota antiquitate nemo fuit, qui hac de re dubitaverit.* Esto sanè: quid verò hoc ad nos convincendos valet, qui non nisi primam illam veramque Apostolorum antiquitatem amplectimur, quam veram Christi doctrinam tenuisse secutamque fuisse, in nullam vocatur controversiam. Posteriorem verò hanc ab illa defecisse, & multi ante nos viri præcellentes demonstrârunt, & nobis nullum est dubium, qui id pluribus in rebus, quàm alii, experti sumus.

Caput XV.

Examen quartæ demonstrationis, ex sacrificio novi testamenti ductum.

Ministri legitimi sunt sacerdotes offerentes Deo sacrificium.
Ministri Evangelici non offerunt Deo sacrificium novi testamenti.
Ergo, non sunt ministri legitimi novi testamenti.

Hunc Syllogismum in primo nostro scripto ita examinaveramus, ut, priusquàm ad ejus refutationem accederemus, non de eo sacrificiorum genere hîc agi ostenderemus, quod spirituale omniumq; Christianorum commune est, sed de publica quadam cerimonia, quâ Christus ipse offeratur. Hoc constituto, ipsum Syllogismum aggressi, diximus, majorem falsissimam esse: cùm nec ministros, novi testamenti, publici officii ratione propriè vé loquendo, sacerdotes nominari, nec illorum partes esse, Christum offerre, ullo divino testimonio probari possit: Contra verò solum Christum se ipsum Deo pro nobis offerre, luculentissimè ab autore epistolæ ad Hebr: doceamur. Hîc Smiglecius Heb:9.14.25.
" nô directè respondet, sed suo more verborû circuitione lectori fucum
" facit, multa disputans de spirituali externoq; sacrificio, ut Deum utri-
" usque cultu affectum olim fuisse, & ideò etiam sub novo fædere idem
" faciendum esse ostendat. Cùm porrò in novo fædere, nullum aliud ex-
" ternum publicumque sacrificium sit, quam corporis & sanguinis Chri-
" sti, quod prius in cruce obtulerit: nunc verò in cælis, secundùm ordi-
" nem Melchisedech, sacerdos existens, sub specie panis & vini quotidie
" conficiat Deoque offerat. Hæc a Smiglecio verbosè admodum scripta, ideò summatim perstrinximus, ut nec cartas frustra compleremus, nec concionatores agendo, disputatorum metas transiremus: ut nihil dicam, lectorem hoc pacto disputationis nostræ processum faciliùs cognoscere posse. Puto autem quemlibet non socordem hominem facilè videre, nihil hîc, a Doctore isto dici, quod ad rem faciat: quando qui-

quidem hoc loco non quæritur, an, ut olim duplici cultu Deus affectus fuit, ita & in novo fœdere fieri debeat: nec, an Christus antea in cruce se obtulerit, nuncque in cælis existens, corpus sanguinemque suum, sub specie panis & vini, Deo sacrificet. Quamvis hæc magnis erroribus implicata esse, & jam demonstraverimus, & fortasse adhuc suo loco demonstraturi simus: sed quæritur, an hodierni ministri Christi corpus sanguinemque offerre debeant, alioqui ministri legitimi non futuri? Supervacanea igitur fuit tota ista verborum pompa, & non nisi illa, quæ longo intervallo post subjungit, aliqua ex parte ad propositum pertinent: *Ait* inquit *Volkelius, non posse ullo scripturæ testimonio comprobari, Christum a sacerdotibus in terra offerri debere, cùm ex Epistola ad Heb: satis constare dicat, Christum non in terra, sed in cælis, non ab aliis, sed a seipso offerri. At nos manifestis scripturæ testimoniis in nodo demonstravimus, Christum in terra, imò ubique terrarum, per manus sacerdotum Deo offerendum esse. Ita enim futurum Deus ipse apud Malachiam pollicetur cap:* 1. 10. *ubi respuens sacrificia Iudæorum, ut immunda, prædicit oblationem, mundam ubique terrarum sibi offerendam in gentibus.* Non est, inquit, *mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus.* Respondemus, Volkelium non solùm negare, ullo divino testimonio probari posse, Christum in terra per manus sacerdotum offerendum esse, sed etiam ministros hodiernos, eo, quo vult Smiglecius, modo, sacerdotes in scripturis appellari. Istud verò, quod hîc asserit, Malachiæ testimonio comprobari non posse, iam in nodi dissolutione ostenderamus. Docueramus enim, Malachiam non dicere, eam, de qua loquitur, oblationem, per manus sacerdotum offerendam esse, sed simpliciter dicere, *Deo in omni loco sacrificari, & offerri nomini ejus oblationem mundam.* Quam meam responsionem cum ne attigerit quidem, nedum refutaverit Smiglecius, salva veraque manet, ipseque suam causam perdidit. Nihilominus tamen Smiglecius, quasi re obtenta triumphat & ait: *En oblationem novi testamenti, quam a solis ortu usque ad occasum omni loco in gentibus sacrificari & offerri Deo necesse est: cum igitur non sit alia oblatio novi testamenti, quam corporis & sanguinis Domini, consequens est, hanc in omni loco & ubique terrarum sacrificari & offerri debere Deo.* Atqui, Smigleci, hoc est principium petere, cum hîc præsupponatur, corpus & sanguinem Christi sacrificari

cari

cari poſſe, quod nos in priore reſponſione noſtrâ pernegavimus: propterea, quòd prius probandum erat, Chriſtum nunc in cælis exiſtentem, carnem & ſanguinem habere. Aliter enim eſſe, ex illis Pauli verbis colligitur: *Caro & ſanguis regnum cælorum non hæreditabunt.* Ex 1. Cor:15.50.
quo apparet, tantum abeſſe, ut caro ſanguisq; Chriſti, novi teſtamenti oblatio ſit, ut ne offerri quidem, imò nec exiſtere poſſit. Quod enim Smiglecius dicit, *Paulum eo in loco nomine carnis & ſanguinis, non naturam carnis, ſed homines carnales, id eſt, carni deditos, intelligere*, longè fallitur: quippe cum ibi Apoſtolus, per totum caput, de mortuorum reſurrectione diſputet, & in loco citato, Chriſtum eosque qui Chriſti ſunt, cum Adamo hujusque poſteris comparans, nullam planè actionum carnalium, ſed tantùm naturæ tùm cæleſtis, tùm terreſtris, & ſic immortalis mortalisque rationem habeat: & porro in quo 1. Cor:15.35.
corpore mortui reſurrecturi ſint, nimirum an in terreno animalique, an verò cæleſti ac ſpirituali, docere inſtituerit. De hac enim & non alia re Apoſtolum eodem in loco quæſtionem habere, eamque usque ad finem capitis perſequi, cuilibet, à v: 35. legere incipienti omniaq; quæ poſtmodum dicuntur, conſideranti, facilè patebit. Nec rectè Smiglecius putat, ex ea parte aliquos, *terreni hominis imaginem gerere*, a Paulo dici, quatenus carnalibus voluptatibus indulgent, ſed quatenus non minus de terra terreni ſunt, quàm primus homo, ut idem Paulus ſeipſum explicans, luculentiſſimè docet. Quod idem altera ex parte & de iis ſentiendum eſt, qui ſunt Chriſti, nimirum eos ideò cæleſtis hominis imaginem ferrè dici, quòd itidem ut ſecundus Adam, qui eſt Chriſtus, de cælo cæleſtes futuri ſunt.

Ridiculum verò ſe præbet Smiglecius, dum ſuam ſuorumque omnium ſententiam prorſus explodens ſic loquitur: *Etſi Chriſtus in cælo carnem mortalem non habeat, habet tamen immortalem &glorioſam.* Rectè ſanè, at quomodo illud conſtabit, quòd eandem carnem, quæ pro nobis tradita, paſſa, mortuaque eſt, vos re ipſa in cæna comedere dicitis, ſi Chriſtus jam talem carnem non habet? Magis verò ridicula, imò mentis non omnino ſanæ argumentum ſunt illa, quæ paulò poſt dicit: *Chriſtus in cælo habet carnem immortalem & glorioſam: alioqui quomodo nunc carnem Chriſti manducare & ſanguinem Chriſti bibere poßemus?* Reſpondemus autem, potiùs ex eo, quòd Chriſtus nunc habet carnem immortalem & glorioſam, conſequi, nos, propriè loquendo, eam comedere nullo pacto poſſe. Quid, quòd & hoc ipſum non rectè dicitur, Chriſtum, nempè nunc, habere carnem: cum veriùs dicatur,

 cum

eum corpus gloriosum habere, quod sanguinis carnisque rationem prorsus excludit, ut jam Apostoli testimonio comprobavimus. Quæ porro hæc est consecutio? *Scriptura dicit, nos carnem Christi comedere, & sanguinem ejus bibere. Ergo Christus nunc in cælo existens, habet carnem & sanguinem.* Si enim antecedens propriè intelligit Smiglecius, principium petit, cùm hac de re maximè inter nos disputetur, atque adeò nihil istâ sententiâ absurdius esse, satis superque tùm ab aliis tùm a nostris hominibus demonstratum sit. Si autem figuratè hoc a Christo dici concedit, quid hoc, quæso, virium habet, ad evincendum, Christum in cælis existentem, habere carnem & sanguinem? cùm Christi carne figuratè comedendo sanguineque bibendo, non ad aliquam carnem sanguinemque Christi, quæ in cælis existat, respectus habeatur, sed ad eam ejusdem carnem, quæ olim pro nobis crucifixa, & eum sanguinem, qui pro nobis fusus est, cum hoc ipsum nihil aliud sit, quam ex Christi morte certam spem vitæ æternæ concipere, ut alibi demonstravimus.

Quod verò *sanguis Christi, in cælo, nos emundet a peccatis*, ut Smiglecius dicit, id partim falsum est, partim nunc Christum in cælo sanguinem habere, minimè convincit. Falsum, quia nusquam scriptum extat, Christi sanguinem in cælo, nos a peccatis mundare, sed simpliciter, nos ab omni iniquitate emundare, Christum autem in cælo sanguinem habere, minimè consequens esse, ex eo intelligitur, quòd scriptura ita loquens, de illo sanguine verba facit, qui in cruce pro nobis effusus est, quem quidem nunc in cælo esse, nemo sanus dixerit: Ex ea autem parte nos a peccatis mundat, quatenus in causa est, ut nos a peccatorum tùm actu tùm reatu liberemur. quo sensu etiam, eodem sanguine a peccatis nos esse redemptos, scriptum legimus. Quo pacto porro hoc per Christi sanguinis effusionem effectum sit, alibi a nostris hominibus docetur, maximè autem in libro Fausti Socini de Servatore, ad quem Smiglecium aliosque rejicimus.

Iam quòd Smiglecius autorem ad Hebræos sic loquentem faciat, *qui in sancta sanctorum, non sine sanguine, quem eò inferret & offerret, intrabat*, minimè miror. Video enim illum hominem naturâ ad fingendum comminiscendumq; factum esse, cùm in toto ipsius libro vix unam paginam invenias, in qua non vel nobis vel ipsi scripturæ aliquid affingat, nostra divinorumque autorum verba depravando, id est, jam illis addendo, jam detrahendo, jam in alium sensum detorquendo. Sed ad rem. Nusquam autor ad Hebræos dicit; *Christum sanguinem suum in cæ-*

in cælum intuliſſe, ut eum ibi offerret. Aſſerit autem: *legalem illum* Heb:9.7.
Pontificem ſemel quotannis in ſecundum tabernaculum (nimirum terreſtre) ingreßum fuiße, non ſine ſanguine, quem offerret pro ſeipſo & populi erratis. Si dicat Smiglecius, legalem pontificem, ea in re, Chriſtum adumbrâſſe, & porro neceſſe eſſe, ut & Chriſtus ſanguinem ſuum in cæleſte tabernaculum intulerit. Reſpondemus, eundem autorem, qui ſuorum verborum optimus interpres eſt, in ipſo offerendi actu, ſeu rei offerendæ in tabernaculum illatione, nunquam Chriſti ſanguinem, illi ſanguini, quem pontifex legalis in ſancta inferebat, opponere, ſed perpetuò ipſum Chriſtum, ſeu Chriſti corpus: ut vel ex hoc eodem capite patet v:14,24,25,28. & cap: 10. 6,10. Nec eſt, quod ex hoc ipſo putet Smiglecius, Chriſtum non ſine ſanguine in cælum ingreſſum fuiſſe, quod corpus ipſius ſanguinis expers eſſe nequit: cùm, ut ipſe Smiglecius fatetur, Chriſti corpus, quod pro nobis in cælis offert, ſit glorificatum, & ſic, ut Paulus docet, *non animale, ſed ſpirituale; non terrenum,* 1. Cor:15.
ſed cæleſte, quod corpori ſanguini que expreſsè ab eodem Paulo opponitur, idq; hac ipſa in re, de qua hîc agitur, nimirũ, non ingreſſum in regnum Dei, ſeu ejuſdem hæreditariam poſſeſſionem. Quid, quòd hîc noſter autor non obſcurè docet, corpus, quod Chriſtus nunc in cælo Heb:10.5.
offert, illi a Deo adaptatum eſſe, ut faceret voluntatem Dei; quam idem autor paulò poſt Chriſti corporis oblationem nominat. De ingreſſu autem in futurum mundum hîc ſermonem eſſe, ex eo patet, quòd idem autor tunc id factum eſſe, ibidem diſertè dicit, cum abrogatis ſacrificiis legalibus, Chriſtus ſacerdos fieret. Quod quidem ante Chriſti aſcenſum exaltationemq́ue factum minimè fuiſſe, omnes intelligunt. Adde, Heb:2.5.
quòd idem autor ſeſe in hac epiſtola potiſſimùm de futuro mundo loqui, luculentiſſimè aſſerit. Quod cum ita ſit, neceſſe eſt, Chriſto tunc ejuſmodi corpus adaptatum fuiſſe, quod futuro mundo ſeu cæleſti tabernaculo accommodatum, id eſt, firmum, immortale glorioſumq́ue ſit, & porro cum carne ſanguineq́ue, quippè quæ, ut ſcriptura teſtatur, infirmitatis vilitatiſq́ue argumenta ſint, nihil conjunctum habeat.

Hîc fortaſſis inſtabit Smiglecius, utq; Chriſtum ſanguinem ſuum in cælum intuliſſe ibiq; offerre oſtendat, ſanguinis utrobiq; rationem haberi dicet, cum, poſtquam divinus hic autor legalem pontificem non ſine ſanguine in illud tabernaculum ingreſſum fuiſſe eumq́ue obtuliſſe dixiſſet, paucis interjectis ſic loquatur: *Neque per ſanguinem hircorum* Heb:9.12.
& vitulorum, ſed per proprium ſanguinem ingreſſus eſt ſemel in ſacrarium, æternam redemptionem nactus. Atqui, quis non videt, aliud eſſe,

proprium ſanguinem in tabernaculum inferre atque offerre, aliud verò,per proprium ſanguinem tabernaculum ingredi: cum hoc ſignificet; Chriſtum ſanguinis ſui fuſione, vel, ut iſte auctor ſua ipſius verba paulò poſt explicat, morte interveniente, in cælum gloriamque ſuam intrâſſe, & ideò nullam, hac in parte, cum illatione oblationeque ſanguinis, a Legali pontifice factitata, ſimilitudinem habeat. Non inficiamur quidem, utrobique aliquem ad ſanguinem reſpectum haberi, quatenus nimirum, ut ſanguis hircorum ac vitulorum purgat maculas carnis: ita, & quidem multò magis, ſanguis Chriſti emundet conſcientias noſtras a mortuis operibus. Atqui hinc non ſequitur, Chriſti ſanguinem ab ipſo in cælum illatum ſacrificatumque eſſe: cum ad purgationis comparationem conſtituendam ſatis ſit, Chriſtum per ſanguinis ſui effuſionem, ſeu, quod planè idem eſt, per mortem violentam id aſſecutum fuiſſe, ut in cæleſte tabernaculum intraret, ſeque ipſum Deo offerendo, conſcientias noſtras a mortiferis operibus mundare poſſet. Ex quo intelligitur, mundationem Chriſti ſanguini, quantumvis in cælum non illato, ideò tribui, quod absq; ejus fuſione, Chriſtus ſeſe in tabernaculum illud cæleſte inferre, proque nobis Deo offerre, & ſic peccata noſtra delere minimè potuiſſet. Qua de re cum alibi uberrimè a nobis diſputetur, nolo hîc morari.

Vrget tamen Smiglecius, inquiens: *Quid, quòd Chriſtus carnem ſuam glorioſam carnem appellat? ita enim ſuos diſcipulos poſt reſurrectionem alloquitur: ſpiritus carnem oſſaque non habet, ſicut me videtis habere.* At quis Smiglecium docuit, Chriſtum carnem ſuam glorioſam carnem appellare, cum id nec usquam ſcriptum extet, nec, quod glorioſum cæleſte ac ſpirituale eſt, carnis nomine deformari par ſit. Item: quis eum docuit, Chriſtum ſtatim poſt reſurrectionem, antequam cælos conſcenderet, habuiſſe corpus glorioſum? cum glorioſa corpora nec ſenſibus humanis, propter ſummum ſplendorem, percipi oculisq; aſpici, nec cibum potumque capere, nec vulnera nec clavorum veſtigia habere poſſint, ut quidem Chriſtum tunc habuiſſe manifeſtum eſt. Quanquam enim jam tum moriturus non eſſet, tamen nondum naturam immortalem adeptus erat, ut ex paulò antè dictis apparet. Quemadmodum & Enochum Eliamq;, quantumvis morituri non fuerint, immortali tamen naturâ non niſi tunc donatos fuiſſe, cum in cælum transferrentur, vero ſimilimum eſt. Quid, quòd res ipſa poſtulabat, ut Chriſtus in eodem corpore Apoſtolis appareret, quod plagis contuſum, vulneribus excruciatum ac deformatum teterrimâq; morte affe-

te affectum erat, ut eum resurrexisse exploratissimum haberent? Ex his omnibus liquidissimò patet, & Smiglecii aures in vera Theologia valdè peregrinari, & Christum, in cælo existētem, carnem sanguinemque minimè habere, & porro sacrificium carnis sanguinisque Christi, quod a miseris istis hominibus in terris offeratur, esse vanissimum commentnm, cum ne in cælis quidem offerri possit. Constat igitur, ut tandem eò, unde digressa erat, oratio revertatur, Smiglecium illud, quod voluit, Malachiæ verbis demonstrare non potuisse, & porro de longè alia oblatione munda vatem illum loqui, quàm de conficto impossibilique sacrificio corporis & sanguinis Christi.

Atqui, inquit Smiglecius, *oblatio munda illa intelligenda est, quæ in locum sacrificiorum legalium successit. Reiicit enim ibi Deus sacrificia legis veteris, ut novæ legis sacrificium statuat, legalibus autem sacrificiis, secundùm scripturas, non aliud successit sacrificium, nisi sacrificium Christi. Id ita esse, docet manifestè Paulus Hebr:* 10. 5. Respondemus, & primò negamus istius argumenti assumptionem, cum apertissimum sit, præter Christi sacrificium, etiam spirituales Christianorum oblationes in legalium sacrificiorum locum successisse. Ac illud quidem in locum sacrificiorum anniversariorum, quæ sola, unà cùm suo pontifice, Christum ejusque oblationem adumbrabant, substitutum fuisse, non solùm concedimus, sed etiam urgemus: has verò in locum illorum, quæ a minoribus sacerdotibus, omnes generatim Christianos adumbrantibus, quotidie libabantur, ut in superiore libello nostro demonstravimus. Quæ igitur impudentia est, dicere, *secundùm scripturam non aliud sacrificium legalibus sacrificiis successisse, nisi sacrificium Christi*, idque autoris istius testimonio, quod capite 10. extet, comprobare velle: cum nec Christi sacrificium, quod legalibus sacrificiis successerit, definitè ibidem commemoretur, addendo nimirum solùm vel tantùm vel simile quippiam, & ideò alia, quæ a Christianis fiant, sacrificia minimè excludat: nec non nisi anniversariis opponatur, ut ex v: 1. & 3. apparet. Cum porro Christi sacrificium, non in tabernaculis manu factis, sed in cælo tantùm, & ita nequaquam in terra, ut idem autor testatur, nedum in *omni loco* offerendum sit, quomodo quæso de eo Malachias loqui potuit? Hîc verò se multùm torquet Smiglecius, ut Christum in terra sacrificari ostendat. Nam & Christum in cruce se obtulisse, & nos autoris verba illa non intelligere ait: *Si esset in terra, ne sacerdos quidem esset*. Respondemus autem primò, frustra hæc, aut certè non suo loco, a Smiglecio afferri, cum, si maximè ita, ut dicit, esse, demus: aliud tamē Heb: 8. 4.

ſemper futurum ſit, *Chriſtum ſeipſum in terris offerre*, aliud: *eundem a ſacrificulis iſtis ſacrificari*. Hoc igitur, & non aliud, Smiglecio probandum fuit, ſi demonſtrationis ſuæ majorem propoſitionem confirmare voluit. Interim tamen & id ipſum falſiſſimum eſſe, nullo negotio docebimus, omnia, quæ hoc loco Smiglecius adducit teſtimonia, ſuis ponderibus examinando.

Primùm dicit, Heb:7.27. hunc in modum extare: *Chriſtus ſemel ſeipſum hoſtiã obtulit, & inſuper, hoc non niſi de hoſtia & oblatione in cruce facta, intelligi poſſe* aſſerit. *Nam*, inquit, *illã quæ in cælis eſt, non ſemel, ſed quotidiè fieri & repeti, ipſimet adverſarii docent*. Hîc certè, quod pace Smiglecii dixerim, nihil veri, nihil ſynceri video: quippe cum nec autor ipſe his verbis utatur: nec quod aſſerit, in cruce factum ſit: nec deniquenos doceamus, cæleſtem Chriſti oblationem quotidiè fieri & repeti. Quinimò hoc ipſo, unà cum diviniſſimo iſto autore, eam a legalibus ſacrificiis diſtinguimus, quòd, cum illæ imperfectæ eſſent, ideoque ſæpius repetitæ fuerint, hæc Chriſti oblatio, quippe perfectiſſima, non iteretur, ſed ſemel offeratur. Magnæ igitur temeritatis argumentum eſt, quòd Smiglecius non ſolùm ſcripturæ verba perperam citat; Sed adverſariorum etiam ſententiam, quam perſpectam minimè habet, impugnare non dubitat. Dicit autem autor iſte in loco addu-
Heb:7.27. cto: *Chriſtum non habere neceſſe, quotidie, quemadmodum illi pontifices, priùs pro ſuis peccatis hoſtias offerre, deinde pro populi; hoc enim ſemel illum feciſſe*. Quod quidem in cruce peractum minimè fuit, cum idem
℣ 26. autor paulò ante ſeſe de eo ſacerdote loqui dicat, *qui ſublimior cælis fa-*
Heb:9.14. *ctus ſit*, id eſt, ut alibi ſeipſum explicat, *qui in cæleſte tabernaculum ingreſſus ſit*. Et quidem legalem illum ſacerdotem, non extra tabernaculum, ſed in tabernaculo, primò pro ſe, poſtea pro populi ignorantiis obtuliſſe, idem ſcriptor cap:9.7. aſſerit: ut facilè appareat, ſi comparatio inter illum Chriſtumque conſtare debeat, Chriſtum idem in ſuo tabernaculo, nimirum cæleſti, facere, niſi quòd legalis ſacerdos quotidie, id eſt, ſæpè, nimirùm quotannis, ut alibi autor iſte dicit, ad id faciendum in tabernaculum ingrediebatur: Chriſtus autem ſemel tantùm in ſancta intravit, ad ſe ipſum offerrendum, ita nimirum, ut ipſius ſemel ſuſcepta oblatio duret continuoque & abſque ulla interruptione peragatur. Quod firmiter tenendum eſt, ne veraciſſimus Dei ſpiritus contradictionis inſimuletur, quippè qui & Chriſtum ſacerdotem
Heb:6.20. & 7.21. & 17,28. in æternum eſſe, & porro ſuum ſacrificium nondum abſolviſſe, Sed etiamnum peccata expiare, pro nobis apparere, vel aſtare coram Deo,

noſtrum

nostrum advocatum esse, proque nobis interpellare apud Patrem, id- Heb: 2. 17.
que tantisper facturum, donec ex cœlesti tabernaculo egressus, sese ex- & 9. 24, 26, 28.
pectantibus, sine peccato, ad salutem appareat, luculentissimè testifi- 1. Ioan: 2. 1.
cetur. Ex quo consequitur, cum nihilominus & in hoc loco, quem Smiglecius citavit, & in aliis multis, scriptum legatur, *Christum semel obtulisse, seipsum sacrificâsse, peccatorum nostrorum purgationem fecisse*, id non eo sensu dici, quasi ea jam minimè peragat; sed quod modus, quo ista fieri debebant, jam tum perfectus erat, cum Christus in cœleste tabernaculum intraret, id est, tunc ista faciendi plenissimam potestatem acceperat.

Alter locus a Smiglecio adductus, est apud Paulum Eph: 5. 2. ubi Apostolus asserit: *Christum seipsum pro nobis tradidisse, oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Hîc fatemur quidem, oblationem, de qua Paulus loquitur, in cruce factam fuisse: Interim tamen hoc Smiglecium juvare pernegamus: cum in hac nostra disputatione de eo sacrificiorum genere perpetuò agatur, quod ad hominum peccata expianda adhibetur, ideoque expiatorium nominatur. Paulus verò hoc in loco, de oblatione præclari facinoris sermonem habet, quæ eam ipsam ob causam oblatio *suavis fragrantiæ* dicitur. Egregium namque factum Deoque gratissimum fuit, quòd Christus, ut suum erga nos amorem testatum relinqueret, mortem truculentissimam oppetere nō dubitavit. Quid, quòd verbum *tradidit*, a Paulo hîc usurpatum, non ad oblationis vocabulum referendum, Sed vocabulum *oblatio*, seorsim per appositionis figuram positum est: ut nimirum, quam acceptum gratumque hoc præclarum Christi factum Deo fuerit, intelligatur. Simili modo idem Apostolus & de beneficentia eleemosynaque loquitur, Phil: 4. 18. *Habeo omnia*, inquit, *& repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis, in odorem suavitatis, hostiam acceptam Deo.*

Tertius locus extat Heb: 9. 25. *Christus in ipsum cælum intravit, non ut sæpe offerat se ipsum, sicut Pontifex in sacrarium quotannis cum sanguine alieno, alioqui oportuißet illum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione seculorum, ad abolendum peccatum, per oblationem suiipsius apparuit. Et quemadmodum statutum est, hominibus semel mori, post hoc judicium: sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Hoc autoris divini testimonio ad suum errorem stabiliendum Smiglecius sic abutitur. *Quibus Pauli verbis*, inquit, *ea ratio continetur: si Christus sæpius se offerret, neceße esset, ipsum sæpius mori. Cum verò semel duntaxat Christus mori debuerit, con-*

sequens

sequens est, illum semel tantùm per mortem se obtulisse. Hîc antequam aliquid aliud dicamus, intelligendum est, Smiglecium, si modò secum ipse consentiat, in argumenti sui conclusione affirmare, Christum semel tantùm per mortem se obtulisse, id est, semel moriendo, oblationem suiipsius perfecisse, eandemque assertionem suam autori isti divino assignare: quanquam idem autor in verbis adductis, Christum legali pontifici non ex ea parte opponit, quatenus is sæpius victimam mactando, oblationem suam peregerit, sed quatenus Christus non sæpè in cæleste tabernaculum intrat, ad semetipsum offerendum, ut ille cum alieno sanguine quotannis ingrediebatur. Quod autem addit, *alioqui Christo frequenter patiendum fuisse*, eo consilio facit, ut quàm absurdum sit, Christum sæpius sese in cælesti tabernaculo offerre, omnibus pateret. Qua de re paulò post plura dicenda erunt. Deinde animadvertendum est, Smiglecium non solùm ipsum in argumentando turpissimè labi, sed lapsum etiam suum sapientissimo huic scriptori affingere, idque dupliciter. Primò enim in conclusione ea conjungit atque adeo confundit, quæ in præmissis seorsim posita erant, nimirum mortem & oblationem Christi, & porro contra omnem logicam ex divisis ad conjuncta argumentatur: cùm insuper naturalis Syllogismi hypothetici dispositio, istam argumentationem hoc pacto instituendam fuisse suadeat: *Si Christus sæpius se offerret, necesse esset, eum sæpius mori. At Christus non sæpius moritur. Ergo non sæpius seipsum offert*: ut facilè appareat, verba, *per mortem*, in cõclusione perperam addita esse, mediumque terminum, nimirum, Christi mortem, cujus jam in utraque præmissa facta fuerat mentio, præter omnem dialecticæ rationem, conclusionem ingredi. Quod si Smiglecius, ut quidem in tota hac disputatione perpetuò istâ suâ cantilenâ percrepat, Christi oblationem ejusdem morte perfectam esse vult, ideoque in argumenti sui conclusione, eum per mortem sese obtulisse dicit; animadvertendum est, eum præter jam memoratum errorem, crassissimam principii petitionem committere. Sic enim eum statuere necesse est: Christi oblationem ab ejusdem morte nihil re ipsa differre, & porro cum ait: *Christum per mortem sese obtulisse, perinde habendum esse, acsi dixisset: Christum in cruce moriendo oblationem suam perfecisse.* Apparet igitur, istam Smiglecii argumentationem, ex ipsius etiam mente, huic perquam similem esse: si quis sæpe gerit ensem, sæpe gerat gladium necesse est. Atqui is homo non sæpe gerit gladium. Ergo non sæpe gerit ensem. Si igitur divinum autorem tam inepta concludendi ratione liberare volumus, intelligendum

dum est, illius mentem, ut & res ipsa & loci circumstantiæ convincunt, nullam aliam esse, quàm, Christum non ita in tabernaculum ingressum fuisse, ut legalis pontifex, quippe qui id & sæpe fecerit, idque nunquam sine sanguine. & porro quoties illi tabernaculum ingrediendum fuit, toties eum pecudem mactare oportuit. Contra verò a Christo factum. Is enim, quia non sæpè, sed semel in tabernaculum introivit, & porro etiam semel ibidem seipsum offert, seu, quod planè idem est, pro nobis faciei Dei apparet, vel ut paulò post idem autor loquitur, *semel in consummatione seculorum, per oblationem suimetipsius comparet:* Heb:9.25, 26. Ideò nec sæpe eum ante suum in cælum ingressum mactari oportuit, sed satis fuit, semel pati ac mori.

Ineptissimè igitur postmodum dicit Smiglecius: *Quod si mors ad essentiam sacrificii non pertineret: non esset necesse illũ toties mori, quoties se offerret. Semel enim morte obita, posset jam sacrificium non solùm semel offerre, sed etiam, quoties vellet, repetere.* Hæc ille. Atqui hîc primò animadvertendum est, Smiglecium autoris istius mentem non satis percepisse, quæ non est, simpliciter quidvis ex Christi morte, quâ semel affectus fuit, ut Smiglecius hîc facit, colligere: sed respectivè, quod dicitur, docere, Christum, hac in parte, magnam cum legali pontifice dissimilitudinem habere, quod nimirum ille, ut sæpius offerebat in illo terrestri sacrario, ita sæpe priùs pecudes eum mactare oportuit. Si enim Christus illi ea re similis esset, sæpè etiam mactari illum oporteret. Quod quàm absurdum sit, quis non videt? Deinde quod dicit; *Si Christi mors ad ejusdem oblationis essentiam non pertineat, non necesse esse, ut, quoties sese offerret, toties moreretur*, nullius momenti id est. Vt enim unam Christi mortem, una tantùm, sine iteratione, sequatur oblatio, nequaquam necesse est, eandem mortem partem essentialem oblationis esse: cum, præterquàm quod istud fieri non potest, satis sit, eam oblationis necessarium antecedens esse, Deo nimirum ita volente ac decernente. Fieri autem non posse, ut Christi mors ejusdem oblationis essentialis pars sit, ex eo intelligitur, quòd pars essentialis a toto suo, citra illius destructionem abesse nequaquam potest. Mortem autem Christi jam ante præteriisse, ipsiusque oblationem eamque perfectam adhuc durare, & ad finem usque mundi duraturam esse, nemo sanus negare potest. Itaque constat, autorem illum inter Christi mortem ejusque oblationem ita distinguere, ut illam hujus non essentialem partem, sed, ut diximus, necessarium antecedens, id est, præparationem ad eam ritè peragendam esse doceat.

Iam verò, quòd Smiglecius nos illa autoris verba: *Si eßet in terris, ne sacerdos quidem eßet*, crassè intelligere ait, minimè mirum est, cum ad tanti viri subtilitatem aspirare nondum potuerimus. Dicit autem: *non eo sensu hoc dicere autorem istum, quasi Christus, si in terris sacrificaret, non eßet sacerdos: cùm etiam illi, qui sub vetere lege in terra sacrificarunt, sacerdotes fuerint: sed nomine sacerdotis intelligi eum, qui terrenus tantummodò est, & nullo modo cælestis, quales erant Levitici sacerdotes, qui idcircò erant terreni sacerdotes, quia terrenas res, non cælestes, sed umbras & figuras cælestium offerebant, & in terra tantùm, non etiam in cælo, munere sacerdotali fungebantur*. hæc Smiglecius. Nos verò hanc ipsius explicationem falsissimam esse dicimus, cum illius ne tenuissimum quidem vestigium in toto contextu appareat, contra verò tùm antecedentia, tùm consequentia verba planissimè docere videantur, Christum hìc ab illis, qui in terris sacerdotii munere fungebantur, non ex ea parte distingui, quatenus ipse non solùm in terra, sed etiam in cælis pontificem agat: cum hoc in loco de tabernaculis potissimùm verba fiant, terrestreque tabernaculum cælesti opponatur, & verba ista, *si esset in terris*, tùm ad antecedentia respectum habeant, nimirùm hæc:
Heb: 8. 2. *Minister sanctuarii ac veri illius tabernaculi, quod fixit Dominus & non homo:* tùm ad mox consequentia, quibus apertissima utriusque tabernaculi mentio fit. Quid, quòd idem autor sequente capite, eandem rem explicans, asserit; *Christum in majus perfectiusq; tabernaculum, non manibus factum, intrâsse*, &c. Et paulò post, *Christus*, inquit, *non ingreßus est in sancta manu facta, quæ eßent figura verorum: sed in ipsum cælum, ut nunc appareat in conspectu Dei pro nobis.* Verissimè igitur dicit divinus autor: *Si Christus in terris eßet, non eßet sacerdos.* (nimirum is, quo nobis opus est, vel qualem eum Deus esse voluit) *Talis enim, decebat, ut eßet nobis pontifex, sanctus, innocens, impolutus, segregatus à peccatoribus & excelsior cælis factus.* Item: *eum habemus pontificẽ, qui consedit ad dextram throni maiestatis illius cælestis.* Satis jam, ut opinor, ostensum est, Malachiam de Christi Sacrificio minimè loqui, cum illud non in terra, & sic nec in toto terrarum orbe, sed tantùm in cælo fieri constet. Pergendum igitur est ad alia Smiglecii argumenta, quibus, Christum carnem sanguinemque in terris sacrificare, nititur probare. Dicit autem: *ex eo id constare, quòd Christus sit sacerdos secundùm ordinẽ Melchizedechi, idque non solùm quòd in persona Melchizedechi repræsentatus sit, sed præcipuè, quòd ritum sacrificandi Melchizedechianum in suo sacrificio expreßerit. Ordo enim & ritus sacerdotii*, inquit, *præcipuè ad sacrificium*

Heb: 9. 11. 24.

Heb: 7. 26. 28. 1.

cium refertur, & magis in similitudine officii sacerdotalis, quàm in personæ similitudine positus est. Cum igitur ritus sacrificii Melchizedeciani is fuerit, ut panem & vinum offerret Deo, eodem quoque ritu Christus sacrificare debuit. Cuius sacrificii cum etiam homines fecerit participes ipsisque mandaverit, ut id facerent semper in eius commemorationem, quis dubitare poterit, ministros novi testamenti, eius etiam sacrificii ministros esse? Respondemus, Smiglecium hîc partim id dicere, quod ad rem propositam minimè pertinet, cum nos non affirmemus, autorem divinum in Melchisedechi ordine explicando, præcipuè ipsius Melchizedechi personam spectâsse: partim ex hoc ipso perperam concludere, de ritu sacrificandi hîc potissimum agi: cùm, ut in nodi dissolutione planum fecimus autor ille Christum longè aliam ob causam secundùm ordinem Melchizedechi sacerdotem esse doceat, nimirum propter similem sacerdotalis muneris originem terminumque, quorum utroque Melchizedechi ordinem contineri asserit, perindeque sit, ac si dicat: Quemadmodum Melchizedech sacerdotii sui ratione sine patre sine matre sineque genealogia fuit, nec finem vitæ habet: ita & Christus nec ulli in sacerdotis munere successit, nec ullum successorem habiturus; sed in perpetuum sacerdos futurus est. Respondet Smiglecius *Volkelium dupliciter lapsum esse: Primò, quòd ea solùm ratione Christum secundùm ordinem Melchizedechi eße asserit, quòd in ordine & termino sacerdotii cùm illo similitudinem habeat: cum ad ordinem sacerdotii Melchizedechiani non satis sit.* Respondemus, hæc non nobis a Smiglecio objici, sed divinissimo isti autori, qui ordinem Melchisedechi, secundùm quem Christus sacerdos est, describens, non nisi initium finemque utriusque commemorat. Fatetur hoc ipse Smiglecius, cum ait: *Quòd verò Paulus comparans Melchizedechum cum Christo, eorum tantùm meminit, non propterea facit, quòd iis omnis similitudo Melchizedechi cum Christo contineatur: sed quòd ea similitudo revera est inter Christum & Melchizedechum, & ea tantùm satis erat ad id, quod Paulus intendebat, demonstrandum.* Quis hîc non videt, Smiglecium nobis porrigere gladium, quo ipse juguletur? Nos enim minimè negamus, posse plures res inveniri, quibus Christus cum Melchizedecho comparetur, quamvis ad ordinem istum non pertineant. Verùm cum hîc unam præsertim ad autoris propositum pertinentem, ipsi commemorâsse satis fuerit, cur & nos non satis habeamus, frustraq; alia, præter ipsius mentem, ex nostro capite huic ordini assuamus? Existimandum quippe est, si plura ad ejusdem ordinis explicationem requirerentur, nequaquam hunc tam fi-

tam fidelem mysteriorum divinorum interpretem, ea prætermissurum fuisse. At inquit Smiglecius: *Ipse Paulus cap:5.11. apertè proponit, se non omnia persecuturum, quæ ad similitudinem Melchizedechi & Christi pertinent, quòd & id explicatu difficile esset, & ab auditoribus minimè caperetur.* Hîc suo more Sm⁹ ea affingit isti autori, quæ, ut a vero sunt alienissima, ita ab eo dicta minimè fuerunt, nimirum: *eum apertè proponere, se non omnia persecuturum, quæ ad similitudinem Melchizedechi & Christi pertinent:* cum nec ad eum modum autor divinus loquatur, neque ipsius verba hanc sententiam contineant; quæ quidem sic sonant: *De quo grandis nobis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.* Deinde hîc animadvertendum est, nequaquam autorem istum confiteri, se aliquid hîc prætermittere. Non enim dicit, *grandis nobis sermo esset:* sed simpliciter, *grandis nobis sermo:* & res ipsa convincit, ut mox patebit, non verbum *esset*, sed verbum *est*, subaudiendum esse, ut sensus sit: *sunt mihi adhuc multa dicenda, eaque explicatu difficilima, de Christi sacerdotio.* Nec obstat, quod statim subjungit: *quoniam segnes facti estis.* Hoc enim non eo animo ab illo dicitur, quasi grandi isto sermone jam uti nolit; sed ut partim difficultatis istius causam ad eorum segnitiem referat, partim, ut eos ad animi tarditatem ejiciendam diligentiusque auscultandum exuscitet, ut nimirum non semper infantium more lacte ali postulent, sed ut solidioribus cibis uti assuescant, hoc est, ut omissis Christi sermonis rudimentis, ad perfectionem tendant. Hanc admonitionem suam per totum sextum caput producit, & tandem illorum animis egregiè præparatis, grandem illum sermonem ingreditur, deq; Christi sacrificio copiosè planissimeque explicat.

Iam quòd ideo neget Smiglecius, similitudinem originis ac termini ad ordinē Melchizedechi satis esse, quòd ea Christo cum aliis, præter Melchizedechum, communis sit; nihil planè ad rem facit: cum, si rectè argumentatur Smiglecius, autor iste divinus hanc eandem similitudinem prorsus reticere debuerit, & ea tantùm afferre, quæ Smiglecius ordinem Melchizedechianum maximè constituere affirmat, nimirum panis & vini oblationem. Tantum autem abest, ut in ea ordinem istum consistere doceat, ut ne minimam quidem ejusdem mentionem faciat. Reticere autem, si Smiglecius rectè dicit, autorem illum principii finisque similitudinem debuisse, ideo dico, quòd, ut ipse Smiglecius paulò post fatetur, Melchizedechianum & porro etiam Christi sacerdotium, Aaronico sacerdotio excellentius esse, hoc ipso ostendere

dere voluit. Hoc autem, etiam ex ipſius Smiglecii ſententia, nequaquam effecit, eam ipſam ob cauſam, quòd nec Iobi Eliæque ſacerdotum genoalogia deſcribatur, & ſic ſimili ratione absque initio & fine, & porro æterni ſacerdotes dici poſſint: & quod conſequens eſt, non ſolùm Melchizedechus, ſed Iobus etiam, & Elias aliique Leviticis ſacerdotibus in eodem munere præferendi ſint. Quæ cum ſint abſurdiſſima, quomodo, quæſo, Smiglecii aſſertio, ex qua hæc cõſequuntur, abſurda non erit? Verùm demus, non ſolùm Melchiſedechum, ſed & Eliam & Iobum ejusmodi ſacerdotes fuiſſe, quorum genealogia non deſcribatur, quis prohibere potuit autorem iſtum, quin Melchizedechum exempli loco adducere mallet, quàm Iobum & Eliam? cùm præſertim & ipſum Pſalmiſtam, ex quo hæc verba deprompſit, Chriſti hoc ſacerdotium ejusque diuturnitatem prænunciantem, nullius alius, præter Melchizedechum, mentionem feciſſe videret: ut facilè appareat, nullo loco habenda eſſe, quæ Smiglecius de ſimilitudinibus dicit: Pſal: 110. 4.
Similitudo, inquit, *ſpectari debet, ſecundùm ea, quæ ſunt propria & intrinſeca rei, non quæ ſunt illi cum aliis communia*. Hoc enim axioma ſuum, ipſum Smiglecium, iſta proferendo, evertiſſe, nemo non videt. Quinimò ne pueros quidem in ſcholis illud admiſſuros credo, cum qualitates etiam non proprias aut intrinſecas ſimile diſſimileque recipere, manifeſtum ſit. Quid enim, an, verbi cauſa, duo homines, doctrina pietateque ſimiles eſſe dici minimè poſſunt, propterea, quòd & alii præter eos, pii doctique ſunt? Præterea, illud etiam, quod hujus rei caput eſt, conſiderandum Smiglecio erat, nunquam Iobum Eliamque in divinis literis tanto titulo decoratos fuiſſe, ut *Dei altiſſimi ſacerdotes* appellarentur: quantumvis Deo eos ſacrificaſſe minimè negemus. Intelligendum quippe eſt, hunc titulum non in quemlibet, quantumvis Deo libantem, ſed in eum convenire, cui ſingulariſſima Dei voluntate hæ partes datæ ſunt. Quales cum Melchiſedechum Aaronemque cum ſuis poſteris fuiſſe, & hodie Chriſtum eſſe, autor ipſe optimè noverit, quid mirum, eum, cum Chriſti ſacrificium Aaronico præſtare oſtenſurus eſſet, Chriſtum cum Melchizedecho, in re ſæpius memorata, conferre maluiſſe, quàm cum aliis, qui ſacerdotis titulum minimè gerebant? ut facilè appàreat, non usquequaque verum eſſe, quod Smiglecius hac de re dicit, eam nimirum Chriſto, præter Melchizedechum, cum multis aliis communem eſſe.

Illud quoque nequaquam prætereundum videtur, quòd autor hîc noſter non ſolùm ordine iſto, quem in ſacerdotii origine terminoque conſi-

consistere dicimus, sed ipsa etiam sacerdotali dignitate Melchizedechum Aarone Levitisque superiorem esse docet: idque ita, ut magna
Heb: 7.4.5.6.7.8.9.10. etiam ex parte, Christi sacerdotii præstantia in Melchisedecho adumbretur. Quæ quidem dignitas in eo constituta est, quòd non solùm Abrahamo, & sic Levitis etiam in lumbis ejus existentibus, benedixerit,
Heb:7.1. decimasque ab illis acceperit: sed etiam tùm sacerdos, tùm Rex, & sic in hoc maximè Christo Filio Dei similis fuerit. Quarum rerum occasionem cum autor iste in Elia Ioboque habere non potuerit, ideoque Melchizedechi exemplum multò ad id, quod urgebat, accommodatius fuerit, minimè certè mirum est, eum etiam, hanc ipsam ob causam, eo uti maluisse, quàm Eliæ ac Iobi.

Hîc verò Smiglecius se idem dicere asserit, nimirum, præter originem terminumque etiam dignitatem sacerdotii ad ordinem Melchizedechianum requiri. Respondeo: si ita Smiglecius loquitur, nequaquā eum nobis satis facere: cum res ipsa doceat, inter ipsum sacerdotem ejusque dignitatem, & sacerdotii ordinem, multum interesse. Ordinaverat nimirum Deus Melchisedechum alia ratione ad sacerdotium quàm Levitas. Ac hos quidem ita, ut primò, quantum ad nostrum propositum pertinet, ex certa familia prodirent, ideoque, muneris sui ratione, nequaquam *sine Patre, sine matre sineque genealogia essent*: Deinde, ut eorum munus non in perpetuum, sed tantùm usque ad tempus correctionis duraret, & sic neque in sui sacerdotii initio, nec in ejusdem fine seu termino, Filii Dei typum gererent. Illum contra, ut muneris sui ratione, nec patrem, nec matrem, nec genealogiam, nec initium dierum, nec finem vitæ haberet: sed assimilatus Filio Dei, maneret in perpetuum. Secundùm igitur hunc ordinem Christum sacer-
Heb:7.13.14. dotem factum esse, hic divinus autor ita docet, ut primò illum non ex
Heb:7.24.25. Tribu Levi, sed ex tribu Iuda ortū habere dicat, *Cui tribui nihil de sacerdotio locutus est Moses*. Deinde, ut eum in æternū permanere, perpetuū sacerdotium habere, semperque vivere asserat, ut interpellet pro nobis. Ex his omnibus satis constare arbitror, me hîc, quicquid dicat adversarius, lapsum minimè esse. Sed enim & alterum lapsum mihi assignat, quantumvis prioris nondum convicto: *Volkelius* inquit, *typum Melchizedechi non rectè accommodat Christo, Paulus enim in eo dicit Melchizedechum assimilatum Filio Dei, quòd fuit sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum neque finem vitæ habens: ex quo deinde infert æternitatem sacerdotii utriusque, Melchisedechi quidem figuratè, Christi autem verè & reipsa.* Hîc intelligendum est, Smi-

gleci-

glecium ipſum turpiſſimè labi, qui me aliter atque ipſe hîc facit, typum Melchizedechi Chriſto accōmodare fingit, niſi quòd ego, unà cum divino autore, non ſolùm Chriſti ſacerdotis æternitatem, ſed ejusdem etiam initium, omnis ſacerdotalis genealogiæ expers, conſidero. In quo quidem cum divino ſpiritu labi, quàm cum Smiglecio ſtare malo; ſed latet anguis in herba: Ita enim a me typum Melchizedechianum Chriſto accommodari voluit, ut non divini noſtri autoris mentem, ſed Smiglecii ſomnium ſecutus, Chriſtum ſecundùm naturam humanam patre caruiſſe; Secundùm autem divinam naturam, matrem non habuiſſe dicerem. Verùm non ego hîc labor, ſed Smiglecius vehementer errat, qui ſuas nugas divino autori affingit: quaſi conſequens ſit, quia Melchiſedecho iſta figuratè conveniunt, Chriſto verò reipſa, protinus duarum naturarum in Chriſto hîc rationem haberi: cum præter iſtud commentum, longè alia ratione illud, quod per quandam figuram in Melchiſedecho adumbratam fuit, reipſa in Chriſto completum fuiſſe oſtendi poſſit, nimirum, Melchizedechum ideo finem vitæ non habuiſſe dici, quod ad ipſius ſacerdotium attinet, quia ejus rei in ſcriptura non fit mentio, ut ipſe Smiglecius explicat: Chriſtus autem reipſa in perpetuum ſacerdos ſit. Quorſum igitur attinet ita ineptire, & ſapientiſſimo Dei ſpiritui ea per ſummam temeritatem tribuere, quæ & falſa vanaque ſunt, & ad inſtitutum ipſius nihil quicquam pertinent. Falſiſſimum autem iſtud commenticiumque eſſe, jam pridem a nobis demonſtratum eſt: & porro autorem iſtum noſtrum ejus nullam rationem habere, tùm idipſum indicat, tùm non de naturis, ſed ſacerdotio Chriſti hîc diſputari, planiſſimè conſtat. Supervacanea igitur, ne dicam, inania prorſus ſunt, quæ poſtmodum dicit Smiglecius: *Alia quæ ex typo Melchizedechi commemorat, licet Chriſto conveniant, tamen a Paulo ad officium ipſius ſacerdotale non applicantur, nec applicari poſſunt: cum ſolùm perſonæ ipſius dignitatem repræſentent. Quomodo enim initium dierum non habere, ad ſacerdotium pertinet, cum manifeſtum ſit, Chriſtum ſacerdotii ſui initium habuiſſe, ſimiliter, quòd ſit ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, ea ad Chriſti ſacerdotium non ſpectant, ſed ad perſonæ ipſius eſſentiam: Chriſtus enim naturæ humanæ reſpectu ſacerdos eſt, ſic autem & matrem & genealogiam & anteceſſores habuit: neque ex eo ſolo ſequitur, Chriſtum nulli in ſacerdotio ſucceſſiſſe. Quoad divinam autem generationē, nec matrem habet, nec genealogiam, nec anteceſſores ullos: verùm ſecundùm naturam divinam Chriſto ſacerdotium non competit: quocirca ea Chriſti dignitas ad ſacerdotium referri*

non

non debet. Hæc omnia, quæ Smiglecius hîc dicit, nihil aliud sunt, quàm mera principii petitio. Primò enim probandum erat, autorem istum quicquam dicere, quod non ad Christi sacerdotium, sed tantùm ad ipsius personam spectet: Deinde non manifestum, ut ait Smiglecius, sed planè falsum est, initium dierum habere, ad sacerdotium non pertinere. Quandoquidem Melchisedech, cum quo Christus confertur, non nisi sacerdotii ratione, initio dierum caruit, quippe quem, quod ad personam ipsius attinet, initium habuisse, sana mentis ratio docet. Quomodo igitur Christus ei ista re similis erit, si sui sacerdotii initium habuit, præsertim cum initium sacerdotii habere, in hac disputatione nihil aliud significat, quàm, ex sacerdotali tribu ortum habere? Quod idem & de eo sentiendum est, quòd sine patre, matre, genealogiaq; esse, ad sacerdotium non spectare ait. Cum Melchisedech, personæ suæ respectu, ex patre matreque natus sit oporteat, & ideò necesse sit, non personæ ipsius, sed sacerdotii ratione hæc de illo dici, maximè autem, quia mox additur, *eum hoc ipso Filio Dei assimilatum, manere sacerdotem in perpetuum.* Quomodo igitur, quod in Melchizedecho ad personam ipsius minimè spectat, in Christo ad ejusdem personam pertinebit, retenta nimirum cum illo comparatione? quam quidem non utriusque personam, sed officium spectare, ipsum autoris propositum convincit.

Heb: 7.3.

Sed enim alium respectum hîc fingit, qui nihil cum autoris istius consilio conjunctum habet, nimirum in Christo duarum naturarum. Quasi de naturis hîc disputetur, aut in Christo duas naturas esse, jam demonstratum sit. Ita nimirum isti homines ad somnia sua omnia ferè divina testimonia, præter omnem rationem divinique spiritus mentem, detorquent: sed qua felicitate id faciant, sanorum judicium esto. Manifestum quippe est, sanctam scripturam istam duarum naturarum in Christo copulationem, minimè agnoscere: contra autem, quicquid possidet divinitatis, non naturâ, sed Dei patris beneficio, eum habere, testificari; ut alibi a nostris hominibus demonstratum est.

Pergit Smiglecius, inquiens: *Ait præterea Volkelius, Melchizedechum panem & vinum sacrificâsse, & nunquam cruentum sacrificium obtulisse, nullo sacro testimonio comprobari posse. Nam quod ex Gen:14.18. adducitur: Melchizedech rex Salem proferens panem & vinum (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit ei; Parenthesis illa, ad benedictionem, non ad prolationem panis referenda est, per eamque ratio benedictionis redditur, non prolationis panis.* Hîc Smiglecius non mea verba, sed

suis

suis verbis, ea quæ a me uberiùs dicta erant, in compendium redigere voluit. Quod quidem ego facilè paterer, cum non de verbis, sed de rebus ipsis inter nos disputetur, nisi dispendium potiùs quàm compendium faciendo, illud omisisset, quod ut sententiæ nostræ cofirmandæ, ita ipsius causæ prosternendæ maximam vim habet. Sic enim locutus eram: *Quinimò panis vinique oblationem ad Melchizedeci sacerdotium minimè spectâsse inde constat, quòd autor ad Hebræos, cujus consilium erat, ordinem Melchizedeci quàm diligentissimè explicare, nullam panis vinique per eum oblati mentionem facit. Nequaquam enim credibile est, tantum tamque fidelem cælestium mysteriorum interpretem, tantam rem, utpote qua tota oblationis Melchizedecianæ continetur eßentia, silentio involuturum fuiße.* Ad hæc cum Smiglecius nihil respondeat, parumné liquet, eum causâ suâ cecidisse, & porro stante isto nostro argumento, reliqua quæ nobis opponit, sua sponte corruere. Verùm ut & de his videamus, illud sanè ridiculum est, quòd Smiglecius scripturæ firmamentis, quæ sola hîc requiruntur, destitutus, non solùm ad patrum, sed etiam Rabinorum testimonia confugere non dubitat, ut ostendat, Melchisedecum panem & vinum sacrificâsse: quasi nesciat, se cum iis disputare, qui in rebus divinis, ipsis etiam patribus suadentibus, ut alibi a nobis demonstratum est, non nisi scripturæ testimoniis standum existimant.

Iam quod dicit, non necesse esse, illam parenthesin ad benedictionem referri, propterea quòd & illi, qui in dignitate aliqua constituti fuerant, & si sacerdotes non essent, aliis benedixerint, ut de Salomone Davideque manifestum est: nihil id Smiglecium juvat: non quòd reges aliosque, quantumvis in nullo publico munere constitutos, aliquando beneprecatos fuisse diffiteamur: sed quòd omnes, qui vel a limine theologiam salutârunt, fateri necesse est, benè precandi personam, maximè singularissimaque Dei voluntate, sacerdotibus impositam fuisse. Num:6.27.

Instat tamen Smiglecius aitque: *Paulus etiam cum Heb:7.6. hujus benedictionis meminit, non id pro causa affert, quòd Melchizedech sacerdos eßet: Sed absolutè, quod major, sine ulla contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur.* Atqui animadvertendum erat, autorem istum in ipso statim septimi suæ epistolæ capitis initio testificari, *Melchisedechum Dei altissimi sacerdotem Abrahamo occurriße ac benedixiße*, ut facilè appareat, Melchisedecum ex ea parte Abrahamo benedixisse, quatenus sacerdos altissimi fuit: alioqui enim frustra, idem autor, hæc duo in eodem versiculo conjunxisset, ideoq; nulla panis vinique facta menti-

mentione. Quid, quòd statim decimas Abrahamum ei impertitum fuisse asserit, ut ex una parte Melchisedechum, quatenus sacerdos fuit, illi benedixisse: Ex altera verò parte Abrahamum, eidem ut sacerdoti decimas dedisse, doceat. Et quidem his duobus rebus, nimirum benedictione, & decimarum acceptione, Melchizedechum Abrahamo potissimùm præferri, ex verborum contextu apparet. Ex quo intelligitur, non absolutè, ut vult Smiglecius, Melchizedechum Abrahamo majorem fuisse, sed Melchizedechum talem tantumque sacerdotem extitisse, qualis quantusque hîc esse dicitur: Abrahamum verò minimè: cùm licet Abraham quoq; obtulerit, tamen, ut supra de aliis diximus, sacerdotis titulo decoratus, inque hoc officio publico constitutus nunquam fuerit, & sic perperam a Smiglecio subjungitur: *Accedit, quòd etiam Abraham sacerdos erat; non igitur pro causa benè afferri potest, quòd Melchizedecus, quia sacerdos erat, benedixit Abrahæ. Non enim quia sacerdos, sed quia major sacerdos erat, benedicere poterat Abrahamo.* Hîc primò intelligendum est, Abrahamum, ut diximus, sacerdotem nusquam in divinis literis dici. Deinde Smiglecium seipsum refutare, cum etiam is, sacerdotii ratione, alteri præferri jurè dicatur, qui, quatenus major sacerdos est, ei præponitur. Melchizedechum porro, quatenus sacerdos fuit, & benedixisse Abrahamo, & ab eodem decimas accepisse, ex eo insuper colligitur, quòd, ut ipse Smiglecius suprà pag: 91. fatetur, ista ab autore nostro in hunc finem commemorantur, ut sacerdotium Melchizedecianum, Aaronico Leviticoque excellentius esse appareat. Opponitur quippe, si rem penitus introspiciamus, Melchizedechus, ratione benedictionis ac decimarum, non præcipuè ipsi Abrahamo, sed sacerdotibus Leviticis Aaronicisque, in Abrahami lumbis tunc existentibus. Quod quidem ita esse, partim ex disertissimis autoris istius verbis perspicitur: partim ex eo, quòd, cum de decimis benedictioneq; loquitur, perpetuò Abrahami mentionem cum Levitarum commemoratione ita commiscet, ut Melchisedechi sacerdotium extollés, ad hos maximè respexisse videatur; Vt nihil dicam, istum autoris scopum, quem in Christi sacerdotio explicando sibi præfixum habet, id planè convincere. Præfertur igitur Melchisedech in Abrahamo Levitis, ut maior sacerdos minoribus, quippe qui & illis in Abrahamo benedixerit, & decimas ab illis acceperit: Ex quo fit, ut quæ paulò post Smiglecius dicit, nullius sint momenti: *Si, inquit, Parenthesis ad prolationem panis referatur, optimè omnia accõmodantur. Sacerdotis enim est, panem & vinum sacrificatum proferre, & aliis impartiri.* Atqui hîc prin-

hîc principium petis Smigleci; Vbi enim panem & vinum sacrificatum fuisse, aut hoc ipsum sacerdotis officium esse, scriptum legitur? adeoné nos dementes esse putas, ut nuda tua verba, absque omni judicio, pro oraculis habeamus? Similiter & de iis judicandum, quæ statim addit: *Neque enim, inquit, Melchizedech, ut rex, panem profanum protulit Abrahamo, sed ut sacerdos, panem sacrum, & Deo prius oblatum:* cum neque sacri, neque profani panis ibidem fiat mentio: Sed simpliciter dicatur, Melchisedechum protulisse panem & vinum. Neque ad rem quicquam facit, *Abrahamum*, ut dicit Smiglecius, *pane communi non indiguiße:* cum nihil prohibeat, quominus Melchisedecus, vir tantus, Abrahamo etiam minimè indigenti, de via tamen defesso, humanitatem benevolentiamq́; , ut tunc mos erat, præstare potuerit. Neq́ue enim necesse erat, ut, qui in aliquem hospitalis esse vellet, curiosè inquireret, an is, quem complectebatur, beneficio indigeret, nec ne, cum satis fuerit, quanti illum faceret, quacunq́ue tandem ratione ostendere.

Pergit Smiglecius & ait: *Cum necesse fuerit, ad intelligendum Christi sacrificium secundùm ordinem Melchizedech, ritum sacrificii ipsius explicari, isque in scriptura solus explicatus est, qui in panis & vini sacrificio consistit; consequens est, alium sacrificandi ritum Melchisedecho non fuisse.* Respondemus, & ad Christi sacrificium secundùm ordinem Melchizedechi intelligendum, ritus sacrificii explicatione opus fuisse negamus, quandoquidem autor divinus ordinem istum luculentissimè explicavit, nulla panis viniq́ue facta mentione: nec ulla ratione probari potest, ritum sacrificii Melchizedechiani, in panis viniq́ue sacrificio consistere, cum nec panem vinumq́ue sacrificatum fuisse, ostendi queat, Nec protinus consequitur, nullum alium ritum Melchizedechiani sacrifici fuisse, præter confictam panis viniq́ue oblationem, quia quo ritu Melchizedech sacrificaverit, scriptum non extat, cum a non scripto ad non esse, consequentia minimè valeat. Nec dubium est, quin homines tunc, cum Moses de Melchisedecho scriberet, quæ sacerdotis divini partes essent, optimè noverint, & ideo Mosi nequaquam propositum fuerit, totam Melchisedechiani sacerdotii rationem explicare, sed satis habuerit, aliud agendo, per occasionem unum aliquod Melchisedechi factum, ad ipsius officium pertinens, proferre, veluti est benedictio. Similiter & istum autorem nostrum facere existimandum est, qui cum fortasse videret, Melchisedechum, ipso sacrificandi ritu, leviticos sacerdotes minimè superare, interim autem ea afferre constituisset, quibus illum his præstare ostenderet: non est mirum, cum de i-

pso ritu, utpotè ad ipsius propositum non pertinente, nihil dicere, sed tantùm Melchizedechi tùm dignitatem, tùm ordinem commemorare: cum his duabus rebus, leviticis sacerdotibus maximè antecelluerit.

Sed jam ad alia veniendum est. Dicit Smiglecius: *nos errare, idque turpissimè, qui Christum in cælo seipsum, non per manus ministrorum, nec sub panis & vini specie, offerre dicamus. Primò, quòd Paulus asserat,* Heb:7.12. *translato sacerdotio, necesse esse, legis quoque translationem fieri: si igitur sacerdotium legis Christianæ est translatum in cælum, ita ut nullum ejus ministerium sit relictum in terra, legem quoque Evangelicam in cælum translatam esse, oportebit dicere.* Respondemus: non nos hîc, sed ipsum Smiglecium turpissimè labi ac decipi. Nequaquam enim ex ista mutatione consequitur, evangelicam doctrinam in cælum translatam esse: cum ipsa verborum complexio ostendat, nequaquam hîc de locali mutatione verba fieri, quâ nimirum sacerdotium ex uno loco in alterum transferatur: sed de ea, qua factum est, ut, sacerdotium jam non Heb:7.13.14. amplius penes Aaronem Levitasque sit, sed penes illum, qui ex alia tribu, nimirum Iudæ, ortum habet. Hæc sacerdotii mutatio, quamvis & ipsius legis mutationem secum trahat, nequaquam tamen efficit, ut legem novam in cælum translatam esse, intelligendum sit: Tametsi enim Christus in cælo seipsum offert, Rempublicam tamen suam in terris existentem, novis legibus institutisque temperat: nisi volumus leges a Christo nobis latas, ad locum illum, in quo sacerdotio suo fungitur, ita adstrictas esse, ut alibi vigere non possint. Quod quidem quàm absurdum a ratione que alienum sit, non facilè dixerim. Sic enim existimandum foret, etiam veterem legem, non nisi in terrestri tabernaculo, in quo sacerdotes terreni sacrificabant, locum habuisse, si nimirum de locali utriusque mutatione, sermo esset. Vt igitur olim, quamvis sacerdocium legale in tabernaculo terreno administraretur, lex tamen extra illud apud populum proponebatur, ita & de sacrificio Christi ipsiusque lege judicandum est. Sed audiamus, quid præterea dicat Smiglecius. *Nisi, inquit, Christus in cælo existens panem & vinum, per manus ministrorum, offerat Deo, non erit verè sacerdos, nec habebit, quod verè & propriè offerat, contra doctrinam Pauli Heb: 8.3. ubi disertè docet, omnem pontificem ad offerendum munera & hostias constitui: unde necesse est, & hunc habere quod offerat.* Hæc Smiglecius. Nos verò antequam videamus, an Christus verè proprieque sacerdos sit, & porro an verè proprieque offerat, respondemus, istam Smiglecii consecutionem

onem nullius momenti esse: *Christum necesse est habere, quod offerat. Ergo necesse est, ut in cælo existens per manus ministrorum offerat panem & vinum:* quasi verò aut jam probatum sit, Christi sacrificium panis vinique oblatione contineri, aut præter panem vinumque Christus nihil aliud habeat quod offerat: cum autor divinus disertissimè dicat, *Deum Christo corpus adoptâsse*, nimirum immortale cælestique tabernaculo accommodatum, illudq; eum offerre. Habet igitur quod offerat Christus, nimirum corpus suum, seu, quod planè idem est, semetipsum. Ex quo apparet, frustra postea sudâsse Smiglecium, ut nec preces nec sacrificium crucis eum nunc in cælo offerre, probaret, & sic necessariò panem vinumque illum sacrificare concluderet: cum ista insufficienter enumerari, ex iis, quæ modò diximus, liquidissimò constet. Heb:10.5. & 7.27.

Illud autem, quod paulò post asserit, verissimum est, nimirum: *fatendum esse, Christum habere aliquam victimam, quam offerat Deo semper. Alioqui non erit sacerdos in æternum, si non habeat quod offerat.* Illud autem, mi Smigleci, non nisi ipsius corpus vel ipsummet Christum esse, divinus spiritus luculentissimè docet. Quod quidem non in terris terrenisvé tabernaculis, sed in tabernaculo cælesti offerri offerendumque esse, apud eundem autorem non uno in loco scriptum legimus, ut facilè appareat, id per manus ministrorum in terris fieri nec posse, nec debere. Hîc Smiglecium aut quiescere oportebit, aut manifestæ veritati contumaciter repugnando omnibus ostendere, qualis vir sit. Verùm eam ob causam maximè assensum cohibere videtur, quòd omnino necesse esse existimat, ut aliquod externû publicumque sacrificium existat: *cum & ante legem & sub lege semper, non solùm privata, sed publica etiam sacrificia, Deo libata fuerint.* Respondeo, præjudicatam istam esse opinionem, quæ sæpissimè homines alioqui magnos, ita excæcat, ut illa etiam quæ manifestissima sunt, videre intelligereque nequeant. Quam si Smiglecius deposuerit, Christumque omnia sacrificia externa, ut umbras, adveniente corpore abolevisse, cogitaverit, facilè hujus consecutionis falsitatem deprehendet: *Semper viguêre ante Christi ascensum sacrificia externa publicaque. Ergo & nunc vigere debent.* Negandum est hoc omninò, inquam, cum, ut testatur Apostolus, de divini cultus ratione sermonem habens, *vetera præterierint, novaque facta sint omnia, quique in Christo Iesu est, nova creatura sit.* 2. Cor:5.17.

Hactenus divinissimum autorem secuti, sacerdotium sacrificiumque Christi ita explicavimus, ut etiam, si verè proprièque omnia, quæ de

quæ de illo disputantur, accipienda essent, Smiglecium tamen hinc nequaquam suam, de eodem Christo in terris offerendo, sententiam concludere posse, demonstraverimus. Quanto autem magis hoc patebit, si totam sacerdotii sacrificiique istius rationem minimè propriam, sed figuratam plane esse ostendemus. Quod quidem quò magis doceamus, intelligendum est, Christi sacrificium reipsa nihil ferè ab ejusdem officio regio differre, nisi quòd divinus spiritus, hoc figurato analogicoque dicendi genere, quo pacto Christus regni sui functionem administret, ante oculos nostros constituere voluit, nihilque aliud docere, quàm, eum non solùm salutem nostram procurare posse,
Heb:7.27.&.9.24 sed etiam velle, & porro id omninò facere. Quam quidem salutis no-
1.Ioan:2.1. stræ procurationem divinus spiritus ita exprimit, ut Christum in cæ-
Rom:8.34. lesti sacrario, cujus est administer, pro nobis seipsum offerre, pro nobis interpellare, coram Deo astare seu apparere asserat. Quæ quidem non propriè, sed figuratè dici, ex eo perspicitur, quòd qui verè propriéque astat, orat, atque interpellat, is hoc ipso indicat, se susceptæ rei perficiendæ potestatem minimè habere, sed necesse esse, ut eam ab illo, qui largiri potest, precibus impetret: ut quidem in legalibus pontificibus cernere licet, qui, ut populi causam, quam offerrendo recipiebant, feliciter peragere possent, Deo supplices comparebant. Hoc autem in Christum minimè convenire, ex eo colligitur, quòd is simulac cælum ingressus est, omnem nostri juvandi potestatem, perpetuò sibi inhærentem, adeptus est, & ideo nequaquam habet necesse, quoties aliquo nos beneficio vult afficere, ejus rei facultatem exorare. Ex quo consequitur, istam interpellationem minimè propriè Christo assignari, nisi veracissimum Dei spiritum sibi ipsi turpissimè contradicere volumus, idque tùm in diversis sanctarum literarum locis, tùm in eodem verborum contextu: ut quidem apud Paulum evenire necesse foret, qui & sessionem a dextris Dei, id est, plenissimum in omnes res imperium, & pro nobis interpellationem, eadem oratione comprehendit.
Rom:8.34. Ex quo fit, ut aut in omni potestate Christo data atque concessa figuratus loquendi modus sit cogitandus, aut, interpellationis supplicationisvé munere. Atqui illud fieri nequaquam potest: cum sic nec Iesus ille Christus, nec porro adorandus esset, nec invocari posset. Itaque consequens est, hoc posterius, nimirum interpellationem, nequaquam propriè, sed per quandam translationem Christo attribui, nihilque aliud revera ejusmodi loquendi formis significari, quàm, Christum divinitùs sibi concessa potentia, omnia quæ ad salutis nostræ rationem

in quam

in quam optimo firmissimoque statu collocandam pertinent, summo studio perficere. Qua quidem in re cum ex Deo Patre suo totus pendeat, & ideo legali pontifici similis sit, effectum est, ut ad hanc inter illos similitudinem indicandam, hæ legalium sacerdotum functiones, a divinis autoribus argutè admodum atque eleganter ei accommodarentur, & ita summa Dei patris autoritas atque prærogativa salva intactaque maneret, & Christum nostri gubernandi procurandique potestatem, nequaquam a seipso, sed a Patre habere, clarissimè pateret. Quæ quidem rei istius explicatio eo etiam confirmatior est, quòd cum omnibus Apostolis nihil antiquius fuerit, quam summam Christi præstantiam, summa cum fidelitate summaque diligentia describere, unus epistolæ ad Hebræos autor, sacerdotis illi titulum assignat, sacerdotumque more eum salutis nostræ procurationem habere asserit. Neque enim credibile est, eos, si Christus propriè sacerdotis personam sustineret, tantam rem tanto silentio involuturos fuisse, ut facilè appareat, apud divinum hunc autorem, qui figurato orationis genere valde delectatur, sacerdotis officio fungi illud esse, quod alii divini scriptores Christum regnare, nobis adesse, os & sapientiam nobis dare, ab ira denique nos defendere dicunt. 1.Cor:15.25. Mat:28.20. Luc:21.15. Rom:5.9.

Pergit Smiglecius & Christum in cœna missæ sacrificium instituisse “
faciendumq; præcepisse asserit. quia nimirum tunc corpus sanguinem- “
que suum, non solùm Apostolis dederit ad manducandum & biben- “
dum, sed etiam pro Apostolis, Deo in remissionem peccatorum obtu- “
lerit. *Et quidem,* inquit, *Apostolis dabat ut sacramentum, Deo ut sacrificium. Vtrumque enim expressis verbis affirmavit. Nam dicendo, accipite manducate, dare se Apostolis indicabat: Adjungendo verò, quod pro vobis datur, qui pro vobis effuditur, ostendebat, se corpus & sanguinem pro nobis offerre Deo.* Nos verò in nodi dissolutione ista omnia falsissima esse demonstraveramus, idque hoc potissimùm argumento, quòd & a Christi verbis, & ab eorum sensu, & denique a scopo, quem sibi Christus in hoc negotio propositum habebat, planè abhorrent. Primò enim liquidissimè constat, Christum non dicere, se corpus sanguinemque suum in cœna illa sacrificare, aut Apostolis dare, ut sacramentum, proq; illis dare, ut sacrificium, nec dare hoc loco, idem esse, quod offerre, ulla ratione probari potest. Iam quod ad Christi mentem propositumq; attinet, satis constat, cum nihil minùs cogitâsse, quàm corporis sanguinisque sui hostiam in cœna constituere. Cum enim hîc videamus, unum tantùm cœnæ Dominicæ finem scopumque ante ocu-

los no-

los nostros positum esse, nimirum Christi commemorationem, sive, ut Paulus rem istã explicat, mortis illius annunciationem, quorsum, quæso, attinet, contra omnem veritatem Christique mentem illud statuere, quod & per se monstrosum est, & nihil cum negocio, quod hîc agitur, conjunctum habet? Contra verò compertissimum est, Christum per cerimoniæ istius religionem commemorare, nihil aliud esse, quàm, quid quaque ratione pro nobis passus mortuusque sit, quodammodo repræsentare, quemadmodum & Christus jam instantes passiones suas mortemque jam ferè præsentem, panem accipiendo, frangendo discipulisque ad comedendum vinumque ad bibendum dando adumbravit. Id quod a nostris hominibus, scriptis in lucem editis, non uno in loco demonstratum est. Quòd autem Smiglecius verba *datur, traditur, effunditur*, in præsenti tempore posita, urget, nihil id ipsius causam juvat: cum nequaquam novum sit, tempus præsens pro futuro, a divinis autoribus usurpari, idque tùm propter rei, qua de agitur, certitudinem, tùm propter mox futuram executionem. Quo pacto
Ioan:10'28. Christus de suis ovibus loquens, dicit: *Ego vitam æternam do eis*, licet
Ioan:17.19. tunc nondum daret. Item: *Ego pro eis sanctifico meipsum*, id est, eorum causâ morior, licet tunc nondum moreretur, sed paulò post moriturus
Ioan,17.13. esset. Cujusmodi & illud est: *Nunc ad te venio*, quamvis iter illud, quod crucis morte resurrectioneque ipsius continebatur, nondum es-
Ioan:5.24. set ingressus. Eodem modo & illi, qui in Iesum Christum credunt, *vitam æternam habere* dicuntur: quia, licet nondum eam habeant, certò tamen habituri sunt. Reliqua quæ hîc dici possent, in libro nostro, de vera religione, uberrimè disputata sunt.

Hæc omnia Smigleciano isti commento opposueramus, quæ cum refutare non posset, prudens dissimulavit, nisi quòd ad ea, quæ ultimo loco dixeramus, hęc pauca respondit: *Ait quidem Volkelius, non insolens eße in scriptura, præsens accipi pro futuro: Sed advertere debuit, non quibuscunque verbis Christum usum eße, sed iis, quæ non in cruce fieri oblationem illam designarent. Nam quod apud Paulum habetur, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, quod sub specie panis, corpus pro nobis frangi designat. In cruce enim non frangebatur. Estq; allusio ad panem, cujus est proprium frangi: apud Lucam verò calix pro nobis effundi, quod certè de sanguine in cruce effuso intelligi non potest. Is n. nec in calice erat. sed in corpore Christi, neque ex calice, sed ex corpore Christi effundebatur.* Hæc ille. Nos verò nihil aliud videmus, quo errorem suum tueri possit: quandoquidem nec oblationem istam in cæna Dominica factam esse o-

esse ostendit, nec fractionem effusionemque sacrificandi significationem habere docuit, nec præsens pro futuro hîc minimè accipiendum esse demonstravit: nec consecutio, qua id concludere nititur, quicquam valet: nimirum, quia corpus Christi in cruce non fractum, sanguisque non ex calice, sed ex corpore Christi effusus sit, (cum non in calice ibi sed in corpore Christi fuerit) ideo non in cæna Domini adumbrari, quod mox in cruce futurum erat. Hoc, inquam, Smiglecii argumentum nullius ponderis esse, ex eo constat, quòd nequaquam necesse est, ut in adumbratione res adumbrans cum re adumbrata per omnia conveniat, nullaque prorsus inter utramque reperiatur dissimilitudo: sic enim non adumbratio, sed identitas esset. Satis autem per fractionem panis Christi corpus paulò post verberibus contusum, clavis lanceaque perfossum, in cruce distentum, cruciatibusque afflictum adumbratur, ideoque quamvis non propriè, per quandam tamen dicendi figuram fractum esse dici potest. Quod idem & de vino ex calice effuso sentiendum est, ut nimirum, quod sanguini propriè attribuitur, nempe profusio, id ad vinum impropriè referatur, quippe quod propriè loquendo non profundatur, sed infundatur. Christi porro mortem, quam in cruce perpessus est, hîc quodammodo repræsentari seu annunciari, nulla ratione negari potest, nisi Paulum, quod absit, mendacii insimulare volumus. Qua quidem veritate stante, nugatorio missæ sacrificio nullum in cæna Dominica locum esse, omnes sani intelligunt.

Pergit Smiglecius, *& Volkelium indignè ferre ait, mensam Domini exponi altare, cum Paulus mensam Domini mensæ dæmoniorum opponit. Quando enim Christus cænam instituit, non altari, inquit, sed mensæ accubuit.* Hæc Smiglecius. Quis autem tantam stulticiam non indignè ferat, nisi eâdem cum Smiglecio dementatus insaniâ. Constat enim in domo illa, in qua Christus & pascha celebravit, & cænæ suæ cerimoniam instituit, nullum altare fuisse, cum non nisi in templo altaria fuerint. Non nego quidem altaria, propriè sic dicta, interdum in scripturis impropriè mensas appellari: contra verò mensam propriam altare nominari, aut certè hoc in loco id fieri, pernego, cum rem longè aliter se habere ex paulò ante dictis constet.

Sed enim oppositione illa mihi obstrepit Smiglecius, quam inanissimam esse, satis jam demonstraveram. Inquit enim: *Sicut mensa dæmoniorum illa intelligitur, in qua dæmonibus offerrebatur: ita & mensa domini intelligenda est, in qua Domino offertur.* Hîc antequam aliquid aliud di-

ud dicam, animadvertendum est, Smiglecium ridiculè admodum sibi-ipsi adversari. Cum enim Paulus, per Dominum, cujus mensam commemorat, sine dubio Dominum Iesum intelligat, cumque isti sese ipsum Dominum Iesum offerre, perpetuò contendant, quomodo, quæso, in mensa Domini, ipsi Domino offertur, ut hîc loquitur Smiglecius? Nonne aliud est, Dominum offerre, aliud, Domino? ut facilè appareat, istam oppositionem non nobis, sed ipsi Smiglecio plurimùm nocere. Qui namq; Domino offert, aliud quippiam, præter ipsum Dominum offerat necesse est, cum nemo sibi ipsi offerri possit, nisi altera ex parte consequens esse volumus, etiam in mensa dæmoniorum, ipsos dæmones dæmonibus offerri, quod absurdissimum est. Dicit autem: *ratio quam Volkelius affert, nihil habet momenti. Illa enim eadem mensa, & respectu cœnæ, mensa, & respectu sacrificii, altare meritò dici potest.* Respondemus, hoc esse principium petere. Nam prętérquam quòd mensa Domini a nullo sacro autore altare dicitur; etiam probandum erat, in mensa Domini, ipsum Dominum ipsiusvé corpus sanguinemque sacrificari, aut sacrificandum esse, ne dicam, hoc nulla ratione fieri posse. Animadvertendum præterea est, Smiglecium (ut facilè hominis candorem agnoscas) illam responsionis meæ partem reticuisse, quâ vel solâ oppositionis istius inanitas convincitur. Ea autem his verbis comprehensa erat: neque enim, quia gentiles in altari idolis offerũt, ideo cõsequens est, etiam mensam Domini altare esse: cum non oblationis, sed participationis ratione mensa Domini cũ mensa dęmoniorum cõparetur, ut tota verborum complexio indicat. Docet nimirũ Paulus, eos, qui mensæ Domini accumbunt, hoc ipso facto declarare, se omnium rerum participes esse, quorum gratiâ Christus mortuus est, quemadmodum & illi, qui victimis, quæ idolis libatæ erant, vescebantur, hoc faciendo dæmoniorum consortium profitebantur. Vnde colligitur, nequaquam opus esse, utrobique altare aliquod cogitare: cum ad Pauli mentem assequendam satis sit, tàm hîc quàm illic, rerum illarum, de quibus agitur, participationem animo comprehendere. Neque enim necesse est, ut alterum cum altero comparetur, ea per omnia inter se convenire, satis quippe est, ea in re alterum alteri simile esse, de qua agitur. Hæc omnia, inquam, Smiglecio refutanda erant, si istam oppositionem salvam esse voluit. Quo in loco & hoc addendum putavi, non satis constare, Paulum per mensam dæmoniorum, altare intelligere, in quo victimæ idolis libabantur, quandoquidem, ex ea tantùm parte eam mensæ Domini opponit, quatenus in ea gentiles idolothytis vescebantur-

scebantur, quòd quidem in altari eos fecisse, nulla ratio suadet: Contra verò hoc in conviviis, citra ullam altaris rationem fieri potuisse, ex eodem Pauli loco apparet, nihilque prohibet, quo minus, quod priùs in altari idolis oblatum erat, postea eos in mensa comedisse, intelligamus. 1. Cor: 10. 28. Quid, quòd per figuram dicendi scripturis usitatissimam, mensæ nomine, cibi potionesque intelligi possunt, ut & hoc in loco multi viri doctissimi annotârunt. Vnde etiam magis apparet, quàm infirmum sit Smiglecii argumentum, ex hoc Pauli testimonio perperam depromptum.

Iam quod ad illa autoris divini verba attinet: *Habemus altare, de quo edere non habent potestatẽ, qui tabernaculo deserviunt* &c. Heb: 13. 10. satis in nodi dissolutione ostenderamus, ea ad cænam Domini, nedum ad confictum illud altare sacrificiumvé nequaquam pertinere. "Quod quidem ideo ineptissimè a me fieri ait Smiglecius, quòd Paulus, postquàm "escas Iudaicas nihil apud Christianos valere ostenderat, mox adjungat, "*habere Christianos alias escas in altari, quæ maximè cor stabiliant, quas non possint edere, qui veteri legi adhuc deserviunt.* Respondeo autem id a vero alienissimum esse, cum autor iste non dicat, *Habemus alias escas in alteri: sed, habemus altare, de quo non habent potestatem edere, qui tabernaculo deserviunt*: ut facilè appareat, hunc autorem potiùs contrarium illis dicere, quæ ipsi a Smiglecio affinguntur, nimirum, nos in altari isto nostro nullas escas habere. Loquitur enim de populo Christiano, ut ex toto verborum contextu perspicuum est, cumque, ut de aliis rebus, quæ ad Christianam pietatem minimè pertinent, fugiendis, ita de vitanda ciborum religione monet. Cujus quidem rei hanc causam affert, quòd Christiani habeant altare, & ideo tabernaculo deserviant, Heb. 13. 15. id est, sacerdotum munere fungantur, dum spirituales hostias, paulo interiùs ab eodem autore commemoratas, offerunt. Vt igitur olim, postquam legalis ille pontifex, mactatâ victimâ, cùm ejusdem sanguine tabernaculum ingressus esset, non licebat reliquis sacerdotibus victimâ illâ vesci, quippe quæ extra castra cremanda esset: Ita, postquam Christus summus pontifex noster, corpore ipsius extra civitatem crucifixo, in cæleste tabernaculum intravit, nequaquam nos minores sacerdotes, qui spirituales hostias offerẽdo, quasi tabernaculo inservimus, in cibis divini cultus rationem collocare debemus. Ex quo intelligitur, nec de ullo proprio altari, nec de propriis sacerdotibus, qui a reliquis Christianis sejuncti, Christum offerant (ut nimirum sit esca illa, quam sese Smiglecius in altari habere somniat) sermonem

Levit. 4. 11. & 6. 30. & 16. 27. Num: 19. 3. eſſe. Et hoc quidem ideo, quòd Chriſti corpus extra civitatem crucifixum, reſpondet, in hac collatione, illis victimis quæ extra caſtra cremabantur, comediqúe nō poterant. Quod cùm ita ſit, quomodo, quæſo, Chriſti corpus in menſa Domini, quam Smiglecius altare falsò dicit, eſca eſſe poteſt? Illud verò, ea de cauſa, quod & totum hoc negotium, ab iſto autore deſcriptum, prorſus analogicum ſpiritualeque eſt, & ſine ulla diſtinctione ad univerſum Chriſtianum populum ſpectat, nihilque aliud in ſe continet, quàm ſpiritualem Dei colendi rationem, nobis a Chriſto & præſcriptam, & tùm morte, tùm in cæleſte tabernaculum ingreſſu confirmatam, quæ omnem ciborum religionem reſpuit, cultoreſque ſuos, qui altari hoc in loco deſervire dicuntur, ad illum extra caſtra ſeu portam exire jubet, ut vana ciborum religione abjecta, veram vitæ ſanctimoniam colentes, & ſpirituales hoſtias offerentes, unà cum illo omnia adverſa pati ſuſtinereque diſcant; ex quo tandem fiat, ut ad eum in cæleſte illud tabernaculum veniant. Itaque perſpicuum eſt, omnia quæ Smiglecius de eſca ſpirituali, quam vel Iudæi olim comederint, vel Chriſtiani hodierni in cæna dominica, ex neſcio quo altari comedant, multis verbis diſputat, nullum hîc locum habere. Similiter & de illis judicandum eſt, quæ poſtmodum ſubjungit: nempe, *veteri legi deſervientibus non licere eſcâ eucharistica veſci.* Item: *eſcam eucharisticam continere Chriſti corpus in cruce oblatum:* Item: *exeundum eſſe ad Chriſtum extra caſtra, ut corporis ejus eſcâ frui liceat.* Fundamento enim, in quo Smiglecius iſta ædificaverat, deſtructo, id eſt, negato eo, quod Smiglecius autori iſti ſuo more affingit, *nos nimirum alias eſcas in altari habere*, corruant neceſſe eſt omnia. Adde, quòd *ad Chriſtum extra portam exire*, non ſignificat, veterem legem relinquere, ut vult Smiglecius, ſed, unà cum Chriſto patiendo, ad cæleſtem illam patriam tendere, cum, ut mox addit divinus autor, *hîc manentem civitatem non habeamus, ſed futuram* (in qua Chriſtus habitat) *inquiramus.* Qui ſenſus inſuper etiam his divini autoris verbis exprimitur, cum ait: *Exeamus ad eum extra caſtra, opprobrium ejus portātes.* quaſi dicat: tantâ animi conſtantiâ ipſius religionem colamus, ut eum ſecuti, omnia adverſa ſuſtineamus, hacque ratione extra mundi hujus caſtra, ad illum tandem venire æternumque vivere poſſimus.

Hîc verò Smiglecius, tanquam ſui oblitus ſomnoque ſolutus ea dicit, quæ alio loco dicenda erāt, inquiens: *Vaniſſima verò eſt illa Volkelii ratio, quâ ſacrificium a cœnâ excludi putat, quòd cœna ad ſolam commemorationem mortis Dominicæ, non ad ſacrificandum ſit inſtituta. Etenim*

nim nulla re magis atque sacrificio eucharistiæ mors Domini repræsentatur, cum hîc corpus, illic sanguis Christi Deo pro nobis offertur, uti pro nobis in cruce oblatus est. Hæc ille: Atqui non sic probandum erat, Volkelii rationem vanam esse: sed afferendum vel unum testimonium divinum, quo non solùm ad Christum commemorandum, sed etiam sacrificandum, cœnam ab ipso institutam esse comprobaretur. Quæ enim hoc loco dicit Smiglecius, multò vaniora sunt. Probandum quippe erat, primò, Christi mortem in cœna per sacrificium missæ repræsentandam esse. Deinde ita memorem Smiglecium esse oportuit, ut sibiipsi ne contradiceret: cum enim sacrificium corporis sanguinisq; Christi, panis fractione, viniq́ue ex poculo effusione perfici velit, supra autem pag: 94. iisdem rebus Christi mortem repræsentari, non obscurè neget, propterea, quòd nec Christi corpus in cruce fractum, nec sanguis ex poculo, sed ex Christi corpore effusus fuerit; quomodo, quæso, ipse secum consentit? dum hîc ait: *nulla re magis atque sacrificio eucharistiæ, mortem Domini repræsentari.* Ita nimirùm perpetuò sibiipsis dissimiles eos esse oportet, qui simplicem semperq́ue sibi constantem veritatem non amant.

Caput XVI.

Examen quintæ demonstrationis, a potestate eucharistiam conficiendi ductæ.

CHristus suis ministris dedit potestatem conficiendi sacramentum corporis & sanguinis sui.

Hanc potestatem nec habent, nec agnoscunt Ministri Evangelici.

Non sunt, igitur, veri ministri.

Responderamus, majorem falsissimam esse, cum quod in ea asseritur, nec usquam scriptum extet, nec cum hac actione, a Domino instituta, quicquam commune habeat. Vbi enim, quæso, legitur, cœnam Dominicam esse sacramentum, Christumq́ue hujus sacramenti conficiendi suis ministris potestatem dedisse? Smiglecius verò cum nullum his de rebus testimonium afferre possit, sophismatum artificio, suo more, evadere conatur. Ait enim: *quis adeo insulsus est, ut quamlibet rem suo nomine nuncupandam neget: si eucharistia sacramentum est, cur sacramentum dici non debet?* Rectè quidem: Atqui si vocabuli istius significationem inspicias, cœnam Dominicam sacramentum minimè esse fa-

esse facilè intelliges. Nec de nihilo est, quod tùm Evangelistæ, tùm Apostoli, actionis istius rationem diligentissimè explicantes, & aliquot aliis nominibus eam appellantes, nec sacramenti vocabulo, nec verbis idem significantibus usi fuêre. Si namq; ex aliis illorum verbis, nomen istud colligi posse viderem, equidem perinde haberem, ac si expressè huic cerimoniæ impositum esset. Ex quo fit, ut exemplum, *Dei summum bonum appellati*, nihil ad propositum faciat: cum licet hoc Dei nomen literis syllabisque istis in scriptura expressum non sit, aliis tamen verbis idem innumeris in locis explicari constet. Quòd si sacramenti vocabulum, nonnisi rem sacram, ut Smiglecius asserit, designaret, equidem non repugnarem, quamvis sic non septem, quemadmodum isti volunt, sed innumera sacramenta constituenda essent, cum & res sacræ innumeræ esse videantur. Aut igitur fucum hîc facit Smiglecius, sacramenti vocem sic interpretando, aut quid ea significet, non satis intelligit. Quorum utrumque a tanto Theologiæ doctore longissimè abesse debet: animadvertendum enim est, *sacramentum latinis jusiurandum seu juramentum esse*, cujus in cæna Domini nullam haberi rationem manifestum est. Neque enim hîc ullo, nostram fidem, jure jurando adstringimus, sed longè aliam rem, ut sæpissimè jam dictum est, agimus. Quod si quispiam dicat, theologis, ut & aliis, in singulari aliquo artificio versantibus, vocabulorum quorundam abusum permitti: respondemus, vocis abusum tunc jure concedi, cum necessitas id fieri cogit, & verbi abusus a re ipsa minimè dissentit. Verùm cum nec ulla necessitate impulsi, isto vocabulo hoc in loco utantur adversarii, quandoquidem rem, qua de agitur, multò verioribus magisque propriis nominibus a viris sanctissimis appellatam esse constat, nec iste vocis sive usus sive abusus, ullam cum sacro hoc negocio convenientiam habeat, parumné liquet, sacramenti vocabulo nullum planè hîc locum esse? Quanquam enim variè nomen istud a theologis accipitur, in hoc tamen omnes consentiunt, ut sacramenta non signa tantummodò, sed etiam obsignationes confirmationesque divinæ gratiæ, atque adeo ejusdem in nos conferendæ, instrumenta quædam esse statuant. Id quod a vero cænæ Dominicæ usu planè abhorret, quippè quæ nec ullam nobis Dei gratiam donet, nec obsignet, sed solennem pro jam donata obsignataque gratiarum actionem contineat.

Iam quod Smiglecius *matrimonium a Paulo sacramentum, dici asserit, quia sit res sacra, nimirum conjunctionis Christi cum ecclesia signum,*

toto

toto cælo errat, cum nec Paulus ſacramenti, ſed myſterii voce utatur, nec externam carnalemque mariti uxoriſque copulationem, ſed ſpirituale illud vinculum, quo Chriſtus cum ſua eccleſia colligatus eſt, magnum myſterium appellat. Nam præterquam, quòd in externo manifeſtoque maris fœminæque conjugio, nihil arcani ſecretique cernimus, etiam expreſsè, idque e veſtigio, de Chriſto eccleſiaque ſeſe loqui Apoſtolus ait. Falſum igitur eſt, matrimonium eſſe ſignum conjunctionis Chriſti cum eccleſia. Ex quo apparet, non Volkelium, ut dicit Smiglecius, ſed ipſum ſeſe omnibus ridendum proponere, qui eucharistiæ, nomen ſacramenti, præter omnem rationem ſcripturamq; imponere non dubitet; cum cerimoniæ iſtius natura definitioque, cum iſto vocabulo, ut oſtendimus, nihil conjunctum habeat. Meminerit igitur, ei, cui notatio definitiové non convenit, nec notatum definitumvé convenire. Ephes.5.v.32

Pergit autem, inquiens: Negat *Volkelius, Chriſtum hujus ſacramenti conficiendi Apoſtolis poteſtatem dediſſe. At Chriſti verba: hoc facite, erroris Volkelium convincunt.* Non enim ſolùm edere ac bibere jubet *Apoſtolus, ſed totum id efficere, quod ipſe tum faciebat.* Reſpondet Volkelius, & minimè ſe, iſtis Chriſti verbis, erroris convinci dicit, quinimò idem quod hîc dicit Smiglecius, fatetur, cum in nodi diſſolutione ſic loquatur: *Facere, non ſacramentum conficere, ſed panem fractum vinumque infuſum ad Chriſti commemorationem comedere bibereque ſignificat:* Hîc quis non videt, Volkelium ineptiſſimæ iſti conſecutioni occurriſſe. *Chriſtus non ſolùm edere ac bibere jubet, ſed totum id efficere, quod ipſe tunc faciebat. Ergo tunc dedit Apoſtolis poteſtatem conficiendi ſacramenta.* Totum quippe illud, quod Chriſtus tunc effecit, in pane accipiendo, cumque gratiarum actione frangendo, & ad comedendum dando, poculoque omnibus porrigendo, conſiſtit, ſi modò Evangeliſtis Apoſtoliſque credimus, qui hæc tantùm, & nihil prætereà, & ſic nec eucharistiæ confectionem commemorant. Falſum igitur eſt, quod mox addit Smiglecius: *Primùm verò & ante omnia Chriſtus panem corpus ſuum efficit, & vinum ſanguinem, in illis verbis: hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus.* Nam & *ad edendum & bibendum dedit utrumque. Ergo idē illos facere jubet, ut panem Chriſti corpus efficiant, & illo veſcantur, aliiſque ad veſcendum præbeant: maximè quòd, niſi panis efficiatur corpus Chriſti, & vinum ſanguis, edi & bibi a nemine poſſit:* Hîc intelligendum eſt, nec Chriſtum verbis iſtis panem ſuum corpus, nec vinum ſanguinem effeciſſe, nec porro Apoſtolis ad comedendum bibendumq;

dumque dedisse. Nihil enim hîc amplius eum facere videmus, quàm panem accipere, frangere, Apostolisque ad comedendum dare, & calicem iisdem ad bibendum exhibere. Nec dicit: hic panis, hocque vinum, fiat corpus meum & sanguis meus: sed, hoc est corpus meum, & hic calix est novum testamentum in sanguine meo. Quantum autem inter duos istos loquendi modos intersit, vel ex eo patet, quòd, quæ de calice hîc dicuntur, nequaquam eum sensum habere possunt, quasi dicatur, hic calix fiat novum testamentum, seu in novum testamentum transmutetur, cum & res ipsa hoc nunquam factum fuisse, testetur, & porro absque absurditate istud ne cogitari quidem, nedum dici possit. Adde quod ista Christi verba longè alium sensum continere, & satis a nobis jam demonstratum est, & evidentiùs suo loco demonstrabitur. Quid, quòd nihil absurdiùs monstrosiusq; cogitari potest, quàm Christum suum ipsius corpus tunc fregisse, Apostolisque comedendum dedisse, cum integrum vivum incolumeque mensæ accumberet. Quomodo enim, quod frangitur comediturque, & ex quo sanguis effunditur bibiturque, integrum incolumeque esse potest? nisi fortè Christum duo corpora habuisse volumus, quorum alterum ab altero integro permanente, ex pane effectum, fractum, Apostolis ad comedendum datum, vulneratum denique fuerit, ut ejus sanguis biberetur. Apage istam stulticiam. Quæ tamen multò tolerabilior videtur, quàm hæc altera, quâ statuitur, Apostolos, hodiernosque sacrificulos, ut idem faciant, in mandatis habere. Tunc enim Christus ejusmodi corpus habebat, quod ex carne sanguineque constabat, ideoque frangi vulnerarique poterat: & tamen nihil absurdiùs dici potest, quàm Dominum in cæna illud fregisse Apostolisque comedendum sanguinemque bibendum porrexisse. Quantò igitur magis hoc dicendum est, si sacrificulos hodiernos tantum facinus designare volumus, cum, ut supra demonstravimus, Christi corpus, quod nunc in cælo habet, gloriosum carnisque & sanguinis expers sit, ideoque a miseris istis hominibus laniari comedique non possit.

Dixeram in nodi dissolutione, *facere*, id, non ad solos ministros spectare, cum Paulus Apostolus totum hoc negocium, & ideo etiam *facere* istud, a Domino acceptum, universæ ecclesiæ Corinthianæ, & porro etiam reliquis ecclesiis sese tradidisse affirmet. *Facere* enim *hoc* ipse explicans dicit: *Quotiescunque panem hunc comederitis, & poculum biberitis, mortem Domini annunciatis.* Respondet Smiglecius: *Fateor Paulum explicare eam partem, quæ a fidelibus in cæna præstanda est. At non id,*

non id, quod a ministris hujus sacramenti præstari debet. Fideles enim eo in loco instruit, non ministros, quos antè, cum ministerio præficerentur, probè in suo munere instructos non ignorabat, facitque potestatem, toti Ecclesiæ Corinthiorum edendi corpus, & bibendi sanguinem Christi, sed de manibus ministrorum. Nos verò dicimus hîc Smiglecium insigniter falli, cùm apertissimum sit, Paulum non solùm comedendi bibendique: sed etiam panis accipiendi, frangendi, vinumque poculo infundendi partes a Domino acceptas, fidelibus tradidisse. Eosdem enim Corinthios perpetuò alloquitur, nec ullam ministrorum ab auditoribus distinctionem adhibet.

Nec obstat quòd posterioribus suis verbis tantùm comedendi bibendique actionem commemorat: cùm non solùm nihil prohibeat, quin fractio infusioque subaudiatur, sed etiam in ea contineatur necesse sit. Neque enim panis, quod ad hanc quęstionem attinet, comedi, vinumque bibi potest, nisi fractum atque infusum. Atqui Smiglecius *hoc a Ministris fieri debere asserit.* Responderamus autem in nodi dissolutione, nullo divino testimonio comprobari posse, omninò necesse esse, ut certus quidam homo eligatur, qui Christi quasi personam sustinens, reliquis cœnam Domini dispenset: contrà verò compertissimum esse, hujus cerimoniæ religionem universæ Christi ecclesiæ, in perpetuam illius mortis commemorationem, traditam esse. Paulus quippe sese eam a Domino acceptam universo fidelium Corinthiorum cœtui tradidisse asserit. Nec ullum tunc extitisse vel Apostolum vel Apostolorum successorem, qui reliquis in cœna Dominica celebranda præiret, inde constat, quòd vel universam illam Ecclesiam, abusus nomine reprehendendi nullam causam habuisset, cùm Apostolus, qui ipsis præfuisset, nec ipse errare ea in re potuisset, nec reliquos errare permisisset; vel si quis Apostolorum loco relictus, tum ipse errasset, tum reliquis errandi causam attulisset, ad illum perstringendum potiùs, quàm ad alios orationem direxisset. Hæc, ut & alia multa, Smiglecius non refutavit: & tamen nugas suas, tanquam a nostris objectionibus planè vindicatas, subinde venditare non desinit.

Caput XVII.

Examen sextæ demonstrationis, ex ministerio sacramentorum sumptæ.

Legitimi ministri sunt dispensatores sacramentorum.

Ministri Evangelici non sunt dispensatores, sed dissipatores sacramentorum.

Non sunt igitur legitimi ministri.

Responderamus in nodi dissolutione, majorem aliquot modis falsissimam esse. Nam nec ullo sacro testimonio sive expresso, sive implicito nititur: nec ad legitimi ministerii essentiam pertinet, sacramenta dispensare: nec earum rerum administratio, quas Smiglecius Augustini reliquorumque autoritatem, quam nos minimè moramur, secutus, scramenta vocat, isto nomine usquam apud divinos autores appelatur. Hæc inquam in priore nostrâ responsione dixeramus, Smiglecius verò iis omnibus præteritis, illud unum arripuit, quòd *Volkelius aßerit cænæ Dominicæ distributionem baptismique administrationem, ad certos quosdam homines, qui soli neceßarioque hanc personam sustineant nequaquam adstrictam eße.* Respondet autem hûc in modum: *Quid magis apertum in scripturis, quàm Deum ministros a reliquis fidelibus, ut pastores ab ovibus discrevisse, iisque ministerium & dispensationem suorum ministeriorum commisisse, utque reliquos fideles, verbo & sacramentis pascerent, potestatem dedisse?* Hæc Smiglecii verba, partim ad propositum nihil faciunt, partim minùs vera sunt. Primò enim non quæritur hîc, an inter pastores & oves aliquod sit discrimen: sed utrum cænæ Dominicæ baptismique administratio ad certos quosdam homines necessariò adstricta sit, qui soli ejus rei potestatem habeant. Quod quidem falsissimum esse, nos tùm altissimo hac de re scripturæ silentio: tùm Pauli Corinthiis cænam Domini tradentis exemplo demonstraveramus: quippe qui non solùm nulla, inter ministrum aliquem, reliquosque distinctione adhibita, sese cerimoniam illam a Christo acceptam, omnibus præscribere asserat: sed etiam universum illum cætum, abusus nomine reprehendat. Quod neutiquam fecisset, si certus ibi homo ad reliquis in cæna Dominica celebranda præeundum, ordinatus fuisset: Quin potiùs ad ducem istum perstringendum omnem suam orationem direxisset. Baptismum porrò ab iis etiam administratum fuisse, quibus munus illud singulariter assignatum minimè fuit,

tum anonymus, tum nos, aliquot scripturæ testimoniis comprobaveramus: Verùm Smiglecius, ut multa alia, ita & hæc in sua refutatione dissimulavit, satius nimirum esse ratus, tacere, quàm veritati contradicere: nos tamen lectorem ad nodi dissolutionem remittimus. Iam quod dicit: *Deum ministris suorum mysteriorum dispensationem commisisse: ut reliquos fideles verbo & sacramentis pascerent*, id illud ipsum est, quod paulò ante minus verum esse diximus. Tametsi enim Paulum aliosque tum Apostolos tum eorundem socios, mysteriorum Dei ministros fuisse, ut Paulus asserit, minimè negamus: nequaquam tamen consequens esse dicimus, cænæ Dominicæ baptismique administrandi potestatem, certis hominibus, necessariò, iisque solis datam esse: Cùm licet Paulus sese mysteriorum Dei dispensatorem nominet, idem tamen sese ad aqua baptizandum missum esse neget: ut facilè appareat, etiam illum divinorum mysteriorum dispensatorem esse posse, qui sacramenta, ut a Smgilecio vocantur, non administrat: aut si id facit, non tanquam rem necessariò ad se pertinentem facit. Vnde apparet, mysteriorum nomine non sacramenta ista præcipuè intelligenda esse: sed ejusmodi res, ad quas exequendas, Paulus sese missum esse negare non potuit, nimirum prima illa Evangelii prædicatione contentas. Qua de causa alibi negavit, quempiam eas prædicare potuisse, nisi esset missus: hìc verò ad baptizandum sese missum non esse disertissimè asserit. Ex quo colligitur, eum, ut sine missione Evangelizare non potuit: ita baptizare absque missione potuisse, cum sese nihilominus aliquot Corinthios baptizasse affirmet. Quis igitur non videt, sacramentorum. quæ vocant, administrationem necessariò ad illos, qui divina mysteria dispensarunt, adstrictam minimè fuisse, & porrò Smiglecium isto Pauli testimonio, quod voluit, cõprobare non potuisse. Administrent sanè ministri cænam Domini baptismumque in ecclesiis constitutis, ut & Paulus aliique fortasse fecerunt, ordinis decorique conservandi causa: non autem quia necessariò solique hoc facere teneantur, cùm non solum hoc probari minimè possit: sed contrarium etiam a nobis satis jam demonstratum sit.

1. Cor: 4. 1.

1. Cor: 1. 17.

Rom: 10. 15.

1. Cor: 1. 14. 16.

Hìc verò Smiglecius aliquot absurda ex nostra sententia profluere asserit. Primò enim inquit: *si cuicunque liceat sacramenta ministrare, licebit & dæmoni baptizare & cænam ministrare, si quidem ad hæc nulla singulari opus sit potestate*. Quanti verò ista Smiglecii ratiocinatio facienda sit, jam suprà suo loco ostendimus, cum ex ipsiusmet sententia Deum ne per bonos quidem angelos, ne dum per malos, cum homi-

nibus certis de causis agere, & ideò dæmonis instantiam heterogeneam planè, tantoque theologo indignam esse doceremus. Cùm enim ad solos homines rerum sacrarum administratio, Deo sic instituente, pertineat, eosque non quoscunque, ut nos dicere fingit Smiglecius: sed tantùm Christi fideles, nec eos quoslibet, sed ad hanc rem idoneos, nonné absurdè planè dæmonis instantia hoc loco affertur?

Alterum quoque absurdum ex nostra sententia minimè consequitur, planeque ridicula est hæc connexio: *Administratio cœnæ Dominicæ, ad certos homines necessariò non est adstricta. Ergo licet in popinis & mensis communibus cœnam sacram sumere.* Vt enim hujus absurditatis nos convinceret, opus insuper erat, ut nos cœnam Domini rem profanam, quæ nihil a communibus mensis differat, existimare, ostenderet. Quod quidem nos nequaquam facimus. Quin imò eam propter sanctissimum usum sanctissimæque rei celebrationem, ab omnibus profanis mensis distinguimus, omnesque judicium sibi comedere ac bibere asserimus, qui nec seipsos probatos exhibendo, nec corpus Domini judicando, indignè huic sacræ mensæ accumbunt. Si igitur, ut ad rem redeam, nec cœnæ Dominicæ dispensatio, nec baptismi administratio, necessariò ad solos ministros, ut ostendimus, alligata est, quamvis reliquis sacramentis, quæ vocantur a Smiglecio, enumeratis, longè præstare videantur: quomodo quæso, non multò minùs hæc, utpote illis inferiora, certis personis alligata esse putabimus? Inanissima igitur est Smiglecii gloriatio, qua sese in eo insolentissimè jactat, quòd Catholici, quos vocant, ministri omnia septem sacramenta integra conservaverint ac conservent: cùm nec usquam illis hoc injunctum sit, nec ejusmodi omnia fuerint, ut conservari possent, aut omninò deberent, quippe quæ tantùm primævæ illius ecclesiæ propria fuerint. Et hîc quidem ursimus Smiglecium in nodi dissolutione, hunc in modum: Ostendat Smiglecius, verbi causâ, se suosque ejusmodi conservasse manum impositionem, quam mox consequatur donatio spiritus sancti. Ostendat ejus generis unctionem, suos sacerdotes retinere, quam comitetur admiranda morborum depulsio. Ostendat se suosque eum baptismum usurpare, qui in primæva illa ecclesia vigebat, ubi non infantes, rationis usu, verbi divini auditione, & sic fide carentes, sed adulti, illique vel ab Ethnica vel a Iudaica religione deficientes, aquâ baptizabantur, idque in nomine Christi, id est, publicè Christi nomen profitentes. Ostendat se Dominicæ cœnæ religionem, eodem modo colere, quo ab ipso Christo instituta, a Pauloque Corinthiis alisque

isq́ue tradita eſt, id eſt, ſeſe unà cum ſuis, nihil illi addidiſſe, vel ab ea detraxiſſe: & ſic non ſolùm illas murmurationes, geſticulationes, aliasq́ue nugas incantationibus ſimillimas, non adhibere, quippe quibus nec Chriſtus, cerimoniam iſtam inſtituens, nec Apoſtoli eam retinentes uſi fuerunt. Oſtendat etiam ſe ſuosq́ue Catholicos ſacerdotes, populo poculum non ſubtraxiſſe. Quæ enim ad hanc fraudem tuendam affert, meræ nugæ cenſendæ ſunt, nimirum ſeſe hoc faciendo, prout eccleſia ab ipſis Apoſtolis & ſpiritu ſancto edocta fuit, ſacramenta dispenſare, ſecundùm Chriſti mandatum, inſtitutionem & exemplum. Quod quidem falſiſſimum eſſe, ipſa inſtitutionis verba, ipſaq́ue hujus ſacræ actionis deſcriptio luculentiſſimè docet. Dicit etiam nunquam eccleſiam cenſuiſſe, utramq́ue ſpeciem ad ſalutem neceſſariam eſſe, quaſi verò hoc quæratur, & non potiùs an ſacerdotes iſti, integram hanc actionem conſervaverint. Ait: *totum Chriſtum eſſe in una ſpecie:* quaſi verò aut usquam hoc ſcriptum extet, aut ad rem propoſitã quicquam faciat: cum non quæratur an Chriſtus in aliqua ſpecie ſit, ſed an quamcunque ſpeciem ſubtrahere, ſit negotium iſtud integrum conſervare? Verba Chriſti ad neutram cænæ Dominicæ ſpeciem, & ſic nec ad ipſam cænam Dominicam ſpectare, & ſuprà demonſtravimus, & alibi uberiùs a noſtris demonſtratur. Hæc omnia Smiglecio oppoſueramus: ſed nihil reſpondere potuit, niſi quòd poculi ſubtractionem defendendam ſuſcepit, idq́ue nequaquam directè ad noſtra argumenta reſpondendo, ſed novis nugis, miſeras chartas ſuas replendo. Primò enim ait: *Falſum eſſe, affirmo, nos alteram ſpeciem eucharistiæ tollere. Etenim ſtatuimus magis, quàm omnes evangelici. Nam evangelici neutrum verè conficiunt, noſtri ſacerdotes utramq́ue. Quid enim evangelici in utraq́ue ſpecie habent, ſi Chriſtum in neutra habent? aut quid illis proderit ad ſalutem utraq́ue ſpecies ſine Chriſto, a quo ſolo vita æterna nobis in hoc ſacramento confertur? umbras ſpecierum habent, veras ſpecies non habent, cùm ſpecies ſine Chriſto ſint nuda, inania, egena elementa. Ergo cum utriusq́ue ſpeciei eſſentiam (quæ Chriſtus eſt) evangelici tollant, an non veriſſimum eſt, utramque ſpeciem illos tollere?* Hæc Smiglecius. Nos autem hîc nihil videmus, præter meras nugas principiiq́ue petitiones. Nam & alteram ſpeciem iſtos laicis ſubtrahere, nemo niſi cæcus non videt, ipſeq́ue Smiglecius poſtea, parum ſibi conſtans, fatetur, *ſeſe laicos poculi uſu prohibere:* & eos utramq; ſpeciem conficere falſiſſimum eſt: & nihil magis ridiculum tamq́ue rationi contrarium excogitari poteſt, quàm utramque ſpeciem conficere, alteram tamen, ut minimè neceſ-

necessariam fidelibus subducere: cùm Christus, teste Paulo, toti ecclesiæ utramque speciem tradiderit: & nihil a vero alienius est, quàm utramque speciem, non ad sacramentum, sed ad sacrificium spectare: cùm ut satis ostendimus, ista distinctio, nullo nec scripturæ, nec rationis præsidio confirmari possit, huicque actioni, nec sacrificii, nec sacramenti appellatio, ulla ex parte conveniat: & ista omnia, quæ hîc dicit Smiglecius, nihil ad rem propositam faciant. Omnibus quippe nostra legentibus constat, nos non eo sensu alteram speciem ab illis tolli, quo sese hoc facere negat Smiglecius, affirmare, ipseque egregiè intelligit, nos de poculi usu laicis subtracto verba facere: & tamen, cum sua umbra pugnat. Nihil denique stultius ab eo dici potuit, quàm Evangelicos, ideò neutram speciem habere, quia Christum in neutra habeant, quia Christus sit utriusque speciei essentia. Cùm enim Christum ita in speciebus istis habendum putet, ut panis sit corpus Christi in cruce oblatum, & vinum Christi sanguis in cruce effusus, ut quidem sub hujus capitis finem disertissimè asserit: cumque hoc ipsum ex eorum numero sit, quæ fieri non possunt, ut suprà demonstravimus, parumne liquet, non solùm evangelicos, sed nec catholicos, eo, quo dictum est, modo, Christum in cœna ista habere, & sic ex ipsius Smiglecii sententia, non magis, sed multò minùs, utramque speciem, quàm evangelicos constituere. Nam præterquam quòd Christi carnem sanguinemque realiter non habent, etiam usum poculi, fidelibus subducunt. Quoniam igitur nugæ istæ in tantas vos conjiciunt difficultates, tantaque pariunt absurda, quid causæ est, quin illis spretis, eam sententiam amplectamini, quæ & verissima est, & ad scopum, quem Christus in hac cerimonia ibi propositum habebat, proximè collimat, nimirum mortis ipsius repræsentationem, seu ut Apostolus loquitur, annunciationem? In qua quidem sententia, si Evangelici sunt, licet Christum realiter in ipsius cœna non habeant (cùm id nec fieri possit, nec ut fiat opus sit) satis rectè cœnam Domini celebrant. Nec verè dicit Smiglecius, *eos Christum cœna Domini exturbâsse*, cùm is sese in pane futurum nunquam dixerit, & sic qui ibi realiter non est, inde exturbari non possit. Frustra autem urget Smiglecius verba, *Hoc est corpus meum*, cum longè alia de causa Christum sic locutum fuisse suprà docuerimus, quàm quia ipsius corpus in pane sit.

Dicit tandem Smiglecius, *sese unà cum suis, ideò laicos ab usu calicis prohibere, quia Christus ita instituerit, ita fieri voluerit.* At ubi quæso? Cur non adducis Christi verba, quibus hæc ipsius institutio exprimatur?

matur? Itané vobis licet dicere quod vultis, vestraque somnia Christo contra omnem veritatem affingere, proque ipsius institutis, absterso omni pudore, venditare? Sed nihil aliud hîc respondet Smiglecius, *quàm Christi institutionem, quæ ad sacrificium spectat, utramque speciem complecti: qua verò alios fines respicit, æquè ad unam speciem, ac ad utramque pertinere.* Atqui quid est principium petere, si hoc non est? cùm nec sacrificium hîc fieri probare possitis: nec Christi institutionem æquè una ac utraque specie contineri, ulla ratione demonstretis; quinimò cum Christus utramque instituerit, nugatoriaque sacrificii ac sacramenti distinctio jam profligata sit, nonné apertissimum est, unam speciem, ad ritè cænam Domini celebrandam minimè sufficere; nisi Christum sapientissimum frustrà utramque instituisse volumus. Respondet Smiglecius: *Si solam institutionem Volkelius urgere velit, nihil efficiet. Etenim inter viros doctos constat, institutionem aliam quandam rem esse, quàm præceptum, multaque institui poßunt, ad quæ nemo præcepto obstringitur.* Atqui Smiglecius facilè intellexit, me non de simplici, sed ejusmodi institutione loqui, quæ non nisi præceptum esse potest. Dixi enim, Christum cerimoniam istam ita instituisse, ut panem fractum comedere, exque poculo omnes bibere jusserit, & sic utriusq; speciei usum absolutissimè mandaverit, utrobique modo imperativo utens. At inquit Smiglecius, *me non advertiße, verba: Bibite ex hoc omnes, non præcipientis, sed offerentis aut invitantis eße. Qui enim similibus verbis alteri poculum porrigit, nequaquam illum præcepto obligat, solùm ad bibendum invitat. Quare præcepti obligatio aliundè, quàm ex hoc contextu verborum colligenda est.* Respondemus Smiglecium vehementer errare, rationemque, quam hîc affert, frivolam admodum esse. Neque enim Christi consilium fuit, civilem quandam vulgaremque, & in hominum arbitrio positam, sed solennem religiosamque, tàm poculi propinationem, quàm panis appositionem, tanquam diem festum instituere, totamque actionem ad mortis suæ commemorationem, tàm diu in ecclesia, dummodo ea semper extaret, duraturam, dum ipse veniret, suis celebrandam tradere. Vidit hoc ipse Smiglecius sine dubio, eamque ob causam istud suum commentum non urget, sed jam utramque speciem in sacrificio retinendam esse asserit: jam retineri posse: non tamen omnino debere: jam denique jussisse Dominum Apostolos edere ac bibere, verùm non absolutè, ut mireris hominis titubationem ac inconstantiam, facileque agnoscas, eum falsæ sententiæ patrocinium suscepisse, cùm veritas semper sibi similis sit.

Quid

Quid quòd nullum iſtorum cum vero conjunctum eſt? Nam nec ullum hîc ſacrificium, ut docuimus, offertur: nec unquã poculi uſum prætermitti jure poſſe, ipſa Domini inſtitutio cænæq; ipſius ſcopus convincit: nec denique ulla ratione probari poteſt, non abſolutè Dominum ſuos edere bibereque juſſiſſe. Ait autem Smiglecius: *Chriſtum tum Apoſtolos juſſiße edere ac bibere, cum ipſe manibus ſuis edendum & bibendum offerret.* Verùm ineptiſſimè hæc dicuntur. Quid enim quæſo, hoc Chriſti factum, ad ſimplex abſolutumque mandatum excludendum habet momenti? cùm præſertim nullum ejus rei indicium appareat, quale fuiſſet, ſi dixiſſet, *eatenus edite ac bibite, quatenus ego vobis edendum ac bibendum porrigo.* Quinimò cum utramque ſpeciem dederit, utramque ad ſuam commemorationem, mortisque ſuæ annunciationem requiri apertiſſimè docet. Verùm, quantum video, non niſi eam ob cauſam Smiglecius iſto artificio utitur, ut quacunque tandem ratione poculi ſubtractionem tueatur. Fallitur autem ſua ſpe longiſſimè: cùm ſic non minùs panis, quàm calix ſubtrahi, aut certè calix retineri: panis verò ſubduci poſſet, nimirum, quia tum non ſolum ex calice biberunt, ſed panem etiam comederunt, cùm Dominus eum daret. Quod quidem ſi illis abſurdum videtur, ſatis hoc ipſo oſtendunt, ad panis excluſionem, aliam requiri rationem præter eam, quam hîc Smiglecius attulit. Similiter igitur & de ſubtractione poculi exiſtimandum eſt, nimirum non ideò eam committendam eſſe, quia tum ex eo Apoſtoli biberunt, cum illud Dominus porrigeret: ſed aliam eamque veriſſimam ob cauſam id jure fieri poſſe docendum, quam quidem Smiglecius nec attulit, nec allaturus eſt unquam.

Ex quo apparet, & hæc, quæ mox ſubjungit, falſiſſima eſſe, nimirum *Chriſtum hoc eodem ſenſu omnibus fidelibus præceptum impoſuiße, ut quoties Eccleſia & legitimi paſtores edendum & bibendum obtulerint, præcepto ſe obſtrictos arbitrentur, ad utramque ſpeciem ſumendam: ſi verò Eccleſia inſtitutionem integram in una ſola ſpecie intelligens, unam fidelibus porrigat, debent eße una contenti.* O nugas inaniſſimas & Ieſuiticæ Theologiæ doctore dignas! Vnde enim, quæſo, apparet, Chriſtum hoc ſenſu, vel Apoſtolis panem poculumque porrexiſſe: vel Eccleſiæ miniſtrisque præceptum hoc tradidiſſe? Aliter enim ſeſe rem habere, partim jam docuimus, partim ex eo perſpicuum eſt, quòd Chriſtus tantùm ſemel cænam ſuam inſtituit, & ne tenuiſſimo quidem indicio oſtendit, Eccleſiæ miniſtris liberum fore, interdum calicis uſum prætermittere. Quodſi ſæpius hoc Chriſtus feciſſet, & jam utramque, jam unam

unam tantùm ſpeciem adhibuiſſet, equidem faterer unà cum Smiglecio, liberum eſſe miniſtris, ſive hoc, ſive illo modo, Dominicam cænam adminiſtrare, fidelibusq́ue omnino, ipſorum, ea in re arbitrio, judicioq́ue ſtandum eſſe. Verùm cum ſecus eſſe videamus, eaq́; demum vera Chriſti Eccleſia ſit, quæ ab ipſius inſtitutis ne latum quidem unguem recedit, minimè illos audiendos eſſe ſtatuimus, qui contra Chriſti inſtitutionem, unâ ſpecie nos contentos eſſe volunt.

Ait autem Smiglecius: *Paulum Apoſtolum iſtam poculi abſtractionem adumbrâſſe, cùm 1. Cor: 11. de utraque ſpecie loquens, jam particulâ conjunctivâ, jam disjunctivâ, indicare volens, tàm cum utraque ſpecie conjunctim utendum eſt, quàm cum altera tantùm, mortem Domini annunciandam eſſe. Quotiescunque, inquit, Panem hunc manducabitis, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Et mox: *Itaque quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Reſpondemus: ſi Smiglecius iſtam cænæ Dominicæ mutilationem expreſſis ſcripturæ teſtimoniis, aut evidentibus rationibus demonſtrâſſet, facilè concederemus, Paulum hîc eam quodammodo adumbrâſſe. Verùm cum illud non fecerit, & hoc vanum eſſe nemo non videt, cum nihil prohibeat, quo minùs conjunctionem, *vel* pro conjunctione *Et*, iſto in loco uſurpatam eſſe intelligamus, idemq́ue ſenſus utrobique retineatur: cum præſertim in poſterioribus Pauli verbis ſtatim addatur: *reus erit corporis & ſanguinis*, non autem, *corporis vel ſanguinis Domini*. Neque enim Chriſti totius in unâ ſpecie præſentiam poterit prætendere, cum ſomnium iſtud jam prorſus convulſum ſit. Non novum autem eſſe, duas iſtas conjunctiones, confundi, ita ut *Vel* idem ſignificet, quod *Et*, tùm ex multis locis patet, tùm maximè Levit: 14. 57. ubi de lege lepræ ſit mentio, ad docendum, *quid mundum vel quid immundum ſit*, quod idem planè eſt, ac ſi diceretur, quid mundum & quid immundum ſit, ut alii viri doctiſſimi verterunt, ſic cap: 23. 38. &c.

Pergit Smiglecius. *Conſimili ratione*, inquit, *cum de ſpecie panis loquitur, refert Chriſtum dicentem abſolutè: Hoc facite in mei commemorationem. De calice verò: Hoc facite, quotiescunque feceritis: Cur enim exiſtimamus, iſtam explicationem calici & non pani additam, niſi ut calicis uſus non perpetuò futurus in eccleſia indicaretur, cum panis uſus conſtans & perpetuus eſſet futurus. Nam quod Volkelius ait, illam exceptionem ad tempus utendi tantummodo pertinere, cum, etſi, inquit, mandato Chriſti, ad utriusque ſpeciei uſum obligati ſimus, ad certum tamen tempus minimè ſi-*

mè simus adstricti, sed id in ecclesiæ arbitrio positum a Christo. Id verò non satis aptè à Volkelio dicitur: cur enim tempus assignaretur poculo & non pani, cum æquè ad utrumque pertineat? an verò casu id dictum existimabitur ab eo, qui est ipsa sapientia & verbum patris? Hîc intelligendum est, Smiglecium tamen a malitia non discedere, cum illam tantùm responsionis meæ partem, eamque a se mutilatam, arripiat, quæ ipsius morsui videbatur obnoxia: alteram verò, quæ ad ipsius commentum planè convellendum maximam vim habet, per summam fraudem reticeat. Dixeram enim hoc pacto: Nihili faciendæ sunt istæ Smiglecii elusiones, utpote nullo nixæ fundamento, contra verò & verbis & menti Christi adversa fronte repugnantes. Quòd enim verbo, *Quotiescunque*, ostendere conatur, non absolutè nos juberi ex poculo bibere, meminerit idem vocabulum paulò post, ab eodem Apostolo, non minùs ad panem, quàm ad poculum referri, cum ait: *quotiescunque panem comeditis poculumque bibitis*. Ex quo fit, ut, si vera Smiglecius hoc loco dicit, non magis ad panem comedendum, quàm ad poculum bibendum obligemur, & sic non solùm unam, sed utramque speciem totamque adeo Christi cænam tolli necesse est. Discat igitur tandem Smiglecius, vocabulum *quotiescunque*, non ad ipsum cænæ Dominicæ usum, necessitate, quæ ex Christi mandato dependet, excludendum adhibitum esse, sed quemadmodum temporis significationem habet, ita ad tempus referri debere, ut nimirum ostendatur, cænæ Dominicæ usum, nobis quidem planè a Domino mandatum fuisse, ad certum tamen tempus minimè alligatum, sed in ecclesiæ arbitrio positum esse, quibus temporibus illud Christi mandatum exequi velit. Hæc Smiglecio responderamus, ex quibus aliisque multis perspicuum est, quàm candidè nobiscum agat, quamque falsum sit, tantùm poculi usum ad tempus referri, panis verò nequaquam. Quòd si dicat, a Paulo id fieri, non autem a Christo ipso: cum hujus verbis ab illo citatis, nulla temporis conditio adjungatur. Respondemus, quod Paulus dicit, perinde habendum esse, ac si id ipse Christus dixisset, cujus ille personam sustinuit. Adde, quòd Paulus simili modo, non autem Christus, poculo temporis circumstantiam addere dici posset: cum omnes evangelistæ cerimoniam istam explicantes, Christum ita de poculo loquentem inducant, ut nullam temporis faciat mentionem. Nihil igitur agit Smiglecius, cum apertum sit, Paulum, ut fidelem Christi mentis interpretem, utrique speciei temporis, quantumvis incerti, mentionem addere.

Adex-

Ad extremum sic loquitur Smiglecius. *Et sanè quid prohibet, fideles, unâ tantùm specie utendo, integram Christi, pro nobis in cruce mortui, commemorationem facere: cum ejus carne & sanguine, in una licet specie, vescatur.* Respondeo, id prohibere, quòd Christus utramque constituit atque mandavit, cui omninò obtemperandum est, nisi nos illo plus sapere putemus. Fideles in una specie carne illa Christi, & illo sanguine, qui pro nobis in cruce effusus sit, vesci non posse, jam ad nauseam usque demonstratum est. Verba quoque illa Christi Ioan: 6. *qui manducat carnem meam* &c. ad cænam Domini minimè pertinere, longèque alia de causa ab illo tunc prolata fuisse, supra satis docuimus.

Caput XVIII.

Examen septimæ demonstrationis de Ecclesiæ Catholicæ ministris.

M*Inistri veri, sunt ecclesiæ catholicæ ministri.*
Ministri Evangelici non sunt ecclesiæ catholicæ ministri.
Ergo non sunt veri ministri.

Hunc paralogismum ita refutaveramus, ut, quantum videmus, Smiglecius eum tueri non potuerit. Nam nec omnia, quæ dixeramus, in medium profert, nec ea quæ profert, eo ordine ac modo adducit, quo a nobis erant dicta. Quod ut omnibus pateat, intelligendum est, nos majorem negâsse, propterea, quod ex ipsius Smiglecii sententia, is etiam verus minister esse potest, qui ei ecclesiæ præest, quæ catholica, id est, toto orbe terrarum diffusa non est. Fuisse quippe tempus, cum Christi ecclesia vix in una provincia, nimirum Iudaica, consisteret, idque post Christi in cælos ascensum. Tantum enim abest, ut tunc statim apud gentes viguerit, ut nec in omnibus Iudaicæ regionis partibus locum habuerit. Quid igitur, an ideo ecclesia illa non habuit veros ministros? quia nimirum memorata ratione ac via catholica non fuit? Quid, quòd ipse Smiglecius fatetur, *Ecclesiam initio fuisse exiguam.* Item: *non semper superâsse numero reliquos homines.* Item: *sub finem mundi cogendam & restringendam esse.* Cum igitur, quantumvis exigua, tùm fuerit, tùm futura sit, veros tamen ministros & habuerit & habitura sit: nonné sole clarius est, falsò a Smiglecio negari, *eos veros ministros esse, qui ecclesiæ catholicæ ministri non sunt.* Dixeram etiam, catholicam esse, nec ad veræ ecclesiæ essentiam spectare, nec ejus verum signum nomina- si posse;

ri poſſe: cum hîc ejusmodi ſigna requirantur, (ſi modo illis opus eſt, vel ulla ratione dari poſſunt) quæ propria, inſeparabilia, neceſſaria, & indubitata ſint, ſemperq́ue in re ſignata reperiuntur. Nec hoc idem diffitetur Smiglecius, cum ait: *At inquit Volkelius, ad eſſentiam eccleſiæ non pertinet, ut ſit catholica: quid tum? ſit ſanè proprietas: at ejusmodi, quam ſecundùm divinæ promiſſionis modum, indiſſolubili nexu, cum eccleſia conjungi neceſſe eſt: ut ſi ea careat, non Chriſti eccleſia, ſed Synagoga Sathanæ cenſeri debeat.* Hîc Smiglecius ſuo ſe gladio jugulat. Si enim catholicam eſſe, ad eccleſiæ eſſentiam non ſpectat, quomodo quæſo miniſterii eſſentiam conſtituet? Si dixerit, ſatis eſſe, ſi eccleſiæ catholicæ miniſtrum eſſe, ſit verorum miniſtrorum proprietas; reſpondeo, jam ſatis oſtenſum eſſe, aliter ſeſe rem habere. Quod ut magis appareat, animadvertendum eſt, Smiglecium ipſum fateri, *eccleſiam, principii finisq́ue ratione, nec fuiſſe, nec futuram catholicam.* Quomodo igitur verum erit, quod hoc loco dicit, *catholicam, indiſſolubili nexu, cum eccleſia, cujus ſit proprietas, ita conjungi, ut ſi ea careat, non Chriſti eccleſia, ſed Synagoga Sathanæ cenſeri debeat?* Anné primæva illa eccleſia, quam in initio exiguam fuiſſe dicit, Synagoga Sathanica minimeq́ue Chriſti eccleſia fuit, & ſic Apoſtoli aliiq́ue veri miniſtri nequaquam fuêre? Nec quicquam ſuæ cauſæ præſidii affert Smiglecius, quod dicit: *Nam quòd initio fuit eccleſia Chriſti exigua, & puſillus grex, id minimè ſcripturis adverſatur.* Quanquam enim id ſcripturæ non repugnet, Ipſius tamen abſurdæ, ne dicam impiæ aſſertioni, maximè adverſatur, nimirum, *Puſillum & ſic minimè catholicum gregem non eccleſiam Chriſti, ſed Synagogam Sathanicam eſſe.* Neque enim hîc quæritur, an ſcripturæ adverſetur, eccleſiam in religionis Chriſtianæ primordio exiguam fuiſſe: ſed an, quia exigua & minimè catholica fuit, non veros miniſtros habuerit. Sed audiamus, quid poſtmodum dicat Smiglecius: *Scripturæ ejusmodi amplitudinem promittunt, quæ ab exiguis initiis in ſummam amplitudinem perventura eſſet. Cum verò rurſum ad finem mundi Antichriſti tempore eccleſia cogenda ſit, & reſtringenda, ut fidem vix inventurus ſit Chriſtus veniens ad judicium, idipſum eventurum, ſcriptura prædixit, ut non neſciretur, toto ferè tempore interjecto ampliſſimum futurum eccleſiæ ſtatum, ſacra oracula veriſſimè teſtantur. Quocirca eam amplitudinem eccleſiæ negare, eſt maximæ temeritatis & impudentiæ.* Hæc ille. Quæ omnia ad propoſitum nihil afferunt momenti: cum hîc non quæratur, an eccleſiæ amplitudo promiſſa ſit, & an aliquando ampla nec ne fuerit: ſed, an hoc ipſum eccleſiæ proprietas ſit

& ſem-

& semper necessarioque in ea reperiatur: & porro, an tunc temporis, cum istam amplitudinem non haberet, vera nihilominus ecclesia fuerit, verosque ministros habuerit. Vertat igitur sese Smiglecius in omnes partes, nunquam ex hac difficultate, qua seipsum implicavit, emerget, dum fateatur, etiam eam ecclesiam veram esse, verosque ministros habere posse, quæ catholica non est, & sic se temerè inconsiderateque effutiisse, ecclesiam, quæ ista, quam dicit, proprietate careat, non ecclesiam Christi, sed Synagogam sathanicam esse.

Iam quod ad illam amplitudinem attinet, quâ medio ecclesiæ tempore, seu inter ipsiusinitium finemque mundi interjecto, floruerit, minimè eam probari posse crediderim, cum non multò post Apostolos, generalissimam a divina veritate defectionem incidisse, manifestissimum sit, & sic revera illud evenerit, quod Antichristi tempore de ecclesia futurum Smiglecius dicit, id est, ecclesia in angustum exiguumque numerum compulsa fuerit: quia nimirum Antichristus tunc statim extitit, ut Paulus testatur. 2.Tes.2.8. Quid, quòd si maximè eam amplificatam, perque totum terrarum orbem diffusam, toto isto medio tempore esse concedamus, nequaquam consequitur, id ei necessariò, tanquam immutabilem proprietatem, inesse. Nam præterquam quòd, ut diximus, non diffitente etiam Smiglecio, ejus principium finisq; contrarium arguunt, in hominum arbitrio positum est, vel salutarem Christi doctrinam amplecti retinereque, vel eam contemnere, aut acceptam denuò repudiare, fierique potest, ut paucissimi eam accipiant, acceptamque retineant. Respondet Smiglecius: *quasi verò, quod in hominum arbitrio positum est, fieri necessarium non sit: si ita a Deo futurum prævideatur & prænuncietur.* Hîc verò ablegandus est Smiglecius ad scholasticos compluresque alios veteres Theologos, ego enim nequaquam tantum mihi tribuo, ut ista tam profunda differere valeam, Videbo tamen, quomodo cum illis, hac de re, digladiaturus sit. Quantum igitur ex illorum opinione colligere possum, nequaquam istam Smiglecii responsionem admissuri sunt. Dicent enim, eam ita secum pugnare, ut vel liberum hominis arbitrium, vel necessariam futurorum contingentium Dei prænotionem tollere oporteat. Liberum quippe hominis arbitrium, liberas actiones complecti ajunt, & sic non necessarias, sed contingentes, id est ejusmodi, quæ possint fieri & non fieri, & porro nequaquam uno certo modo eveniant, ut ea quæ necessariò fiunt. Ex quo consequi asserunt, futura contingentia nullo modo esse, antequam fiant, omne enim ens aut nunc est, aut aliquando fuit,

aut certò futurum est. Atqui, inquiunt, futura contingentia inque hominis arbitrio posita, nullo istorum modo sunt, cum neque in seipsis sint, nec ullam existentiæ suæ necessariam ac definitam causam habeant. Si igitur non sunt, inquiunt, nec scibilia sunt, cum non entium nullæ sint qualitates aut passiones, & porrò nec a Deo præsciri possint. Quod si ita est, hæc Smiglecii responsio consistere non poterit, cum ait: *quasi verò, quod in hominum arbitrio positum est, fieri necessarium non sit, si ita a Deo futurum prævideatur.* Si dixerit Smiglecius, dirissimam blasphemiam esse, Deo omniscientiam negare. Respondebunt, Deum ex ea parte omniscium esse, ac dici, quatenus omnia scit, quæ suâ naturâ sciri possunt: quemadmodum & omnipotens est, quatenus omnia potest, quæ possibilia sunt, aut suâ naturâ fieri possunt. Quemadmodum igitur, cum dicitur, Deum mentiri, mori, factum infectum reddere non posse, nequaquam is suâ omnipotentiâ spoliatur: ita nec omniscientiâ privatur, cum ea nescire dicitur, quæ nullo modo existunt, nullique scientiæ subjecta sunt: veluti sunt, hominum actiones futuræ, in ipsorum libera voluntate positæ & porrò contingentes: ut verissimum esse illud pronunciatum videatur: *De futuris contingentibus, non est determinata veritas.* Magis autem, ut quidem ego existimo, Smiglecii causam eo infirmari dicent, quod ipse fatetur, *Deum prævidendo, liberum hominis arbitrium non auferre.* Hoc enim, si verum est, inquient, ea quæ a nobis liberè & sic contingenter fient, non ex Dei præscientia, sed potius hæc ab illis dependebit, & sic, quale est scibile, talis erit scientia, nimirum contingens, & non necessaria, vel, ut planius dicam, Deus non necessariò sed contingenter ea præsciet, quæ sunt contingenter futura. Quod quidem, quantam vim habeat ad confirmandum, ecclesiam, ubivis terrarum, necessariò existere, ego priùs videre non possum, quam ista a Smiglecio refutentur. Et quidem nequaquam sese hæc ita disputare dicunt, ut tantum mysterium ad solum rationis humanæ judicium perpendant, quamvis & hoc cum divina veritate minimè pugnare existiment, sed ipsas etiam sacras literas sibi suffragari statuant. Nam præterquam, quòd liberum humanæ voluntatis arbitrium scripturam concedere aiunt, etiam non solùm totius mundi gubernationem, maximèque rerum humanarum procurationem, Deo passim apud divinos autores assignari asserunt, Sed etiam plurima divina testimonia extare affirmant, quæ, si Deus contingentes hominum actiones, antequam fiant, necessariò prævideat, intelligi explicarique nullo pacto possint. Ac de libero quidem, hominis arbitrio,

trio,

trio,satis jam diximus. Gubernationem autem mundi rerumque humanarum procurationem, quam Deus pro suo arbitrio exequitur, cum ista ipsius prænotione simul consistere non posse, ex eo perspici dicũt, Quòd hac stante, illa frustrà susciperetur. Quid enim necesse est, inquiunt, Deum hominum facta, pro suo arbitratu, moderari, si ea jam ab omni æternitate, sic & non aliter futura prænovit? Aristotelem quippe in 3. Ethicorum libro, prolixè ostendere ajunt, *De necessariis nullam esse consultationem, nullamque eorum prudentum dispositionem.*

Iam ut de iis divinis testimoniis dicamus, quæ futurorum contingentium præscientiam excludere videntur: primò illud Gen:6: v. 6, 7, adducunt: ubi *Deus indoluisse dicitur, propter insperatam hominum malitiam, hominibusque 120. annos ad resipiscendum indulsisse.* Deinde illud Ezai: 5. 4. ubi *Deus vineam plantâsse dicitur, expectâsseque, eam bonas uvas prolaturam, cum tamen præter ipsius spem labruscas protulerit.* Præterea illud Rom: 2. ubi *Deus per summam patientiam, hominum pænitentiam expectare dicitur.* Item: Gen: 22. 12. *Quòd Deus tum demum Abrahami pietatem cognovisse dicitur, cum filium suum offerre paratus esset.* Hæc omnia, inquiunt, stante infallibili futurorum contingentium Dei prænotione, intelligi explicarique nequeunt.

Exemplum Iudæ ac Petri Smiglecium nihil juvat, nisi ostendat, utriusq; peccatum ex contingenter futuris esse, id est, ejusmodi, ut nullam definitam futuræ suæ existentiæ causam habuerit, quâ nimirum cognitâ, ejusdem effectus prænosceretur. Quod quidem secus est. Primò enim ad Iudam quod attinet, intelligendum est, Ideo Christum futuram ipsius proditionem & prævidisse & prænunciâsse, quia certò & non contingenter futura erat: quippe cum non solùm deliberatissimam ipsius hoc faciendi voluntatem viderit, sed etiam, Deum hunc ipsius conatum minimè impediturum, certò sciverit. Ex una enim parte Deus jam ante decreverat, ut aliquis ex Christi domesticis esset, qui eum proderet, idque adeò in Davidis persona, cui idem contigerat, adumbravit: Ex altera autem parte Iudas ad hanc rem, quippe avaritiæ furtoq; deditus, accommodatissimus fuit: quem Deus, ut sui sceleris debitas pænas lueret, in hoc alterum peccatum incidere voluit: Quid igitur mirum est, Christum hoc & prævidisse, & prædixisse? Psal: 41. 10.

Quod porrò Christus Petrum, ter ipsum ante galli cantum negaturum prædicit, similiter minimè mirum est, cùm eum temeritate sua promeritum esse videret, ut Deo permittente, atque adeò ejus rei occasio- Mat: 26. 34.

casionem dante, in ejusmodi scelus laberetur, ex quo minimè contingenter, sed necessariò ipsum factum consecuturum erat. Nihil igitur hîc agere Smiglecium isti dicent, & sic non Volkelium, sed ipsum Smiglecium, ita disputando, quàm parum in scriptis theologorum versatus sit, ostendere affirmabunt. Plura hac de re si cupit cognoscere, legat Theologos uberrimè quæstionem istam explicantes.

Pergit autem, & *Volkelium scripturas de ecclesiæ per totum orbem diffusione insulsè interpretari ait, dum eas non ad necessarium effectum, sed ad Dei consilium referendas asserit, quippe per quem nihil stet, quo minùs omnes Christi doctrinam amplectantur, imò qui ejus rei, toti terrarum orbi amplissimam occasionem præbeat.* Hæc a nobis, ea de causa insulsè dici, Smiglecio videntur, *quòd per se clarissimum sit, scripturam non de occasione agere, sed de eo, quod re ipsa futurum erat. Etsi enim absque ulla coactione, inquit, id futurum sit, est tamen omninò reipsa futurum. Non enim id solùm necessarium dicitur, quod coactè & vi adhibita fit: Sed etiam, quod, cum fieri & non fieri possit, revera tamen omninò futurum est.* Hæc Smiglecius. Atqui providendum illi erat, ne aliis insulsitatem exprobrando, ipse insulsissimum se præberet. Quis enim vel fando audivit, ea, quæ cùm possint fieri & non fieri, ideoque si fiant, contingenter eveniunt, necessariò tamen fieri? Quid porrò insulsum, sibi contrarium, planeque a ratione alienum est, si hoc non est?

Dicit porrò Smiglecius, *se stomachari, quòd nullas ecclesiæ proprias notas dari posse affirmaverim:* sed, quæso, ne tantoperè sæviat, cogitetque, mihi multa, multis in locis absurdissimè ab ipso dicta stomachum non fecisse, cur igitur ea stomachetur, quæ sunt verissima? Ait autem: *si ecclesia omnibus per se nota esset, signis procul dubio opus non haberet. At cum gravissimæ de ecclesia disputationes inter sectarios existant, ita, ut singuli suam sectam veram ecclesiam, magna contentione demonstrent, quid magis a vero alienum est; quàm signis ecclesiam non egere?* Respondemus, hîc Smiglecium principium petendo, duo pro concessis sumere, quæ nos falsissima esse persuasum habemus. Primum est: omninò necesse esse, ut ecclesia, quænám & ubi sit, investigetur. alterum: eam non nisi ex propriis notis cognosci posse. Ac primum quidem necessarium minimè esse, nimirum ad salutis adeptionem, ex eo patet, quòd ad hanc rem satis est, in Christo fiduciam locatam habere eique obtemperare, ut divinus spiritus non uno in loco testificatur. Adde, quòd nusquam in divinis literis præcipitur, ut unusquisque, quæ & ubi sit vera Christi ecclesia, pervestiget. Sed enim ideò, dicunt adversarii, ecclesiam

cleſiam perveſtigandam eſſe, ut ejus membra evadere poſſimus. Atqui jam ejus membrum is eſt, qui Chriſto confidit, cum talis ſalutarem Chriſti veritatem teneat neceſſe ſit. Eccleſia quippe Chriſti eſt cætus hominum ſalutarem ipſius veritatem tenentium. Ex quo conſequitur, non eccleſiam, ſed ſalutarem veritatem inquirendam eſſe, quam ſimul ac inveneris amplexusq́ue fueris, ſtatim abſque ulla inveſtigatione eccleſiam agnoſces, quippe eandem veritatem profitentem. Quod cum ita ſit, conſequens eſt, alterum quoque falſiſſimum eſſe, videlicet, non niſi ex propriis ſignis eccleſiam cognoſci poſſe. Quid enim eam ad rem ſignis opus eſt, ad quam cognoſcendam ſalutaris doctrinæ notitia ſufficit? quæ quidem ſignum dici non poteſt, cum ad ipſam eccleſiæ eſſentiam pertineat. Ea porro dari non poſſe, omniaq́ue quæ a Romanenſibus confinguntur, ſatis a noſtris hominibus demonſtratum eſt, ad quorum ſcripta Smiglecium rejicimus, præſertim cum hîc nullum attulerit, ſed tantùm ſtomacho ſe exarſiſſe dicat. Illud tamen prætereundum nequaquam duxi, quod hoc loco Smiglecio, dubio procul, in mentem venturum eſt, omnes nimirum illos, qui a Romana eccleſia defecerunt, quantumvis varias in ſectas diſſectæ ſint, ſalutarem veritatem profiteri, & tamen ſe invicem non agnoſcere, nec unam eccleſiam conſtituere, imò acerbiſſimis inimicitiis inter ſe diſſidere. Hîc reſpondemus, ad eccleſiam agnoſcendam, veritatem ſalutarem ita tenendam eſſe, ut eam diſcernas a veritate non ſalutari, id eſt, utili quidem illa, ſed non omninò ad ſalutem neceſſaria, & ſimul intelligas, qua in re & quomodo a ſalutari veritate aberretur, ut nimirum inter errores ſalutem æternam adimentes, & non adimentes, diſcernere poſſis, & ſic veritatis ſalutaris puram & cum aliis opinionibus nequaquam commixtam noticiam habeas. Hac enim de cauſa, eandem veritatem ſedulò inquirendam eſſe dicimus. Quod quia multi non faciunt, ſed neceſſaria cum utilibus, errores ſalutem adimentes cum tolerabilibus, ſine ullo delectu confundunt, fit, ut mutuò ſeſe ferre amareq́ue nequeant. Et hæc quidem eſt cauſa, cur nos omnes omnium ſententias tolerare poſſimus, modò fidei obedientiæq́ue Chriſto debitæ ne adverſentur, verumq́ue Dei Chriſtiq́ue cultum minimè evertant, aliæ verò ſectæ nec nos nec alios ferre poſſint, quia nimirum nos, Dei beneficio, eo, quem diximus, modo ſalutarem veritatem tenemus, illæ verò non item.

Pergit Smiglecius, & de Petro diſputationem inſtituens, dicit: *Volkelium neſcire, quid ſit ſuper Petrum ædificare*, proq́ue ratione ſuam ſententiam

sententiam affert, inquiens: *Aio igitur in Petro ædificatam eſse Eccleſiam, non communi solùm aliis Apoſtolis ratione: ſed ſingulari quadam & ipſi ſoli propria. Nam Apoſtoli quidem omnes, cum primi ſua prædicatione Eccleſiam in orbe terrarum fundaverint, meritò fundamenta Eccleſiæ dici poſſunt: eamque ob cauſam in Hieruſalem illius cæleſtis duodecim fundamentis, duodecim Apoſtolorum nomina inſcripta recenſentur in Apocalypſi: At Petro non id promiſſum eſt a Chriſto, quod cæteris Apoſtolis commune erat, ſed quod ſingulari ratione ad ipſum Petrum pertineret.* hæc ille. Nos autem antequam, quid illud ſingulare ſit, videamus, reſpondemus, etiamſi ita eſſet, non tamen rectè Smiglecium negare, *ædificari ſuper Petrum*, eſſe, ipſius doctrinam tenere ac profiteri; cum ſuper ipſam Petri perſonam eccleſiam fundatam eſſe, nemo ſanus dixerit, propter cauſam in nodi diſſolutione a nobis allatam. Quod cùm ita ſit, quis non videt, hoc idem Eccleſiæ ſignum non eſſe? cum ad Eccleſiæ eſſentiam conſtituendam pertineat. Deinde magnam mihi ſpem ſui corrigendi facit. Longè enim aliam in ſuo nodo illius prærogativæ rationem attulerat, quàm nunc affert: *nimirum, Petrum totius Eccleſiæ, ut ordinarium paſtorem, fundamentum dici: in aliis verò Apoſtolis particulares eccleſias fundatas eſſe.* Quam ſuam aſſertionem, cum ita a nobis refutatam videret, ut quod opponeret, non haberet (oſtenderamus enim evidentiſſimis ſcripturæ teſtimoniis, omnes Apoſtolos univerſæ Eccleſiæ fundamentum nominari) jam aliqua ex parte nobiſcum faciens dicit, *alios Apoſtolos univerſæ Hieruſalem cæleſtis fundamenta dici poſſe.* Et inferiùs cap: 109. *ait, eos ita ſuo tempore fundâſſe Eccleſiam, ut eis nullus in cura & adminiſtratione univerſalis eccleſiæ ſuccederet.* Multa nobis dat Smigl:, daturus, ſine dubio, plura, niſi eum præjudicata opinio excæcaverit. Quod quidem ut aſſequamur, duo hoc loco videnda ſunt: Primò, quibus documentis demonſtret Smiglecius in Petro, non communi cum aliis Apoſtolis, ſed ſingulari ipſique peculiari ratione Eccleſiam fundatam eſſe. Deinde, qua in re propria ejusdem ſingulariſque dignitas conſtituta ſit. Ac argumenta quidem illa quatuor potiſſimùm ſunt. Primum eſt, *quòd ſoli Petro, nomen Petri ſeu Petræ impoſitum ſit*
" *eo fine, ut in eo ædificandam eſſe eccleſiam ſignificaretur, hanc enim eſſe no-*
" *minis iſtius rationem, Chriſtum ipſum declarare. Quod ſi id commune fu-*
" *turum erat Petro cum aliis Apoſtolis, quid ad hunc finem, inquit, oporte-*
" *bat ſoli Petro nomen mutare, aut cur aliis Apoſtolis ſimili modo nomen*
" *mutatum non eſt?* Hæc ille. Nos verò fatemur quidem, non temerè ſolum Petrum iſto nomine appellatum, aliiſque Apoſtolis nomina mutata

tata non esse, & porrò singularem rei istius causam fuisse, minimè negamus: Ex eo tamen id consequi, quod vult Smiglecius, pernegamus, *nimirum, Petro non illud quod reliquis, sed quiddam singulare promissum fuisse.* cum non solùm longè alia hujus rei causa dari possit, sed etiam ea, quam affert Smiglecius, falsissima sit. Ac illud quidem ideo, quòd Christus Petrum, in fundãda Ecclesia, reliquis Apostolis præire voluit, quippe quem eam ad rem aptissimum, utpote illis ferventiorẽ promtioremque esse videret, ut ex aliquot illius tùm sermonibus, tùm factis, quibus præ aliis clarebat, perspicuum est. Nam & hoc ipso in loco, quamvis omnes a Domino interrogarentur, quem sese esse putarent, solus tamen Petrus prosiliit, reliquorumque nomine ad interrogatum respondit. Quod idem & Ioan:6. 68. scriptum legimus. Præivisse autem Petrum reliquis Apostolis, ex actis illorum clarissimè patet. Nam & cùm alius in Iudæ proditoris locum sufficiendus esset, Petrum surrexisse, reliquosque ea de re allocutum fuisse legimus: & postea sæpissimè, quamvis alii Apostoli adessent, solum tamen Petrum ad populum, orationes habuisse compertum est. Mat.16.16. Act:1.15. Ibid: cap:2.14,38. & 3.6.12. & 4.8. & 5.3,9.

Hæc eadem in nodi dissolutione dixeramus, sed Smiglecius, suo more, iis dissimulatis, hoc unum arripit, quòd Petrum *primum in ordine numeramus, talemque ordinem inter Apostolos constitutum minimè fuisse, ex ipsa eorum promiscua enumeratione patere ait.* Respondeo, fieri posse, ut quamvis certus ordo hominum quorundam constitutus sit, non omnes tamen vel illum observare curent, vel perpetuâ memoriâ custodiant, satisque habeant, dum aliud agunt, eum primò commemorare, qui semper primus in ordine illo est, ut facilè appareat, nihil prohibere, quo minùs is primus dicatur, quamvis reliquorum numerus jam hoc jam illo modo percenseatur. Verùm utut sit, nunquam tamen Smiglecius hinc efficiet, Petrum ita primum nominari, ut princeps caputque aliorum esset. Neque enim ita scriptura explicanda est, ut ipsi adversemur. Quod quidem crimen, hoc Petro Apostolo assignando, Smiglecius nequaquam effugiet. Nam præterquam quòd altissimum hac de re in scriptura silentium est (quæ maximi momenti res, non solùm minimè reticere, sed sæpissimè etiam inculcare solet) etiam ex multis rebus a Petro gestis, & reliquorum Apostolorum ecclesiæque actionibus, hoc, quod dicimus, planissimè constat. Quod enim ad ea, quæ petrus gessit, attinet, constat, eum hunc honorem non solùm sibi non assumpsisse, sed etiam ita vitam suam instituisse, ut primatus istius ne tenuissimum quidem vestigium in omnibus actionibus Mat:10.2.

 ipsius

ipſius apparuerit. Quòd ſi tantus ad illum principatus delatus fuiſſet, certè nec verbis nec factis id diſſimulâſſet, quemadmodum nec Apoſtolum ſeſe eſſe reticuit. Ex ipſius porrò factis, non ſolùm principatum iſtum minimè colligi, ſed rem etiam contrariam facilè conſtitui, ex eo patet, quod tantum abeſt, ut alios omnes a ſe uno pendere poſtulaverit, ut & ab aliis ſe reprehendi paſſus fuerit, & cur in Cornelii ædes intrâſſet, illis, qui hac de re, tanquam impia, cum eo expoſtulabant, rationem modeſtiſſimè reddiderit: quod certè in illum, qui reliquorum caput eſt, nequaquam cadit. Si dixeris, Petrum, quamvis in omnes principatum teneret, tamen ut modeſtiæ conſuleret, aliisque quantumvis magnis in eccleſia viris, Chriſtianæ demiſſionis exemplo eſſet, ita ſe geſſiſſe? Reſpondemus, modeſtiam Chriſtianam, ut & aliæ virtutes omnes, mediocritate quadam moderatam eſſe, & nequaquam eo uſque progredi, ut homines ad perſonæ ſibi impoſitæ, & ſic officii inficiationem impellat. Potuit quippe Petrus modeſtiæ lumen omnibus præferre, abſque ulla muneris ſui diſſimulatione. Quo pacto & Paulus per ſummam animi ſubmiſſionem, *ſeſe Apoſtolatu indignum eſſe dicit:* Interim tamen Apoſtolum ſeſe eſſe minimè negat, ſed ſummæ Dei gratiæ hanc dignitatem ſuam attribuit, hocque nomine ſummoperè gloriatur. Quid autem de Chriſto Domino noſtro dicam? qui humilitatis modeſtiæque exemplar perfectiſſimum cum eſſet, regem tamen populi Dei ſive Chriſtum ſeſe eſſe, inficiatus nequaquam fuit. Hoc idem planè & de Petro ſtatuendum eſt, eum nimirum, ſi ordinis ac modi, in eccleſia conſervandi cauſâ, ejusdem caput aſpectabile conſtitutus fuiſſet, nequaquam tantam rem abſque ſcelere diſſimulare potuiſſe. Præpoſtera enim iſta perverſaque modeſtia eſt, quæ ordinem perturbat, obedientiam tanto principi debitam exterminat, confuſionem inducit, & totum eccleſiæ ſtatum convellit. Quod cum abſurdiſſimum ſit, ſequitur, Petrum fideliſſimum Chriſti adminiſtrum, non modeſtiæ, ſed veritatis cauſâ, nunquam ſibi titulum iſtum vendicâſſe.

Act:11.4,5.

1.Cor:15.9,10.

Iam non multum laborandum eſt, ut eum nunquam eccleſiæ caput a reliquis agnitum fuiſſe oſtendamus: cùm, ut paulò antè diximus, & reprehenſum illum ab eis, & a Paulo Apoſtolo graviter accuſatum fuiſſe, ſcriptum legamus, & idem Paulus neque a Petro, neque ab aliis quicquam ſibi acceſſiſſe, imò ſe ipſis æqualem eſſe aſſerat, quòd, *quemadmodum Petro Evangelium circumciſionis, ita ſibi Evangelium præputii concreditum eſſet.* Quanto igitur ſcelere, tùm Apoſtolos, tùm omnes illos Chriſtianos ſeſe adſtrinxiſſe putabimus, qui Petrum caput ſuum minimè agnoverint.

Altera Smiglecii ratio est: *quòd Christus singularem Petri excellentiam, hoc in loco commemorare voluerit, in præmium ejus confessionis, qua ipse præ aliis Christum confeßus est. Quod si communi cum aliis ratione Petra eßet, non eßet ea singularis Petri excellentia.* Nos verò consecutionem istam in nodi dissolutione negaveramus, satisque ad Petri præ aliis excellentiam esse dixeramus, quòd eum Christus illis in fundanda ecclesia, præire, idemque his verbis, ad illum solum directis, ostendere voluit.

Tertia ratio est: *quòd singularis fuerit Petri confessio, & ideò singulare quid Petro a Christo redditum, quod cum aliis commune non eßet.* Respondemus, hanc rationem falsissimam esse, singularem enim Petri confessionem minimè fuisse, ex eo patet, quòd ut Christus omnes interrogat, ita Petrus omnium nomine respondet: utpote eorum personam sustinens. Quod etiam hinc magis apparet, quòd Dominus Petri responsione contentus, nequaquam ab unoquoque seorsim hac de re quærit. Sed enim Smiglecius Petri confessionem ideo singularem dicere videtur, *quòd reliqui Apostoli tunc deliberaverint, quid respondendum esset.* Verùm hoc frivolum ridiculumque est, cum nec istud ex hoc loco appareat, nec deliberatione opus fuerit, cùm & quæstio illis mota esset facillima, & tàm Iesum esse Christum sciebant, quàm Petrus: nec denique adeò iniquè Christum benignissimum cum illis egisse, credibile est, ut, quia non statim simulque cum Petro id proloqui, aut eum antevertere potuerunt, mox tam gravi pæna, tanti nimirum præmii privatione, eos afficeret. Verùm sic ineptire eos oportet, qui sibi pro ineptiis pugnandum putant.

Sed jam quarto loco audiamus, quid causæ afferat Smiglecius, cur Petrum reliquorum nomine respondisse minimè credendum sit. Dicit igitur: *Non hanc causam Petri confessionis Christus assignat, quod id ei vel alii demandaverint, vel quod aliorum animum & voluntatem sciens, id muneris sibi spontè assumpserit, sed quia illi pater cælestis tunc revelaverat.* Hîc primò animadvertendum est, Smiglecium de suo addere particulam *tunc*, ut ex loco isto Pauli, post ab ipso citato, apparet. Deinde cum exploratissimum sit, etiam reliquos Apostolos, Iesum esse Christum, optimè scivisse, quâ fronte hîc Smiglecius soli Petro id patefactum esse asserit? aut quæ stultitia est existimare, reliquos Apostolos absque divina patefactione id habuisse, quod Petrus habere non potuit? Quibus quidem objectionibus frustra tentat Smiglecius occurrere, cum ait: *Etsi enim alii quoque Apostoli scirent, Christum eße Filium Dei: ta-*

Dei, tamen cum, quid potiſſimùm Chriſto reſponderent, ſecum reputarent, Petrus impulſus ſpiritu ſancto, ante alios proſiliit, & quid ipſe de Chriſto ſentiret, magnificè confeſſus eſt. Hæc inſulſiſſimè a Smiglecio dici, partim jam oſtendimus, partim ex eo liquet, quòd nequaquam propoſitum illi erat, probare, *Petrum divini ſpiritus impulſu ante alios proſiliiſſe: ſed, ſoli Petro, Ieſum eſſe Chriſtum, a Patre cæleſti revelatum fuiſſe.* Hoc quippe ad rem propoſitam facit, illud minimè. Adde, quòd ex hoc loco minimè apparet, Petrum ſingulari ſpiritus ſancti impulſu, reliquos antevertiſſe: nec adeò illo opus fuit, ad rem probè cognitam ante alios pronunciandam, cùm ſatis ſit, quempiam reliquis eſſe ad eloquendum paratiorem. Conſtat igitur, Smiglecium, iſta proferendo, ne hilum quidem proficere, veriſſimumque eſſe, quod aſſerimus, Petrum nimirum, Ieſum eſſe Chriſtum, confitendo, reliquorum Apoſtolorum perſonam ſuſtinuiſſe, ut & Ioan: 6. 68. ubi Chriſto omnes universè interroganti, num & ipſi, ut Capernaitæ, diſcedere vellent. idem Petrus pro omnibus reſpondit: *Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi.*

At, inquit Smiglecius: *Magnum eſt inter hanc confeſſionem, & inter illam Ioan: 6. diſcrimen. Nam apud Ioannem plurali numero omnium nomine Chriſtum confitetur: nos, inquit, credimus & cognovimus. hîc verò alios non commemorat, ſed ſingularem Patris cæleſtis revelationem ſecutus, Chriſtum pronunciat Filium Dei vivi.* Reſpondemus, Smiglecium nihil agere: cum, quamvis Mat: 16. numerus pluralis non exprimatur, ſubaudiendum tamen eum eſſe, & Chriſti ad omnes directa interrogatio convincat: & ex eo idem patet, quòd, cum omnes interrogâſſet, unica Petri reſponſione contentus fuit. Clariſſimè autem hoc ex illis Lucæ verbis perſpicitur, quibus eandem rem deſcribens, Chriſtum
Lucæ. 9. 20. Petrumque ſic loquentes inducit: *Dixit autem eis: Vos verò quem me eſſe dicitis? Reſpondens autem Petrus, dixit: Chriſtum illum Dei.* Quis hîc, niſi cæcus, non videat, ipſam verborum conſtructionem omninò poſtulare, ut pluralis numerus ſubaudiatur, perindeq; eſſe, ac ſi hunc in modum evangeliſta locutus fuiſſet: *vos verò quem me eſſe dicitis? Reſpondit Petrus: nos dicimus te eſſe Chriſtum illum Dei.* Si igitur evangeliſta ſingularem ad ſolumque Petrum ſpectantem confeſſionem commemorare voluiſſet, certè longè aliter Petrum loquentem induxiſſet, nimirum ita, ut nullus locus eſſet, pluralis numeri ſubaudiendi, aut de aliis quoque ſermonem eſſe ſuſpicandi: ſed uſus fuiſſet his aut ſimilibus verbis: *Ego*

bis: *Ego pro mea parte dico, te esse Christum illum Dei.* Quod cùm non solùm hîc, sed etiam apud Matthæum Marcumque minimè fieri videamus, & interim Evangelistæ inter sese tantis de rebus dissentire non possint, salva permanet nostra sententia, de plurali numero subaudiendo.

At, inquit Smiglecius: *solum Petrum Christus, ob eam confessionem beatum prædicat.* Nos verò id per negamus, cùm nec Christus particulâ *solus*, aut *soli*, in toto verborum contextu utatur: nec, ut jam ostendimus, confessio ista solius Petri, sed & reliquorum Apostolorum fuerit: nec porrò ulla causa sit, cur Christus eos ab eadem beatitudine excludere voluerit. Quòd verò Petrum potiùs, quàm reliquos alloquitur, in promptu causa est; Quia nimirum tùm Petrus pro illis respondit, tùm quia ipsius nomen, ad rem, quam Christus parabat, accōmodatissimum fuit, ideo sine dubio illi impositum, quòd reliquis in ejusdem muneris officio præiturus erat. Corruant igitur omnia necesse est, quæ subjungit Smiglecius: Nimirum, *Soli Petro dictum esse: super hanc Petram, ædificabo ecclesiam meam: &, soli Petro promitti claves regni cælorum, & potestatem ligandi atque solvendi:* cùm, ut dictum est, Dominus isto vocabulo *solus*, vel *soli*, non utatur, longeque aliam causam esse demonstraverimus, cur omnia ista sua verba ad Petrum potiùs, quàm ad alios dirigat. Intelligendum præterea est, Petrum non solùm ipsius rei, sed nominis etiam ratione habita, reliquorum personam sustinuisse, ita ut eo nominato, omnes simul nominari statueretur. Quod quidem haud absurdè a nobis dici, præter ea, quæ jam diximus, ex eo perspicitur, quòd Paulus asserens, Petro creditum fuisse Evangelium circumcisionis, non solum Petrum, sed reliquos etiam Apostolos apud Iudæos Evangelium prædicantes sine dubio intellexit, quippe quibus non minùs quàm Petro, ea persona imposita esset. Gal:2. 7, 8.

Sed jam tandem videamus, qua in re Petri propriam dignitatem Smiglecius constitutam existimet. Dicit igitur: *Christum eam suis verbis indicâsse. Quemadmodum enim, inquit, ecclesiam usque ad finem mundi duraturam, & contra quam nullo unquam tempore portæ inferni prævalerent, ædificare suprà Petrum promittebat: ita & Petrum perpetuum ecclesiæ suæ fundamentum, ad finem usque mundi, in successoribus suis duraturum, assignabat. In quo magnum discrimen inter Petrum aliosque Apostolos apparet. Nam illi fundârunt suo tempore ecclesiam, ut eis nullus in cura & administratione universalis ecclesiæ succederet. Solus Petrus,*

Petrus id privilegium a Chriſto obtinuit, ut non ſolùm, dum viveret, ſed & toto ad finem usque mundi tempore conſequenti, in ſuis ſucceßoribus, fundamentum eccleſiæ eſſet, contra quod nullæ unquam inferorum portæ prævalerent. Hæc Smiglecius. Nos verò reſpondemus, iſta omnia erroris pleniſſima falſaque eſſe. Vbi enim & quando Chriſtus promiſit, eccleſiam ad finem usque mundi duraturam eſſe? Inferni enim portas eam ſuperare non poſſe, minimè eam vim habere, & ſuprà oſtendimus, & paulò poſt evidentiùs demonſtrabimus. Item: ubi Petrum perpetuum eccleſiæ fundamentum, in ſuis ſucceſſoribus futurum, Chriſtus aſſignavit? Vbi deniq; ſcriptum extat, vel, qua ratione probari poteſt, Petrum in ſuo munere ſucceſſores habere, reliquos Apoſtolos non item? Sat ſcio, Smiglecium iſtorum nullum probare poſſe. Quæ igitur impudentia audaciaque eſt, inania iſta ſomnia nobis per vim obtrudere velle, quos ipſe benè novit, non ſomniis, non humani cerebri figmentis, ſed veritate, ſed ſcripturæ teſtimoniis, perpetuò in rebus divinis niti? Eat igitur, & illis has nugas venditet, quos fabulæ inanesque tricæ delectant, apud nos certè nullum locum invenient.

Atqui, inquit Smiglecius, *ita eſſe res ipſa loquitur. Nullus enim unquam extitit Apoſtolorum ſucceßor, quem eccleſia ſuum univerſalem paſtorem, præter Petri ſucceſſorem Romanum pontificem, agnoſceret.* Hoc eſt, quod autor voluit, id nimirum agit, ut ſuum papam nobis pro Petri ſucceſſore obtrudat. Sed longè fallitur. Primò enim cum ait: *Nullus unquam extitit Apoſtolorum ſucceßor, præter Petri ſucceſſorem*, præſupponit id, quod eſt in controverſia, nempe Petrum unquam ſucceſſorem aliquem habuiſſe, ideoque principium petit. Similem fallaciam & illud continet, cum dicit: *Eccleſiam, Pontificem Romanum pro Petri ſucceſſore, proque ſuo univerſali paſtore agnoſcere.* Nam & Romanam cohortem veram eccleſiam eſſe, nemo credit, præter ipſos Romanenſes: & Papam Petri ſucceſſorem minimè eſſe, tùm rei iſtius, ut ſic dixerim, impoſſibilitas, tùm doctrinæ morumque diſſimilitudo convincit. Impoſſibile autem eſſe, ut Petro quispiam, ipſius muneris ratione habita, ſuccedat, ex eo intelligitur, quòd Petrus, ut & alii Apoſtoli, eccleſiæ fundamentum fuit, quia nimirum a Chriſto, Dei domicilium ædificante, unà cum reliquis Apoſtolis primò poſitus fuit, id eſt, primò ſalutaris veritatis noticiâ inſtructus, ut per eum aliosque Apoſtolos, omnes homines cæleſti doctrina illuminaret, ſibique adjungeret, & porrò ſuprà illos, id eſt, illorum doctrinam, quaſi ſuprà fundamentum aliquod conſtrueret. Ex quo apparet, fieri non poſſe, ut Petrus aliquem in hoc

ſuo

ſuo munere ſucceſſorem habeat. Apertè enim repugnat, fundamentum eſſe, & ejusdem fundamenti ratione, ſucceſſorem exiſtere. Cum namque fundamentum eſſe, ſit, in illis primis eccleſiæ fundatoribus numerari primoque a Chriſto poni: ſucceſſorem verò agere, nequaquam ex illis primis eſſe, ſed eos ſequi ſignificet, quis non videt, hæc inter ſe contraria eſſe?

Hîc verò dicit Smiglecius, *Volkelium ipſum non intelligere, quid loquatur.* At efficiemus, ut omnes intelligant, hoc potiùs in Smiglecium quàm in Volkelium dicendum eſſe. Ait enim: *Si, eſſe fundamentum eccleſiæ, eſt, eſſe paſtorem ejus univerſalem, minimè repugnat, in ratione fundamenti habere ſucceſſorem: ſicut minimè repugnat, paſtorem ordinarium in ſuo officio habere ſucceſſorem.* Satisné autem hîc Smiglecius intelligit, quid ipſe dicat? Quis enim unquam, ſana mente præditus, fundamentum univerſalem paſtorem deſignare dixit, cum nec vocis Etymologia nec ipſa fundamenti ratio, iſtam ſignificationem admittat: nec ipſe Petrus, univerſalis eccleſiæ paſtor unquam fuerit, licet fundamenti nomen habuerit. Nam prẹterquam quod contra eſſe, ſuprà tùm ſcripturẹ ſilentio, tùm ipſius Petri rebus geſtis, tùm aliorum actionibus, oſtendimus, etiam alios Apoſtolos, imò & prophetas, fundamentum appellari conſtat. Ergoné iſti omnes univerſales Eccleſiæ paſtores fuêre? Non credet hoc, opinor, ipſe Smiglecius, agitur enim de Petri, vel potius Papæ prẹrogativa. Faceſſat igitur cum ſua fundamenti explicatione, quidque dicat, intelligere diſcat.

Dicit præterea Smiglecius: *Nulla eccleſia, in alio, quàm in Petro fundata, hoc privilegium reipſa habet, habuitque unquam, quòd portæ inferni non prævaleant eam.* Reſpondeo, nos hoc facilè conceſſuros, ſi, & quæ ſint portæ inferni, intelligatur, & Smiglecius Petrum nominando, ſimul & alios Apoſtolos comprehendat, verbaque, *in alio, quàm in Petro*, non ad reliquos Apoſtolos prophetasque, ſed eos excludendos uſurpet, qui nec Apoſtoli, nec prophetæ illi ſunt. Si verò unum Petrum, cæteris Apoſtolis excluſis, intelligit, longè fallitur, cum jam ſatis a nobis demonſtratum ſit, omnes Apoſtolos, ejusdem doctrinæ Chriſti, quam primi prædicârunt, ratione, fundamentum dici. Ex quo fit, ut idem privilegium, tàm iis qui in aliis, quàm qui in Petro ædificati ſunt, conceſſum ſit: cùm negari non poſſit, *in Petro fundari*, nihil aliud eſſe, quàm in ipſius doctrina ædificari. Quam eandem cùm & reliqui Apoſtoli prædicârint, quo pacto, quæſo, aut quo jure, qui eos ſequuntur, privilegio iſto privâtur? Verùm cùm Smiglecius per Eccleſiam in nullo alio

lo alio quàm in Petro fundatam,non niſi Romanam intelligat,ut ex tota verborum ipſius periodo patet,etiam atque etiam videat,ne dum in aliis Apoſtolis ædificari recuſat,& Petrum ſimul amittat. Cùm enim aliorum Apoſtolorum doctrina eadem ſit cum doctrina Petri, conſequens omninò eſt, eos qui ſuper illos, doctrinæ ratione,non ædificantur, nec in Petro ædificari. Et quidem ſi in Romanenſium doctrinam intuearis,facilè comperies,eos a Petri,& ſic aliorum Apoſtolorum etiam doctrina planè defeciſſe, & porrò non in Petro, ſed homine peccati filioque perditionis extructos eſſe, qui permiſſu Dei, de veritatis hoſtibus ſupplicium ſumentis, in ipſius templo, tanquam Deus ſedet, ſeque Deum eſſe oſtentat, ſuper omne quod vocatur Deus aut numen, ſeſe efferens, per cujus revelationem ſeu comparitionem, defectionem a fide Chriſtiana factam fuiſſe, idque non ita diu poſt Apoſtolos, quilibet, omnia Pauli hac de re verba ſtudiosè & abſque præjudicata opinione legens,facilè intelliget.

2.Theſ.2.3.4.

Atqui ait Smiglecius: *Res ipſa loquitur, ſolam Romanam eccleſiam privilegium iſtud habere, quòd eam portæ inferni non prævaleant. Omnes enim dæmones, hæretici, Iudæi, pagani, per hos mille ſexcentos annos,etiamſi maximè eccleſiam Romanam oppugnaverint, movere tamen eam loco non potuerunt.* Reſpondemus, hìc aliquot modis principium peti. Primò,quòd Smiglecius dicit,dæmones Romanam eccleſiam non ſuperâſſe. Hoc enim tunc verum eſſe conſtabit, cùm ſeſe nullam talem doctrinam, quæ ſalutem tollat, ſequi oſtenderint. An verò tales non ſint, cultus imaginum,panis adoratio, & alia hujus generis, cordati judicent.

Deinde probandum erat Smiglecio,*per inferni portas*,hæreticos, Iudæos, & Paganos, eccleſiam Romanam oppugnantes, intelligi debere, quod quidem nunquam faciet: cùm nec infernus, nec ejus portæ, quamvis ſæpiſſimè in ſcriptura commemorentur, usquam tamen aut dæmones, aliquid vel aliquem impugnantes aut ſuperantes, ſignificent.

Præterea probandum fuit,illos,quos inter hęreticos nominat,hæreticos revera fuiſſe, & eccleſiam Romanam nullo planè loco moviſſe. Nos quidem contra eſſe videmus, cùm non ſolùm in multis regionibus nullum amplius veſtigium Romanæ eccleſiæ appareat, ſed quotidiè magis ac magis ipſius errores detegantur, maximaque ſpes ſit, brevi illud completum iri, quod divinus ille Ioannes in apocalypſi de decem illis cornibus prædixit, (quæ decem reges ſignificare, angelus ibidem

Apocal:17 16.

ibidem asserit) nimirum eos, quanquam antea potestatem suam bestiæ tradiderant, contraque agnum pugnaverant, postea tamen eandem odio habituros esse, eamque desertam ac nudam derelicturos.

Ad extremum, demus, omnes a Smiglecio enumeratos, nulla planè ratione, ecclesiam Romanam expugnare potuisse, num protinus consequens fuerit, eam in Petro fundatam privilegioque isto ornatam esse, ut portæ inferni adversus eam non prævaleant? Nequaquam verò, cùm justum Dei judicium ita ferat, ut, quia isti veritati repugnârunt, per longum tempus mendaciis pascantur, tam diuque unà cum suo duce, homine nimirum peccati, durent ac floreant, dum numerus bestiæ finiatur, Dominusq; tandem spiritu oris sui interficiat impium. Apo:13.17.18. 2.Thes:2.8.

Sed jam tandem Christi verba, toties memorata, consideranda sunt, ut intelligamus, quid sit, *ecclesiam ab orci portis non superari.* Dixeram autem in nodi dissolutione, hoc non illud esse, quod Smiglecio videtur, nimirum, externa carnalique claritate, hominum errantium multitudine, Paparum, Episcoporum, Iesuitarumque titulis ac pompa, aliisque his similibus per longum tempus florere, & fundos, quos spirituales vocant, tenere: cùm potiùs hæc ipsa maximo argumento sint, ecclesiam, quæ in istis rebus gloriatur, jam ab inferni portis superatam esse. Hæc enim illa lata & spaciosa via est, quæ ad infernum, seu, ut Christus loquitur, ad perniciem ducit, perque quam multi ambulant. Mat:7.13. Intelligendum autem est, veram Christi ecclesiam, *ab orci portis non superari*, nihil aliud esse, quàm eos, qui Christo confidunt, eique obediunt, in mortuorum statu, qui infernus est, nequaquam mansuros, ut supra uberiùs ostendimus, sed tandem ex mortis faucibus ereptos, æternùm victuros. Hîc judicet lector, an Smiglecius vel mea verba, vel saltem eorum sensum hîc adduxerit, ut quantum in istis disputatoribus ponendum sit, intelligat. Sed ad rem. Dicit Smiglecius: *At his prætermissis, aio, Christum clarissimè affirmare, tam stabile & firmum, hoc ecclesiæ ædificium, supra Petrum futurum in terra, ut nullæ vires inferni illud labefactare possint.* Respondemus autem, tantum abesse, ut Christus, clarissimè hæc, quæ ipsi Smiglecius affingit, dixerit, ut potiùs magnam cum ipsius verbis dissimilitudinem habeant. Christi enim verba ut alia sunt, ita & alium sensum continent, illos nimirum, qui Petri doctrinam habent exque ea vitam componunt, id est, Christo confidunt atque obediunt, in mortuorum statu nequaquam mansuros: ut & alibi Christus in eandem sententiam loquitur: *Qui credit in me*, inquit, *etiamsi mortuus fuerit, vivet: & quisquis vivit, & credit in me, non morietur in æ-* Ioan:11.25.26.

in æternum. Eos enim,qui in Chriſtum credunt,eiq́ue obediunt,Chriſti eccleſiam eſſe, quis dubitet? At verò Smiglecii verba, longè aliam eamq́ue cum ſcripturæ analogia minimè convenientem ſententiam continent: nimirum,eccleſiam hîc, Chriſto promittente, ſemper in terris duraturam,nullis artibus machinisq́ue Diaboli ſubverti poſſe. Id quod nec Chriſtus dicit, nec cum multis aliis ſcripturæ locis, præſertim autem cum illo Pauli teſtimonio convenit, quo Antichriſti (per quem defectio a veritate facta eſt) adventum ex Sathanæ efficacitate cum omnipotentia futurum, & ſignis ac prodigiis mendacibus,&c. ait. Quid,quòd ſuprà ſatis demonſtratum eſt,poſſe homines fideles,ex quibus eccleſia conſtat,veritatem acceptam abjicere, utpote libero arbitrio præditos.

2.Teſ.2.9.

Verùm audiamus, qua ratione Smiglecius ſuam ſententiam fulciat. *Non enim*, inquit, *in altero mundo,ſed in præſenti,ſupra Petrum ſe eccleſiam ædificaturum pollicebatur. In hoc igitur & non in altero mundo, portas inferni eam non prævalituras aßerebat*. Verùm hanc conſecutionem peſſimè conſtitutam eſſe,ex eo patet,quòd ædificare ſuper Petrum aliosq́ue Apoſtolos, ſignificat, homines per eorundem doctrinam illuminare, eoq́ue perducere, ut in ipſum Chriſtum credant, eidemq́ue obediant. Ab inferni verò portis non ſuperari, præmium vitæ æternæ talibus paratū,continet. Nequaquam autem neceſſe eſſe,ut, quemadmodum in terra Chriſto confidimus atq́ue obtemperamus, ita & in terris vitam æternam conſequamur, omnes intelligunt.

Caput XIX.

Octavæ demonſtrationis examen de verbi Dei Miniſterio.

MIniſtri legitimi ſunt veri verbi Dei miniſtri.
Miniſtri Evangelici,non ſunt veri verbi Dei miniſtri.
Non ſunt igitur legitimi Miniſtri.

Hujus argumenti aſſumptionem in nodi diſſolutione negaveramus,ejusdemq́ue probationem a Smiglecio tentatam,vaniſſimam eſſe oſtenderamus,quæ ab ipſo his verbis comprehenſa erat: *Evangelici enim verbum Dei partim reiiciunt, dum nimirum verbum non ſcriptum admittere nolunt: partim pravis interpretationibus corrumpunt*. Nos reſponderamus,primò,nequaquam conſequens eſſe,protinus eum veri ver-

ri verbi Dei ministrum non esse, qui verbum non scriptum rejicit, cùm verbum illud non scriptum, Dei verbum minimè esse, jam a multis doctissimis viris, a nobisque ipsis abundè in aliis libris demonstratum sit. Hîc verò Smiglecius imperitissimè verba nostra distinguit, quasi non apertissimè, quo sensu a nobis dicta fuerint, declaraverimus. Dixeramus autem, nos nequaquam tam ineptos esse, ut, quia aliquid scriptum non est, ideo illud pro verbo Dei minimè habendum statuamus, aut verbum Dei, non a Deo, sed a scripturis & membranis suam autoritatem habere existimemus: Tàm enim scimus, quàm Smiglecius, fuisse tempus, cum ecclesia Dei, verbo, partim ore prolato, partim scripto, & fundaretur, & viveret. Hodierno autem tempore asserimus, idque non paucis etiam patribus adstipulantibus, non nisi scripto verbo nitendum esse, cùm, quæ olim a Christo Apostolisque jam ore, jam scripto apud homines proposita fuêre, ea omnia, quatenus ad sempiternam salutem attinet, postea literis consignata fuerint: nec ulla ratione demonstrari possit, fuisse aliquod Dei verbum non scriptum, ab Apostolis de manu in manus ecclesiæ traditum, quo omnis posteritas in perpetuum obligaretur. Hîc quemlibet videre arbitror, nulla opus fuisse distinctione. Nisi hoc etiam stultiùs est, quòd ipsius distinctio sententiam nostram apertissimè positam, non comprehendit, sed loco illius ea nobis affingitur assertio, quam nec agnoscimus, nec ex pronunciato, quod distinguendum Smiglecius suscepit, ulla ratione fluit. Pronunciatum illud his verbis continetur. Ait Volkelius: *verbum non scriptum verbum Dei minimè eße.* Ex his verbis hujusmodi Smiglecius distinctionem extruxit: *Aut existimat Volkelius, verbum Dei, nisi scribatur, verbum Dei non eße: aut intelligit, verbum non scriptum, eße quidem verbum Dei, non eße tamen ad salutem necessarium.* Hîc ostendat Smiglecius, quomodo stante illo Volkelii pronunciato, quo verbum non scriptum, verbum Dei esse negat, hæc posterior distinctionis pars locum habere possit: cùm, qui negat, verbum non scriptum, verbum Dei esse, is, nisi sibi turpissimè adversari velit, nequaquam dicere possit, verbum non scriptum, esse quidem verbum Dei &c. Quid, quòd & hoc nomine distinctio ista vitiosa est, quòd ea verba Smiglecius admiscet, quæ cum re, quam parat, nihil conjunctum habent, cum ait: *non eße tamen ad salutem neceßarium.* Quasi hîc distinguendum sit, inter verbum Dei necessarium & non necessarium, & non potiùs inter illud, quod verbum Dei est, & inter illud, quod verbum Dei non est. Adde, quòd hîc mihi affingit vocabulum Dei, quod non apposueram,

quasi dixerim: verbum Dei non scriptum, verbum Dei minimè esse; ut nimirum miseram suam distinctionem aliqua saltem ex parte fulciat. Verùm non solùm nihil agit, sed turpiùs etiam sese dat, ea dicendo, quæ vera non sunt.

Arripuit tamen Smiglecius unam responsionis nostræ partem, reliquis omnibus suo more præteritis, quæ erat: *nulla ratione demonstrari posse, fuisse aliquod Dei verbum non scriptum de manu in manum ecclesiæ traditum, quo omnis posteritas in perpetuum obligaretur.* Respondet Smiglecius, *ea id fide ac certitudine constare, qua constat evangelium & scripturas, quas habemus, esse veras, non supposititias. Ut enim,* inquit *scripta Apostolica nobis de manu in manum ab Apostolis tradita sunt, ita & doctrina Apostolica, quam viva voce absque scripto docuerunt, eadem ratione ad nos propagata est. Et sicut traditionem illam libenter amplectimur, qua nobis testificantur, ista quatuor esse vera Evangelia, istas, & non alias, esse genuinas Apostolorum epistolas (id enim non aliunde, quam ex sola traditione compertum haberi potest) cur eadem traditio in aliis quoque rebus vel non scriptis, vel non expreßè scriptis, eandem apud nos autoritatem non retineant?* Respondeo, Smiglecium hìc ea petere, quæ in disquisitione posita sunt. Primò enim probandum erat, eadem fide certitudineque aliquod non scriptum verbum ab Apostolis nobis de manu in manum traditum esse, quâ constat, scripturas ad nós transmissas esse. Nos enim negamus, tàm non scriptum, quàm scriptum Dei verbum ecclesiæ ab Apostolis traditum esse: cùm nec ullam ejus rei verisimilitudinem videamus, quin imò id falsissimum esse, in aliis scriptis nostris abundè demonstraverimus. Deinde cum asserit, *utriusque verbi traditioni parem autoritatem tribuendam esse, quod utraque traditio a fidelibus profecta sit.* Respondeo, priùs probandum fuisse, fideles illos, ex quibus primæva ecclesia constabat, aliquas traditiones, extra scripta Apostolica, posteritati tradidisse, quàm parem autoritatem utrique traditioni tribuendam esse affirmaretur. Atqui,
2.Thess.2.14. inquit Smiglecius: *apertè Paulus Apostolus verbum Dei non scriptum, sed traditum, observandum præcipit: tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam. Non igitur omnia, quæ ad salutem consequendam observanda sunt, scripto Dei verbo continentur. Quòd si fideles illa, quæ sine scripto ab Apostolis acceperant, observare tenebantur, cur eorum succeßores eadem lege non adstringantur?* Respondeo, eos ideo lege ista minimè adstringi: quia illis nunquam fuit lata aut imposita. Cùm aliud sit, Apostolos multa, suo tempore, ore protulisse: aliud

aliud, eos quasdam traditiones ecclesiæ de manu in manum tradidiſſe, ut perpetuò cuſtodirentur, ſanctasq; literas nunquam ſine illis ſufficientem ſalutis noſtræ rationem continere, exiſtimaretur. Hoc igitur alterum planum faciat Smiglecius, & vincet.

Pergit Smiglecius, huncque in modum loquitur: *Iam verò, quo tandem ſcripturæ fundamento Volkelius pronunciat, omne Dei verbum, ad ſalutem neceßarium, ſcriptum & literis conſignatum eße, quod verò ſcriptum non ſit, ad ſalutem neceßarium non eße: quibus, obſecro, ſcripturæ teſtimoniis id evincet?* Reſpondet Volkelius, ſe quidem his verbis uſum non fuiſſe, ignoſcere tamen Smiglecio, cùm non verba, ſed rem ipſam ſpectet. Fallitur autem Smiglecius, ſi aliter ſentit: cùm compertiſſimum ſit, omnia ad ſalutem conſequendam neceſſariam ſacris literis contineri. Quo porrò ſcripturæ fundamento, iſtud aſſerendo, nitatur, ſatis in nodi diſſolutione oſtendit: nimirum, quòd ſacræ literæ ea contineant, quæ ſi quis habet, nihil illi ad rerum ſalutarium perfectam noticiam ſalutisque ſempiternæ adeptionem deeſſe poſſit, nimirum, fidem & obedientiam Deo Chriſtoque debitam, ſeu, quod planè idem eſt, fidem vivam, ſeu fiduciam Deo per Chriſtum adhibitam. In hac enim ſalutis æternæ ſummam conſiſtere, univerſæ ſcripturæ, maximè autem novę, tenor teſtificatur. Quis enim negare poſſet, eum, qui Deo placet, ab ipſoque pro juſto habetur, in eo ſtatu verſari, ut ſempiternam felicitatem adipiſci poſſit. Fide autem viva, & olim homines Deo placuiſſe, juſtificatosque fuiſſe, & nunc ſub Chriſto multò magis id fieri, nemo, niſi rerum divinarum planè rudis, ignorare poteſt. Vt enim olim Habacuc, juſtum ſua fide vivere, dixerat: ita & hodie evenire, hoc ipſo teſtimonio Paulus comprobat. Adde, quòd tùm Chriſtus, tùm Apoſtoli horumque ſocii, quorum officium erat, hominibus viam ad ſalutem monſtrare, potiſſimùm illis autores fuêre, ut crederent, Ieſum eſſe Chriſtum, inq; illo fiduciam locatam haberent.

Habac: 2.4.

Ioan: 6.29, 35.40, & 3.15.18. Acto: 8.37. &. 9.22. &. 13.39. &. 16.31. & 20.21.

Quid, quòd & illi, qui Apoſtolorum doctrinam amplexi fuerant, ut plurimùm fideles, ſeu in Chriſtum credentes, a divinis ſcriptoribus appellantur. Ex quo conſequitur, fidem iſtam, de qua loquimur, ad vitam æternam conſequendam ſatis eſſe, ut Act: 16.3. Rom: 10. v. 10. ſcriptum legimus. Quam in ſententiam & Petrus, ſalutem animarum fidei noſtræ finem ſeu ſcopum eſſe, aſſerit. Cùm autem fides hæc ex ſcripturis ſanctis haberi poſſit, quippe quæ totam ipſius tùm efficientem, tùm formalem cauſam complectantur, parumne liquet, ſcripturam ſanctam ad ſalutem ſufficere? Ac cauſam quidem efficientem, ſeu

Rom: 10.10.

1. Petr: 1.9.

eam ex quibus fides nascitur, in scripturis contineri, ex eo patet, quòd & Christi sanctitas, & miracula, & mors, & resurrectio, & exaltatio, & deniq́ue spiritus sancti effusio, uberrimè in illis explicatur. Causam vero formalem, seu obedientiam Christi, sine qua fides viva esse consistereq́; non potest, sufficientissimè a divinis autorib: præscribi, palam est, ut facilè appareat, Smiglecium longè falli, qui fidem in Christum rem tam exilem tenuemq́ue existimet, ut tantùm particularem quandam vim habeat ad salutem nobis conferendam, cùm satis pateat, eam adeò prægnantem esse, ut totius religionis Christianæ fundamentum meritò dicatur, quippe quæ totius salutis nostræ summam complectatur. Miror igitur, qua fronte sese isti Theologiæ doctores nominent, qui adeò in re theologica peregrinantur, ut fidei Christo adhibendæ naturam, quidq́; de ea omnes sacri scriptores generatim dicant, ignorent. Summæ etiam audaciæ temeritatisq́ue argumentum est, luculentissima Ioannis Apostoli verba ita adulterare, ut præter omnem necessitatem, alienus illis sensus affingatur: nimirum, *ipsius Evangelium salutem afferre, aliis tamen non exclusis.* Item: *non eo sensu illa accipienda eße, ac si solum Ioannis Evangelium credendum sit, & ad salutem sufficiat.* Apertè enim Ioannes dicit: *Hæc scripta sunt, ut credatis, & credentes vitam habeatis, per nomen ejus.* Quo in loco animadvertendum est, Ioannem non simpliciter dicere, sese Christi facta descripsisse: sed simul indicare, quem in scribendo finem scopumq́; sibi præfixum habuerit, nimirum, ut homines, Iesum esse Christum, crederent, & credentes vitam æternam haberent. Quem quidem scopum, ut sese assecutum, quantum in ipso fuit, esse doceret, sic loqui voluisse videtur: Multa quidem alia fecit Christus, sed quia omnia literis consignari non possunt, interim verò hæc, quæ a me scribuntur, ad credendum, & sic vitam sempiternam assequendam satis sunt, ideo tanto labore supersedeo. Quod igitur dicit Smiglecius: *non eo sensu Ioannis verba accipienda esse, ac si solum Ioannis Evangelium credendum sit, & ad salutem sufficiat, quorsum enim alia Evangelia & aliorum Apostolorum scripta?* Hæc, inquam, a Smiglecio ambiguè dicuntur. Aut enim hæc ipsius mens est, ut, quia plures, quam unus, Christi factorum testes fuerunt, ideo non uni tantummodo, sed & reliquis credendum esse, statuat. Aut quia Ioannis Evangelium ad credendum, & æternùm vivendum satis minimè sit, idcircò & alia Evangelia, aliorumq́ue Apostolorum scripta edita fuisse existimet. Si prius illud Smiglecius asserit, planè ei assentimur: si verò hoc posterius, nihil a vero alieniùs esse, ex

Ioan:20.31.

eo con-

eo constat, quòd longè alia ratio dari potest, cur & reliqui Evangelistæ Apostolique, Christi tùm dicta, tùm facta literis mandârint, quam quia una Ioannis scriptio ad fidem in Christum vitamque consequendam minimè suffecerit: nimirum, eam Dei in genus humanum extitisse benignitatem atque clementiam, ut quæ ad fidem pectoribus nostris insculpendam necessaria erant, abundantissimè, id est, non uno modo, uniusvé hominis testimonio, quantumvis per se sufficienti, sed plurium consensu autoritateque stabiliri voluerit, nempe ut fragilitati nostræ nulla ex parte deesset.

Instat tamen Smiglecius, *& vel inde constare aßerit, Ioannem non omnia ad salutem necessaria conscripsiße, quod cænæ Dominicæ institutionem omiserit, cujus tamen usum ad salutem requiri, ipse Christus faßus sit, & evangelici non diffiteantur. Nugari verò, inquit, mihi videtur Volkelius, cùm multa de cæna ultima a Ioanne commemorata eße contendit. Ad nostrum enim propositum hoc solùm facit, quòd, etsi Ioannes alia de cæna scripserit, institutionem tamen Eucharistiæ prætermisit.* Respondemus, longè aliter hîc loqui Smigleciũ, quàm in suo Nodo locutus erat. Dixerat enim simpliciter, nulla institutionis facta mentione, *de ultima cæna nihil scripsiße Ioannem.* Nos illum audacter facere responderamus, cum tamen aliquid Ioannem de ultima cæna scripsisse, manifestissimum sit. Quod cùm & ipse hoc loco fateatur, cur omni pudore absterso, me contendere asserit, Ioannem multa de cæna Domini literis prodidisse: aut quis non videt, ipsum Smiglecium nugari, qui & ea me dicentem facit, quæ non dixi, & eandem rem modò affirmat, modò negat, id est, jam Ioannem nihil, jam pleraque de cæna Domini scripsisse ait? Si porrò, ut hîc dicit, ad nostrum propositum hoc solùm faciebat, quòd Ioannes cænę Dominicæ institutionem prętermisit, cur in suo nodo, id, quod ad rem non pertinebat, afferre non erubuit? Quod verò dicit, *Christum Ioan: 6: faßum eße, cænam ipsius ad salutem necessariam eße,* principium petit, cùm priùs probandum fuerit, Christum eo in loco de ultima cæna loqui, id quod falsum esse, supra demonstravimus.

Sed ad rem. Demus sanè, etiam ipso Ioanne reclamante, ipsius Evangelium ad fidem salutemque satis non fuisse, ideoque & reliquorum Evangelistarum Apostolorumque scripta, Deo procurante, accessisse, quid hoc omne, ad confictas traditiones comprobandas, momenti habet? cùm in omnibus Evangelistarum Apostolorumque scriptis, uberrimè omnia habeantur, quibus sempiterna salutis ratio continetur.

Satis jam, quantum quidem hujus ſcripti ratio poſtulat, oſtendiſſe videmur, verbum iſtud non ſcriptum, non Dei verbum, ſed humanum commentum eſſe, & ſic eum in veris divini verbi miniſtris haberi jure poſſe, qui ſcriptam Chriſti doctrinam rectè apud populum proponit. Sequitur ut id examinemus, quod Smigleciusminiſtris noſtris ſecundo loco objecerat, *eos videlicet, verbum Dei ſcriptum pravis & commenticiis interpretationibus adulterare.* Hîc licet mirari ſummam Smiglecii audaciam, qui ad miniſtros noſtros pravæ ſcripturarum interpretationis convincendos, ſatis eſſe putet, nudis verbis hoc illis objicere: cùm inſuper rem ita ſe habere, demonſtrandum fuerit, idque adductis hujus rei exemplis non paucis, iis præſertim, in quibus ad ſalutem neceſſaria continentur. Quod cùm non faciat, quàm veracem ſeſe præbeat hominem, ipſe judicet. Teſtimonium Petri, quo

2. Pet. 1, 20.

Prophetias propriæ interpretationis eſſe negat, ad rem propoſitam nihil pertinet, ſive in eum, quem illi affingit Smiglecius, ſive in verum ſenſum ſupra a nobis poſitum accipiatur: cùm hoc in loco nequaquam quæratur, quo ſenſu ſcriptura ſit explicanda; ſed, an noſtri miniſtri ſcripturam pravis interpretationibus adulterent. Quorſum igitur attinet, ita extra oleas vagari? Niſi fortè illud ad præſentem quæſtionem pertinere vult, cum ait: *At enim Evangelicos non propriam interpretationem ſequi Volkelius ait: ſed eam, quæ ex ſcripturis ipſis, inter ſe collatis, intelligitur. Vaniſſimum ſanè effugium. Nunquid enim omnes hæretici id non faciunt, & tamen hæretici ſunt, & hæreſes ſuas, ex ſcripturis inter ſe collatis, hauriunt?* Hîc primùm reſpondemus, Volkelium nunquam dixiſſe, Evangelicos non propriam, ſed eam interpretationem ſequi, quæ ex collatione ſcripturæ hauriatur. Si enim de aliis, præter nos, Evangelicis Smiglecius loquitur, nō planè auſim affirmare, eos vel ſemper ſcripturas cum ſcripturis conferre. Quippe cum multa cum Romanenſibus retineant dogmata, quæ ex ſcripturæ collatione profluere non potuerunt: vel ſi aliquando ſcripturæ collatione utuntur, ea mente id eos ſemper facere, quæ præjudicata opinione non ſit excæcata. Tantum tamen eos, ſacras literas legendo, profeciſſe conſtat, ut ſalutarem Chriſti doctrinam teneant, & ideò nequaquam tanto errore implicati ſint, ut verum Dei Chriſtique cultum, veram fiduciam obedientiamque exterminent, plus, ſine dubio, profecturi, ſi præjudicatis opinionibus abjectis, diligentiùs in ſcripturarum cum ſcripturis collatione verſati fuerint. Si verò de nobis loquitur Smiglecius, oſtendat ſanè, noſtros miniſtros per ſcripturæ cum ſcriptura collationem, eandem

adulterâsse: hoc enim maximè quæritur. Tentârunt quidem hactenus multi, nec non ipse Smiglecius, nos hujus criminis convincere: sed frustra eos laborâsse, nostræ responsiones testificantur.

Iam quod Smiglecius dicit: *omnes hæreticos scripturam cum scriptura conferre, & tamen hæreticos esse*, non uno modo labitur. Primò enim principium petit, cùm id ipsum probandum fuerit, potiusque statuendum videtur, nullum hæreticum cum scripturis scripturas conferre, propterea, quòd, qui hoc faciunt, nequaquam iis erroribus implicari possunt, qui hæreticos constituant. Deinde fac omnes hæreticos scripturam cum scriptura conferre (quod tamen falsissimum est) num protinus omnes, qui scripturam conferunt, erunt hæretici? quis hîc non deprehendat manifestam consequentis fallaciam? Quæ præterea hæc est consequentia? *Omnes hæretici scripturam cum scriptura conferunt, & tamen sunt hæretici. Ergo ex scripturæ collatione verus ejusdem sensus hauriri non potest, & porrò non est adhibenda?* Nonné huic similis est? *Omnes Diaboli, ut vulgò existimatur, nôrunt scripturam, & tamen Diaboli sunt. Ergo scripturæ noticia est mala.* Nec illud quicquam soliditatis habet, quod mox subjungit. *Illi verò, quos Petrus multa in Pauli epistolis & cæteris scripturis depravâsse ad suam perditionem dixit, nonné scripturas cum scripturis conferendo, id faciebant?* Hîc enim duo a Smiglecio dicuntur, quæ probare non potest. Nam nec istos scripturam cum scriptura contulisse, ulla ratione patet: nec Petrus alias scripturas, præter Pauli, commemorat, idque non eo sensu, quo vult Smiglecius. In græco enim textu habentur verba, ἐν οἷς, quæ nequaquam ad alicujus epistolas respectum habent, sed ad rem, quam Petrus in toto illo capite explicandam susceperat, & ideò vox τούτων, cui proximè apponuntur, ea refert, quæ tùm Petrus, tùm Paulus *de Christi patientia adventuque dißerit*. ut facilè appareat, minimè eos errare, qui ex græco sic legunt: *Domini nostri patientiam salutem ducite, sicut & charus frater noster Paulus, pro sibi data sapientia, scripsit vobis, ut in omnibus ferè epistolis, loquens de istis* (scilicet patientia adventuque) *in quibus* (nimirum de utroque disputatis) *sunt nonnulla difficilia intellectu.* Sed fac, aliquos hæreticos esse, qui scripturæ collatione abutantur, quid, quæso, id ad bonæ rei istius usum tollendum momenti habebit? Hîc verò Smiglecius negat, *verum scripturarum usum eße, scripturam cum scriptura proprio judicio conferre & interpretari. Ille solùm*, inquit, *est verus & genuinus scripturarum usus, scripturas eo, vel ut minimùm, non contrario sensu, quem Apostoli, & Apostolici viri, tanquam a Spiritu sancto profe-*

profectum, nobis per manus tradiderunt, quemque ecclesia Catholica sequitur, interpretari. Respondemus, Smiglecium frustrà desudare, quomodo nos a verbi divini studio, ad fictas Romanensiũ fabulas traducat. Palliat eas Apostolicarum traditionum nomine, quantum velit, nihil tamen proficiet. Primò enim cum sua umbra, ut consuevit, dimicat, cum nemo nostrûm dicat, scripturæ collationem proprio hominum judicio fieri debere, ita nimirum, ut ab hoc illa pendeat: quanquam cùm Deus per scripturas nobiscum agendo, nostro sese captui accommodare voluerit, nequaquam nos ingratos esse, adeoque cum ratione insanire convenit, quin ad eas legendas intelligendasque judicium nostrum, quoad licet, adhibeamus. Qua de re cùm supra plura a nobis disputata sint, supervacaneum est, ea hoc loco repetere. *Deinde quòd illum proprium scripturæ usum esse dicit, quem Apostoli Apostolicique viri per manus ecclesiæ catholicæ tradiderint, quemque ea sequatur,* id nimirum nugarum plenissimum est: cùm nec sensum scripturæ, per manus Apostolicas, extra ipsam scripturã, ecclesiæ traditum fuisse, nec ecclesiam catholicam aliquam in scripturis nominari, nec Romanensem cohortem, veram Christi ecclesiam esse, probare, ulla ratione possit, ut suprà satis demonstravimus.

Nec quicquam Smiglecium juvant illa Christi verba, quibus *Apostolis spiritum sanctum, qui apud eos in æternum maneat, in omnemque veritatem ducat,* promisit: cùm supra suo loco, quid ea sibi velint, luculentissimè docuerimus. Ex quo apparet, nequaquam consequens esse, quia scripturæ sensum proprio nostro judicio subiicere minimè debemus, ideò mox ad commenticias vestras traditiones confugiendum esse, cùm etiam Patres, qui traditionum istarum, si unquam extitissent, ignari non fuissent, longè aliam scripturæ explicandæ rationem ostenderint, ut nimirum per testimonia, quæ clarissima inque oculis posita sunt, ea illustrentur, quæ sunt obscuriora. Hieronymus enim ea de re hunc in modum loquitur: *Moris est, scripturarum obscuris manifesta subnectere, & quod prius sub ænigmatibus dixerint, aperta voce proferre.* Huic adstipulatur Augustinus, cum ait: *Magnificè & salubriter spiritus sanctus ita scripturas sanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.* Hæc illi. Non est igitur quod metuat Smiglecius, ne ad eum modum scripturas explicando, proprium, & non spiritus S. judicium sequamur: sed potiùs providendum est, ne fictas illas traditiones amplecten-

plectendo, non solùm humano, sed diabolico etiam judicio nitamur. Spiritus sancti quippe judicium, in ipsa scriptura apparet, cùm quid idem spiritus sibi velit, plurimis in locis cernatur.

At inquit Smiglecius: *Lutherani & Calvinistæ, scripturas cum scripturis conferendo, decernunt, Arianos turpissimè errare, cùm Christum verum esse Deum negant: Ariani rursum itidem contrà Lutheranos decernunt. Aut igitur utrique scripturis legitimè utuntur: aut neutri. Si primum admittatur, sequitur, ex scripturis pugnantia verè colligi: si verò alterum concedatur, consequens erit, non esse legitimum scripturarum usum, eas proprio judicio inter se conferre & interpretari.* Hîc rursus aliquot modis labitur Smiglecius. Primò enim falsum est, Lutheranos & Calvinistas, scripturas cum scripturis conferendo, decernere, nos, quos per summam injuriam Arianos vocat, turpissimè errare, quòd Christum verum Deum esse negemus, quippe qui maximè, Christum verum Deum esse, confiteamur, ut ex nostris scriptis perspicuum est. Ea quippe vera Christi divinitas est, quæ ejusdem continetur imperio, quod in omnes angelos, omnes homines, omniaque alia habet: in qua ipsius divinitate credenda, adorationisque cultu veneranda, quia cum illis optimè convenimus, parumne liquet, eos contrarium ex scripturæ collatione contra nos decernere minimè posse? At dicet Smiglecius, in eo nos cum Lutheranis Calvinistisque dissentire, quod illi Christum, verum Deum a se ipso, eundemque Deum cum Patre esse, asserunt, nos verò, eum omnem suam divinitatem a Patre accepisse, affirmemus. Respondeo, hoc aliud esse ab eo, quod Smiglecius dixerat: cùm interim utrique Christum verum Deum esse confiteamur, & sic in ea re consentiamus, quæ ad salutem necessaria est: quippe quam fides salvifica, & obedientia necessariò consequatur. Dissensio porrò de modo, quo Christus Deus sit, cum fidem, obedientiam, & cultum Christo Deoque debitum minimè tollat, præterquam quòd nullam nostri a nobis disjungendi per se vim habet, etiam non ex scripturæ cum scriptura collatione orta est: sed potiùs ex præjudicata opinione, quâ isti adhuc sub papatu imbuti fuêre. Si enim ad Christi personam cognoscendam scripturam cum scriptura eo modo contulissent, quo id fieri debere suprà ostendimus, nimirum ut scripturæ loci obscuriores, per clariores explicarentur, nequaquam Christum unum illum æternum Deum, qui solus Pater est, nominâssent. Apertissimum enim est, eum in scripturis, hominem filiumque hominis dici, ex semine A- „
brahæ Davidisque ortum, spiritu sancto conceptum, virgine Maria na- „

 tum,

" tum, vel, ut Paulus loquitur, *ex muliere factum, idque in plenitudine tem-*
" *poris, passum, mortuum, a mortuis excitatum, a dextris Dei collocatum,*
" *a Patre omni potestate in cælo terraque, & nomine supra omne nomen,*
" *propter crucis mortem, donatum fuisse, eundemque propter spiritus san-*
" *ctificationem, Filium Dei constitutum, Deum super omnes omniavé ap-*
" *pellatum* : cum his aliisque sexcentis iisque clarissimis scripturæ testimoniis, si ea contulissent, quæ sunt obscuriora, duarumque naturarum & communicationis idiomatum figmenta, quæ scriptura prorsus ignorat, rejecissent, eademque facilitate, qua nos Dei beneficio, istos aliosque Antichristi errores deprehendissent. Frustra igitur, atque adeo injuriâ, Smiglecius scripturæ collationi tribuit, quod aliunde ortum habet.

His ita constitutis, facile est, dilemma a Smiglecio nobis oppositum, convellere: *Aut* inquit, *utriq; scripturis legitimè utuntur: aut neutri.* Primò enim hîc principium petitur: cùm ostendendum priùs fuerit, utrosque, in memorata de Christo disputatione, scripturas cum scripturis conferre (de hoc enim scripturæ usu hîc verba fieri, res ipsa docet) quàm quæreretur, an utrique id legitimè facerent. Deinde constat, Syllogismum disjunctivum, ex insufficenti partium enumeratione constructum, vitiosissimum esse. Ejusmodi autem istum Smiglecii Syllogismum esse ex eo patet, quòd inter utrumque & neutrum, tertium quiddam intercedit, nimirum alterutrum. Potest enim fieri, ut, si non utrumque istud hominum genus, alterutrum tamen, rectè scripturis utatur. Adde, quòd partes hujus Syllogismi non sunt oppositæ. Cùm legitima enunciationum oppositio, omni ambiguitate carere debeat; Aliter enim distinctione tollitur. Nihil enim prohibet, quo minùs ad diversas scripturæ partes respectu habito, jam utrique, jam neutri, eam rectè conferant, prout nimirum ejusdem rectè conferendæ regulam jam sequuntur, jam negligunt: vel jam ad eam conferendam animum probum docilemque: Iam verò improbum, aut præjudicatis opinionibus impeditum afferant; ut facilè appareat, verissimè a nobis dici, personarum vitia rei per se bonæ, nimirum scripturæ collationi, tribuenda non esse.

At inquit Smiglecius: *Non personarum vitia rei per se bonæ tribuimus, sed Arianorum & Evangelicorum omnium vitia accusamus, quòd rem omnium optimam, & ejus veritatis, quæ ad salutem necessaria est, fontem, nō ea ratione tractent, qua veritas ex illa elici, sed qua omnes errores excitari possint. Neque enim scripturas, per scripturas interpreta-*

ri, ma-

ri,malum dicimus (quod eßet rem ipsam damnare:) sed modum ab Evangelicis usitatum damnamus, qui id proprio judicio faciunt, quod secundùm spiritus sancti interpretationem nobis traditam, ex Petri doctrina facere tenentur. Hîc partim idem dicit Smiglecius, quod nos asserimus, nimirum, non scripturæ collationem, sed vitia hominum accusanda esse: partim falsò asserit, nos proprio judicio scripturam per ipsam scripturam interpretari: partim denique ex Petri doctrina, secundùm spiritus sancti interpretationem nobis traditam, scripturam explicandam esse docet. Vt igitur hoc ultimum arripiamus (siquidem priora duo jam prostrata iacent) satis jam ex suprà dictis constat, Smiglecium hoc Petri testimonium non intelligere, perperamque ad traditionum commentum stabiliendum adducere. Relegat, quæ de hoc loco diximus, tùm Smiglecius, tùm benignus lector, & comperiet, Petrum hîc nullam rationem scripturæ per ejusdem collationem interpretandæ, nobis præscripsisse, sed longè aliam rem egisse.

Ridiculum verò est, quòd Smiglecius scripturæ interpretationem, » quæ per ipsam scripturam fiat, rem per se bonam, & porrò adhiben- » dam esse fatetur: verùm non judicio nostro, sed secundùm spiritus » sancti nobis traditam interpretationem. Cùm enim hîc apertè interpretationem spiritus sancti, ab ea, quæ per scripturæ collationem fit, distinguat, & insuper, ut ex superioribus ipsius verbis patet, per spiritus S. interpretationem, traditiones Apostolicas intelligat, quid, quæso, opus est, scripturam cum scriptura conferendo ipsius sensum elicere? Si citra istum laborem, iam in traditionibus expressus est: Nihil certè ineptiùs aut intricatiùs dici potuit.

Iam quod dicit Smiglecius, *scripturam lumen eße: sed iis qui eam intelligunt*, nihil novi dicit, aut quod ipsius causam juvet. Luminis enim ea est natura, ut in omnium, quibus objectum est, oculos incurrat. Cùm igitur scriptura lumen sit, omnibus hominibus prælatum, parumné liquet, eam ab omnibus intelligi posse. Aliter enim luminis nomine insigniri non posset: cùm etiam ea, quæ obscuritate involuta, & ideò lumen nequaquam sunt, illis pateant, a quibus intelliguntur.

At, inquit, *si scriptura lumen est, ad seipsam intelligendam, cur, obsecro, tot sunt hæretici, qui eam penitus pernoscere volunt, nec tamen aßequuntur? Nam si dicat Volkelius, eos vel præjudicatis opinionibus excæcatos, vel improbitate negligentiaque impeditos, se ad eam legendam conferre: id neque ipsi verum fatebuntur, cum sibi optimè conscii sint, se in scripturam omne studium conferre, & æquè in ipsos Arianos idem rejicere*

& re-

& regerere possint. Respondeo, hanc Smiglecii consecutionem nihil valere: cùm eadem ratione, nec solis lucem claram esse, statuendum foret, quia multi vel cæci vel oculorum quocunque morbo laborantes, eam aspicere, vel non possint, vel non sustineant. Nec quicquam ad rem facit, multos conscientiâ suâ fretos, minimè fateri, se præjudicatis opinionibus minimè duci. Cum eâdem suâ conscientiâ falli possint, & porrò, non quid de se dicant, sed quid cum reipsa consentiat, spectandum sit. Sed quoniam dicit, *æquè in nos, idem Lutheranos Calvinistasq; regerere posse*, primò ad rem nihil facit, cùm, si maximè ita sese res haberet, scriptura tamen lumen esse non cessaret. Deinde, quòd *sic nihil certum & constans, sed omnes fidei ac religionis rationes suspensas fore ait.* Respondemus, id consequens non esse, cùm vitia personarum, ipsi scripturæ, quæ per se semper certa constansq; est, tribuenda minimè sint. Præterea, non usq; quaq; verũ est, *Lutheranos & Calvinistas idem in nos rejicere posse.* Vt enim taceamus alia, præjudicatis tamen opinionibus magis, quàm nos, illos duci, ex eo patet, quòd Papatui propiores sunt, & ideò nondum omnes Antichristi nugas ejicere potuerunt. Objiciunt hoc illis ipsi pontificii, dicentes, eos, cum scripturam semper urgeant, nobiscum de trinitate, & pædobaptismo, aliisque his similibus rebus disputando, consistere non posse, cùm ista in scripturis non habeantur: ut facilè appareat, ipsos etiam adversarios videre, nos non solùm ab ipsis longiùs, quàm reliqui Evangelici, discessisse, sed etiam scripturæ retinentiores, & porrò in illis excutiendis diligentiores esse. Cùm autem Lutheranis etiam Calvinistisque fatendum sit, ut quisque maximè ab Antichristi nugis abest, scripturæque puritati studet, ita eum ab omni præjudicata opinione, in causa religionis, liberum esse oportere; sequitur, eos in nos id vitii conferre jure non posse. Quę quidem res, quo pateat illustriùs, illam, de ciborum dierumque discrimine, Christianorum dissensionem considerare, hoc loco placet: ubi sine dubio, qui inter diem & diem, cibum & cibum, minimè discriminabant, perfectiores, & porrò a præjudicatis opinionibus liberiores erant. Qui verò ciborum dierumque delectum habebant, opinionem præiudicatam ex legalib: cerimoniis conceptam sequebantur: quamvis fieri potuerit, ut non minùs, hi illos, præiudicatæ opinionis, quàm illi hos, accusaverint, salva interim religione Christiana manente, quam utrique sese sequi profitebantur. Vt igitur, qui tunc Iudaicis superstitionibus propiores erant, opinione præiudicata impediebantur, quo minus Christianæ religionis naturam penitùs intelligerent: qui verò longiùs

giùs ab illis aberant, ii & præiudicata opinione vacabant, & ideò multò rectiùs Christi doctrinam tenebant: Ita & de nostra cum Evangelicis dissensione sentiendum est, quatenus nimirum hi, papisticis, quàm nos, superstitionibus propiores sunt. Id quod ex eo apparere videtur, quòd, quemadmodum olim qui firmiores erant, infirmos ferebant, aut certè, ex Apostoli præscriptione, ferre tenebantur: Ita & nos omnes Evangelicos ferre parati sumus, quamvis illi hactenus parem erga nos charitatem non declarârint. Cuius rei causa alia nulla esse potest, quàm quia Dei beneficio, in divinarum literarum studio Christianaque religione tantum profecimus, ut inter errores salutem adimentes & non adimentes, discernere possimus, & porrò, qui quibusque de causis ferendi sint, qui minùs, optimè noverimus, illi verò non item. Ex quo quidem judicatu facilimum est, utri nostrûm a præiudicatis opinionibus alieniores sint. Quod igitur Smiglecius, *Sic nullum contentionum finem futurum* ait, id certe ex vera scripturæ collatione minimè profluit. Quinimò ex iis, quæ paulò ante dixi, facilè perspicitur, aut omnes, aut certè eas contentiones, quæ de rebus salutaribus inter nos aliosque Evangelicos sunt, cessaturas esse, modò hi præiudicatis opinionibus Antichristique commentis abiectis, uni scripturæ dent operam, eoque magis, quòd iam reipsa, quamvis non animadvertentes, in iis fidei capitibus nobiscum sentiunt, quibus salutis nostræ summa continetur. Solam enim scripturam omnium doctrinarum ac controversiarum judicem, quicquid dicat Smiglecius, esse, vel ex eo patet, quod alius judex dari non potest, in cuius sententia omnes tutò acquiescere possint, cùm hîc ejusmodi requiratur judex, cujus judicium omnes ratum habeant. Qualem quidem ecclesiam minimè esse, primò ex eo patet, quòd de ea maxima inter omnes est controversia. Romanam enim cohortem, veram Christi ecclesiam, & traditiones, quibus in judicando nititur, verum Dei verbum esse, nemo præter ipsam credit. Scripturam verò sanctam vera Dei oracula continere, omnes qui de religione inter se dimicant, uno ore fatentur. Quis igitur non videt, huius unius judicio, in causa religionis standum esse?

At inquit Smiglecius: *si ipsa scriptura judex est, cur inter hæreticos lites ac disceptationes non dirimit, maximè, cùm omnes ad ipsius judicium provocent?* Respondeo, hîc falsò a Smiglecio negari, scripturam hæreticorum, quos vocat, lites dirimere: cùm, teste experientia, cognovimus, multos homines, qui antea partim Papistæ, partim Lutherani, partim Calvinistæ aliique fuerunt, & ideò maximè inter se dissense-

runt, non nisi scripturæ judicio, inter se conciliatos, in unumque cætum coactos fuisse: quia nimirum omnibus præjudicatis opinionibus abjectis, id unum sibi attendendum putârunt, quod sacræ literæ præscribunt. Tametsi autem multi ex eorum numero, qui a papatu defecerunt, quibusdam in rebus ad religionem pertinentibus, inter se discrepant, & ideò in diversos cætus, per summam imprudentiam, distracti sunt: tamen hoc non in scripturam conferendum est, quippe cujus judicium, in hac ipsa dissensione, minimè sequantur, sed potiùs præjudicatis opinionibus ducantur. Ita porrò esse, vel ex eo perspicitur, quod isti omnes, in rebus salutaribus, suavissima conspiratione consentiunt, quia nimirum in his credendis scripturæ judicio nituntur, in illis non item.

At inquit Smiglecius: *satis constat, scripturam ad lites dirimendas sententiam non proferre, sed in medio positam, ab omnibus hæreticis, cujusque arbitratu iudicari, & sic iudicis personam sustinere non posse.* Respondeo, satis scripturam sententiã suam proferre, cùm quid rectum, quid secus sit, quid verum, quid falsum, quid credendum, & non credendum, quid faciendum & fugiendum, quis bonus, quis malus habendus, qualiaque præmia justis, suppliciaq; iniustis constituta sint, indicat. Falsum autem est, quòd *omnes, qui a Papatu defecerunt, scripturã pro suo arbitrio judicare* ait: cum potiùs maximus eorum numerus sit, qui suum judicium scripturæ judicio planè subiiciant, & eam ob causam, ut dixi, maximè inter se concordent. Nihili igitur faciendum est, quod mox addit: *Alioqui, si quam scriptura sententiam proferret, cur nemo e tanto evangelicorum numero extitit, qui se hoc judicium exaudiße testaretur. Si enim audiunt, pugnantia iudicia audiunt, cùm singuli suum proprium judicium scripturæ affingant.* Respondeo, & planè me mirari dico, Smiglecium negare, ullum extitisse hæreticum, qui sese scripturæ sententiam exaudivisse testificaretur: cùm potiùs nullus eorum, qui fallò sic ab ipso appellantur, sit fueritque unquam, qui sese scripturæ judicio stare neget. Nisi fortè hîc Smiglecius de proprio aurium auditu loquitur, quod quidem, quàm sit ineptum, nemo non videt, cum satis rectè is scripturæ sententiam exaudire dici possit, qui eam legit ac percepit. Quod verò *pugnantia judicia audiri dicit*, id quidem nihil ad propositum facit: Cùm, si maximè singuli suum proprium judicium scripturæ affingerent, idem tamen scripturæ judicium semper maneat, mutarique nullo pacto possit. Ex quo fit, ut, si omnes animum a præjudicio liberum ad illius judicium audiendum percipiendumque afferrent,

rent,omnis repugnantia facilè tolleretur. Desinat igitur tandem Smiglecius, personarum crimina, ipsi rei per se bonæ tribuere, judicisque legitimi titulo, ideò quempiam, huic officio præfectum spoliare, quia ejus sententia, quamvis per se clarissima, a multis ineptis aliter atque aliter accipitur.

Instat tamen Smiglecius: *Iam verò,* inquit,*ut delirus & mentis inops is esset, qui constitutiones regni, exclusis animatis judicibus, pro judice regni constitueret, cum lex sit mutus judex,qui nec loqui, nec se tueri, nec inter partes pacem componere possit: sed patitur se quoquo versum trahi, & in utramvis partem detorqueri,nullo unquàm fine litiū. Mutus enim judex, nullus judex: ita deliris perquàm similimi sunt, qui id ipsum in scriptura,quæ nobis lex divina est,faciendum putant.*Respondeo, cùm hîc de iis controversiis dirimendis potissimùm agatur, quæ de fide religioneque inter homines ducuntur, intelligendum est,regni mundani constitutiones,a divina scriptura plurimùm differre. Vt enim illæ mutus iudex, absque judice vivo, dici fortasse possint: scripturam tamen sanctam eâdem maculâ aspergere, summæ impietatis esse videtur. Primò enim mundani regni constitutiones, omni divina efficacitate destitutæ sunt. Verbum autem divinum sacris literis consignatum,& vivum efficaxque est, & omnes divini judicis partes continet atque exequitur. Est quippe acutius quàm gladius anceps,& ingreditur usque ad divisionem animæ & spiritus, & commissurarum & medullæ & ossium,& dijudicat cogitationes & consilia cordis. Facilè igitur concesserim, leges humanas absque administratore mutum judicem esse: scripturam tamen, cum viva per se sit, ad dijudicandas controversias, altero vivo judice indigere pernego. Quo in loco simul & hoc animadvertendum, non nisi eum religionis controversias componere, & sic earum judicem esse posse, qui ita partes dissidentes conciliat,ut earum mentes animiq; sine ulla dubitatione in ipsius sententia acquiescant: cùm religionis negotium planè spirituale sit, & ideò ad hominis animum, eùmque libera voluntate præditum spectet. ut facilè appareat, ejusmodi judicium ab homine fieri nullo pacto posse. Neque usquam scriptum legimus,certis hominibus, præ aliis,hanc potestatem datam esse, ut ultimam necessariamque de scripturæ sensu ferant sententiam. Contrà verò omnes omnia, spiritusque an ex Deo sint, probare, disertissimis verbis iubemur.

Heb:4.12. 1.Tess.5.21. 1.Ioan:4.1.

At inquit Smiglecius: *non quacunque ratione, nec cujusvis judicio hoc permittitur. Cùm eam scripturæ interpretationem sequi debeamus,* quam

quam ab Apostolorum temporibus ad hæc usque tempora receptam, certa ac perpetua traditione accepimus. Respondeo: fatemur sanè cum Smiglecio, non quocunque modo, nec cujusvis judicio spiritus probandos esse. Hinc tamen minimè consequitur, non, nisi traditiones istas sequendas esse: cùm non solùm longè aliam tutioremque spiritus probandi viam, sed etiam memoratas traditiones, inanissimum commentum esse, supra demonstraverimus.

Pergit autem aitque: *Cùm hæretici eam interpretandi legem reiiciant, non hæreticis, sed catholicis ea laus tribuenda est, quòd scrpturæ non literam solùm, sed & spiritum habeant*, Hæc ille. Atqui probandum priùs erat, illos, qui fabulas istas reiiciunt, esse hæreticos, & non potiùs istos ipsos hoc nomine appellandos, qui divinum verbum iisdem nugis postponunt: illud literam, has verò spiritum nominando. Scripturam porrò, præsertim novi testamenti, quâ solâ Christiana religio tradita nobis est, literam esse spiritûs expertem, falsò, ne dicam, impiè dicitur. Nam præter ea, quæ paulò ante hac de re diximus, etiam Paulus apertè, Evangelicam doctrinam spiritum, seseque unà cum aliis, spiritûs, id est, Evangelii ministrum nominat, ipsumque Evangelium literæ occidenti, nimirum legi, opponit. Ex quo apparet, eum, qui scripturam, qua Evangelium continetur, habet, etiam scripturæ spiritum habere, nec opus esse, falsum traditionum spiritum ad scripturæ sensum eliciendum accersere: cùm, ut demonstravimus, scriptura ipsa per se lumen clarissimum sit, & ideò seipsam explicet.

2. Cor. 3. 6.

Constat igitur ex iis, quæ diximus, & scripturam controversias de religione existentes dirimere, & solam iudicem esse, & porrò nullum hominem hanc sibi provinciam vendicare posse. Verùm cùm Smiglecius id unicè agat, ut suos Papas controversiarum judices constituat, sciat, se nunquam effecturum, ut, qui de religione inter se dissentiunt, eum pro judice agnoscant. Cum enim ipse Papa ab omnibus illis accusetur, quòd ut omnium errorum, ita & defectionis a salutari veritate autor sit, quomodo, quæso, judicis personam sustinebit? Cùm nihil sit ab omni æquitate justitiaq; alienius, quàm me eius, qui ipse reorum loco sedet, & quocum mihi res est, judicium subire. Ipse enim Papa, omnibus, a quibus accusatur, rerum circa religionem a se gestarum, rationem reddere debet. Quod idem & de omnibus Romanæ ecclesiæ præsidibus dictum volumus. Ex quo intelligitur, non Papam, nec Romanenses, controversiarum, quæ hæreticis, quos vocant, cum illis sunt, judices esse posse, sed requiri alium quendam utriusque partis judicem,

dicem, qui, cùm, ut demonstravimus, non nisi scriptura esse possit, quorsum, quæso, attinet sic ineptire? Reliqua quæ hoc loco a Smiglecio dicuntur, cùm jam aliquoties a nobis refutata sint, sciens volensq; prætereo, & tandem ad nonæ demonstrationis examen me confero.

Caput XX.

Examen nonæ demonstrationis, ex fructu ministrorum sumptæ.

VEri evangelii ministri afferunt fructum Evangelio dignum.
Hunc fructum non afferunt ministri Evangelici.
Ergo non sunt veri evangelii ministri.

Responderamus in nodi dissolutione, minorem falsam esse, rationeque a Smiglecio allata probari non posse: nimirum, *quia nullus ex nostra secta prodierit, aliqua sanctitate illustris. Nullus enim*, inquit, *vadit & vendit omnia: nullus vult castitatem perpetuam servare, ad eamque voto se adstringere: nullus Ioannis baptistæ exemplo ad desertum se contulit, ut ibi cilicio & pilis camelorum indutus, aqua & oleribus victitaret: nullus divinarum rerum contemplatione in cælum usque raptus: nullus divinæ dulcedinis inebriatus animi deliquium passus est.* His, inquam, Smiglecianæ demonstrationis assumptio, ideò confirmari non potest, quòd ad ministerii essentiam minimè spectant, sive ministros ipsos tales esse oportere, ut vult Smiglecius, sive necesse esse statuatur, ut, qui veri ministri haberi cupiunt, tales viros ex sua secta prodiisse ostendant. Fassus est hoc ipse Smiglecius, nimirum multos veros ministros absque eo fructu docere: & tamen hîc dicit, nescio qua fronte, Volkelium causâ penitùs concidisse, & vi demonstrationis victum succubuisse. Egregiam verò demonstrationem, quæ ex præmissis non solùm minimè necessariis, sed falsis etiam, falsissimam extruit conclusionem. Vt autem videat, nec ullam ejus vim esse, nec porrò Volkelium eâ victum succubuisse, intelligendum primò est, non ideò quempiam verum Evangelii ministrum non esse, quia fructum Evangelio dignum non affert, quamvis maximè velit: cùm ex Evangelii præscripto vivere vel non vivere, in hominum arbitrio positum sit. Deinde minimè consequens est, quia vel Ioanni baptistæ, vel Paulo Apostolo, vel Ioanni Theologo in rebus commemoratis, similes viros non producat, idcirco eum fructus Evangelii non ferre: cùm ista & singularia

laria sint, ideoque ad ordinariam ministerii functionem minimè spectent:& evangelii fructus, iique Evangelio dignissimi, dari possint, nimirum fides & pietas in Deum ac Christum, cultusq; utrique debitus. Adde, quòd viros, Ioanni baptistæ, Paulo & Ioanni Theologo similes producere, nec in ministri, quantumvis legitimi, potestate est; nec Evangelii fructus rectè nominatur. Evangelium quippe parit fructus ordinarios, inque hominum arbitrio positos. Tales autem viri singularissima quadam Dei potentia excitantur. Vt igitur, non Evangelio jubente, Ioannes baptista in desertum exivit, ratione que commemorata victitavit: nec Paulus, ea re, in tertium usque cælum raptus: nec Ioannes Theologus, eadem de causa, visis admirabilibus perterritus, animi deliquium passus est: Sed Deo singulari modo id prucurante. ita & hodie, si talia exempla extarent, non ad generalem Evangelii prædicationem, sed ad singulare Dei consilium referenda essent. Desinat igitur Smiglecius, ideò nostros ministros vero ministerio spoliare, quia Evangelium prædicando id non efficiunt, quod non Evangelii, sed singulare Dei opus est. At inquiet: non solùm Ioanni baptistæ, Paulo, & Ioanni Theologo similes prædicando non producitis: sed nec eos, qui vadant & vendant omnia, aut castitatem perpetuam servent, ad eamvé voto se adstringant. Respondemus, hîc partim principium peti, cum probandum fuerit, nullum unquam inter Evangelicos talem repertum fuisse. Deinde si maximè probâsset, falsa tamen assumptio esset: cùm præter ista alii Evangelii fructus existere possint, ut docuimus. Accedit, quod ii Evangelii fructus sunt, qui, ut suprà diximus, ex ipsius præscriptione oriuntur, ab hominibusque fiunt. Cùm igitur Evangelium, nec ad omnium bonorum nostrorum venditionem, nec ad castitatem, extra matrimonium, vovendam servandamque nos adstringat; equidem non Evangelii fructus, sed spontaneæ voluntatis effectus, dicenda ista sunt. Ex quo apparet, etiamsi ista nunquam fierent, ministros tamen Evangelium prædicantes, veros ministros esse. Ad extremũ, etiamsi Evangeliũ perinde ista fieri iuberet, ut in Christũ credere eiq; obedire: non protinùs tamen verbum Dei vivũ efficaxq; non esset, aut eius prædicatio verum ministeriũ esse cessaret, si nemo ea faceret, vel illud reciperet. Deus enim, ut dixim⁹, nemini vim facit, quamvis omnes sibi obedire maximè cupiat: quemadmodum nec ipse Christus, ideò lux & mundi salvator esse desinit, quia mundus luci tenebras, & saluti interitum anteponit. *Atqui*, inquit Smiglecius: *Ex fructibus ministros cognosci, ipse Christus docuit. Voluit ergo hanc veluti proprietatem veris ministris inesse,*

ut fructus

ut fructus bonos producant. Respondeo, Christum ibi non de quolibet doctore, sed de falso propheta loqui, qui sese spiritu divino agi, novamque & inauditam rem proponere gloriatur, sineque ulla censura sibi credi postulat. Quem ex fructibus cognoscendum esse Christus docet, quia scilicet Deus permissurus non sit, ut is, qui alios datâ operâ seducit, piè vivat. Ex quo colligitur, Smiglecium, isto Christi testimonio, nequaquam convincere, eum non verum ministrum esse, qui prædicatione sua, effectualiter, bonos fructus non parit: cùm satis sit, eum ea docere, quæ, si accipiantur, ad bonos fructus edendos sunt accommodata. Alioqui enim nec Christus, nec Apostoli boni doctores fuissent, cùm non semper, nec ubique, per hominum incredulitatem contumaciamque, bonos fructus parere potuerint.

At, inquit Smiglecius: *Non per accidens, sed per se, ex evangelicorum doctrina mali fructus sequuntur: cùm ab illis doceantur, quæ a perfectione evangelica homines avertunt, & rursus ea hominibus proponantur, quæ ipsos ad omnem licentiam & morum dissolutionem præcipites agunt: quòd nimirum solam fidem justificare asserant: quòd sacramenta tollant:* &c. Hæc in nodi dissolutione Lutheranis reliquisque evangelicis defendenda reliqueramus, quippe quæ nobis jurè opponi nequeant: cùm nec solam fidem justificare dicamus, nec sacramenta, quæ vocant, tollamus. Facilè tamen Evangelicorum, de sola fide justificante sententia defendi potest, modò rectè intelligatur: nimirum, eam solam justificare, quatenus operibus perfectissimis, quæ homo per totam vitam absq; ulla offensione prolapsioneve fecerit, & sic operum meritis opponitur: qualia opera legis essent, si ab ullo unquam facta fuissent. Qua de causa & Apostolus Paulus inquit: *Arbitramur igitur, fide justificari hominem absque operibus legis.* Ex quo nequaquam consequitur, evangelicos omnia simpliciter opera a fide excludere: negare quippe non possunt, fidem Christo adjungendam non mortuam sed vivam esse, & per obedientiam Christo debitam vires suas exerere. Quæ quidem doctrina nequaquam homines a pietatis studio avertit. Quod si aliter eos sentire Smiglecius existimat, sciat, sibi non tàm cum illis, quàm nobiscum rem esse, ostendatque, ullam doctrinæ nostræ partem esse, quæ hominibus ad morum dissolutionem fenestram aperiat. Rom. 3. 28.

Sacramenta porrò nec nos, nec reliquos evangelicos tollere, ex eo manifestum est, quòd nulla talia sacramenta extant, ut suprà demonstravimus, quomodo igitur tolli a nobis possunt? Quòd si sacramentorum nomine cœnam Domini baptismumque intelligit, constat,

utrum-

utrumque, tàm in nostris, quàm in Evangelicorum cætibus vigere. De reliquis, quæ similiter sacramenta ab istis dicuntur, satis suo loco dictum est. Interim hîc Smiglecium admonitum volumus, ne tantopere de Papistica doctrina triumphet, quasi tanta ejus vis sit, ut multos singulari sanctimonia insignes viros produxerit. Tantum enim abest, ut, eam illi virtutem inesse, verè dici possit, ut potiùs nihil ad homines summa impietate contaminandos, accommodatius esse videatur. Ex hac enim disciplina horrenda idololatria nata est: cùm præter Deum Christumque, qui soli nobis colendi in divinis literis proponuntur, & imagines insuper & panem eucharisticum & sanctos mortuos adorationis invocationisque cultu venerandos esse doceat, hominesque a purissima Christi doctrina, ad varia figmenta, fabulas inanes, superstitionesque Apostolicarum traditionum titulo palliatas, traducat; dùm & eos scripturæ lectione prohibet, & Antichristi placita sequi, ad salutem satis esse suadet, quamvis interim omnium flagitiorum genere sint cooperti. Quid, quòd sacrificulis matrimonium interdicendo, & ipsos in perjurium omnesque turpitudines conjicit: & pessimo eorum exemplo, totum gregem, quantum in ipsa est, corrumpit. Adde, quòd eadem pontificiorum doctrina, auricularem confessionem, missam, itinera ad sepulchra idolaque, peccatorum remissionem afferre asserit, quamvis quispiam subinde ad peccata relabatur. Simile quiddam & conficto ab istis purgatorio tribuit, nempe eo homines, quamvis securè peccantes, perpurgari, & tandem viventium amicorum suffragiis liberari. Plures egregiæ istius doctrinæ partes omitto: quas omnes non ad pietatis studium stimulandi, sed potiùs ab eo homines avocandi, maximam vim habere, omnes cordati facilè intelligunt.

Iam quod ad insignes pietate viros attinet, nullos præter sacrificulos celebres & monachos adducere potest: quos quidem, per istam eorum doctrinam procreatos esse, facilè patimur. Hoc enim ex ipsorum vita actionibusque perspicitur: cùm castitas, ad quam sese voto adstringunt, omnium oculos incurrat, clarissimeque pateat, non Christi, sed ut Paulus testatur, dæmoniorum doctrinam, ex qua tales fructus emergunt, istos sequi. Verùm esto, abierint multi in desertum: concluserint se in monasteria: virgis se ipsos cædant, faciant denique multa alia his simili-a: Ideoné erunt viri singulari pietate præditi? Nequaquam, cum non is verè pius sit, qui citrà ullum Dei mandatum, somnia tantùm sua consectans, tale quid suscipit, sed qui ex Dei Christique lege, vitæ suæ statum componit. Frustra enim Deum mandatis hominum coli scriptum legi-

1. Tim: 4. 3.

Mat: 15. 9.

legimus. Itaque perspicuum est, illa singularia Baptistæ, Paulique exempla, vel nihil ad rem propositam facere, vel, si ea ecclesiæ quædam ornamenta esse volumus, non Romanæ ecclesiæ ea accommodari posse, quippe cùm, ut in nodi dissolutione demonstravimus, ei planè adversentur. Porrò res ipsa testatur, istorum virorum singularem præstantiam, non nisi eum cætum ornare, qui ipsorum doctrinam retinet, & sequitur: quod quidem Romanensis cohors, ut docuimus, nequaquam facit. Quod igitur Smiglecius dicit, *hos sanctissimos viros ad nostram sectam non pertinere, nobisq; dicere posse, ex nobis exivistis, sed non estis ex nobis, cum quæcunque nos docuimus, scripsimus, ea vos partim repudiaveritis, partim nefariis interpretationibus corruperitis*. Hæc, inquam, Smiglecii convitia, non in nos, sed in ipsum meritò conjiciuntur. Ostendat enim Smiglecius, nos non eandem, quam Ioannes tradidit, pænitentiæ doctrinam retinere: ostendat vel unam disciplinæ, quam profitemur, particulam, quæ a Pauli Ioannisque Theologi doctrina abhorreat: quemadmodum nos in nodi dissolutione demonstravimus, Romanenses, & Ioannis Baptisma minimè retinuisse, & a Paulo Ioanneque Theologo defectionem a fide prænunciantibus, acerbissimè notatos fuisse. Meritò igitur Smiglecius cum suis hæc audiret: *Ex nobis exivistis: sed non fuistis ex nobis*, quia nimirum nostra doctrina contempta, vestras nugas, terrarum orbi obtrusistis. 1.Ioan:2.19.

Caput XXI.

Examen decimæ demonstrationis.

M*inistris veris Deus cooperatur & sermonem confirmat sequentibus signis.*

Ministris Evangelicis nunquam est cooperatus, nec sermonem eorum confirmavit Deus sequentibus signis.

Non sunt igitur veri ministri.

Responderamus Smiglecium tum Syllogismorum formam violâsse, majorem in secunda figura, ponendo particularem: tùm materiam, minorem falsam afferendo, cum Apostoli miracula fecerunt, qui maximè evangelici ministri fuerint. Respondet primò Smiglecius, *me in Logicam impingere, quippe qui non advertam, universè verum esse, omnibus veris ministris. Deum cooperari tunc, cùm id maximè expedit, vel ad Dei gloriam, vel ad fidelium utilitatem, vel ad ipsius ministri sanctimoniam declarandam.* Respondeo primùm Smiglecium isto modo

majoris particularitatem, non ſolùm non tegere: ſed magis etiam aperire. Cum enim univerſalitas, præſertim in demonſtrationibus, nullam admittat exceptionem ſive ſubjecti partis, ſive temporis: ſed omninò poſtulet, ut prædicatum toti ſubjecto idque omni tempore tribuatur: cumque Smiglecius hìc non omnium eſſe miracula facere, & non niſi tunc cum expedit, concedi fateatur, an non videt, ſe fruſtrà ſuam Logicæ ignorantiam, in Volkelium transferre, eaque dicere, quæ Volkelius etiam ipſo minimè docente, jam olim vidit: nimirum Deum tunc miniſtris, idque quibusdam, ſcriptura teſtante, miracula edendi poteſtatem facere, cum opus eſt. Non igitur Smiglecius Volkelio: Sed Volkelius ipſi Logicum erratum condonat.

Iam verò quod ad minoris falſitatem attinet, ea hoc ipſo a nobis convicta erat, quòd Apoſtoli maximè Evangelici miniſtri fuerunt, Deusque illorum doctrinam confirmavit, ſequentibus ſignis. Dicit Smiglecius: *At quis hoc ipſis concedat, qui ad Apoſtolos ita pertinent, ut ii pertinere cenſentur, qui omnem Apoſtolicam doctrinam evertunt, & ſomnia inaniſſima ac immanes in Deum blaſphemias ejus loco hominibus obtrudunt.* Hìc intelligendum eſt, Smiglecium ſuo more turpiſſimè hallucinari: cùm non dixerimus, nos ad Apoſtolos pertinere, quanquam hoc alioqui veriſſimum ſit: ſed Apoſtolos fuiſſe evangelicos miniſtros, utpotè evangelium ubivis locorum prædicantes. Hoc igitur Smiglecio negandum erat, ſi minorem ſui Syllogiſmi ſalvam eſſe, eaque dicere voluit, quæ ad rem faciunt. Quid, quòd & hæc per ſummam temeritatem effutiit, nimirum nos Apoſtolorum doctrinam evertere, & ſomnia inaniſſima blaſphemiasque in Deum immanes hominibus obtrudere. Cur enim hoc ipſum non probat: vel non potiùs hæc omnia, in ipſum retorqueri meritò poſſe non animadvertit? Quam enim Apoſtolicæ doctrinæ partem iſti magni doctores non depravârant? Convincunt hoc tùm noſtra, tùm aliorum præſtantiſſimorum virorum ſcripta, quæ ab iſtis hactenus refutata minimè fuêre. Pudeat igitur tandem iſtos rabulas, tam impudenter calumniari: inque homines innocentes debacchari deſinant, niſi & levitatem ſuam omnibus prodere, & juſtum Dei judicium ſubire velint.

Marc.16.17.

Dixeramus in nodi diſſolutione, Smiglecium ridiculum ſe præbere, dum a nobis, qui idem (& non aliud) evangelium, quod Apoſtoli prędicârunt, profitemur, poſtulat, ut per mille ſexcentos annos, vel unum miraculum a noſtræ confeſſionis hominibus factum proferamus. Dicimus idem & nunc, eoq; magis, quòd vel ſola ejusdem doctrinæ profeſſio,

fessio, nos omni miraculorum necessitate liberat: cùm ea doctrina satis Apostolorum miraculis confirmata sit. Non potuit Smiglecius nodum istum solvere, ideoque solutionis loco, in convicia prorupit. Sed nihil agit: cùm non calumniis, sed veritate, ejusmodi causæ obtinentur. Addideramus insuper, nihil causæ nostræ officere, quòd & Ariani, & reliqui evangelici Apostolorum miracula sibi vendicent: cùm, licet in quibusdam rebus, quibus salutis nostræ ratio minimè continetur, dissentiamus: in veritate tamen salutari, quæ pauca admodum continet, ita consentiamus, ut omnes unus cætus esse possemus. Respondet Smiglecius: *Id neque ullo modo,* inquit, *ab Evangelicis admittetur, neque cum veritate ipsa concordat. Nam ut cætera prætermittam, quid magis ad salutem pertinet, quàm Christum verum Deum verumque salvatorem credere? Id tamen & impiè ab Arianis negatur, & potenter ab Evangelicis asseritur. Quî igitur unus cætus ex Arianis & Evangelicis constare possit, qui in eo, quod est totius religionis caput & summa, non conveniunt?* Hæc Smiglecius. Intelligendum autem est, ea hîc dici, quæ partim ad rem nihil pertinent, partim falsissima sunt. Primò enim hîc non quæritur, quid Evangelici velint aut nolint. Sed quid fieri posset, nisi inter ea, quæ ad salutem omninò necessaria sint, & ea quæ ad salutem sint utilia: item inter errores salutem adimentes, & non adimentes, discernere didicissent. Falsissimum verò est, ut suprà ostendimus, eos, quos Smiglecius per calumniam Arianos nominat, Christum verum Deum, & verum salvatorem esse negare, cùm potiùs nullus hominum cætus existat, qui veram Christi divinitatem magis ex animo confiteatur ardentiusque urgeat, quibusque in rebus tùm hæc ipsa ejus divinitas consistat, tùm qua ratione is salvator noster sit, meliùs intelligat. Legat Smiglecius ea, quæ nostri homines, de Christi tùm divinitate, tùm de Christo servatore scripserunt, & comperiet, ita planè, ut diximus, esse: modò animum probum, & a contradicendi studio alienum ad legendum afferat. Dissensionem de modo, quo Christus Deus est, minimè impedire, quo minus unum cætum conficere possimus, jam suprà demonstravimus. Relegat ea Smiglecius, quæ hac de re diximus, animo ad veritatem propenso, & videbit se frustrà pugnare. Sed pergamus ad reliqua. Ait Smiglecius: *non quæri, an Apostoli suam fidem miraculis testatam fecerint: sed an aliquis, quem certo Arianum esse constet, suam fidem, quam Ariani Apostolicam falsò vocant, & ea ratione, qua ab illis defenditur, ullo, vel tenuissimo miraculo confirmaverit unquam.* Respondeo, neutrum hîc quæri, cùm quæstio quæ tractatur, non

 in præ-

in præmissis, sed in conclusione contineatur. In omni enim argumentatione, altera pars quæstionis concluditur: Cùm igitur Apostolos vel doctrinam suam, vel Arianorum confirmâsse, idipsum sit, quo res de qua quæritur, probanda est; quomodo, quæso, vel hoc vel illud, hîc quæri satis logicè a Smiglecio dicitur? Quæstio autem hæc est: an veris evangelicis ministris miraculis opus sit? Nos hoc negamus, idque ideò, quia eam profitentur doctrinam, quam Apostoli, jam antea miraculis confirmârunt. Et hoc quidem satis est, ad negantem propositæ quæstionis partem concludendam. Vt enim a quopiam miracula rectè postulentur, non satis est, eum aliam ab Apostolis doctrinam tradere: sed necesse etiam est, illum se hoc facere, profiteri: quanquam nec Smiglecius, nec ullus ante ipsum, hactenus probare potuit, nostros homines, non eandem salutarem Christi doctrinam tenere, quam Apostoli & tenuêre & literis prodidêre: contra verò solis luce clarius sit, istos nullam Christi Apostolorumque doctrinæ partem salvam incolumemque reliquisse: & insuper innumeras easque aniles fabulas, induxisse, quibus veritas partim planè obscurata, partim longo temporis intervallo occultata demersaque jacuit. Glorietur Smiglecius de sua catholica ecclesia, deque confictis miraculis, nos contrà calumnietur, quantum velit, nunquam efficiet, ut in tanta evangelii luce, verba ipsius calumniis conviciisque plena, aliquid apud cordatos ponderis habeant.

Pergit autem & dicit: *Ait Volkelius, duabus evidentissimis rationibus demonstrari posse, nulla divina miracula ad salutarem doctrinam confirmandam apud nos edita esse. Primùm, quòd Deus nihil facit frustrà. Frustrà autem fuissent miracula, postquam salutaris veritas satis fuit confirmata. Deinde, quòd Deus ad Christi religionem homines non cogit. At si hodie etiam ederentur miracula, homines quasi vi impulsi, non autem propria virtute adducti, ad Christum se conferrent, & sic liberum arbitrium tolleretur.* Hîc animadvertendum, Volkelium longè aliter locutum fuisse, Smigleciumque illius verba citantem, ea omittere, quæ maximum pondus habent, ut mox videbimus.

Iam ad priorem rationem primò respondet Smiglecius: *Multa omnibus seculis pro veritate catholica facta esse miracula, Patribus scriptoribusque rerum ecclesiasticarum testibus.* Hîc intelligendum est, Smiglecium principium petere: cùm doctrinam Romanensium, catholicam veritatem nominat, miraculaque pro illa facta, divina miracula fuisse asserit, ut nihil dicam, hoc ipsum dubium esse, an nimirum ulla unquam

unquam pro Papistarum placitis, miracula edita fuerint. Quinimò falsissima omnia ista esse, jam pridem a nobis, multisque aliis demonstratum est. Deinde quòd ideò negat, *Deum hodie frustrà miracula facturum, quia non semper summo jure nobiscum agat*, nullius momenti, imò ineptissimum est. Quæ enim hæc est consequentia: *Deus non semper summo iure nobiscum agit. Ergo quamvis primò facta miracula, ad fidem confirmandam satis fuerint, non frustrà tamen & hodie miracula fiunt?* ineptissima nimirum. Nam præterquàm quòd antecedens particulare est, ideoque consequens istud arguere non potest, etiam hanc ob causam, hoc cum illo nihil conjunctum habet, quòd summo jure cum quopiam agere, non est tantum illi (& non plus) dare quantum satis est: sed ea quibus obstrictus est, acerbè ab eo exigere. Cum igitur, ut & ipse Smiglecius fatetur, illa Christi Apostolorumque miracula, ad veritatem confirmandam satis fuerint, quomodo quæso summo jure Deus nobiscum agit, jubendo, ut in Christum credamus, quamvis hodie nulla miracula ordinariè fiant? Si dicas, in eo summum jus futurum fuisse, si Deus omninò requisivisset, ut illis miraculis contenti plura ne postularemus: negamus ita esse: cùm eas fidei causas nobis afferre, quæ ad eam efficiendam sufficiunt, velleque ut credatur, nequaquam sit iniquè agere, ut in summo jure sæpè fieri solet: sed admodum benignè nos tractare, præsertim tanti boni, quantum vita æterna est, exploratissima spe nobis facta.

At inquit: *Non frustrà Deus facere censendus est, in quo suam in nos liberalitatem testatur*. Fateor sanè: at satis sese Deus hoc ipso liberalem præbuit, quòd tot tantaque tum per Christum, tum per Apostolos patravit miracula, quot & quanta ante illud tempus edita nunquam fuêre. Quam Dei liberalitatem Ioannes evangelista summopere extollens, ait, vel per ipsum Christum tot admiranda opera facta fuisse, ut ne mundus quidem caperet libros, quæ de illis scriberentur: hæc autem scripta esse, *ut credamus, & credentes vitam æternam habeamus*. Ex quo apparet tantum abesse, ut hodie ad credendum miracula fieri opus sit, ut etiam illorum omnium, quæ olim revera fiebant, specialis exactaque notitia minimè requiratur. Satis autem liberaliter, Deum illa prima miracula edendo, nos tractâsse ex eo patet, quòd altera ratio a nobis posita, ampliorem Dei hac in re liberalitatem, nequaquam admittit, quippe quæ & liberum arbitrium, & Christianæ religionis naturam tolleret. Deus enim neminem ad credendum cogit, religioque Christiana lydius lapis est, ut in nodi dissolutione addideram, quo hominũ animi

Ioan: 21. 25.
cap: 20. 31.

animi explorantur, ut, nimirum probi, tantùm illam amplectantur: improbi verò suâ culpâ ea offendantur. Probis quippe ea argumenta, quibus olim Christi doctrina confirmata fuit, ad eam amplectendam satis sunt. Improbi verò illis minimè contenti, fortassis miraculis, si hodie etiam ederentur, quasi vi quadam impulsi, non autem virtutis amore adducti, ad Christum se conferrent, & sic liberum arbitrium excluderetur, Christianaque religio animorum exploratrix esse cessaret, & suam naturam perderet. Quid ad hæc Smiglecius? *Non habent*, inquit, *miracula vim cogendi & evertendi liberum arbitrium, sed excitandi & impellendi duntaxat: ita ut sequi impulsum vel non sequi, liberum relinquatur*. Animadvertendum autem est, mi Smigleci, Volkelium non simpliciter de miraculis, sed miraculis Christi, iisque, sicuti Smiglecio placet, ad hoc usque tempus iteratis & continuatis, verba facere. Quorum quidem tanta vis esset, ut vix aut ne vix quidem hominem sui juris esse permitterent. Si enim miracula ad tempus tantùm facta, tantam vim habuêre, ut etiam homines pessimos Deoque inimicissimos, ad credendum impulerint, in quo numero fuerunt non pauci ex illis Pharisæis,
Ioan: 12. 42. 43. quos in Iesum credidisse Evangelistæ testantur: quamvis illorum alii, cum confiteri non fuerint ausi: alii etiam contra suam conscientiam,
Mat: 12. 24. 32. ipsius miracula principi dæmoniorum adscripserint, probè interim intelligentes, digito sive spiritu Dei ea patrari, & ideo blasphemiæ in spiritum Sanctum a Christo convicti fuerint, blasphemiaque ex ignorantia proficisci non possit: Quanto magis hoc tempore, quo religio Christiana familiarissima hominibus facta est, nec perinde, ut tunc eam confiteri, nefas habetur, miracula subinde repetita, planè eos ad Christo confitendum obediendumque cogerent: aut certè efficerent, ut discrimen inter probos & improbos, non satis appareret. Is enim demum verè probus existimandus est, qui quamvis, quæ olim facta sunt miracula, ea aut illorum similia nunc non videat, tamen in Christum credit: contra verò si continuis miraculis hominum oculi cordaque perstringerentur, ideoq; Christi ductum sequerentur; quis, quæso, an probitate, an miraculorum potiùs vi adducti, illud facerent, satis agnoscere posset? Et porrò quomodo Christi doctrina lydius lapis esse non cessaret? Ex quo intelligitur Pharaonis exemplum a Smiglecio adductum, nihil ad rem facere. Est enim planè heterogeneum, cùm nec Deus ipse, miraculis illum commoveri, sed magis indurari voluerit: & miracula illa non ejus generis fuerint, cujus fuerunt Christi & Apostolorum. Nam præterquam quòd non perindè ut Christi admiranda illa opera,

Pharaonem Ægyptiosq; beneficiis, sed insignibus damnis afficiebant: etiam Magi Ægyptii suis incantationibus ea similiter faciebant: Christi verò Apostolorumque miracula ejusmodi fuêre, ut nec ea Diabolica virtus assequi, nec humana calliditas imitari posset. Non sunt igitur hæ rationes leves, ut dicit Smiglecius: sed adeò graves, ut eas refutare non potuerit, eoque magis, quòd ipse parum sibi constans supra pag: 34. disertissimis verbis dicit: *gratias quæ solùm ad fidem confirmandam spectabant cessâsse: Si quidem & necessitas talium gratiarum cessavit, sufficienter promulgato & miraculis confirmato Evangelio.* Et pag: 34. ait: *miracula solùm ad fidem inducendam erant necessaria, eâque fundatâ & confirmatâ potestas ordinaria faciendorum miraculorum cessare debuit.* Similiter Scarga se gerit, cum Hieronymo Moskorzovvio disputans, & jam miracula cessâsse, jam etiamnum, apud Romanenses vigere affirmans: ut facilè appareat, quantum in istis Theologis fidei ponendum sit, qui modò ajunt, modò negant, & tamen sua dicta, pro oraculis agnosci volunt. Constat igitur, si hodie miracula fiant, ea ad veritatem confirmandam non fieri, & sic non nisi illa esse, de quibus Paulus Christus que prædixit. Mat: 24.24. 2. Thes: 2. 9.

At enim Smiglecius, nos ista cum Christo Apostoloque dicendo, *spiritum sanctum blasphemare ait:* Quod quàm rectè faciat, ipse viderit. Puerile autem, ne dicam anile prorsus est, *quod nos pharisæis illis similes facit, qui Christi opera Beelzebub principi dæmoniorum attribuerunt, ideoque spiritum sanctum blasphemârunt:* Cum nec istos homunciones miracula aliqua facere constet, nec si faciunt, Christi ea miracula esse probare possint. Quanto autem inanius est, quod postmodum dicit, inquiens: *Quæ in ecclesia catholica fiunt miracula, nihil illis cedunt, quæ in primæva ecclesia, ab Apostolis facta fuêre: imò maiora facturos nos fideles, quam ipse fecerat, Christus affirmavit. Si igitur hæc cum illis eiusdem generis sunt, eadem ratione utraque admittenda vel reiicienda erant.* Respondeo cùm hîc Smiglecius catholicæ ecclesiæ nomine Romanensem cohortem intelligat, nihil hîc eum præter inanissimas nugas dicere. Nam nec divina miracula in ea fieri, nec porrò eam miraculis primævæ ecclesiæ parem esse probabit unquam: nec veram Apostolicamque ecclesiam eam esse, jure dici posse, ulla ratione demonstrabit: nec ad istos illa Christi promissio, de majoribus miraculis faciendis, quicquam pertinet: cùm nec sese Christi fideles esse probare possint: nec si essent, necessariò apud ipsos complenda fuerint: quandoquidem nec istud omni tempore futurum Christus prædixit, nec nisi ad

si ad Apostolis eorumque socios, qui in primæva illa ecclesia vixêre, eadem promissio referri potest, ut res ipsa docet.

Quod verò ait: *Qua ratione Christus adversus Iudæos probavit sua miracula Digito Dei, non virtute principis dæmoniorum fieri: eadem prorsus ratione se suosque miracula sua comprobare posse. Nam & Dei, non dæmonis invocato nomine efficiuntur,*inquit: *a nobis & eorum virtute dæmones ipsi expelluntur, ac omnis eorum potestas labefactatur: denique ea præstantur, quæ omnem dæmonum & naturæ potestatem superant, ut est mortuorum ad vitam revocatio, cæcorum illuminatio & similia, quæ si calumniari libeat, omnia Apostolorum & Christi ipsius miracula, eidem calumniæ subiacebunt.* Hîc primò animadvertendum est, Smiglecium præsupponere, id quod est in controversia, ne dicam manifestò falsum, nimirum se suosque, non minùs quàm Christus olim Apostoliq; miracula divina edere. Quod quidem prius probandum erat, quàm id sese Dei nomine facere assereret. Deinde mirari licet summã hodiernorum Romanensium impudentiam, qui sese mortuos excitare, diabolos expellere, cæcos illuminare asserunt. Quis enim eos tanta patrare, vel vidit vel credidit unquam? Quid enim, an non multi nostrûm Romanensis ecclesiæ membra anteà fuerunt, iique nequaquaquam vulgariter in ipsius dogmatis versati? qui certè si talia apud illos vel facta fuissent, vel fierent miracula, id ignorare non possent. Fraudes quidem, quibus talia, conficta sæpè fuerint, nobis narrant, & eam ipsam ob causam sese illam ecclesiam deseruisse asserunt: Revera autem miraculum aliquod in ea fieri pernegant.

Sed esto: fiant apud Romanenses miracula, num protinus consequens fuerit, ea vera divinaque esse. Nequaquam. cùm ut ostendimus, & falsos Christos prophetasque & hominem illum peccati, miracula facturum fuisse, ex divinis literis constet, & miracula ex doctrina ponderanda esse doceamur.

Hîc primò dicit Smiglecius *sese Dei non dæmonis nomine invocato miracula facere.* quasi verò Dei nomen fallaciis istis prætendi nequeat, Diabolusque tàm stolidus sit, ut dum homines per ministros suos, in fraudem impellere studet, non potiùs se in angelum lucis transformet, quàm apertè, in nomine suo miracula fieri ostendat: aliter enim neminem falleret. Deinde cùm miracula ex doctrina ponderanda esse dicimus, respondet Smiglecius, *hanc regulam verissimam esse: sed nihil planè ad Arianos pertinere: sed ad eos duntaxat, quorum doctrina, non ex proprii cerebri fontibus hausta: sed divinitùs accepta, vel divino testimo-*

monio aliquo semel confirmata est. Hîc Smiglecius longè fallitur, cùm inter omnes sectas constet, doctrinam scripturis sanctis comprehensam, esse verissimam. Quæ cùm ad omnes pertineat, consequens est, omnes ex ea, miracula, si quæ fiunt, ponderare jure posse, sive Ariani, Evangelici Lutherani vé aut alii sint, omnibus enim spiritus omniaque dogmata probanda, & quæ recta veraque sunt, retinenda esse docemur. Quæ porrò in Arianos dicit, eos nimirum proprium judicium sequi: Item, quæ de traditione ab Apostolis sibi tradita loquitur, ea falsissima esse, suprà satis a nobis demonstratum est.

Pergit autem aitque: *Cum verò Volkelius, ut dæmonum potestatem extollat, eos non falsa, sed vera miracula facere posse tuetur, an non manifestè se dæmonum ministrum & advocatum ostendit? Si enim vera miracula, naturæ omnem potestatem superant: Solus verò Deus id præstare potest, quod omnem naturæ vim excedit: an non consequens est, dæmones vera miracula patrare non posse?* Quid verò, Smigleci, calumniari est, si hoc non est? Hoccine est Iesuitam, seu Iesu veracis & mentiri nescii socium esse? Vbi enim & quando ego dixi, Diabolum non falsa, sed vera miracula facere? Ostende paginam, versiculum, profer verba. Quod si hunc sensum illis meis verbis contineri asserit: „Quid, quòd non ita facilè omnibus apparet, diabolica miracula falsa esse; „quis non videt, aliud esse, dicere, diabolica miracula, non falsa, sed vera esse, aliud verò, non facilè omnibus apparere, diabolica miracula falsa esse? cum hîc ea falsa esse a me dicatur, illic verò mihi contrarium a Smiglecio affingatur. Equidem si par pari referre mihi propositum esset, dicerē, ex ista tam crassa Smiglecii calumnia patere, non Volkelium diaboli ministrum: sed Smiglecium diaboli filium esse: quippè quem Christus mendacii patrem nominet. (Ioh: 8. 44.) Vnde colligitur, omnia, quæ postea in fallaci isto fundamento suo superstruit, consistere non posse, nimirum cum me dicere fingit: *Deum cum diabolo vim miracula faciendi communicare: cum diabolo errorem & deceptionem cooperari:* Item: *me meum istum errorem Pauli verbis tueri velle, quibus Deum missurum operationem seu efficaciam erroris asserit.* Hæc omnia utpotè falsissima, & a me nunquam ne per somnium quidem cogitata, sibi Smiglecius servet: Lector autem benignus, quæ ego in nodi dissolutione dixeram, quæque hîc Smiglecius, per summam calumniam, me dicentem facit, sedulò perpendat, & comperiet, illos non veritatis, sed calumniarum doctores esse, ut in libri nostri vestibulo diximus, & tùm hîc tùm per totum ferè scriptum nostrum demonstravimus.

Ad extremum repetit Smiglecius quædam de Dei providentia in suo nodo a se dicta, quâ fiat, ut fideles fictis miraculis non decipiantur: verùm cùm in dissolutione ejusdem nodi ea responderimus, quibus quid opponeret Smiglecius, sese non habuisse, ipso silentio indicat, nos tandem scriptioni huic nostræ finem imponemus, si priùs hæc ultima Smiglecii verba consideraverimus. *Hinc* inquit, *perspicuum est, quantum hæc ultima demonstratio adversarios urgeat, quamque nullius planè momenti sint, quæ tùm contra illam, tùm contrà alias novem ab iis in medium adducta sunt.* Ridiculus sanè est Smiglecius, qui suis nugis tantum tribuit, ut nos iis, si diis placet, urgeri asserat: quasi verò ex nostris responsionibus minimè constet, non demonstrationes, sed partim inania Sophismata, partim ratiunculas manifestò falsas, partim plurima, quæ ad rem nihil faciunt, partim calumnias conviciaque tanto Iesuita indigna, partim tùm scripturæ, tùm nostrorum verborum depravationes, nobis ab eo opponi: Quæ omnia quantopere hominem cordatum, si diis placet, urgere possint, non facilè dixerim. Facilè tamen quilibet nostra legens, intelliget, ista omnia a nobis detecta, explosa conculcataque esse: & sic nihil aliud Smiglecium effecisse, quàm ut ipsius artes stratagemataque, & sic Antichristianæ fraudes omnibus paterent, ipseque videret, non cum eo hominum genere sibi rem esse, quod illius technas perspicere in apertumq; proferre nequeat: sed cum illis, qui quantum in Romanensium fide religioneque ponendum sit, ante omnium oculos constituere possint.

Postremò, ut Smiglecius sese sui perquam similem esse testatum relinquat, quemadmodum in prima mediaque scriptionis suæ parte, perpetuò aliis suis dictis convicia calumniasque admiscuit: Ita tandem in extrema facit, lectorem hunc in modum alloquens: *Habes, candide lector, meum ad obiecta Volkelii responsum, ex quo & catholicæ veritatis firmitatem, & hæreticorum inanes in ea oppugnanda machinationes intelliges: quæ enim ab iis afferuntur, dicuntur, scribuntur, non divina oracula sunt: sed proprii capitis commenta: tela eorum aranearum telæ, fraudes doliquе, quibus ita plerumque scripta sua onerant, ut numerus eorum facilè iniri non possit.* hæc Smiglecius. Quæ omnia in ipsum retorqueri posse, nosque nec ullas fraudes machinas dolosque struere, sed id unicè agere, ut istorum commentis repulsis, veritatem in apertum proferamus, benignus lector, ex tota hac nostra responsione, facilè intelliget. Quod autem id, quod nobis objicit, ex disputatione cum Plessæo habita, perspicuum esse ait, longè fallitur, tùm quia Plessæi hostium testi-

teſtimonio id comprobare nititur, nimirum Frontonis Ducæi, & Epiſcopi Ebroicenſis (epiſtola namque Galliæ Regis nihil tale continet, quamvis ſuſpicione non careat) tùm, quòd ſi maximè vera omnia eſſent, quæ in virum iſtum dicuntur, nequaquam tamen ex eo conſequeretur, nos, quibus cum Smiglecio hîc res eſt, eâdem culpâ teneri.

Tandem in Volkelium hoc pacto invehitur: *Miror verò Volkelium, quod tantum verbi miniſtrum tot falſificationibus illuſtrem ſe non ſatis noſſe fateatur. tuum erit, optime lector, hæc non ignorare, ex eoque decernere, quantum hæreticorum ſcriptis fidendum ſit.* Quinimò Volkelius ſatis mirari non poteſt, Smiglecium, tantæ exiſtimationis Ieſuitam, id per ſummam impudentiam Volkelio affingere, quod nunquam dixit, nimirum eum fateri, Pleſſæum ſibi non ſatis notum eſſe. Verùm quid ſeſe tandem mirari dicit, cùm totus ferè Smiglecii liber, ex meris calumniis compoſitus ſit, ideoque nihil novi hîc ei accidat.

Tuarum partium eſt benigne lector, omnia quæ Smiglecii Sophiſmatis reſpondimus, diligenti animadverſione perpendere, ex iiſque colligere, quantum Ieſuitarum ſcriptis fidei tribuendum ſit.

Benè ac feliciter Vale.

INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ, quæ vel in totum explicata, vel ex aliqua sui parte illustrata, in hoc libro reperiuntur.

Cap:	vers:	pag:
		Ierem:
23	21	23 & seq:
		Ezech:
5	5	42 & seq:
		Matth:
10.	2.	187.
16	17	189 & seqq:
	18	76.90,91.186 & seqq:
26	21	183.
	34	183.
28	20	91 & seq:
		Lucæ.
9	16	49.
	20	190.
22	19,20	159 & seqq:
		Ioan:
5	43	26.
8	47	59.
10	1	25.
	8	25.
14	16	92.
20	23	125.
	31	200.
		Actor:
5	3,4,5,9,10.	37.
9	10.	84 & seq.
13	48.	60.
20	28.	9 & seqq:
22	12.	84 & seq:

Cap:	vers:	pag:
		Romanor:
8	34	158
10	12	11
	15	19 & seqq:
		1 Corinth:
4	1	171
5	4,5.	37.
10	16	46.
	21	161 & seq:
11	24,25.	16. 41. & seqq: 160, 161. 167. & seq: 177.
12	2	13.
	28	34.
14	34	63.
15	50	137.
		Ephes:
4	10,11.	86.
	11	12.
	13	12.
	14	13.
5	2	143.
	32	167.
		1. Timoth:
1	20	37.
2	12	63.
		Hebræ:
5	4	16 & seqq:
	11	148.
7	3	151 & seq:
	6	153 & seqq:

Cap:	vers:	pag:
	12	156.
	27	142.
9	24	158.
	25	143 & seq:
10	5	157.
13	10	163.
	13	164.
	17	35.

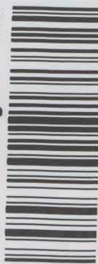
Cap:	vers:	pag:
		2 Petr:
1	20,21.	104.
		1 Ioan:
1	7	138.
2	1	158.

Errata quædam graviora æquus lector sic corriget.

Pag:	linea.	Correctio.
6.	10	ducamus.
8	30	ipsiusque *dele* que.
16	4	his.
19	20	Apostolorumvé
24	10	quòd.
30	37	quod.
33	31	uti.
36	18	doctrinas.
	21	insigniantur.
37	33	hodiernos ministros.
51	24	splendore *lege* sole.
54	11	à *adde.*
64	23	doceat.
69	24	plebe
70	5	auctoritate *adde.*
77	6	scripturæq; *dele* que.
	22	hominibus.
	29	partim *lege* sparsim.
83	*ult:*	quas.
90	*in marg:*	Ioan: 14.
127	27	ita.
155	27	sacrificii.
157	6	adaptâsse.
163	19	altari.
170	21	mysteriorum.
172	30	manuum.
183	34	*pro ? pone punctū simplex.*
186	24	cap: 19.
199	12	necessaria in
206	7	duarumq; *dele* que.
223	24	facere.
224	1	Apostolos.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0026778

